

PŘEHLED VÝZKUMŮ

56-2

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

56-2

BRNO 2015

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 56
Volume 56

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková,
Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík,
Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Alice Del Maschio

Software
Software

Adobe InDesign CS5

Vyobrazení na obálce
Cover Picture

Brno-Líšeň, hradisko Staré zámky. Raněstředověké denáry (viz obr. 5, str. 167
a obr. 15, str. 171).
*Brno-Líšeň, Staré zámky hillfort. Early Middle Ages deniers (see Fig. 5, Pg. 167
and Fig. 15, Pg. 171).*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2015

Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright © 2015 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

PŘEHLED VÝZKUMŮ NA MORAVĚ
A VE SLEZSKU 2014
OVERVIEW OF EXCAVATIONS IN MORAVIA
AND SILESIA 2014
ÜBERSICHT DEN GRABUNGEN IN MÄHREN
UND SCHLESSEN 2014

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK

MIDDLE AGES AND MODERN TIMES

MITTELALTER UND NEUZEIT

BOHUMÍN (K. Ú. STARÝ BOHUMÍN, OKR. KARVINÁ)

Kostel Narození Panny Marie, parcela č. 117/1. Středověk (?), novověk. Město. Záchranný výzkum.

V rámci stavební činnosti při statickém zajištění a sanaci kostela Narození Panny Marie byly prováděny archeologické dohledy u výkopů umístěných podél severní a části západní zdi kostela (č. akce Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště Ostrava 95/12). Lokalizace místa v souřadnicích JTSK: Y=466388.9; X=1092437.6.

V cca 0,6 m širokém a 2 m hlubokém výkopu táhnoucím se podél základové zdi byla v horní části západního profilu zdokumentována novověká valounová dlažba. Stratigraficky starší následující novověká vrstva dosahovala mocnosti až 1,7 m. Jednalo se o promísené uložení jílovitých hlín s bývalými hrobovými celky, které se zde nacházely před četnými novověkými přístavbami a opravami kostela. Vrstva nebo spíše zásyp obsahoval úlomky cihel, fragmenty novověké keramiky a zlomky lidských kostí. V bázi severovýchodní části výkopu byla odkryta dřevěná deska, pravděpodobně dno rakve, snad i středověkého stáří. Dále bylo zdokumentováno základové zdivo kostela s jeho stavebními prvky.

Pavel Malík

Resumé

Bohumín (Kat. Starý Bohumín, Bez. Karviná), Mariä Geburt Kirche, Parz. Nr. 117/1. Mittelalter (?), Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BOUZOV (OKR. OLOMOUČ)

Intravilán, parc. č. 688/1, 688/9, 688/10 a 691. Vrcholný středověk, novověk. Sídliště, městečko, komunikace. Záchranný výzkum.

Lokalizace: plocha mezi body v S-JTSK: 1) Y:571673,64 X:1106568,15; 2) Y:571681,58 X:1106615,78; 3) Y:571688,99 X:1106622,66; 4) Y:571696,13 X:1106687,21; 5) Y:571665,44 X:1106679,01; 6) Y:571650,36 X:1106572,91.

Lokalizace: linie mezi body v S-JTSK: 1) Y:571794,56 X:1106632,71; 2) Y:571784,77 X:1106607,31; 3) Y:571687,4 X:1106619,22.

V průběhu podzimních měsíců roku 2012 a jarních měsíců roku 2013, avšak s přestávkou v mrazivém období, probíhal záchranný archeologický výzkum v prostoru téměř celého náměstí v Bouzově. Tento výzkum byl vyvolán celkovou rekonstrukcí spojenou s výstavbou nové kanalizace ve výše zmíněném prostoru.

V první fázi byly sledovány a dokumentovány profily výkopů pro kanálové stoky a odlučovač ropných látek. Tyto linie na několika místech proťaly novověké kamenné trativody a vápenné jámy, nejčastěji s výplněmi z průběhu 18. až 19. století. Z těchto výkopů pocházelo mnoho fragmentů cihel, s největší pravděpodobností místní produkce, a dále množství kovářských (?) strusek. Zvláště pak před čp. 2, 40, 3 a 4 (od severu k západu) byla dokumentována novověká souvrství s nahodilým druhotným výskytem středověké keramiky, jejichž báze spočívala nejhluběji 0,5 – 0,6 m pod stávajícím povrchem. Z místa někdejšího rybníku, zrušeného na počátku 20. století, jenž se původně nalézal v prostoru téměř celé parcely č. 688/9, pochází z druhotné polohy železná spojka dřevěného potrubí. Trasa tohoto vodovodu (?) je však neznámá. Rovněž i linie kanalizačních výkopů, která v délce přibližně 98,5 m vedla z náměstí směrem k západu (příjezdová komunikace k hradu), a to až k farnímu kostelu sv. Gotharda a odtamtud dále již na parcele č. 691 k jihu, proťala převážně novověká souvrství. Jejich báze, zvláště v místě křižovatky s náměstím, spočívala na jílovitém podloží v hloubkách více než 1,0 m. Na uloženinách komunikačního charakteru, s maximální mocností kolem 0,2 m, byla patrná jednorázová mladá novověká dorovnávká terénu. Tento stav byl pozorován a dokumentován až ke kostelu, kde báze těchto uloženin byla již v poněkud menších hloubkách. Na parcele č. 691 byly však archeologické situace v převážné míře porušeny recentními výkopy. Intaktní geologické podloží je na lokalitě tvořeno světlými hnědožlutými jíly s lokální mírnou přítomností až středních kamínků, přičemž během výzkumu, a to ani v nejhlubších výkopech přesahujících 3,0 m, nebylo nikde dosaženo skály.

V dalších liniích kanálových výkopů podél západní strany náměstí, v prostoru před čp. 79, 13, 30 a 14, byly dokumentovány profily různě mocných souvrství, jejichž báze kolísaly od hloubky 0,3 m až po 1,5 m pod stávajícím terénem. Tyto uložení, jejichž plynulý nárůst byl zřetel-

ný zvláště k východu, tedy směrem z mírného svahu, byly datovatelné od průběhu 14. století (světlá běžová písčité keramika typická pro olomoucký keramický okruh), až po mladý novověk. Lokálně bylo možno pozorovat výraznou kulturní vrstvu s keramikou konce 15. století až průběhu 16. století. Přibližně uprostřed parcely č. 688/1 byl v délce cca 8 m, a to ve směru východ – západ, zjištěn mohutný zahloubený objekt, kdy jeho báze nebylo dosaženo ani v hloubce 2,8 m pod stávajícím povrchem. Vzorkováním byla z nehlubších míst, z uložení mající charakter vodou přepraveného podloží s obsahem organogenních příměsí, získána keramika z průběhu 15. století. Funkce tohoto objektu neznámého účelu (vodní nádrž?) skončila s největší pravděpodobností na počátku 16. století, kdy byl téměř jednorázově zasypán.

Ke klíčovému zjištění došlo v průběhu hloubení přípojky k usedlosti čp. 14. Přímo u zdi domu zde byla v šířce cca 0,7 m zdokumentována část zahloubeného suterénu s četnými fragmenty mazanic a s keramikou z průběhu 14. století, přičemž jeho báze se nacházela v hloubce více než 1,7 m. Část jiného zahloubeného suterénu, s požárovými výplněmi z období raného novověku o šířce 0,5 – 0,6 m, byla zjištěna i před čp. 3. Zdejší přípojka však byla hloubena pouze 1,1 m pod stávající povrch a báze výkopu tak bohužel nebylo dosaženo.

Obdobná stratigrafická zjištění, jak bylo popsáno výše v souvislosti s dokumentací profilů kanálových rýh, byla potvrzena celkem ve třech plošných sondách. První byla položena v jižní části parcely č. 688/9 a měla rozměry 2×1 m, druhá před čp. 13 o rozměrech 2×3,5 m a poslední před čp. 79 s rozměry cca 4×8,5 m. Zvláště v prostoru posledně zmíněné sondy byly zjištěny uložení překvapivě bohaté na poměrně velké fragmenty keramiky z průběhu 15. a 16. století. Přítomno bylo rovněž množství fragmentů přepálené mazanice, železářských strusek a ojediněle i cihel. Nejstarší keramika i zde odpovídá průběhu 14. století. Prozatím nikde v prostoru stávajícího bouzovského náměstí, a ani v areálu hradu, nebyla zjištěna starší keramika než z průběhu 14. století. První písemná zmínka o lokalitě v souvislosti s hradem se váže k roku 1317. Nejstarší zjištěná keramika ze stávajícího katastru Bouzova pochází z místní trati „Na nivě“, z blízkosti původně farního kostela sv. Máří Magdalény. Byla datována do období kolem poloviny 13. století. K objevu této lokality došlo v roce 2007.

Karel Faltýnek, Pavel Šlézar

Literatura

- Faltýnek, K., Šlézar, P. 2008: Bouzov (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 49, 352–353.
Faltýnek, K., Šlézar, P. 2012: Bouzov (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 54(2), 147.
Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Šlézar, P. 2008: Bouzov (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 49, 354.

Resumé

Bouzov (Bez. Olomouc), Intravilan, Parzelle Nr. 688/1, 688/9, 688/10 a 691. Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung, Stadt, Kommunikation. Rettungsgrabung.

BOUZOV (K. Ú. JEŘMAŇ, OKR. OLMOUC)

Intravilan, parc. st. 23, čp. 8. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu v S-JTSK: Y:571374,22 X:1105342,28.

V závěru měsíce dubna roku 2013 proběhl záchranný archeologický výzkum v katastrálním území Jeřmaň na Bouzovsku, vyvolaný potřebou úprav terénu ve dvorním traktu usedlosti čp. 8. Na ploše o rozměrech 8,5×7,0 m došlo k odstranění převážně recentních terénních do- rovnávek, jejichž mocnost lokálně dosahovala až 1,1 m. Společně s nimi byl odebrán i půdní typ, který byl tvořen střední hnědou jílovitou hlínou se světlým šedým odstí- nem, avšak bez dalších nápadných komponent. Jeho ma- ximální mocnost, patrná zejména na jihovýchodní hraně výkopu (dále jako profil P2), činila přibližně 0,4 – 0,5 m. Na tomto profilu, jenž zároveň proťal úpatí mírného svahu táhnoucího se dále směrem k jihovýchodu, byla zjištěna část sídlištního objektu, zahloubeného do půdního typu a mírně i do podloží. Jílovitá výplň o mocnosti až 0,6 m měla střední šedou barvu s velmi nahodilým, lokálně až mírným podílem drobných uhlíků a mazanic. Zkouma- ná část objektu měla délku maximálně 1,0 m, přičemž na profilu byla, a to jen s obtížemi, patrná pouze jeho jihový- chodní hrana. Vzorkováním bylo z této uložení získáno celkem 11 ks fragmentů keramiky charakteristických pro období kolem poloviny 13. století (výběr viz obr. 1: 1–4), a rovněž celkem 5 ks malých fragmentů vypálené maza- nice. Na profilu P2, přibližně 0,7 m dále směrem k seve- rovýchodu od hrany výše popsaného objektu, bylo patrné torzo kamenné zdi (?) pojené hlínou o šířce 0,8 m. Vzhle- dem k nepřítomnosti datovatelného materiálu nebylo stáří této stavební konstrukce zjištěno. Formou povrchového sběru z výkopku byl získán rovněž fragment okraje ná- doby vyrobené ze světlé běžové písčité hlíny. Tento typ keramiky je charakteristický pro olomoucký keramický okruh a je spolehlivě datován do průběhu 14. století (obr. 1: 5). Mimo několika fragmentů novověké, rezné i glazo- vané keramiky (obr. 1: 6), byl dále ve výkopku nalezen zlomek čelní stěny rezného, raně novověkého reliéfního kachle, a fragment zeleně glazovaného římsového kachle (obr. 1: 7–8).

První zmínka o osadě pochází z roku 1371 (Hermanns- dorf) v souvislosti s panstvím Bouzov, jehož součástí byla obec až do roku 1848.

Extravilán. Středověk, novověk. Areál aktivity. Povrchový sběr.

V přímé návaznosti na pozitivní archeologická zjištění učiněná v čp. 8 v roce 2013, byla v jarních a podzimních měsících roku 2013 provedena na poli v západní a jihozápadní části katastrálního území Jeřmaň prospekce formou povrchových sběrů. V jejich průběhu byly vymezeny celkem tři areály aktivity, které se vyznačují nápadnou koncentrací fragmentů středověké a novověké keramiky. První dva jsou situovány na severním svahu vyvýšeniny „Žďár“, zatímco lokalita III v údolní nivě řeky Třebůvky.

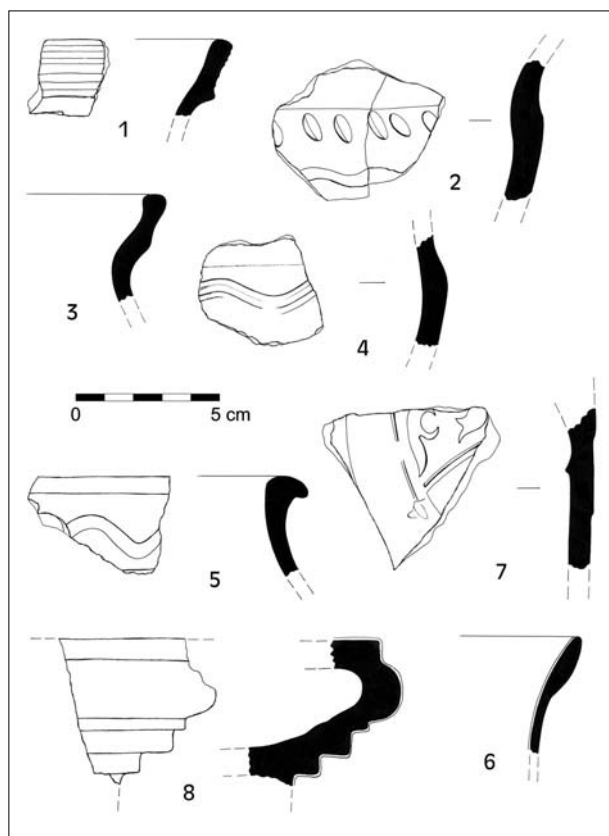
Lokalita I těsně přiléhá k západnímu okraji obytné zástavby a je vymezena těmito souřadnicemi v S-JTSK: 1) Y:571695,95 X:1105269,2; 2) Y:571674,78 X:1105523,2; 3) Y:571545,14 X:1105430,6; 4) Y:571542,49 X:1105311,54. Tato poloha se vyznačuje zvýšeným podílem fragmentů tuhové keramiky, kterou lze datovat do období kolem poloviny až průběhu 2. poloviny 13. století. Přítomna je i světlá béžová jemně písčité keramika charakteristická pro olomoucký keramický okruh z průběhu 14. století. Mladší a novověká keramika tvoří přibližně 25% podíl z celkového množství keramických fragmentů nalezených na této lokalitě.

Lokalita II se nachází poněkud dále západním směrem v trati „Na přihonech“ a je vymezena těmito souřadnicemi v S-JTSK: 1) Y:572119,28 X:1105375,04; 2) Y:572116,64 X:1105462,35; 3) Y:571947,3 X:1105393,56; 4) Y:571965,83 X:1105295,66. Fragменты tuhové keramiky z plochy II jsou v relativní menšině, ale jinak je charakter nálezů obdobný jako v předchozím případě. Blízkou přítomnost výrobního zařízení souvisejícího nejspíše se železářstvím indikují relativně časté nálezy fragmentů tmavé šedé sklovité strusky. Zaznamenán však byl i výskyt malých až středních fragmentů reza- vých strusek se značným podílem železa.

Lokalita III je situována severozápadně od okresní silnice v trati „Hamerské louky“ a je vymezena souřadnicemi v S-JTSK: 1) Y:572143,1 X:1105314,18; 2) Y:572140,45 X:1105351,22; 3) Y:572087,53 X:1105314,18; 4) Y:572103,41 X:1105285,08. Nalezené nečetné fragmenty keramiky chronologicky náleží do období vrcholného středověku a novověku. Častý je výskyt zejména sklovitých strusek. V krutinách byla zjištěna lokální kumulace drobků uhlíků.

Název trati „Hamerské louky“ souvisí se zdejšími hutěmi, které jsou v písemných pramenech spojovány se sousední osadou Doly u Bouzova (první zmínka 1715 Grund, 1735 Hoffnungsthal). Nejstarší písemná zmínka o hamrech na bouzovském panství pochází z roku 1490.

Karel Faltýnek

Obr. 1. Bouzov – Jeřmaň, č. p. 8. Výběr keramiky. Kresba: M. Sklenovská.

Abb. 1. Bouzov – Jeřmaň, Nr. 8. Auswahl der Keramik. Zeichnung: M. Sklenovská.

Literatura

- Hosák, L. 1967:** *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Úvodní svazek. Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848.* Ostrava: Profil, 186, 262.
- Pinkava, V. 1903:** *Vlastivěda moravská. II., Místopis Moravy. Díl V., Olomoucký kraj. Číslo 39, Litovelský okres.* Brno: Nákladem musejního spolku, 170.
- Spáčil, V. 1985:** *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu.* Olomouc: Městský národní výbor, 68–69.

Resumé

Bouzov (Kat. Jeřmaň, Bez. Olomouc), Gemeinde, Parzelle Nr. 23, Nr. 8. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

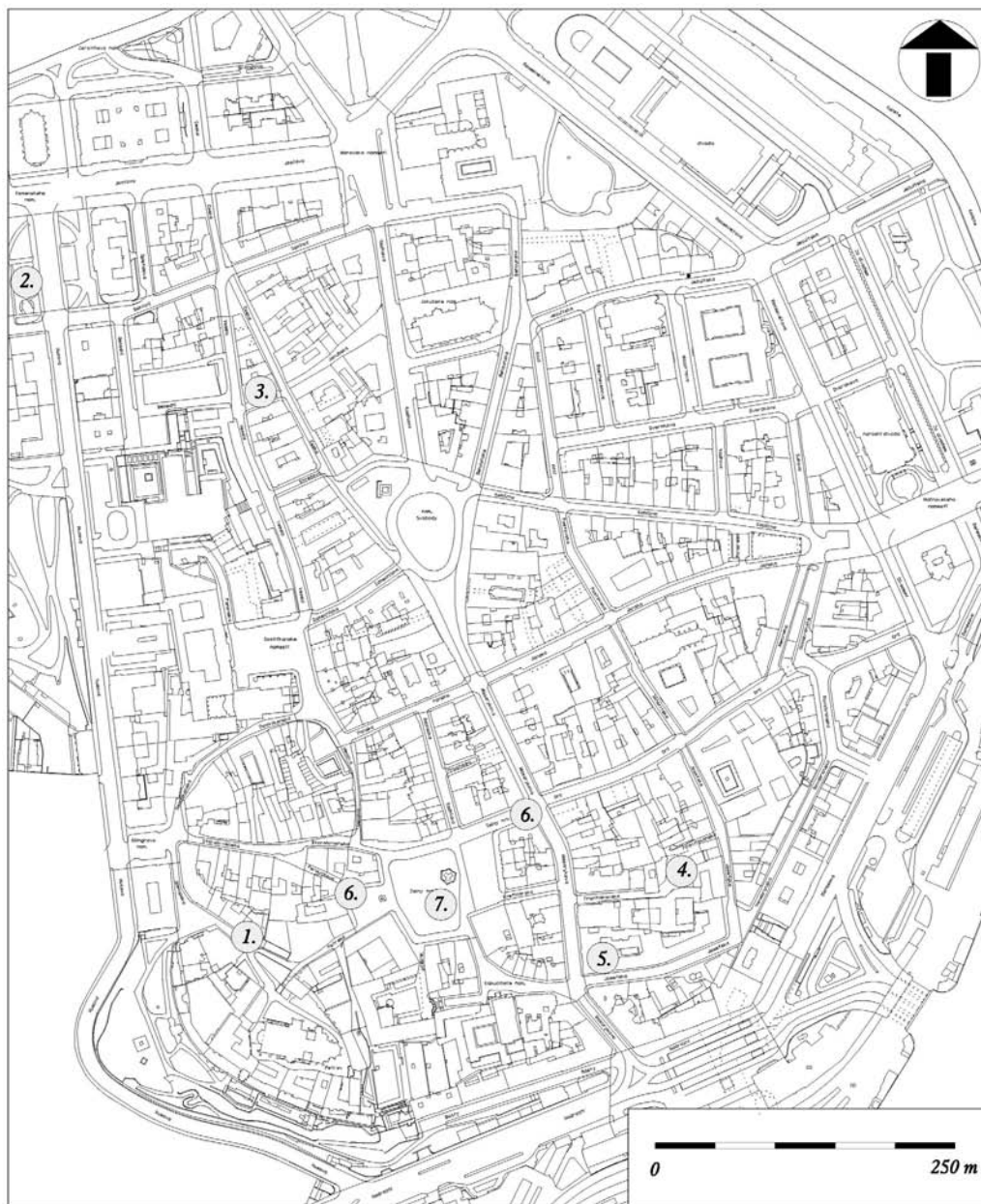
Bouzov (Kat. Jeřmaň, Bez. Olomouc), Außenbereich. Mittelalter, Neuzeit. Aktivitäten in der Umgebung. Oberflächenforschung.

BRNO (OKR. BRNO—MĚSTO)

Předložený příspěvek si klade za cíl, podobně jako v uplynulých letech, informovat o záchranných archeologických výzkumech společnosti Archaia Brno, o. p. s., prováděných na území Velkého Brna, a to především v historickém centru města a v prostoru jeho historických předměstí (obr. 2). Perspektivy, koncepce a metodika systematického záchranného archeologického výzkumu

města Brna se nezměnila (Holub a kol. 2003, 57–97; Merta, Peška 2006).

Výzkumy prováděné v roce 2014 lze rozdělit do tří skupin: 1) zpracování starších výzkumů; 2) rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy; 3) menší terénní výzkumy a dokumentace inženýrských sítí; 4) výzkumy zahájené v roce 2014, dále probíhající. V roce 2014 se oproti minulosti neuskutečnil žádný výzkum realizovaný v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“.

Obr. 2. Vyznačení jednotlivých výzkumů v rámci historického jádra Brna. 1. Biskupská 7 (akce A088/2014); 2. Komenského náměstí 2 (akce A052/2014); 3. Česká 11 (akce A055/2014); 4. Františkánská ulice (akce A016/2014); 5. Masarykova 31 (akce A068/2014); 6. rekonstrukce plynovodu na Masarykově, Peroutkově a Zelném trhu (akce A044/2014); 7. rekonstrukce Zelného trhu (A015/2014).

Abb. 2. Bezeichnung einzelner Ausgrabungen im Rahmen des historischen Stadtkerns von Brno. 1. Biskupská 7 (Aktion A088/2014); 2. Komenského náměstí 2 (Platz; Aktion A052/2014); 3. Česká 11 (Aktion A055/2014); 4. Františkánská Straße (Aktion A016/2014); 5. Masarykova 31 (Aktion A068/2014); 6. Rekonstruktion der Gasleitung in der Masarykova und Peroutkova Straßen und auf Zelný trh (Platz; Aktion A044/2014); 7. Rekonstruktion von Zelný trh (Platz; A015/2014).

Obr. 3. Dolní Heršpice, Jižní náměstí 10 (A041/2014). Lokalizace výzkumu.

Abb. 3. Dolní Heršpice, Jižní náměstí 10 (Platz; A041/2014). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Přehled záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2014:

Ad 1) Zpracování starších výzkumů

Do této kategorie se řadí zpracování výzkumu na parcele Božetěchova 13 (akce A049/2013).

Ad 2) Rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy

Patří sem výzkumy: rekonstrukce Milady Horákové (A010/2014); rekonstrukce plynovodů a přípojek na Polní ulici (A088/2014); bytový dům Vídeňská III. etapa (A019/2014) a zjišťovací výzkum na Vojtově ulici (A089/2014).

Ad 3) Výzkumy menšího rozsahu

Jedná se o akce Dolní Heršpice Jižní náměstí 10 (akce akce A041/2014); Biskupská 7 (akce A088/2014); Komenského náměstí 2 (akce A052/2014); Česká 11 (akce

A055/2014); Františkánská ulice (akce A016/2014); Masarykova 31 (akce A068/2014); rekonstrukce plynovodu na Masarykově, Peroutkově a Zelném trhu (akce A044/2014); Mendlovo nám. 2b (akce A004/2014) a zjišťovací výzkum v trase budoucí silnice Žabovřeská (A014/2014).

Ad 4) Výzkumy zahájené v roce 2014, dále probíhající

Do této skupiny patří rekonstrukce Zelného trhu (A015/2014).

Předběžné, zde publikované, výsledky jednotlivých výzkumů (akce jsou řazeny abecedně, primárně podle katastrů):

K. Ú. DOLNÍ HERŠPICE

Jižní náměstí 10, parc. č. 5 (akce A041/2014). Středověk, novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

V průběhu května 2014 se uskutečnil výzkum vesnického stavení v Dolních Heršpicích na Jižním náměstí č. 10 (obr. 3). Výzkum probíhal v rámci stavebních prací, kdy byl dům z konce 19. století zcela nahrazen novostavbou.

Č. p. 10 je součástí historického intravilánu vesnice tak, jak jej zachycuje indikační skica z roku 1828. Dům stojí severně návsi, v jejím výběžku směřujícím k bývalé císařské silnici Brno – Vídeň. Stejně jako vesnice byl vystavěn na sprašové návěži nad nivou Svratky.

Dolní Heršpice byly až do roku 1919, kdy došlo k jejich připojení k Brnu, samostatnou vsí. Původně česká ves vznikla při ústí Lískoveckého potoka do Svratky a patřila od neznámé doby komárovským benediktýnům (1195 probošství). Ves se nachází na půli cesty mezi Komárovem a Modřicemi. Od 2. poloviny 13. století byla zdejší půda emfiteutickým právem dávana brněnským měšťanům. Ve vsi nebyl postaven kostel, duchovní správou (farností) ves náležela do Komárova. Po zániku probošství v roce 1527 se dostala i s ostatním majetkem do držení kapituly sv. Petra v Brně (Kuča 2000, 336–339).

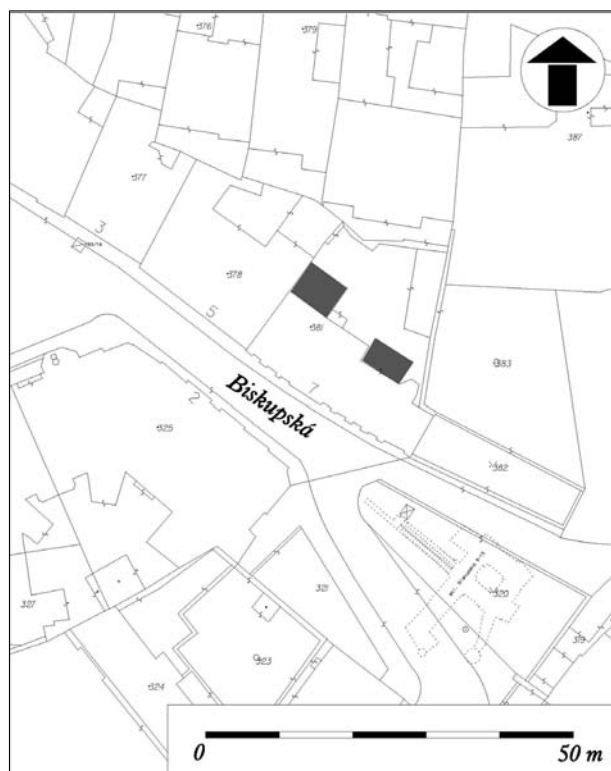

Obr. 4. Dolní Heršpice, Jižní náměstí 10 (A041/2014). Pohled na plochu výzkumu.

Abb. 4. Dolní Heršpice, Jižní náměstí 10 (Platz; A041/2014). Ansicht der Grabungsfläche.

Z parcely byla zkoumána střední část prostoru pod bývalým domem, přilehlý sklep a také přiléhající část dvora (obr. 4). Vlastní výzkum se ukázal zajímavý zvláště z metodického hlediska. Dnešní dům byl okapově orientován do ulice s průjezdem při jeho východní hranici. Nemáme sice datován vzorek dochované pozednice, ale vzhledem k dispozici domu a charakteru cihelného zdiva na maltu můžeme soudit, že stavba pocházela nejdříve ze 2. poloviny 19. století, spíše však z jejího závěru. Podlaha zbouraného domu byla cca 0,5 m nad okolním terénem, podobně jako u sousedních domů, dno plánovaného sklepa mělo dosahovat cca 2,5 m pod touto úroveň. Jak se později ukázalo, o něco hlouběji již vystupuje spodní voda. Zmíněných 2,5 m představovalo souvrství archeologických terénů. Nejstarší a zároveň nejnižší odkrytou situaci, která zahrnovala téměř celou plochu výzkumu, byl rozsáhlý výkop interpretovaný jako hliník (?), jenž byl zasypaný v závěru 12., či na počátku 13. století. Větší část tohoto objektu zůstala pod niveletou stavby. Po vyrovnání terénu šterkem někdy v závěru 14. století, případně počátkem století následujícího zde bylo postaveno první okapově orientované stavení sloupové konstrukce, která byla usazena do žlábků. Obdobná konstrukce byla zachycena např. při výzkumu zaniklé vesnice Chřaba na jižním Slovensku, ale i v zaniklých osadách Mstěnice a Bystřec (Hanuliak 1986, 470; Nekuda 2007, 89 a 92 ad.). Bezpochyby ji můžeme přiřadit do okruhu podunajských hliněných staveb (viz Mencl 1980, 561–581 ad.). Postupně následovaly dvě další přestavby realizované stejnou stavební technikou. Zkoumána a dokumentována byla část zadní stěny domu orientovaná do dvora a jedna z příček vnitřního členění. Podlahy v interiéru se v průběhu času neustále navýšovaly a dům se vůči okolnímu terénu postupně zvedal. Mocnost podlah postupně dosáhla asi 1,3 m. V průběhu 18. století (?) byla dřevohliněná stavba nahrazena domem z pálených cihel a kamenů zděných na jíl. Další přestavba proběhla zřejmě v 19. století a výsledkem byl dům se základy zděnými na maltu a nadzemní částí z nepálených cihel. Šířka domu se po celou dobu existence prakticky neměnila, stavělo se vždy nad staršími základy, a to i v případě nejstarší sloupové hliněné stavby. Pozoruhodná byla situace odkrytých podlah, na kterých bylo dokumentováno v různých časových obdobích 6 topenišť s množstvím dalších reparací (datovaných do rozmezí 15. až 17. století). Až na jedinou výjimku se ve všech případech jednalo o proutěné konstrukce pecí umístěných na podlaze, zcela bez základu. Pouze jednu z pecí však můžeme prokazatelně považovat za pekařskou (i když i u ostatních je nutné uvažovat o stejné funkci). Otázkou zůstává, v jaké části domu jsme se vlastně s výzkumem pohybovali, zda v síni s černou kuchyní, nebo ve světnici. V prostoru přiléhajícího dvora pak byly dokumentovány šterkem zpevněné komunikační vrstvy střídající se s vrstvami odpadního charakteru.

Co se týká samotných Dolních Heršpic, výzkum přinesl dva základní poznatky. Prvním je prokázána blízkost sídliště z konce 12. století, které může být teoreticky totožné s dnešní vesnicí. Druhým poznatkem je skutečnost,

Obr. 5. Biskupská 7 (A088/2014). Lokalizace výzkumu.
Abb. 5. Biskupská 7 (A088/2014). Lokalisierung der Grabungsstelle.

že západní část vesnice kolem cesty na Moravany byla zastavěna až v pozdním středověku. Důležité jsou také informace o vlastní zástavbě parcely, respektive domu. Ten se zcela jistě přinejmenším od konce 14. století nachází na stejném místě. Jak vyplývá z terénních situací, nezměnil nijak výrazně svou orientaci a zřejmě ani dispozici.

K. Ú. BRNO-MĚSTO

Brno, Biskupská 7, parc. č. 381 (A088/2015). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán generální opravou domu Biskupská 7 (obr. 5) a plánovanou novou přístavbou ve dvorní části založené na úroveň základové spáry stávající stavby (Merta, Peška, Zůbek 2015).

Bývalá kanovnická rezidence je majetkem Královské stoliční kapituly sv. Petra a Pavla v Brně. Parcela se nachází v jihozápadní části historického jádra města, umístěna je na svahu nedaleko od nejvyšší partie Petrského návrší. Nadmořská výška dvorní části, kde probíhal archeologický výzkum, dosahuje hodnoty 237,70 m n. m. Zkoumaná parcela je vázána na severní linii Biskupské ulice. Ve středověku se nazývala Parva platea sub scola, později Kanovnická (Flodrová 1997, 36).

Řadový patrový dům s půdním polopatrem stojí na severní straně Biskupské ulice, na rozlehlé parcele. Hlavní uliční průčelí o délce 27 m se dvakrát lomí. Na jižní nároží domu navazuje ohradní zeď přilehlé zahrady. Dispozice okapové orientace s dlouhým uličním a nehlubokým dvorním křídlem na severozápadní straně u sousedního domu Biskupská 5 tvoří půdorys ve tvaru písmene L. Uliční trakt je v celém rozsahu podsklepený (Borský 2011). Poprvé načrtli stavební vývoj domu Dobroslav Líbal a Ludmila Koběrská v roce 1973 při hodnocení objektů „umělecko-památkového významu“ v domovních blocích historického jádra města. Dům označili za novostavbu z druhé poloviny 17. století „bez výraznějších starších stop“ (Líbal, Koběrská 1973, 161–162). Tyto závěry převzal v roce 1978 Libor Hanák a zařadil do popisu stavebního vývoje příslušného domovního bloku (Hanák, Hanáková 1978, 103–107). V roce 2011 zpracoval na dům dílčí stavebně historický průzkum Pavel Borský (2011).

V domě se nenachází žádné pozůstatky konstrukcí, které bychom mohli považovat za středověké. Výjimkou je kamenné zdivo v severovýchodním koutě prostředního sklepa. Tento relikv je však natolik fragmentární, že z něj nelze vyvozovat žádné závěry. V západní zdi západního sklepa je pak vidět část stěny vyzděné z vysokých cihel. Toto dle struktury původně nadzemní zdivo patřilo k sousednímu domu (Biskupská 5). Domu, respektive parcely si nepovšiml ani Oldřich Vičar ve své topografii Brna pro polovinu 14. století (Vičar 1965). Zda v těchto místech v daném období opravdu nestál žádný dům, bylo i jednou z otázek, kterou měl současný archeologický výzkum případně vyřešit. Nejstarší vyobrazení zájmového prostoru přináší kavalírní perspektiva města znázorňující obležení Brna Švédy roku 1645 od H. B. Bayera a H. J. Zeisera (z let 1645 – 1650). Z velikosti parcely můžeme soudit,

že vyobrazený dům vznikl spojením dvou středověkých městišť (dokládá to i lomící se uliční čára na straně sousedního domu Biskupská 5). Lze však předpokládat, že takto vyobrazený dům mohl být začleněn do novostavby rezidence, která byla kvůli dalším obytným prostorům rozšířena jihovýchodním směrem a zvýšena o patro. V průběhu posledního stavebně-historického průzkumu (Borský 2011) však nebyly další starší konstrukce v žádném z podlaží zjištěny. Cihelné klenuté sklepy jsou vyzděné z cihel jednotného formátu včetně kleneb. Stavba rezidence je kladena do druhé poloviny 17. století nebo na jeho sklonek. Písemné prameny z této doby se v archivu kapituly až na výjimky nezachovaly. Datování by snad potvrdil či upřesnil dendrochronologický průzkum povalových stropů v patře. Podobu raně barokní rezidence zachycuje alespoň zčásti vyobrazení slavnosti Božího těla z roku 1750 od F. V. Korompaye. V 19. století byl upravován interiér, došlo k výstavbě východního dílu domu a byla upravována střecha a podstřeší pro potřeby kapituly. Na sklonku druhé světové války bylo vybombardováno dvorní křídlo, které bylo nahrazeno kratší novostavbou.

Povrch geologického podloží byl zachycen v hloubce 2,70 m od stávajícího povrchu dvorní části domu. Jednotlivé sondy ho dokumentovaly na úrovni 235,00 m n. m. Další skladba podloží nebyla blíže sledována. V průběhu středověku narostl terén v průměru o 1,20 m.

Výzkum přinesl důležité poznatky o terénním reliéfu i archeologickém terénu této části města. Zkoumané situace dovolují potvrdit shora uvedenou hypotézu, že dnešní parcela zceluje dvě původní středověká městiště. V dobrém stavu bylo na parcele zakonzervováno středověké souvrství dokládající postupný nárůst terénu v dvorní části někdejších parcel. Podařilo se dokumentovat relikty

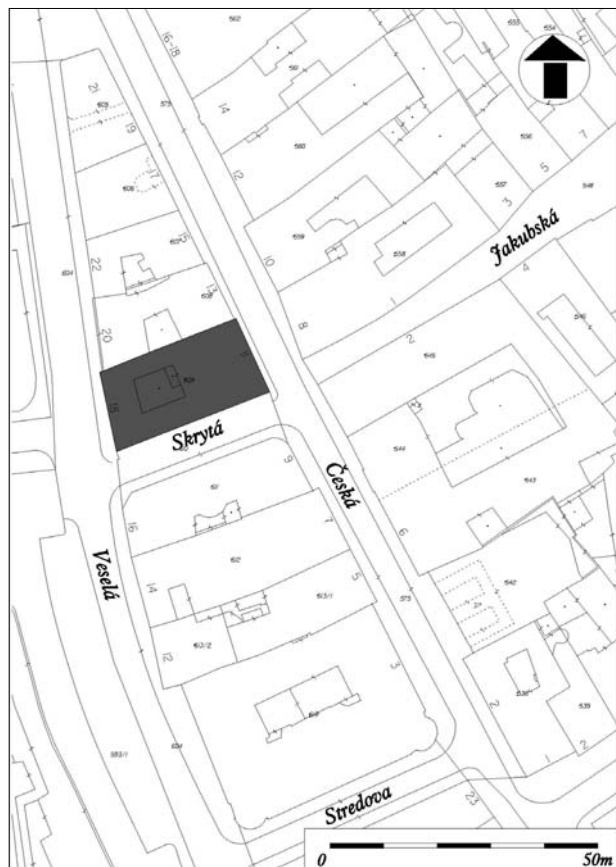
Obr. 6. Biskupská 7 (A088/2014). Odběr zuhelnatělých konstrukcí ze suterénu dřevohlíněného domu k dendrochronologické analýze (Ing. Tomáš Kyncl).

Abb. 6. Biskupská 7 (A088/2014). Entnahme verkohlter Konstruktionen aus dem Souterrain eines Holz-Lehm-Hauses zur dendrochronologischen Analyse (Ing. Tomáš Kyncl).

jejich zástavby. Do zkoumaného prostoru zřejmě domy v nejstarším období nezasahovaly. Později však došlo k výstavbě štítově orientovaných budov, které zasáhly také do části někdejších dvorů. Na západnějším městišti (prostor sondy S1) se podařilo dokumentovat relikt tří po sobě následujících fází domů. Čtvrtou fází představoval zahloubený suterén. Na sousedním městišti (prostor sondy S2) byly dokumentovány dvě stavební fáze domu. Jednalo se o pozůstatek sklepa dřevohliněného domu. Ten byl jednou výrazněji reparován – k smýcení stromů použitých na dřevěné prvky konstrukce jeho stěn došlo po roce 1272 (obr. 6). V této stavební podobě pak dům vyhořel, což bylo i příčinou jeho definitivního zániku. V této dispozici již nebyl obnoven. Ve starším období jim předcházela blíže neurčená stavba, která však zřejmě stávala pouze v prostoru dvora. Na obou dvorech lze předpokládat existenci dalších staveb „lehčí“ konstrukce. Všechny jmenované objekty byly dřevohliněné konstrukce. Relikty středověké zděné zástavby byly v nepatrném segmentu dokumentovány pouze v sondě S2. Z nejstaršího období vývoje osídlení byla v prostoru sondy S1 dokumentována tři drobná pyrotechnologická zařízení.

Pokládáme za důležité vyzdvihnout především skutečnost, že nejstarší část zkoumaného souvrství v mocnosti okolo 1 m pochází ze 13. století. Není vyloučeno, že první aktivity mohou náležet již do předchozího období.

Obr. 7. Česká 11 (A055/2014). Lokalizace výzkumu.

Abb. 7. Česká 11 (A055/2014). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Archeologická souvrství v daném prostoru tedy představují velice důležitou součást pramenné základny pro nejstarší dějiny města. Předpokládat lze využívání lokality rovněž v období pravěku, i když jasné doklady v tomto směru výzkum nepřinesl.

Česká 11, parc. č. 609 (akce A055/2014). Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Akce byla vyvolána připravovanou rekonstrukcí domu Česká 11, která by měla být v dohledné době realizována. Výzkumné práce spočívaly v dokumentaci již položených a provedených sond a prohloubení jednoho z výkopů v přízemí domu. Úkolem výzkumu bylo zdokumentovat archeologické situace narušené zemními pracemi a zároveň stanovit postup případného záchraného archeologického výzkumu realizovaného v souvislosti s rekonstrukcí domu (Peška 2014).

Dům Česká 11 se nachází v nároží ulic Česká a Skrytá, v severní části historického jádra, na hlavní komunikaci k někdejší bráně Veselá na parcele č. 609 (obr. 7). Současný objekt je zřejmě barokní stavbou (Líbal, Koběrská 1973, 282) s dvorem zastavěným v 19. století, s částečně dochovanými úseky gotického zdiva v suterénu. Na všech známých plánech od konce 18. století je jeho dispozice totožná.

Geomorfologicky se zkoumaný prostor nachází asi ve výšce cca 216 až 215 m n. m., na mírném svahu, který pozvolna klesá jižním směrem k náměstí Svobody. Geologické podloží svahu je tvořeno kvartérní sprašovou návějí. Na sprašové podloží v minulosti nasedal dnes již „pohřbený“ a pouze místy zachovaný až 0,60 m silný, holocenní půdní typ tvořený černohnědou humózní hlínou tzv. černozemí.

Ve středověku dům náležel do někdejší druhé brněnské čtvrti (quartale Letorum – Veselá čtvrť). Od 14. století nesla dnešní ulice Česká název platea Letorum (Fröhlichgazz), ve století 18. pak Neue či Vordere Fröhlichergasse, příp. Fröhlichertorzwinger (Flodrová 1997). Ulice Skrytá tvoří spojnicí mezi ulicí Českou a Veselou. Pojmenována byla až ve 20. století, do té doby byla součástí ulice Jakubské. Posunutím jižní uliční fronty byla tato kdysi výrazně užší ulička v novověku rozšířena. Že byl prostor této ulice využíván jako komunikace již od středověku, doložily zde dokumentované sondy (viz dále). O vlastní ulici Jakubské máme zmínky v 15. století jako Beim S. Jakob (U sv. Jakuba) a z 18. století jako Pfarrgasse (Farní). Oldřich Vičar má ve svém místopisu jako jedinou majitelku městiště č. 73 pro polovinu 14. století uvedenou jakousi Hirsinu (Johanissa carnificissa), vdovu po řezníkovi Hirssonovi (relicta Hirssonis; Vičar 1965, 280).

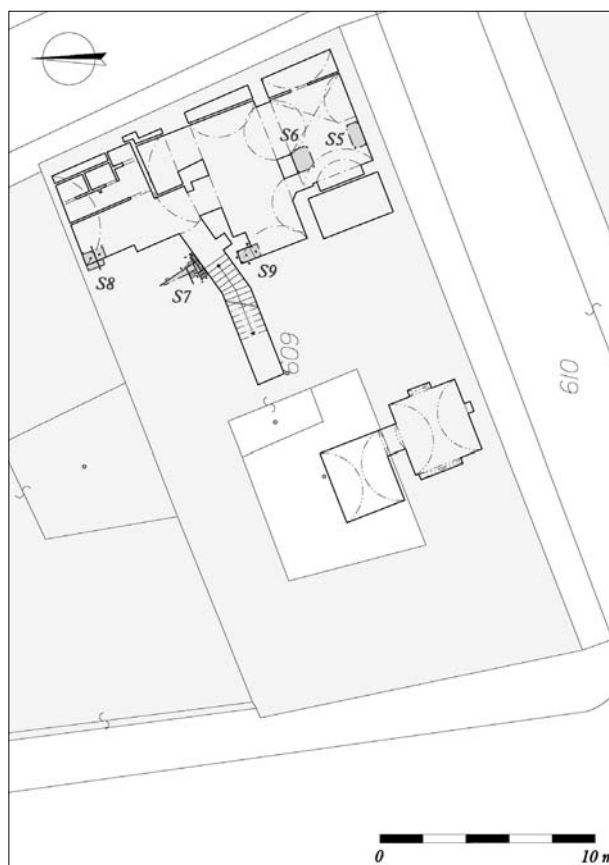
V bezprostředním okolí domu proběhly dvě akce související se sanací brněnského podzemí. V letech 2002 až 2003 byly provedeny sondy v rámci akce „Sanace brněnského podzemí, blok 43“ a v roce 1999 byly realizovány

sondy v rámci akce „Sanace brněnského podzemí blok 31“ (Merta, Zúbek 2003; Peška 2000; Holub et al. 2003, 79; Kováčík et al. 2001, 81).

Vlastní výzkum spočíval v začištění a dokumentaci celkem 9 již provedených sond (S1 až S9). Sondy S1 až S4 byly umístěny v přízemí a sondy S5 až S9 v suterénu.

Sonda S1 zachytila pod novověkými dorovnávkami ležícími do úrovně cca 0,5 m pod současnou dlažbou starší komunikační úrovně (obr. 8). Tyto situace byly narušeny mladšími jámami nejistého určení. Podlahové komunikace překrývají starší středověké zasypy, které mají částečně charakter planýrky dřevohliněné stavby ze 13. až 14. století. Podloží sondou nebylo dosaženo. Sondou S2 byla zachycena cihelná klenba zasypaného novověkého (renesančního – barokního?) sklepa. Sonda S3 odkryla klenbu kanalizační štolky z 18. či 19. století, nad níž se nacházela podlaha doložená podkladovými trámy. V novověku byla tato podlaha zvýšena o cca 0,5 m na současnou úroveň. V sondě S4 se cca 0,5 m pod současnou dlažbou nacházely koruny zdí, do kterých je primárně vložena cihlená klenba překrývající starší středověkou studnu. Vznik této konstrukce můžeme spojit s kompletní přestavbou domu v období baroka. Asi 0,75 m pod úrovní dlažby sklepa v sondě S5 byla dokumentována podlaha sestávající z nášlapových vrstviček, o které můžeme uvažovat jako o dokladu interiéru středověkého domu. V průběhu 17. až 19. století byla tato podlaha zvýšena na dnešní úroveň. V sondě S6 byla dokumentována identická situace jako v sousední S5. Starší podlaha byla i zde zachycena v úrovni 0,75 m pod dnešní dlažbou. Podobně jako v sondě S5, i zde byla podlaha v průběhu novověku zvýšena. Jako Sonda S7 je označen průřez vedený severní stěnou chodbičky v suterénu. Zachycena byla komplikovaná situace substrukcí několika zdí. Nejstarší z nich byl krátký úsek gotického základu vedený ve směru západ-východ, který byl přerušen mladší vrcholně gotickou zdí. Základ byl zahlobben do sprašového podloží a z celkové situace vyplývá, že zvrstvení severně této zdi vzniklo zasypaním staršího prostoru (komory?), ze kterého zůstal dochován podlahový nášlap. Ještě v průběhu středověku „komoru“ narušila výstavba předního gotického sklepa, z něhož v sondě byla zachycena rubová část západní stěny. Později i tento sklep podlehl přestavbě. Byla do něj vložena chodbička, která přerušila západní stěnu. V rámci sondy S8 byla 0,6 m pod podlahou sklepa dokumentována koruna gotického základu, jenž dále pokračuje ve směru západ – východ. Velmi pravděpodobně se jednalo o severní stěnu sklepa, jejíž interiéru byl při výstavbě dnešního domu zasypan. Podlahy tohoto sklepa nebylo dosaženo. Sonda S9 byla položena v místech zazděného novověkého vstupu do sklepa. Do staršího středověkého souvrství byl založen pozdněgotický základ západní stěny sklepa překračující zasypané starší jámy. Geologického podloží nebylo v sondě dosaženo.

Hlavním cílem zjišťovacího výzkumu bylo získat pokud možno co nejvíce informací, které by mohly být vyu-

Obr. 8. Česká 11 (A055/2014). Sondy v 1. podzemním podlaží.

Abb. 8. Česká 11 (A055/2014). Grabungsschnitte im 1. Untergeschoss.

žity v rámci přípravy projektu rekonstrukce domu Česká 11. Z archeologického hlediska byla v prosotru přízemí nejzajímavější sonda S1, která zachytila úroveň starší (renesanční, či barokní) podlahy ležící cca 0,5 m pod dnešní dlažbou. Pod touto úrovní se již nachází nenarušené archeologické situace z 16. až 13. století. Geologického podloží (půdní typ a spraš) nebylo sice dokumentováno v žádné ze sond, nicméně na základě výsledků ze starších výzkumů jej můžeme očekávat v hloubce 1,6 m při ulici Veselé a 1,0 m při ulici České. Z výzkumu v přízemí se zdá, že prostor byl v minulosti pouze omezeně podsklepen, či narušen inženýrskými sítěmi a archeologické situace jsou zde dochovány v celém prostoru od úrovně cca 0,5 m pod povrchem.

Výzkum v suterénní části poukázal na dvě zajímavé skutečnosti. V rámci dnešního sklepa jsou částečně zachovaná torza gotického zdiva a pod dnešní dlažbou je dochováno 0,75 m historických zásypů ležících na starší podlaze. Otázku stáří této podlahy nelze ověřit bez dalšího výzkumu, ale vzhledem k dokumentované situaci v sondě S9, můžeme předpokládat i její středověký původ. Sondami S7 a S8 byla dokumentována starší gotická zdiva poukazující na dispozici domu před jeho přestavbou v období baroka.

Františkánská ulice, parc. č. 216/1 (akce A016/2014). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Brno, Františkánská ulice – umístění a stavba pítka“ (obr. 9).

Výkopové práce provedla stavební firma, následně byly ohledány odhalené stěny výkopů, vybrané profily byly dokumentovány kresebně a fotograficky. Nebylo dosaženo úrovně geologického podloží. Zaznamenané vrstvy představují nárůst terénu destrukčními planýrkami a vrstvami odpadního charakteru v období středověku, případně raného novověku (Zůbek 2014).

Komenského nám. 2, parc. č. 772 (A052/2014). Středověk, novověk. Předměstí. Záchranný výzkum.

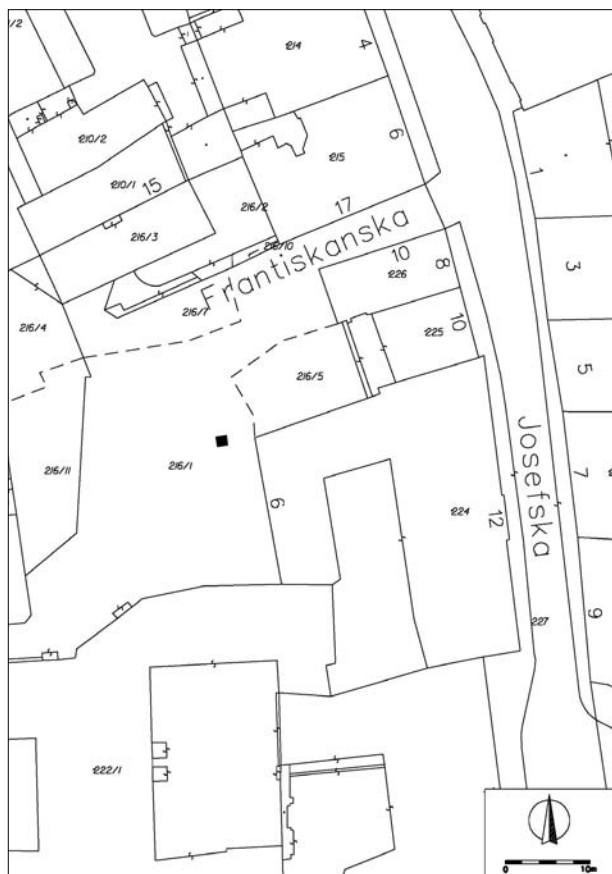
Záchranný archeologický výzkum byl proveden při realizaci stavby „Fakulty a účel. Zařízení Masarykovy univerzity, zpřístupnění objektů studentům se sp. nároky, rektorát MU, Komenského nám. 2, Brno“ (obr. 10). Terénní část výzkumu proběhla v dubnu 2014.

Zkoumaný prostor byl součástí čtvrté předměstské čtvrti (Quartum quartale extra civitatem). Jeho součástí byla také osada zvaná Švábka, která se rozkládala v dneš-

ní Údolní ulici od ústí Joštovy třídy po Obilní trh. Zeměpanskou půdu zde získávali již ve 13. století brněnští měšťané. Ulice Švábka (Platea Svevorum) byla obydlena německým obyvatelstvem, které se tu usazovalo původně na panství herburských panen (Hálová-Jahodová 1947, 68). Obecně se předpokládá, že osídlení na dnešní Údolní ulici se vázalo na potok, který pramenil někde v úžlabině mezi Žlutým kopcem a Kraví horou. Obtéká úpatí severního a část východního svahu Špilberku ve směru Údolní ulice (Hálová-Jahodová 1975, 24).

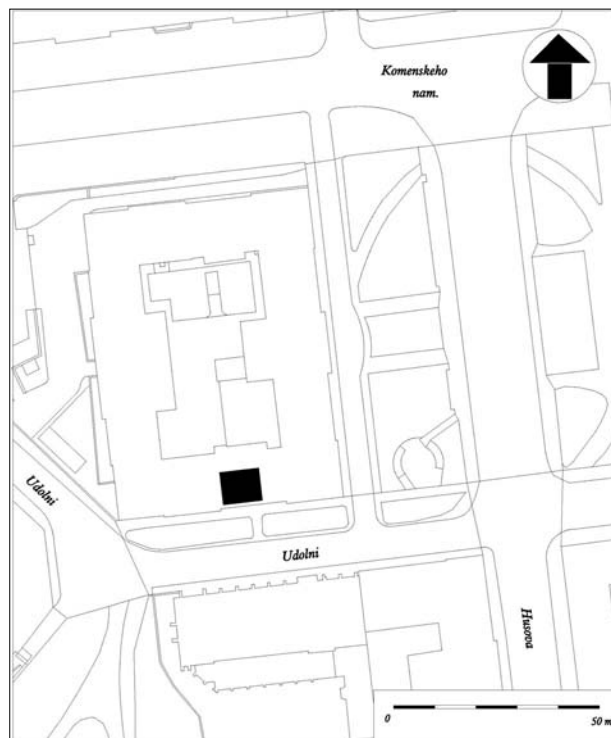
Roku 1278 zde díky odkazu bohatého měšťana Jindřicha Swellera získaly majetek i brněnské augustiniánky, čímž došlo k rozdělení vsi na dva díly. Na konci ulice Údolní, při lékařské fakultě, zmiňují prameny z roku 1348 lázně (balneum situm ante portam Letorum sub Spilberch; viz Hálová-Jahodová 1975, 24; Dřímál, Peša 1968, 51). Roku 1365 byla na Švábce lázeň, 2 cihelny (na konci ulice v polích) a 79 domů, jejichž majitelé se věnovali zemědělství, řemeslům a živnostíem.

Za husitských válek utrpěla Švábka velké škody a roku 1442 z ní zbývalo jen 30 domů. Tento počet se pak dlouhodobě neměnil. Obyvatelé se v této době zabývali hlavně zemědělstvím, řemeslníci a živnostníci se zde usazovali zřídka. Roku 1630 jezuité Švábku připojili ke svému nově získanému a rozšiřovanému řečkovickému panství. Po zrušení jezuitského řádu (1773) se stala magistrátním předměstím. V roce 1846 se Švábka rozkládala na území od Slepé brány k Obilnímu trhu, tehdy vojenskému cvičišti. Měla 33 domů s 1000 obyvatel (Hálová-

Obr. 9. Františkánská ulice (A016/2014). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 9. Františkánská Straße (A016/2014). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 10. Komenského náměstí 2 (A052/2014). Lokalizace výzkumu.

Abb. 10. Komenského náměstí 2 (Platz; A052/2014). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Obr. 11. Komenského náměstí 2 (A052/2014). Pohled na relikv cihelny.

Abb. 11. Komenského náměstí 2 (Platz; A052/2014). Blick auf das Relikt einer Ziegelei.

-Jahodová 1975, 304). Roku 1850 byla Švábka připojena k Brnu (viz Kuča 2000).

Za švédského obléhání Brna v roce 1645 těmito místy vedl jeden ze švédských zákopů. V souvislosti s výstavbou bastionového opevnění města ve 2. polovině 17. století, se zkoumaný prostor ocitl v předpolí fortifikačního pásma. Příkop opevnění se nacházel při východní hranici zkoumané plochy. Zасыпán byl ve 2. polovině 19. století, kdy byla barokní fortifikace zrušena. V 18. století je zde zmiňována ulička před Hacklovou branou zvaná Haklůvka (Hackelgasse), ale na plánu stabilního katastru z roku 1825 jsou zde vyobrazeny pouze zahrady náležící k čtvrti Švábce. Ulička byla zastavěna až ve druhé polovině 19. století po zrušení hradebního pásu města tzv. „Fischerovými“ domy. Od roku 1867 nesly dvě vzniklé ulice svírající nový blok domů název Raduitova (Raduitgasse) a Joštova (Jodokstrasse). Počátkem 20. století byly „Fischerovy“ domy zbořeny a v letech 1906 až 1910 byla na jejich místě na základě projektu Ferdinanda Hrachy vystavěna nová budova německé techniky (dnes Lékařské fakulty Masarykovy univerzity), která se stala součástí urbanistické kompozice tzv. okružní třídy vzniklé na místě bastionového opevnění (Kuča 2000, 102–103, 112; Zatloukal 1997).

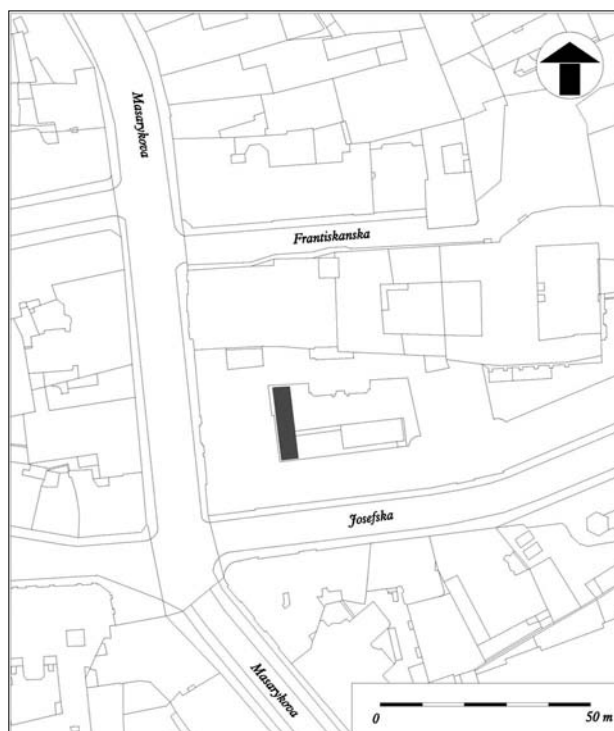
V daném prostoru se doposud uskutečnily čtyři záchranné archeologické výzkumy. První proběhl při rekonstrukci budovy Lékařské fakulty Masarykovy univerzity (Komenského náměstí 2), druhý se uskutečnil na dvoře domu Joštova 10, v případě třetího a čtvrtého výzkumu šlo o sanační sondy bloku 66 a 65a (Merta 1999, Merta et al. 1999, 39–40; Peška 2004; Peška et al. 2006a; Peška et al. 2006b).

V průběhu úprav na Komenského náměstí 2 byly archeologické situace dokumentovány pouze v rekonstruovaných prostorech pod jižním křídlem budovy. Archeologický výzkum ověřil na dotčeném území poměry svrchní

partie geologického podloží tvořené mohutnou sprašovou návějí.

V průběhu úprav suterénu jižního křídla budovy Lékařské fakulty Masarykovy univerzity byl odkryt cihlový základ/podesta pro nějaké dnes již neznámé zařízení, které zjevně souviselo s primární stavbou bývalého Technického učiliště vystavěného v letech 1858 – 1860 (Zatloukal 1995, 30; 2002, 252, 256, 259, 275).

Jako zajímavější a zároveň zásadnější se však ukázal relikv pyrotechnologického zařízení. Jednalo se o do sprašového podloží zahloubenou část velké kvadratické pece, z níž se dochovalo severovýchodní nároží a přilehlé stěny. Rozměry pece dosahovaly primárně rozměrů větších než 4,0×4,6 m. Její dochovaná hloubka pak více než 1,0 m. Vztah k původní úrovni terénu, ze které byla hloubena, neznáme. Zjišťovací sondou při severní stěně nebylo dosaženo dna. Nejnižší bod sondy byl cca 4 m pod stávajícím terénem v prostoru exteriéru budovy. Stěny byly tvrdě vypáleny, propálení do sprašového podloží dosahovalo mocnosti 0,2 až 0,3 m. Zásyp pece tvořila výplň odpadního charakteru obsahující minimální množství zlomků keramiky, zvířecích kostí, stavební keramiky (prejzy a cihly vysokého formátu), uhlíků a mazanic. Tahové kanály a obslužný prostor pece byly zřejmě situovány na jižní straně, a tedy zničeny v minulosti výstavbou. Dle ne zcela průkazných zlomků keramiky lze existenci pece přiřadit obecně pozdnímu středověku. Vzhledem k absenci jakékoliv suroviny a technických detailů nedokážeme jistě rozhodnout, zda se jednalo o pec cihlářskou nebo vápenickou. Vzhledem k velikosti a zahloubení do sprašové návěje se jako pravděpodobnější interpretace nabízí cihelna (obr. 11). Pro ni by svědčila i existence mohutného výkopu, který byl dokumentován při výzkumu doprovázejícím odvlhčení budovy v roce 1998 (Merta 1999). Ten byl původně považován za příkop barokního opevnění města, ale interpretace jakožto hliník je reálnější. Právě na severozápadní hraně hliníku by byla

Obr. 12. Masarykova 31 (A068/2014). Lokalizace výzkumu.

Abb. 12. Masarykova 31 (A068/2014). Lokalisierung der Grabungsstelle.

situována pec. Podobnou situaci vztahu pece ke hliníku známe z výzkumu cihelny na Žerotínově náměstí, která by mohla být teoreticky stejně stará (Merta, D., Merta J. 2001). Mohlo by se tak jednat o cihelnu, kterou do těchto míst, respektive jižněji, pro polovinu 14. století situuje na základě svého bádání Oldřich Vičar (Vičar 1966, 239, příloha Brno a jeho předměstí roku 1348).

Masarykova 31, parc. č. 223 (A068/2014). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s opravou kanalizace ve dvoře domu Masarykova 31 na akci „Havárie dešťové kanalizace v atriu objektu Masarykova 31, Brno“ proběhl v září 2014 záchranný archeologický výzkum (Holub 2014).

Předmětný prostor se nachází při nároží ulic Masarykova a Josefská. Severně navazuje komplex kláštera františkánů orientovaný do ulice Masarykovy průčelím kostela sv. Máří Magdalény (obr. 12).

Geomorfologicky se dnes zkoumaný prostor nachází v nadmořské výšce cca 214,00 m n. m., na mírném svahu, který pozvolna klesá východním a jihovýchodním směrem do inundace Ponávky, resp. Svitavského náhonu. Geologické podloží je tvořeno kvartérní sprašovou návějí. Na sprašové podloží nasedá holocénní půda, tvořená černohnědou humózní hlínou, tzv. černozemí.

Prostor, na kterém proběhl archeologický výzkum, se nacházel ve IV. městské čtvrti Quartale Menesense a byl její specifickou součástí osídlenou do roku 1454 židovským obyvatelstvem (platea Iudeorum). Nejbližší okolí zkoumaného prostoru prodělalo ve středověku několikaletou změnu struktury zástavby a zřejmě i parcelace. První nastala rozšířením staršího sporadického osídlení z 12. a raného 13. století, druhá v souvislosti s převládnutím židovského osídlení v průběhu 13. a 1. poloviny 14. století, třetí po vyhnání Židů roku 1454 z Brna a předáním prostoru městu a čtvrtá při výstavbě františkánského kláštera s novým kostelem v 2. polovině 17. století. Poslední pak při výstavbě bloku nájemního domu na sklonku 19. století, který nahradil starší domy při dnešní Josefské i Masarykově ulici (Procházka 2000, 31, 53–55; Merta et al. 2000, 52–54; Procházka 2000, 105; Samek 1994, 205). Oldřich Vičar ve své historické topografii Brna v místě výzkumu žádnou parcelu nerekonstruoval. Na jeho rekonstrukčním plánu je celý prostor pod shora uvedeným názvem Platea Iudeorum (Vičar 1965).

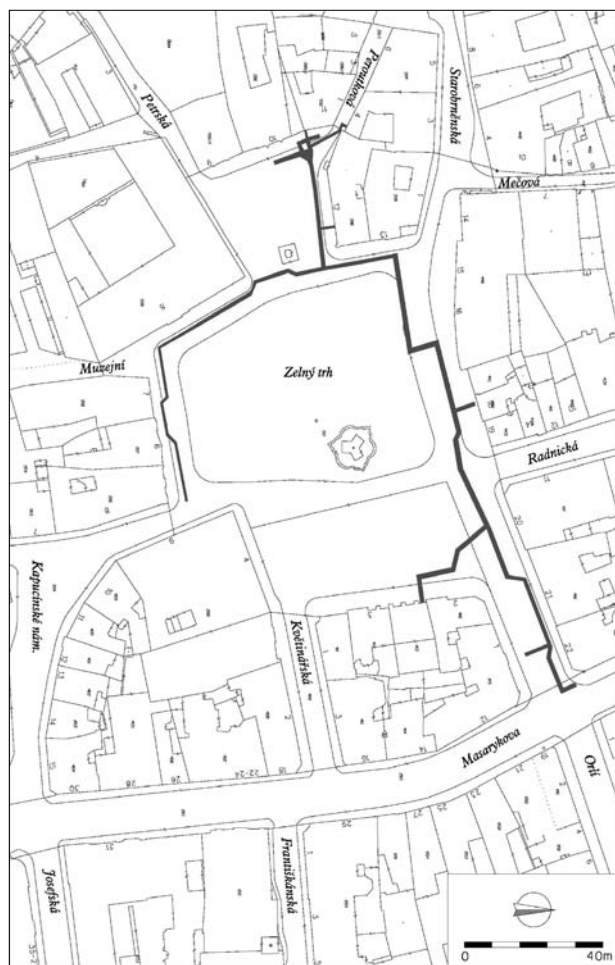
Geologické podloží lokality tvoří kvartérní sprašová návěj. Na ní je uložena holocénní půda charakteru černozemně, která však byla v místě výzkumu povětšinou odstraněna již v minulosti. Na základě výsledků výzkumu můžeme říci, že dotčený prostor byl osídlen již v období pravěku. Z blíže funkčně neurčeného výkopu byla získána keramika náležející mladší době bronzové. Na základě výzkumů v nejbližším okolí snad můžeme uvažovat o kultuře podolské, která je součástí rozsáhlého komplexu kultury popelnicových polí. Toto osídlení bylo následně překryto vrstvou, jejíž stáří nelze vzhledem k absenci nálezů blíže časově určit. Další osídlení již zcela spadá do období středověku. Vrcholně středověké osídlení zastupuje výkop, jež lze považovat za pozůstatek odpadní jímky, která by se nacházela v zadní části parcely na ulici České, dnes Josefské (Vičar 1965). Ve výseku zachycený sled uloženin můžeme na základě nečetných nálezů přisoudit období vrcholného středověku (13. – 14. století). Spíše až do období novověku lze zařadit zdivo, které je pozůstatkem základového zdiva severního křídla starší zástavby, která byla zbourána na přelomu 19. a 20. století. Zachycen byl zřejmě i výkop pro sklep, což naznačuje jeho zásyp tvořený třetihorním téglem, jenž bývá často užíván právě k zasypávání výkopů po dostavbě sklepa, respektive k izolaci jeho klenby.

Masarykova, Peroutkova ulice, Zelný trh, parc. č. 293, 391/1, 397 (akce A044/2014). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán rekonstrukcí plynovodu a plynovodních přípojek na Zelném trhu. Jeho terénní část proběhla od 9. 6. do 9. 7. 2014.

Trasa plynovodu procházela z většinové části Zelným trhem, pouze malými úseky zasáhla také do Masarykovy a Peroutkovy ulice (obr. 13). Velká část výkopů se dotkla pouze recentních aktivit nebo geologického podloží. Jisté úseky prošly plochami, které již byly exkavovány

během záchranného archeologického výzkumu, realizovaného při souběžně prováděné stavbě „Zelný trh – rekonstrukce (akce A15/2014)“. Archeologický výzkum ověřil podmínky svrchní části geologického podloží, které tvoří kvartérní sprašová návěj. Na ni dosedá vrstva holocénního půdního typu, jenž se dochoval pouze v úseku dokumentovaném při Masarykově ulici. Ve většinové části dotčeného prostoru byl odstraněn v minulosti. Dokumentované situace prokázaly, že se tak stalo již v období středověku. Na podloží vznikla souvrství sestávající z komunikačních a odpadních vrstev, které se vytvořily v prostoru někdejšího trhu. Obdobná situace byla doložena ve zkoumané části Masarykovy ulice. S aktivitami, které se odehrávaly v prostoru náměstí, zřejmě souvisejí dokumentované výkopy. Většinou šlo o blíže neurčené jámy v západním koutě náměstí při domovním bloku Malý Špalíček. Tyto výkopy se teoreticky mohly vázat na měšťanské parcely. S vodohospodářstvím dané části města souvisejí segmenty zděných štol, dva z nich náležely novověkým vodododům. Jeden přiváděl pitnou vodu do kašny Parnas, druhý do Biskupského dvora. Další tři relikty štol (před čísly Zelný trh 2 a 16 a při severovýchodním nároží Zelného trhu 8) lze spojit s kanalizační sítí budovanou v 19. století (Černá, Zůbek 2014).

Obr. 13. Masarykova, Peroutkova, Zelný trh (A044/2014). Lokalizace výzkumu.

Abb. 13. Masarykova, Peroutkova, Zelný trh (A044/2014). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Zelný trh, parc. č. 397 (akce A015/2014). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

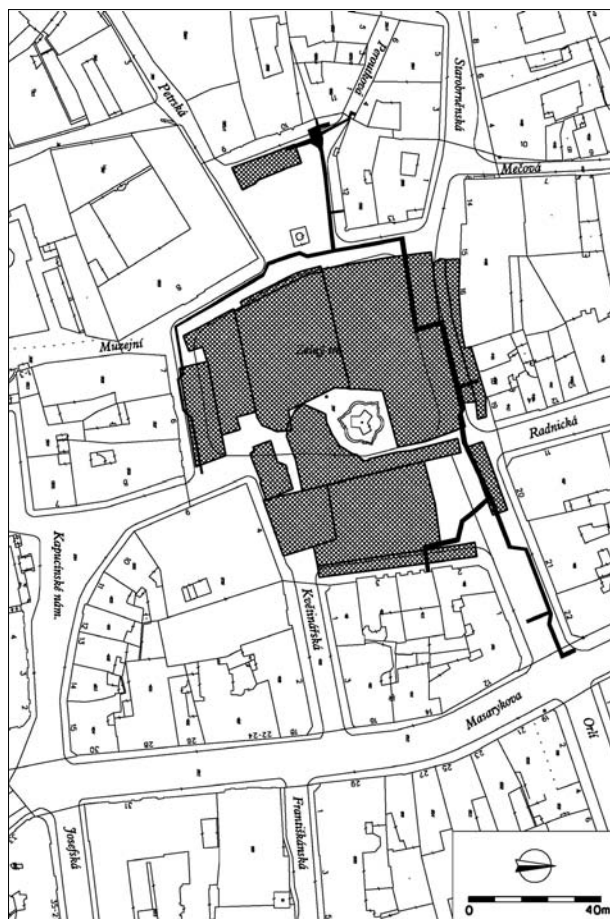
Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán rekonstrukcí Zelného trhu (obr. 14). Terénní část výzkumu byla zahájena 10. 4. 2014 a pokračovat bude i v roce 2015.

O výsledcích akce budeme referovat souhrnně až po jejím ukončení. Doposud výzkum dokumentoval řadu aktivit souvisejících s existencí a provozem někdejšího náměstí, např. úpravy povrchu, objekty související s vodohospodářstvím, masné krámy, pranýř a podobně (Holub, Zůbek 2014; obr. 15, 16).

K. Ú. KRÁLOVO POLE

Božetěchova 13, parc. č. 560, 561 a 562 (A049/2013). Středověk, novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

V předstihu před započítím stavebních prací na parcelách č. 560, 561 a 562 v k. ú. Královo Pole byl v měsíci červnu a červenci 2013 realizován drobný archeologický výzkum na budoucím staveništi (Holub 2014a). Dotčený prostor se nachází v historickém jádru bývalé příměstské

Obr. 14. Zelný trh. Vyznačení ploch výzkumu akce A15/2014, které byly exkavovány v roce 2014 (šrafované), černě vyznačen průběh plynovodu (akce A015/2014). **Abb. 14.** Zelný trh. Bezeichnung der Grabungsflächen im Rahmen der Aktion A15/2014, die im Jahre 2014 freigelegt wurden (schraffiert), der Verlauf der Gasleitung ist schwarz markiert (Aktion A015/2014).

Obr. 15. Zelný trh (A015/2014). Letecký snímek náměstí v době výzkumu.

Abb. 15. Zelný trh (A015/2014). Eine Luftaufnahme des Platzes zur Zeit der Ausgrabung.

vsi Královo Pole, respektive v jeho pozdně středověkém rozšíření. Předmětná parcela se nachází západně osy bývalé vsi – dnešní ulice Božetěchova. Na jihu sousedí bezprostředně s budovou královopolské fary. Královo Pole a jeho okolí se nachází v oblasti tzv. brněnského masivu, konkrétně v jeho západním pásmu, pro které je typický výskyt granitů, granodioritů a dioritů.

Lokalita je situována na mírném svahu sklánějícím se k východu do údolí Ponávky, které zde tvoří snížení Brněnského úvalu. Ten v oblasti Králova Pole dosahuje nadmořské výšky kolem 230 m n. m. Nadmořská výška povrchu podložních vrstev na ploše výzkumu se

pohybuje v rozmezí méně než 223,60 – 224,70 m n. m. (nívou přenesená spraš). V minulosti bylo údolí Ponávky využíváno hojně k rybníkářství. Jeden z rybníků, patřící sousednímu kartuziánskému klášteru, se nacházel severovýchodně od kláštera.

Geologický profil na lokalitě zastupují nivní sedimenty Ponávky, jimiž jsou převážně přeplavené spraše, tégly a půdy (Krejčí 1993).

Královo Pole je písemnými prameny doloženo již ve 40. letech 13. století. Datování nejstarší písemné zmínky o obci není dosud zcela potvrzeno, jedná se o zakládací listinu Herburského kláštera Cella sancte Marie v Brně

Obr. 16. Zelný trh (A015/2014). Zkoumaná plocha při Parnasu. Pohled od jihovýchodu.

Abb. 16. Zelný trh (A015/2014). Die Untersuchungsfläche bei Parnas. Blick von Südosten.

Obr. 17. Božetěchova 13 (A049/2013).
Lokalizace výzkumu.

Abb. 17. Božetěchova 13 (A049/2013).
Lokalisierung der Grabungsstelle.

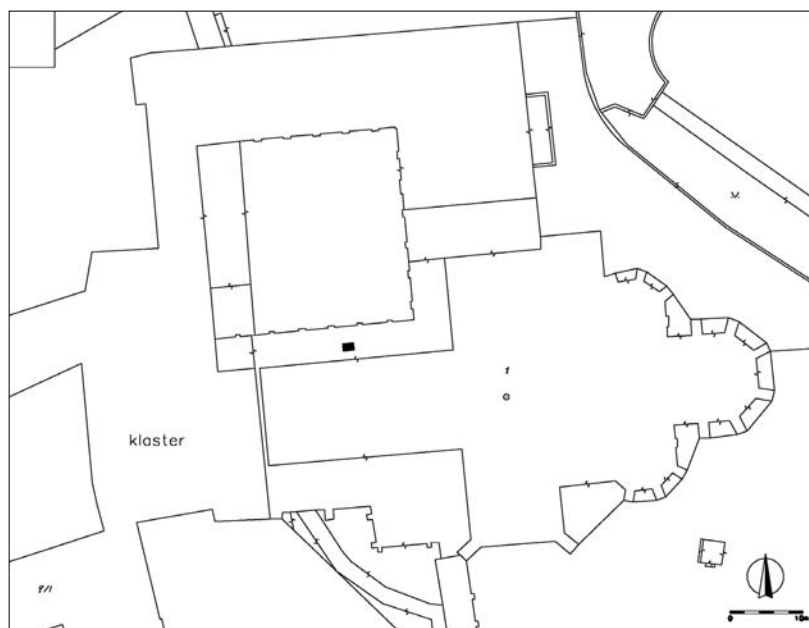
vydanou králem Václavem I. snad roku 1240, spíše však až roku 1243 nebo 1244. V ní se stvrzují klášteru majetky darované Oldřichem Černým mj. i v Králově Poli. Ve druhé polovině 13. století získali farní práva ke Královu Poli johanité ze starobrněnského špitálu sv. Ducha, kteří zde také r. 1279 nechali vysvětit kostel sv. Víta (Jan 2004, 26–29). Ve 14. století se pak díky brněnským berním knihám dovídáme více i o samotných obyvatelích Králova Pole. Jednalo se nejen o vlastní obyvatele vsi, ale i o brněnské měšťany, kteří zde drželi majetek. Roku 1347 se v písemných pramenech poprvé zmiňuje obec pod názvem Nová Ves (Newndorf, Nouauilla). Roku 1370 byly potvrzeny moravským markrabětem Janem Jindřichem nemalé zisky majetků v Králově Poli klášteru brněnských Augustiniánů. Nedlouho po té, již roku 1375 vydal Jan Jindřich listinu, v níž věnuje svůj příbytek (habitatione) v Králově Poli nově zakládanému klášteru kartuziánů (Jan 2004; Foltýn a kol. 2005, 196).

Ve vlastním centru Králova Pole a v areálu bývalého kartuziánského kláštera se odehrálo v posledním desetiletí několik archeologických výzkumů. Ty byly vždy vyvolány stavební činností. Již dříve, na přelomu 60. a 70. let 20. století, byly v areálu kláštera realizovány archeologické a architektonické (stavebněhistorické) výzkumy pod vedením J. Bukovského a D. Cejnkové (Bukovský 1991, 470–477, 520–534, 584–599; Bukovský 1994; Bukovský, Cejnková 1975). V letech 2001 – 2012 provedla společnost Archaia Brno, o. p. s., v areálu kláštera a v intravilánu bývalé středověké vsi Královo Pole několik záchranných archeologických výzkumů (akce A145/2001, A23/2002, A62/2002, A014/2003, A027/2003, A110/2003, A117/2003, A058/2004, A101/2004, A104/2004, A29/2005, A006/2006, A015/2006, A090/2006, A046/2007, A113/2007, A03/2008, A52/2008, A063/2008, A87/2008, A007/2009,

A014/2012, A018/2012). Informace o výzkumech byly předběžně publikovány na stránkách Přehledu výzkumů (Kováčik, Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2001, 84–85; Holub, Kováčik, Merta, Peška, Procházka, Zapletalová, Zůbek 2002, 103–105; Holub, Kováčik, Merta, Peška, Zapletalová, Zůbek 2003, 74–75, 84–85; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2004, 65–66, 79–81, 83; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Zapletalová, Zůbek 2005, 149, 158–159; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2006, 203–20; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2007, 437–438; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2009, 345–347; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2010, 395–402; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Sedláčková, Zbrank, Zůbek v tisku).

Archeologický průzkum probíhal v prostoru při ulici Božetěchova na ploše o rozměrech 24,5×21,5 m (obr. 17). Přípravné práce na realizaci archeologického výzkumu spočívaly ve strojovém snížení terénu při ulici Božetěchova, kde se předpokládaly nejintenzivnější stopy osídlení. Během výkopových prací nebyl však na stavebníště přivolán archeolog a skrývka tak zasáhla až 1 m pod povrch podložních vrstev. Tím byla většina archeologických situací v daném prostoru nenávratně zničena. K dokumentaci tak zůstaly pouze výrazně zahloubené objekty a obvodové řezy po obvodu vykopané jámy.

Z nálezové situace byly dokumentovány především výrazně zahloubené objekty sklepů a zděné konstrukce základových zdí staveb. Souběžně s ulicí Božetěchova, s mírnou odchylkou jihozápadním směrem byla dokumentována obvodová zeď původního, dnes sneseného domu. V severovýchodním koutě plochy byl k této zdi přiložen zděný sklep o rozměrech 6,5×2,5 m, původně

Obr. 18. Mendlovo náměstí 2b (A004/2014). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 18. Mendlovo náměstí 2b (Platz; A004/2014). Bezeichnung der Grabungsfläche.

klenutý valenou cihelnou klenbou. Na jeho jižní straně byly zachyceny dva vstupy, jeden (starší) z prostoru uvažovaného průjezdu či ulice, druhý z interiéru domu. V severozápadním koutě vybíhala západním směrem chodba, původně opět klenutá cihelnou klenbou. Archeologickou situaci v prostoru severního okraje stavební jámy vyjadřuje řez P1. Nejmladší sledovanou aktivitou na řezu jsou planýrky nejmladší zděné zástavby a na ně navazující podlahové úrovně staveb budované v několika fázích. Dobře patrná byla také základová zdiva příček domu. Starší situace představují objekty zahloubené do sprašového podloží. Jednalo se o ražený sklípek – loch – a zásobní jámu. Oba objekty můžeme datovat do období středověku; zásobní jáma obsahovala nálezový materiál 15. století. V jihozápadním koutě zkoumané plochy byly zachyceny dva zahloubené objekty. V prvním případě se zřejmě jedná o pozůstatek sklípku či lochu. Na základě nálezového materiálu můžeme jeho zánik datovat do 16. století. Druhým pak byl do sprašového podloží hloubený sklep. Jedná se o nepravidelný výkop snad s pozůstatky otisků sloupů z konstrukce při stěnách. Z nálezového materiálu vyplývá, že zanikl někdy v průběhu 14. století. Zlomkově zachycen byl půdní horizont. Původní povrch terénu v této oblasti tak můžeme hledat na niveletě cca 224,60 m n. m. Při jižní obvodové stěně staveniště byl dokumentován řez P4. Dokumentovaný sled vrstev představuje zřejmě nárůst terénu po výrazných terénních úpravách v průběhu středověku. Teoreticky se však může jednat i o výplň rozsáhlého objektu. V řezu byly zachyceny dva blíže nespecifikované výkopy a základová zdiva snesené novověké zástavby. Při vjezdové bráně do staveniště byl dokumentován řez P5 s pozůstatky zahloubených objektů a na ně navazujícím sledem vrstev. Po ukončení první etapy archeologického výzkumu nebyl při postupujících stavebních pracích archeolog již dále kontaktován a bez dalšího dohledu došlo k strojovému odtěžení zbytku dosud nezkoumané parcely na ploše cca 95×26 m.

Archeologický výzkum v prostoru staveniště bytového domu Kadetka doložil intenzivní středověké osídlení v dané oblasti. V souladu s dosavadním poznáním můžeme předpokládat rozšíření vsi Královo Pole v průběhu 14. století severním směrem až do oblasti zasažené tímto archeologickým výzkumem. Zjištěné osídlení se projevuje především pozůstatky zahloubených staveb – sklepů a lochů. Více informací k charakteru osídlení nebylo kvůli nešťastnému způsobu komunikace s investorem stavby možné získat a většina archeologických situací a nálezů v tomto prostoru tak byla bez patřičné dokumentace zničena.

K. Ú. STARÉ BRNO

Mendlovo náměstí 2b, parc. č. 1 (akce A004/2014). Novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán přípravnými pracemi vedoucími k osazení originálu sochy P. Marie z Morového sloupu na náměstí Svobody do jižního ramene ambitu bývalého kláštera cisterciáků na Starém Brně.

Výzkum se uskutečnil v únoru 2014 formou manuální plošné exkavace všech uloženin, které se nacházely v prostoru výkopu pro osazení sochy P. Marie (obr. 18). Postupováno bylo dle jejich stratigrafického sledu. Exkavace byla ukončena v požadované úrovni 204,45 m n. m. Výkop měl půdorys obdélníku o rozměrech 1,60×1,10 m, jeho hloubka činila 1,10 m. Většinu zkoumaných uloženin lze označit za novověké navážky. Dvě maltové vrstvičky zřejmě představovaly maltová lůžka někdejších podlah. Získán byl nepočetný soubor nálezů a vzorků s dominantním zastoupením zlomků středověkých a novověkých keramických nádob. Odebrány byly skleněné fragmenty, zvířecí kosti a zlomky železných předmětů (hlavně hřebíků). Několik zlomků skla pocházelo z vitrážových oken. Nalezen byl také segment olověného pásku.

Přinejmenším jedna z kostí mohla pocházet z chodidla lidské nohy. Ve vrstvách byly dále přítomny zlomky stavební keramiky (cihel, střešní krytiny – prežů i plochých střešních tašek; Kolařík, Zúbek 2014).

K. Ú. ŠTÝŘICE

Celní ulice, parc. č. 1471/2, Gallašova ulice, parc. č. 567/3, 567/1, Grmelova ulice, parc. č. 506/1, 506/2, 506/3, Havlenova ulice, parc. č. 620/1, 614/1, 614/3, Polní ulice, parc. č. 433/1, 386/2, 385/25, 385/18, Sobotkova ulice, parc. č. 508, ulice Vinohrady, parc. č. 1203/23, 1096, Vídeňská ulice, parc. č. 640/1, 441/1, 1220/4, 623, 607/4, 586/3, 588/13, 581/2, 1482/3, 1220/2, Vojtova ulice, parc. č. 471/1, 450/3 (akce A088/2013). Raný středověk, středověk, novověk. Sídliště, město. Záchranný výzkum.

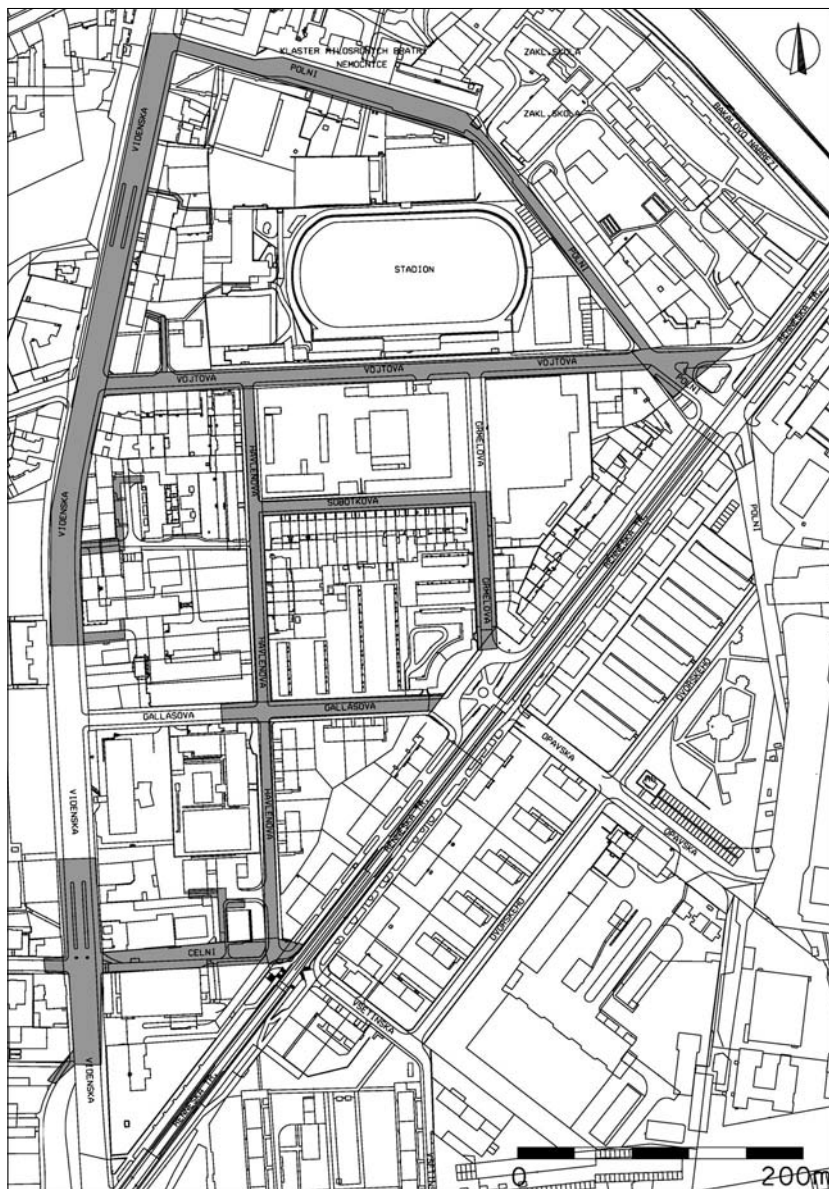
Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce plynovodů a přípojek v Brně, ul. Polní +5“, která se uskutečnila se zimní přestávkou v období od října roku 2013 do července roku 2014. Archeologický výzkum probíhal formou dohledu při výkopových pracích a dokumentací pozitivních archeologických situací.

Záchranný archeologický výzkum při rekonstrukci plynovodu na ulicích Polní, Vídeňské, Vojtově, Havlenově, Grmelově, Gallašově, Sobotkově a Celní (částečně taktéž zasáhl do prostoru ulice Vinohrady) přinesl velmi cenné informace k dějinám tohoto území již od pravěkého období, a to i přes skutečnost, že se jednalo jen o drobnou sondu v rámci tak rozlehlého území (obr. 19).

Geologické podloží je v prostoru zkoumané lokality tvořeno kvartérními sprašemi a sprašovými sedimenty,

kteří jsou uloženy na relikttech šterků a šterkopísků řeky Svratky. Svrchní část sprašového podloží je ukončena oranžovým prachovým sedimentem, na který nasedá holocenní půda typu hnědozemě.

Podle očekávání bylo zjištěno pokračování raně středověkého osídlení, dobře známého z prostoru při ulici Vídeňské a dnešní nemocnice u Milosrdných bratří (Zapletalová 2009, 192–210). V přípojkce plynovodu mezi domy Vídeňská 15 a 17 byly zachyceny minimálně 3 výkopy z tohoto období (11. – 12. století). Taktéž na ulici Polní byly kromě kulturních, příp. odpadních vrstev zachyceny četné výkopové aktivity. Z celkem 75 dokumentovaných výkopů jich bylo možné do raně středověkého období zařadit přibližně $\frac{1}{3}$. Vedle např. zásobní jámy, sloupových jam a několika větších sídlištních jam, byla dokumentována i 4 pyrotechnologická zařízení, která však náleží pravděpodobně až 1. polovině 13. století. Raně středověké osídlení pokračovalo i východním a jihovýchodním směrem, jak dokumentuje nález zásobní jámy s vypálenými stěnami v jižní části ulice Polní. S osídlením tohoto

Obr. 19. Brno – Štýřice (A088/2013). Prostor zasažený výkopy plynovodu.
Abb. 19. Brno – Štýřice (A088/2013). Der Raum mit Gräben für die Gasleitung.

Obr. 20. Brno – Víděnská (A019/2014). Plocha výzkumu.

Abb. 20. Brno – Víděnská (A019/2014). Die Grabungsfläche.

stáří lze taktéž počítat v prostoru ulice Grmelovy, odkud byly nečetné zlomky raně středověké keramiky získány ze „zkulturněného“ půdního horizontu, případně z nerozpoznaných objektů. Pouze dva ze šesti dokumentovaných výkopů se podařilo zařadit do období pravěku. Taktéž ve spodní části Sobotkovy ulice se místy podařilo zachytit svrchní část půdního horizontu s ojedinělými nálezy pravěkého a raně středověkého stáří.

Spíše sporadicky bylo zjištěno osídlení vrcholného a pozdního středověku (ulice Polní a Víděnská), což dobře koresponduje s dosavadními výsledky bádání i mladšími mapovými podklady. Osídlení se pravděpodobně koncentrovalo jen v severní části ulice Víděnské a snad v západní části ulice Polní. V místech ostatních výzkumem dotčených ulic (Vojtova, Grmelova, Sobotkova, Havlenova, Gallašova, Celní), které vznikly až v 1. polovině 20. století, resp. v roce 1930, lze předpokládat zahrady a hospodářsky obdělávanou půdu, jak doložil i mocný zahradní horizont ve východní části ulice Polní. V prostoru ulice Vojtovy pak do roku 1883 fungoval starobrněnský hřbitov. Tento se výzkumem nepodařilo zachytit, i když

Obr. 21. Brno – Víděnská (A019/2014). Pohled na plochu výzkumu.

Abb. 21. Brno – Víděnská (A019/2014). Ansicht der Grabungsfläche.

drobná štetová úprava v sondě přibližně uprostřed ulice Vojtovy by s jistou dávkou představivosti mohla být pozůstatkem úpravy některé ze hřbitovních cestiček.

Zachycena byla i novověká zděná zástavba na ulici Polní, jejíž umístění naznačuje posun dnešní uliční čáry. Relikty původní novověké zástavby vznikající podél Víděnské ulice snad již od konce 18. století byly zachyceny před domy Víděnská 41, 66 a jižně domu Víděnská 45. Dokumentovány byly i dva cihlové sklepy na ulici Polní.

Závěrem lze říci, že zjištěné informace výrazně přispěly nejen k doplnění, ale i k rozšíření dosavadních in-

formací o osídlení svrateckého pravobřeží již v období pravěku, dále i raného středověku a neméně i v novověkém období.

Vídeňská ulice, parc. č. 676/1, 678/1, 679 (akce A019/2014). Raný středověk, středověk, novověk. Pohřebiště, město. Záchranný výzkum.

V rámci výstavby „Bytový dům Vídeňská – III. etapa“ byl v měsících květnu až srpnu 2014 proveden záchranný archeologický výzkum navazující na předešlé etapy z let 2009 a 2012 – 2013.

Podle projektové dokumentace bylo vyměřeno 6 sond o velikosti 1,6×1,2–1,6 m, přičemž 5 z nich bylo archeologicky prozkoumáno. Následně byl investorem změněn projekt a po četných jednáních za přítomnosti zástupců Archeologického ústavu AV ČR, Brno, a Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Brně bylo rozhodnuto o nutnosti plošného výzkumu celého prostoru, který měl být stavbou zasažen dalšími, i když jen dílčími zásahy (obr. 20). Předmětná plocha tak bezprostředně navázala na plochu 03 z roku 2012 (Černá et al. 2014, 170–172). Výzkum není dosud laboratorně zpracován a doveden do náleзовé zprávy, proto o něm bude referováno jen stručně.

Zkoumaná plocha o rozměrech cca 24×6 m (obr. 21) byla situována v místech předpokládaného pokračování mladohradištního pohřebiště, což se také výzkumem potvrdilo. Zachyceno bylo 123 pohřbů, což v součtu z předešlých let dává prozatím 570 pohřbů na dané lokalitě. Počet zde původně pohřbených jedinců však bude vyšší, neboť bylo zjištěno i několik skládek lidských kostí.

Zemřelí byli ukládáni do obdélných hrobových jam, které byly orientovány přibližně ve směru západ – východ, resp. západo-jihozápad – východo-severovýchod, shodně se sakrální stavbou. Jednotlivé hroby vytvářely řady a většinou se respektovaly, zjištěny však byly i su-

perpozice hrobů, kterých přibývalo směrem k rotundě. Ve většině případů byli zemřelí uloženi v poloze na zádech s rukama podél těla, častěji též s dlaněmi v pánvi. Zbytky rakví v podobě zlomků dřev či železných hřebů byly zachyceny spíše ojediněle. Na základě terénního pozorování polohy kostí však můžeme předpokládat, že většina zemřelých byla ukládána do dřevěných schránek, byť se tyto přímo nedochovaly. Častým jevem bylo pohřbívání zemřelého do již existující hrobové jámy, přičemž starší jedinec byl odsunut ke kraji hrobové jámy. S milodary se již v podstatě nesetkáváme, spíše se jedná o osobní vybavu zemřelých. Nejčastěji se nacházel ženský kruhový vlasový šperk, tzv. záušnice, ojediněle byl zjištěn prsten z barevného kovu a v jednom případě i mince.

Další osídlení lze přiřknout až období vrcholného, spíše pozdního středověku a novověku. Jedná se především o relikty zděné zástavby zachycené v severní části plochy výzkumu a drobné hospodářské stavby v zázemí parcel. Bez zajímavosti jistě nejsou ani pohřby 4 jedinců skotu uložených do samostatných výkopů v řadě za sebou či kruhová jáma s pohřbem husy.

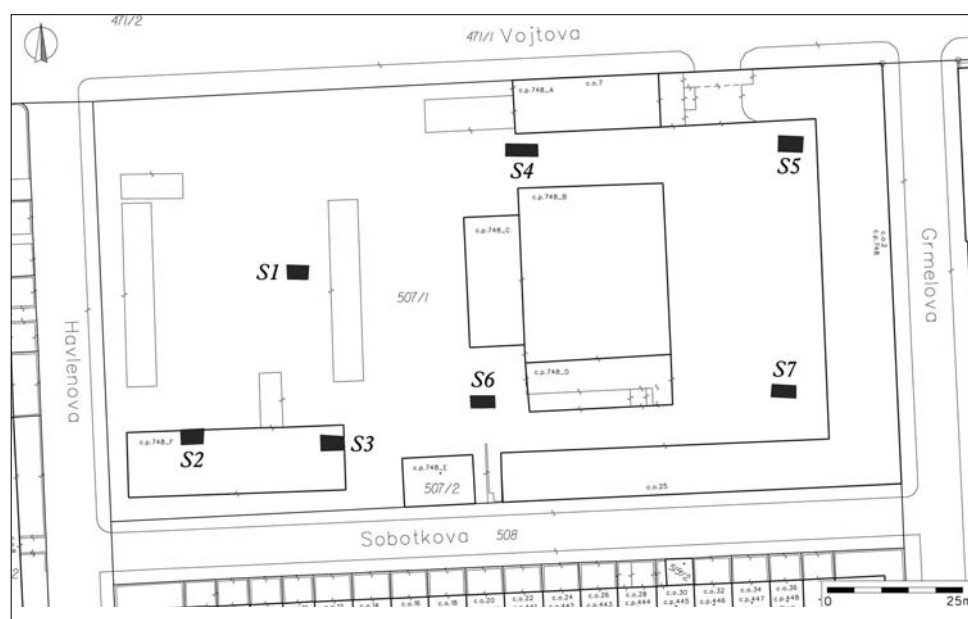
Vojtova, parc. č. 507/1, (akce A089/2014). Raný středověk, středověk, novověk. Pohřebiště, město. Záchranný výzkum.

Zjišťovací archeologický výzkum byl vyvolán přípravou stavby „Bytové domy Vojtova.“ Realizován byl v říjnu a listopadu roku 2014. Úkolem výzkumu bylo prokázat a případně vyloučit přítomnost pozůstatků historických aktivit, které by mohly být v kolizi s projektovanou stavbou.

Sledovaný prostor se nachází na katastrálním území Štýřice, v bloku mezi ulicemi Vojtovou, Havlenovou, Sobotkovou a Grmelovou (parc. č. 507/1), jižně od stadionu Moravské Slavie (obr. 22). Z hlediska historického

Obr. 22. Vojtova (akce A089/2014). Lokalizace výzkumu.

Abb. 22. Vojtova (Aktion A089/2014). Lokalisierung der Grabungsstelle.

Obr. 23. Vojtova (Aktion A089/2014). Pohled na sondu S5 s hroby s. j. 808 a 809.

Abb. 23. Vojtova (Aktion A089/2014). Blick auf Grabungsschnitt S5 mit Gräbern s. E. 808 und 809.

byl prostor od vrcholného středověku součástí extravilánu historického katastru Starého Brna, resp. pozdější Vídeňky a nacházely se zde polnosti. V severozápadním sousedství stával nejpozději od konce 13. do 90. let 18. století kostel sv. Václava s hřbitovem, který byl v roce 1870 rozšířen i do prostoru staveniště. Zrušen byl v roce 1883, kdy došlo k založení dnešního Ústředního hřbitova. Prostor byl využíván až do 30. let 20. století jako park, poté sloužil jako zázemí autobusové vozovny dopravního podniku. Celková plocha staveniště zaujímá plochu přibližně 11 250 m². Geomorfologicky se jedná o území v nadmořské výšce 207,20–209,70 m n. m., na mírném svahu, který pozvolna klesá severovýchodním směrem od úpatí Červeného kopce do inundace Svratky. Geologické podloží je tvořeno kvartérní sprašovou návějí z posledního glaciálu. Na sprašové podloží nasedá holocenní půda (0,30–0,70 m) tvořená černohnědou humózní hlínou, tzv. černozemí.

V roce 1929 bylo narušeno sídliště na nároží dnešní Vojtovy a Grmelovy ulice. Kromě atypických pravěkých nálezů tu byly rozpoznány předměty z počátku velkomoravského období (8. – 9. století) a mladší doby hradištní (11. – 12. století). V roce 2011 byly při rekonstrukci kanalizace na křižovatce ulic Vojtovy a Havlenovy dokumentovány objekty náležející do období 11. a 12. století.

Pro potřeby zjišťovacího archeologického výzkumu bylo navrženo celkem sedm zjišťovacích sond (S01–07). Tři sondy byly umístěny do míst projektovaného bytového domu se startovacími byty (S01–03), dvě sondy do prostoru bytového domu s pečovatelskou službou (S05, S07) a dvě do plánovaného mezilehlého veřejného parku (S04, S06). Všechny sondy byly primárně zacíleny na úkol zjistit přítomnost, stav dochování a intenzitu pravěkého a raně středověkého osídlení, případně jiných aktivit. Rovněž bylo počítáno s možností objevu paleolitického osídlení lokality. Sondy S4 až S7 byly zároveň projektovány do míst bývalého starobrněnského hřbitova, který v těchto místech fungoval od roku 1870 do roku 1883, kdy došlo k jeho přesunu na dnešní Ústřední hřbitov. Jejich úkolem bylo zjistit přítomnost či absenci pohřbívání v jednotlivých částech hřbitova za účelem určení přibližného počtu hrobů ohrožených stavebními pracemi.

Výzkum byl zahájen v prostoru všech sedmi sond strojním odstraněním recentních navážkových vrstev přibližně na úroveň terénu odpovídající počátkům novověkých stavebních aktivit (30. léta 20. století), resp. přibližně na původní terén hřbitova z let 1870 – 1883 (cca 0,70–1,20 m). Ze strojně snížené úrovně sond bylo pokračováno standardními archeologickými metodami. V případě sond S02 a S03 byl po umělých vrstvách (cca 0,25 m) postupně snížen terén až na úroveň sprašového podloží z období posledního glaciálu. V sondě S01 byly exkavovány dva pravěké výkopy. V sondách S04 až S07 bylo nejprve přikročeno k výzkumu zachycených novověkých hrobů. Exkavovány byly pouze ty, které celou svojí plochou zasahovaly do prostoru sond. Po vyzvednutí pohřbů došlo k výkopu rozpoznaných pravěkých a raně středověkých objektů (S04, S07). Následně byly v sondách S05, S06 a S07 vytýčeny dílčí sondy, ve kterých došlo k snížení terénu po přirozených případně umělých vrstvách na úroveň sprašového podloží z období posledního glaciálu. V sondě S05 byly dodatečně v rámci dílčích sond exkavovány další objekty pravěkého a raně středověkého stáří. Pro zjištění skladby svrchní části geologického podloží byl v sondě S04 proveden geologický vrt do hloubky 4,30 m od současného povrchu. Po ukončení archeologického výzkumu byly všechny sondy strojně zahrnuty.

Podloží bylo ve všech sedmi sondách reprezentováno kvartérní sprašovou návějí z posledního glaciálu. Na sprašové podloží nasedala holocenní půda (0,30–0,70 m), tvořená černohnědou humózní hlínou, tzv. černozemí. Původní sklon terénu odpovídal přibližně dnešnímu stavu, původní terén klesal směrem k východo-severovýchodu.

Výškový rozdíl úrovně původního terénu mezi sondou S02 a S05 (vzájemná vzdálenost 120,00 m) činil 1,60 m.

Výzkum potvrdil poměrně intenzivní osídlení prostoru v raném středověku, a to především v období 11. a 12. století. V sondě S07 bylo toto osídlení reprezentováno výkopem rozměrné sloupové jámy, pravděpodobně pozůstatku větší nadzemní stavby. Další objekt neznámé funkce z uvedeného období byl zachycen i v sondě S05. Druhotně jsou nálezy zaznamenávány i ve výplních novověkých hrobových výkopů. Raně středověké osídlení je součástí rozsáhlého sídliště na pravém břehu Svratky, dokumentovaného již více akcemi v okolí, fungující jako hospodářské zázemí raně středověkého brněnského hradu.

Ve 12. století v těchto místech osídlení pravděpodobně zaniká, koncentruje se podél komunikace v místech dnešní Vídeňské ulice (případně Polní) od bývalého kostela sv. Václava až k mostu (mostu) přes řeku Svratku. Zkoumaný areál se stal pravděpodobně okrajovou neosídlenou plochou využívanou jako polnosti. Na vyobrazeních z poloviny 17. století probíhala v poloze dnešní Vojtovy ulice cesta lokálního významu.

V roce 1866 nebo 1870 byl do prostoru staveniště rozšířen starobrněnský hřbitov. Výzkumem byl zachycen v sodách S04, S05, S06 a S07. Reprezentován je severojižně orientovanými řadami hrobů, mezi nimiž se nacházely cestičky zpevněné štěrkem. Celkem se podařilo zachytit půdorysy 19 hrobových jam. K výzkumu bylo vybráno pouze osm hrobových jam, které se celým svým půdorysem nacházely v prostoru zjišťovacích sond. V nich bylo nalezeno celkem 17 kostrových pohřbů dospělých i dětí (obr. 23). Hrobové jámy byly přibližně obdélného půdorysu o délce 1,90–2,20 m a šířce 0,7–0,8 m. Zhloubeny byly v případě dospělých jedinců do hloubky cca 1,4–1,6 m. Byly delší stranou orientovány ve směru západ – východ a na západní straně byly zpravidla nepatrně rozšířeny. Zасыпány byly výhradně hlínou získanou z výkopu, tvořenou promísenou spraší s půdním typem. Výplně obsahovaly roztroušené lidské kosti, které se do nich dostávaly při vícenásobných pohřbech. Dětské hrobové jámy, zachycené v sondě S06 a orientované podél hřbitovní cesty severojižně, byly menší (1,0×0,6 m) a mělčí (0,80 m). Krátká doba užívání hřbitova (13 – 17 let) zabránila změnám v organizaci prostoru. V terénu jsou proto zachovány vzájemně se neporušující hrobové jámy v pravidelných rozstupech od sebe (0,50–0,70 m ze všech stran). Výzkum zachytil až překvapivě časté vícečetné využití jam, s ohledem na poměrně krátkou dobu užívání hřbitova. Ani v jednom hrobu, vyjma dětských, se nenacházel pouze jeden zemřelý. Ve všech zkoumaných hrobových jámách byli uloženi alespoň dva zemřelí, v případě hrobu s. j. 502 byly v hrobě 3 jedinci (u jedné ženy byl nalezen i nenarozený plod s. j. 807) a v hrobě s. j. 500 šlo dokonce o 4 jedince (dva z nich pohřbeni zároveň; s. j. 808, 809). Standardní pro období 19. století je výbava zemřelého různými, křížky, svatými obrázky apod.

Zemřelí byli ukládáni samozřejmě převážně v natažené poloze na zádech do dřevěných rakví (ve dně výkopů S01 a S09 byly dochovány i otisky nohou rakví). Ve dvou případech (S04, S05) došlo k nerituálnímu pohřbení dvou jedinců současně. Byli vhozeni do hrobové jámy po břiše, hlavami na protilehlé strany. Jedna žena měla mezi stehny pravděpodobně posmrtně vypuzený šestiměsíční plod. Poměrně časté jsou doklady pitvání – odříznutá kalva lebky a rozřízný hrudník (4 jedinci). Exhumace ostatků ani v jednom zkoumaném případě nebyla nedoložena, i když ji musíme v jisté míře předpokládat. Ze zjišťovacího výzkumu rovněž vyplývá, že hřbitovní oddělení nacházející se dnes jižně od Vojtovy ulice bylo do roku 1883 zcela zaplněno. Hřbitov byl zrušen roku 1883 a nahrazen dnešním Ústředním hřbitovem. Hrobová místa však byla likvidována postupně ještě na počátku 20. století. Ze hřbitova byl vytvořen park využívaný až do 30. let 20. století, který byl narušen výstavbou dnešní Vojtovy ulice (před 1. světovou válkou). Prostor staveniště poté sloužil jako zázemí autobusové vozovny Dopravního podniku.

K. Ú. ZÁBRDOVICE

Milady Horákové, parc. č. 533/1, 533/2 (A010/2014). Středověk, novověk. Předměstí. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum se uskutečnil v souvislosti se stavbou „Brno, Milady Horákové – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“; provedla ho společnost Archaia Brno, o. p. s. Výzkum probíhal formou dohledu výkopových prací stavby (obr. 24). Pokud byly přítomny archeologické situace, byly začištěny a dokumentovány. Většinou se jednalo o relikty někdejší zástavby. Dokumentovány byly vybrané profily zachycující skladbu terénu nebo relikty torzální historické architektury. Většinou se jednalo o vrstvy podloží či navážky tělesa hráze Hutterova rybníka.

Ulice, probíhající přibližně v trase historické komunikace od severních brněnských předměstí k Zábrdovicím a Husovicím, je poměrně členitá. Její západní úsek poblíž křižovatky s ulicí Koliště pozvolna klesá směrem k inundaci říčky Ponávky. Geologické podloží v této části je tvořeno jednak sprašemi či sprašovými hlínami a na nich vytvořenou holocénní půdou, jednak fluviálními sedimenty Ponávky (štěrky, štěrkopísky, písky a povodňové hlíny). Při jižní straně této části ulice ovlivňovalo geologickou situaci ještě zátopové území drobného vodního toku, zvaného snad v novověku Grottenbach, Žabí potok (Vičar 1966, 228, s odkazy na ikonografické prameny). Tento potok vytékal od Švábky, respektive možná až z Cimply, protékal severně od městských hradeb. Přibližně v místech dnešního náměstí 28. října napájel velký rybník, znovu z něj vytékal a vléval se přibližně v místech dnešní budovy IBC do Ponávky. Jeho meandrovitý průběh byl zachycen výzkumem Ústavu archeologické památkové péče Brno v letech 2000 – 2001 v zadní části parcely domu Milady Horákové č. 6. Říčka Ponávka protékala přibližně v místech dnešního náměstí 28. října a ulice Příkop, v letech 1882 až 1884 byla zatrubněna

a svedena do podzemí (Kuča 2000, 149). Dnešní povrch se na pravém břehu Ponávky pohybuje v nadmořské výšce 207,80 a 209,50 m n. m.

Levý břeh Ponávky tvoří prudký západní svah vyvýšeniny, na níž se nachází čtvrť Černá Pole a část bývalého Horního Cejlu. Zde ulice opět leží na sprašových návějích. Nadmořská výška na vrcholu svahu při křižovatce s Černopolní ulicí činí 223,60 m n. m.

Dnešní ulice Milady Horákové navazuje na historickou komunikaci do Zábrdovic. Ta však vedla ještě roku 1909 jen po dnešní Francouzskou ulici, kterou pokračovala dále. Jako její nejstarší název se uvádí Teichdamm, po roce 1854 se jmenovala Franz-Josef-Strasse. Po 1. světové válce nesla název Francouzská až do roku 1942, kdy byla na krátkou dobu přejmenována na Freiherr-von-Neurath-Strasse. Po 2. světové válce se nejprve vrátil původní název, roku 1946 byla pojmenována

Obr. 24. Milady Horákové (A010/2014). Lokalizace výzkumu.

Abb. 24. Milady Horákové Straße (A010/2014). Lokalisierung der Grabungsstelle.

po Winstonu Churchillovi, roku 1948 po Janu Masarykovi a v letech 1952 – 1990 byla třídou Říjnové revoluce. Francouzská ulice zůstala s výjimkou období 2. světové války dodnes u svého prvorrepublikového názvu. Merhautova ulice začala fungovat až od roku 1907, tehdy jako Senefelderova (Flodrová 1997, 67, 148–149, 151; Kuča 2000, 329). Svahy Černých Polí byly do 19. století využívány zemědělsky, převážně jako vinice.

Při křižovatce s ulicemi Černopolní a Merhautovou, v šachtě Š24 bylo dokumentováno složení terénu až do hloubky 5,30 m (od úrovně 223,57 do 218,27 m n. m.). Svrchní část (0,75 m) byla tvořena recentními úpravami komunikace, pod nimi se nacházelo geologické souvrství makroskopicky rozčleněné do 9 úrovní.

V křižovatce s ulicemi Francouzskou, Příční a Traubovou byla ve výkopu kanalizace dokumentována skladba terénu až do hloubky 4 m (od úrovně 209,31 do 205,31 m n. m.). Svrchní část (1,05 m) byla tvořena recentními úpravami komunikace. Následovalo geologické souvrství. Mělo dvě základní úrovně. Horní část (1,10 m) tvořila vrstva hnědošedé plastické hlíny.

Nasedala na vrstvu světle modrozeleného jílu neogenního stáří (tzv. tégl). Dokumentovány byly relikty konstrukcí náležející zástavbě parcely domu, který je na plánu z roku 1906 označen jako Hutterova 2. Některá zdíva náležela vlastní budově, která stávala při ulici, další lze přiřadit ke dvorní zástavbě. Zachyceny byly také relikty z cihel zděné kanalizace. Dokumentované konstrukce lze datovat do 19. a 1. poloviny 20. století. Dům byl zbourán při výstavbě ulice na konci 30. let 20. století.

V šachtě Š17 v prostoru při křižovatce s náměstím 28. října a ulicí Příkop bylo dokumentováno složení terénu až do hloubky 2,80 m (od úrovně 207,90 do 205,10 m n. m.). Svrchní část (0,85 m) byla tvořena recentními úpravami komunikace, následovalo souvrství tvořené uloženinami, které lze označit za navážky tělesa hráze Hutterova rybníka. Obdobnými uloženinami procházela také rozrážka vedená ze šachty Š17 směrem k západu.

Zde byl dokumentován profil P5. V šachtě Š2 bylo dokumentováno složení terénu až do hloubky 4,50 m (od úrovně 207,65 do 203,15 m n. m.). Opět byly zachyceny vrstvy náležející ke hmotě rybníční hráze. Spodní uloženinu je možné označit snad za náplavovou (nivní) vrstvu. Obdobná situace byla dokumentována také ve výkopu kanalizace vedené ze šachty Š2 směrem na západ. Složení terénu zde bylo popsáno až do hloubky 5,70 m (od úrovně 207,65 do 201,95 m n. m.). Náplavové vrstvy, popřípadě navážky hráze byly dokumentovány také na dvou profilech v rozrážce, která směřovala ze šachty Š2 k jihovýchodu. Na profilech byla zachycena také cihlová zdiva. Zřejmě se jednalo o kanalizační stoku. Vnitřní šířka štol by činila 1,30 m. Není vyloučeno, že by mohlo jít o pozůstatek systému, který na hrázi zajišťoval vodní režim Hutterova rybníka („kanalizovaná propust“?). Ponávka, která rybník napájela, byla po jeho zrušení svedena do štol, která je zachována dodnes. Některá zde dokumentovaná zdiva náležela domu, označeném na plánu z roku 1906 jako dům 34 na ulici Františka Josefa.

Další archeologické situace byly dokumentovány v prostoru mezi křižovatkou s náměstím 28. října a třídou Kpt. Jaroše. V šachtě Š4 bylo dokumentováno složení terénu až do hloubky 4,40 m (od úrovně 207,93 do 203,53 m n. m.). Horní část zaznamenaného souvrství tvořily vrstvy, které lze označit za navážky tělesa hráze Hutterova rybníka. Dosedaly na uloženinu, která měla charakter půdního typu. Její mocnost činila 1,20 m. Ležela na sprásové návěži. Vrstva půdního typu byla dokumentována také ve výkopu kanalizace před domem č. 7 a domem č. 9. V prvním případě se jeho povrch nacházel v hloubce 3 m (204,80 m n. m.) a mocnost dosahovala 1,10 m, ve druhém případě v hloubce 3,70 (204,10 m n. m.) a jeho mocnost činila 0,60 m. Ve výkopu před průčelím domu č. 18 byly dokumentovány suterénní prostory vyzděné cihelným zdivem. Vznikly rážbou do vrstev hráze rybníka (vrchol klenby se nacházel v hloubce 1,60 m – úroveň 206,20 m n. m.). Je otázkou, zda jde o sklepy náležející k někdejšímu domu č. 18, jehož majitelé tak rozšířili sklepní prostory i pod povrch komunikace, nebo se jedná o starší stavbu související s provozem hráze Hutterova rybníka.

Ve výkopech sledovaných v prostoru mezi křižovatkou s třídou Kpt. Jaroše a ulicí Koliště byla dokumentována zdiva asanované zástavby z 19. a 20. století. Jednalo se o někdejší domy č. 2-4, č. 3 a č. 6. Segmenty zděných konstrukcí byly zachyceny také ve výkopech při třídě Kpt. Jaroše. Zde žádnou zástavbu neznáme. Zajímavá v tomto ohledu byla konstrukce interpretovaná jako vyzdění východní stěny a část valené klenby podzemní prostory. Vyloučit asi musíme možnost, že se jedná o část sklepa. Jako pravděpodobnější se jeví, že šlo o vyzdění štol. Je otázkou, zda souvisí se systémem kanalizace z 19. a 20. století, nebo může jít o nějakou starší stavbu, související s provozem hráze. V těchto místech z ní vytékal potok. Na historických vyobrazeních je patrné přemostění, aby byl zachován průjezd komunikace vedoucí

po koruně hráze. Zaznamenaný povrch půdního typu se v daném prostoru nacházel v hloubce 1–1,40 m.

Archeologický výzkum přinesl důležité informace napomáhající k rekonstrukci dějinného vývoje předmětného prostoru. Získal poznatky o reliéfu a skladbě terénu a jeho někdejších podmínkách. Výzkum potvrdil, že západní část ulice je usazena na tělese hráze někdejšího Hutterova rybníka. Dokumentovány byly relikty zástavby, která se po zániku rybníku začala v těchto místech rozvíjet během 19. a 20. století, a jejíž část se nedočkala dnešních dnů. Ve východní části ulice budované nově ve 40. letech 20. století prostřednictvím hlubokého zářezu do svahu, byla většina archeologických situací a rovněž svrchní část geologického podloží zničena.

K. Ú. ŽABOVŘESKY/K. Ú. PISÁRKY

Bráfova ulice (k. ú. Žabovřesky; parc. č. 72/1, 73/3, 4847/2); Žabovřeská ulice u domu č. p. 151 (k. ú. Pisárky; parc. č. 827/1, 841, 842, 844, 846, 847, 867/1; A014/2014). Novověk. Záchranný výzkum.

Zjišťovací archeologický výzkum byl vyvolán přípravou stavby „Silnice I/42 Brno, VMO Žabovřeská I.“. Úkolem výzkumu bylo prokázat, případně vyloučit přítomnost pozůstatků historických aktivit, které by mohly být v kolizi s projektovanou stavbou.

Sledovaný prostor se nachází na katastrálních územích Žabovřesky a Pisárky, v jižní části Bráfovy ulice (S1 a S2, k. ú. Žabovřesky; parc. č. 72/1, 73/3, 4847/2) a na Žabovřeské ulici u domu č. p. 151 (S3 a S4, k. ú. Pisárky; parc. č. 827/1, 841, 842, 844, 846, 847, 867/1). Všechny sondy se z hlediska historického vývoje nacházely od vrcholného středověku na katastru obce Žabovřesky, S1 a S2 asi 800 m jihovýchodně od historického intravilánu obce, S3 a S4 1550 m jižně intravilánu, v těsné blízkosti Kamenného mlýna na řece Svratce (obr. 25).

Zkoumaný prostor leží na východním svahu průlomového údolí řeky Svratky mezi Pisáreckou a Žabovřeskou kotlinou. Jedná se o západní okraj komplexní vyvýšeniny Masarykovy čtvrti. Svah je tvořen horninami brněnského masívu, je součástí centrální metabazitové zóny, v níž vystupuje poměrně rozsáhlá křemenná dioritu. Na horniny Brněnského masívu přímo nasedají terciérní mořské uloženiny miocenního stáří (spodní baden). Ve svrchní části je neogenní souvrství reprezentováno zelenošedými vápnitými jíly, na které nasedají fluvialních uloženiny Svratky. Na bázi fluvialního souvrství se nachází terasa s hnědými až šedohnědými hlinitými šterky až šterky s příměsí jemně zrnité zeminy nebo hlinitými písky. Jedná se o uloženiny řeky Svratky, jejichž sedimentace proběhla v období pleistocénu. Nadmořská výška terénu se pohybuje v intervalu 208,00–211,50 m n. m.

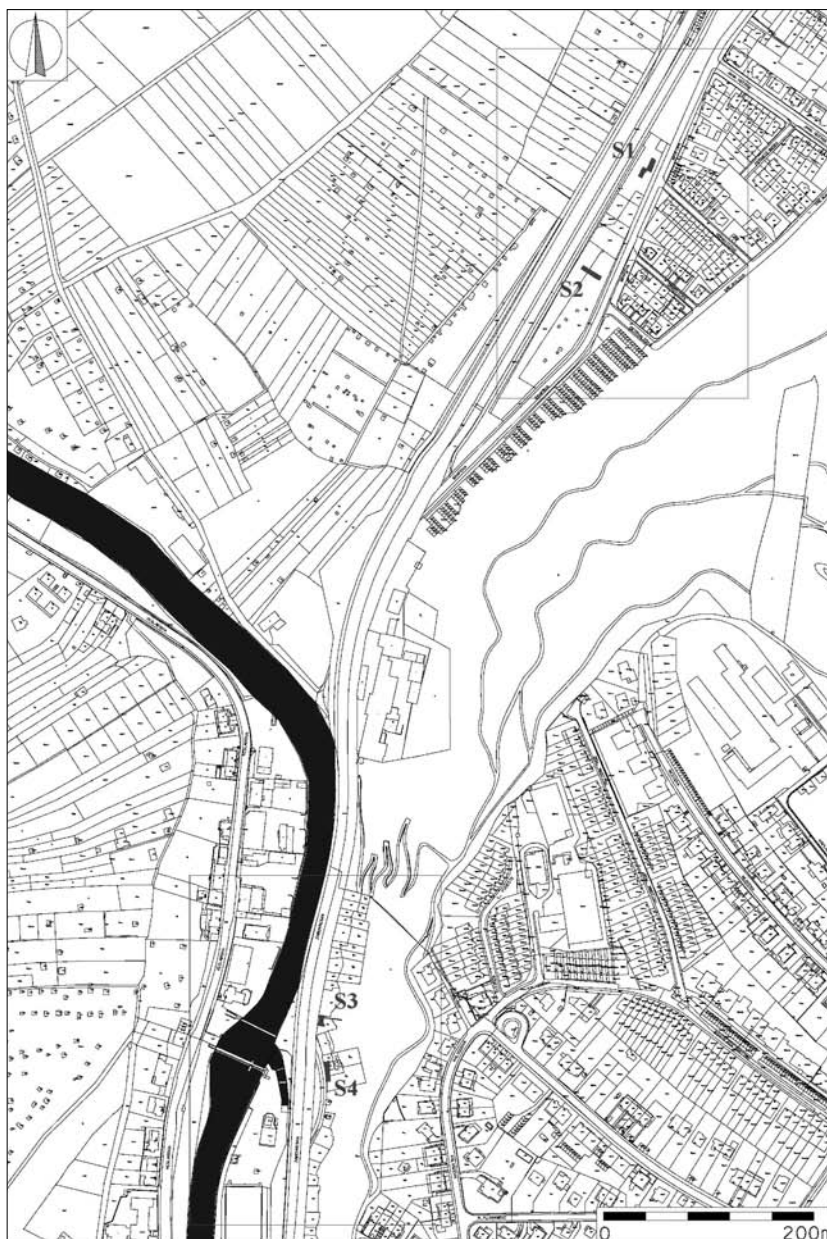
Zkoumaný prostor historicky původně náležel celý k obci Žabovřesky a byl spjat s její historií. Původně šlo o zeměpanskou obec, z níž byly placeny desátky kapli

sv. Oldřicha a Prokopa na Starém Brně. Později bylo farní právo přeneseno na starobrněnský kostel sv. Václava. Před rokem 1314 se ves stala šlechtickým statkem, neboť je zde uváděn alodiální dvůr. Farní správa dále přešla na starobrněnský kostel Panny Marie a roku 1323, kdy došlo k založení kláštera cisterciáků, byla přenesena na komínský kostel sv. Vavřince. Statek střídavě drželi brněnští měšťané a drobná šlechta. Roku 1469 byly Žabovřesky a Manice na příkaz krále Matyáše zapsány královopolskému kartuziánskému klášteru do zemských desek a připojeny ke královopolskému panství, u něhož zůstali až do roku 1848 (Manice zanikly). Roku 1919 byly Žabovřesky připojeny k Brnu. Tvrz v Žabovřeskách zanikla v 2. polovině 15. století, roku 1490 se uvádí již jako tvrziště. Vrchnostenský dvůr přetrval až do 18. století, kdy byl rozparcelován a na jeho polnostech byla podél cesty do Brna založena osada Vinohrádky, připojená roku 1843 k Žabovřeskům, s nimiž byla roku 1930 sloučena. Ve vsi se nacházela vrchnostenská hospoda a patřil k ní i Kamenný mlýn na Svatce, který byl pronajímán.

Do míst sond S1 a S2 začíná pronikat výstavba až po roce 1900. Prostor se nachází na hraně inundačního území řeky Svatky a až do výstavby Brněnské přehrady byl při zvýšených stavech vody pravidelně zaplavovaný. Z tohoto důvodu se zde nacházely spíše louky a zelinářské zahrady, než orná půda. Izolovaně od ostatní zástavby Žabovřesk, na mírném svahu východně od inundace, vznikla pod Wilsonovým lesem (dříve Císařským) řada vilek po severní straně ulice Jana Nečase (dříve Mojžírova ulice). Nejjižnější část tohoto území byla v roce 1928 zastavěna experimentální funkcionalistickou kolonií Nový dům tvořenou 16 volně stojícími i řadovými domy. Prostor mezi ulicí Jana Nečase a kolonií Nový dům byl zastavěn ve 30. letech 20. století.

Sondy S3 a S4 se nacházejí na místě bývalé osady Kamenný mlýn. Ta vznikla až v 19. století kolem původně středověkého mlýna, připomínaného poprvé roku 1366 jako pustý. Mlýn patřil vždy k Žabovřeskům a s nimi se roku 1468 dostal do vlastnictví kartuziánského kláštera v Králově Poli. Roku 1785 stály u mlýna jen 2 chalupy. Roku 1834 už zde stálo 9 domů, které byly seskupeny podél úzké cesty spojující Žabovřesky se Starým Brnem. Dnes území náleží ke katastru Pisárek. Zachovala se jen malá kaplička nad tramvajovou tratí (Kuča 2000; Slavík 1897).

Dvě sondy byly umístěny do prostoru bývalé zahrádkářské kolonie mezi ulicemi Žabovřeskou a Bráfovou při ústí ulic Nohavicovy (S1) a Petřvaldské (S2) v k. ú. Žabovřesky (parc. č. 72/1, 73/3, 4847/2). Sondám S1 a S2 bylo kladeno za cíl zjistit, zda se v těchto místech ještě nachází inundační zóna Svatky nevhodná pro osídlení, nebo zda byl již tento pro-

Obr. 25. Bráfova, Žabovřeska (A014/2014). Lokalizace výzkumu.
Abb. 25. Bráfova, Žabovřeska (A014/2014). Lokalisierung der Grabungsstelle.

stor v minulosti vyvýšen nad říční nivu a tím pádem příhodný k pravěkému nebo raně středověkému osídlení. V případě obou sond bylo nejprve přikročeno k odstranění recentních navážkových vrstev pomocí strojní mechanizace na úroveň povrchu geologického podloží tvořeného povodňovými hlínami. U sondy S1 byly v počáteční fázi zachyceny výkopy inženýrských sítí, proto došlo k jejímu přeložení k severovýchodu. Na strojně snížené úrovni sond byly vytýčeny lokální sondy o rozměrech 2×3 metry (S1a, S1b, S2a, S2b, S2c), ve kterých bylo pokračováno ve snižování terénu po umělých vrstvách o mocnosti 0,25–0,30 m až na úroveň hladiny spodní vody. Za sondy S1b byly odebrány vzorky na laboratorní geologickou analýzu.

Sondy S3 a S4 byly umístěny v místech bývalé osady Kamenný mlýn severně (S3) a jižně (S4) od domu Žabovřeská 14 v k. ú. Pisárky (parc. č. 827/1, 841, 842, 844, 846, 847, 867/1). Sondy S3 a S4 měly za úkol zjistit stav dochování zbytků zděných staveb v prostoru jižního portálu projektovaného tramvajového tunelu, známých z ikonografických pramenů, případně odkrýt jejich předchůdce. I zde bylo nejprve přikročeno k částečnému odstranění recentních navážkových vrstev na úroveň ubouraných korun zdí pomocí strojní mechanizace. V sondě S3 byly poté odstraněny ručně recentní demoliční zásypy v interiérech i exteriérech na dlažbu dvora resp. podlahu domu. Z této úrovně byly poté hloubeny dvě lokální sondy na geologické podloží. V sondě S4 se nacházelo skalní podloží bezprostředně pod úrovní dnešního terénu, a proto zde došlo pouze k začištění odhalených stavebních konstrukcí a exkavaci části výplní sklípku tesaného do skály.

Zjišťovací sondy v severní části sledovaného území (S1, S2) doložily v prostoru zasaženého výstavbou nové komunikace a tramvajového kolejiště do hloubky až 3,0 m pod současným terénem pouze holocénní hlinité říční usazeniny, které v těchto místech ukládala řeka Svratka při periodických rozlivech za zvýšeného stavu vody. Na základě výzkumu můžeme s jistotou pravděpodobností říci, že námi odkryté sedimenty se zde utvářely od přelomu pozdního středověku a raného novověku až do 1. poloviny 20. století, kdy došlo k navýšení terénu navážkami o 0,5–1,3 m, pravděpodobně v souvislosti s výstavbou nové vilové čtvrti východně od zkoumaného území, pod svahem Wilsonova lesa. Je tedy zřejmé, že toto území nebylo pro své vlastnosti vhodné pro trvalé osídlení. Přítomnost pravěkých a raně středověkých aktivit můžeme očekávat více severně a východně na svazích nad inundací řeky Svratky. Vzhledem k záplavám nebyl prostor ve středověku a novověku využíván ani k orebnímu hospodářství. Měl spíše charakter měkkého luhu, kde se nacházely sníženiny, které byly pravidelně a po různě dlouhou dobu zaplavovány. Rostly zde dřeviny s rychlými přírůstky – keřovité i stromovité vrby, topoly a olše. Na vyvýšených místech se nacházely pravidelně sečené louky, případně pastviny dobytka. Nejvhodnější místa mohla být využita k pěstování zeleniny.

Zjišťovací sondy v jižní části sledovaného území (S3, S4) prokázaly přítomnost dochovaných reliktních zděných zástavby osady Kamenný mlýn. V prostoru jižního portálu tunelu, při skalní stěně zaniklého lomu je zástavba již téměř zcela zničena předchozími demolicemi a dochovaly se po ní jen nepatrné základové partie zdí a zahloubené objekty, reprezentované v případě sondy S4 drobným sklípkem tesaným do skalního podloží. Naopak v severní části (S3), došlo při demolicích zástavby v 70. letech 20. století k překrytí vrstvou navážek, která zakonzervovala části nadzemního zdiva domů pod úrovní dnešního terénu. Veškerá archeologickým výzkumem odkrytá zástavba pochází nejdříve z průběhu 19. století. Starší novověké, ale i středověké konstrukce lze očekávat pravděpodobně pouze v místech bývalého Kamenného mlýna, který se nacházel přibližně 50 m jihozápadně od sondy S4 a jeho pozůstatky jsou nyní skryty pod vozovkou silnice I/42 a tramvajovým kolejištěm.

Lucie Černá, Petr Holub, Václav Kolařík,
David Merta, Marek Peška, Lenka Sedláčková,
Hynek Zbranek, Antonín Zůbek

Literatura

- Borský, P. 2011:** Kanovnický dům čp. 280 (k. ú. Brno-město) na Biskupské ul. č. 7. Stavebně historická dokumentace. Nепublikovaný rkp. uložený v archivu Archaia Brno, o. p. s.
- Bretholz, B. 1898:** *Brünns Stadtbilder. (Bis zum Jahre 1750.)* Sonderdruck. Brunn: R. M. Rohrer.
- Bukovský, J. 1991:** Kartuziánská architektura v Čechách a na Moravě. *Památky a příroda* 8 (1991), 470–477, 9 (1991), 520–534, 10 (1991), 584–599.
- Bukovský, J. 1994:** *Královopolský kartouz.* Brno: Blok.
- Bukovský, J., Cejnková, D. 1975:** Středověké nálezy ve vnitřním obvodu bývalého kartuziánského kláštera v Králově Poli. *Památková péče: orgán Československé památkové péče* 35(4), 235–249.
- Černá, L., Dejmal, M., Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zbranek, H., Zůbek, A. 2014:** Brno (okr. Brno). *Přehled výzkumů* 54(2). Brno, 148–182.
- Černá, L., Zůbek, A. 2014:** *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Brno, Zelný trh, rekonstrukce plynovodu a plynovodních přípojek.* Rkp. nálezové zprávy č. j. 14/14. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Čížmář, M., Geislerová, K. (eds.) 2006:** *Výzkumy – Ausgrabungen 1999–2004.* Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.
- Doležel, J. 2000:** K městskému zřízení na středověkém Brněnsku do roku 1411. In: M. Ježek, J. Klápště (eds.): *Mediaevalia archaeologica 2. Město Brno a jeho region ve středověku.* Praha, Brno: Archeologický ústav AV ČR, 159–259.

- Dřímál, J., Peša, V. 1969:** *Dějiny města Brna/1*. Brno: Městský národní výbor v Brně.
- Dřímál, J., Peša, V. 1973:** *Dějiny města Brna/2*. Brno: Městský národní výbor v Brně.
- Flodrová, M. 1997:** *Brněnské ulice a vývoj jejich názvů od 13. století po dnešek*. Brno: Magistrát města Brna.
- Foltýn, D. et al. 2005:** *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.
- Hálová-Jahodová, C. 1947:** *Brno, stavební a umělecký vývoj města*. Praha: Pražské nakladatelství V. Poláčka.
- Hálová-Jahodová, C. 1971:** *Brno, dílo přírody, člověka a dějin*. Brno: Blok.
- Hanák, L., Hanáková, A. 1978:** Brno, historické jádro. Stavební vývoj. Díl 5. Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRPMO) Brno. Nepublikovaný rukopis. Uloženo: knihovna společnosti Archaia Brno, o. p. s.
- Hanuliak, M. 1986:** K stavebno funkční interpretaci obytného objektu z Chl'aby. *Archaeologia historica* 11, 469–478.
- Holub, P. 2014a:** *Brno – Královo Pole Božetěchova 13, Bytový dům Kadetka. Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 01/14. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2014b:** *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci „Havárie dešťové kanalizace v atriu objektu Masarykova 31, Brno“*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 21/14. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Kováčík, P., Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2002:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2001. *Přehled výzkumů* 43 (2001), 103–105.
- Holub, P., Kováčík, P., Merta, D., Peška, M., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2003:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2002. *Přehled výzkumů* 44 (2002), 57–101.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2004:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2003. *Přehled výzkumů* 45 (2003), 65–66, 79–81, 83.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2005:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2004. *Přehled výzkumů* 46, 149, 158–159.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2006:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 47, Brno, 203–20.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2007:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 48, 437–438.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2009:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 50, Brno, 345–347.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2010:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 51, 395–402.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zbranek, H., Zúbek, A. 2013:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 54(2), Brno, 148–182.
- Holub, P., Zúbek, A. 2014a:** Brno, Zelný trh – akce A15/2014. Rkp. terénní dokumentace. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Zúbek, A. 2014b:** *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Milady Horákové rekonstrukce kanalizace a vodovodu“*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 03/15. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Jan, L. 2004:** Ves a klášter ve středověku (1240 – 1526). In: M. Řepa (ed.): *Dějiny Králova Pole*. Brno: Úřad městské části Brno-Královo Pole.
- Jan, L. a kol. 2013:** *Dějiny Brna 2. Středověké město*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna.
- Kolařík, V., Zúbek, A. 2014:** *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci Brno, Mendlovo náměstí 2b, výkop základu pro osazení sochy Panny Marie v křížové chodbě kláštera augustiniánů*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 05/14. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Kováčík, P., Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Sadílek, J. 2001:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2000. *Přehled výzkumů* 42 (2000), 75–111.
- Kuča, K. 2000:** *Brno – vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha, Brno: Baset.
- Líbal, D., Koběrská, L. 1973:** Brno – asanační plán historického jádra města. Stavebně historický průzkum objektů umělecko-památkového významu. Nepublikovaný rukopis SÚRPMO Brno, signatury svazku: 7-4-2487. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno.
- Mencl, V. 1980:** *Lidová architektura v Československu*. Praha: Academia.
- Merta, D. 1999:** Brno, LFMU. Rekonstrukce budovy. Rkp. nálezové zprávy č. j. 34/99. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Merta, D. 2014:** Zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Fakulty a účel. Zařízení Masarykovy univerzity, zpřístupnění objektů studentům se sp. nároky, rektorát MU, Komenského nám. 2, Brno“. Rkp. nálezové zprávy č. j. 30/14. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Merta, D., Merta, J. 2001:** Středověká cihelna v Brně „Na leči“. *Archaeologia historica* 26/01, 221–226.
- Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Sadílek, J. 2000:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 1999. *Přehled výzkumů* 41 (1999), 35–61.
- Merta, D., Peška, M., Zúbek, A. 2014:** Biskupská 7. *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Brno, Biskupská 7, nová přístavba ve dvorní části*. Rkp. nálezové zprávy č. j.

- 04/15. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Merta, D., Zůbek, A. 2003:** *Sanace brněnského podzemí blok 43*. Rkp. náleзовé zprávy č. j.48/2002. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Nekuda, V. 2007:** *Středověká vesnice na Moravě*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.
- Novotný, B. 1973:** Slovanské osídlení a hroby z pozdní doby hradištní na Starém Brně (okr. Brno). *Přehled výzkumů* 1972, 66–67.
- Peška, M. 2000:** *Sanace brněnského podzemí, Blok 31*. Rkp. náleзовé zprávy č. j. 99/65. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M. 2004:** *Joštova 10*. Rkp. náleзовé zprávy. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M. 2014:** *Brno, Česká 11 rekonstrukce objektu. Náleзовá zpráva o provedení zjišťovacího archeologického výzkumu*. Rkp. náleзовé zprávy. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2006a:** *Sanace brněnského podzemí – blok 66 (Joštova, Komenského nám., Marešova)*. Rkp. náleзовé zprávy č. j. 13/06. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2006b:** *Sanace brněnského podzemí – blok 65 (Joštova, Komenského nám., Údolní)*. Rkp. náleзовé zprávy č. j. 14/06. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Procházka, R. 2000:** Zrod středověkého města na příkladu Brna (k otázce odrazu společenské změny v archeologických pramenech). In: M. Ježek, J. Klápště (eds.): *Mediaevalia archaeologica 2. Město Brno a jeho region ve středověku*. Praha, Brno: Archeologický ústav AV ČR, 7–158.
- Procházka, R. a kol. 2011:** *Dějiny Brna 1. Od pravěku k ranému středověku*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna.
- Richter, V. 1936:** Z počátků města Brna. *Časopis Matice moravské* 60, 257–314.
- Slavík, F. A. 1897:** *Vlastivěda moravská II. Místopis Moravy. Díl I. místopisu, Brněnský kraj. Číslo 6, Brněnský okres*. Brno: Musejní spolek.
- Šujan, F. 1928:** *Vlastivěda moravská. Dějepis Brna*. Brno: Musejní spolek.
- Tenora, J. 1934:** *Statek sv. Petra v Brně. Vzájemné vztahy a hospodářské poměry vrchnosti a poddaných I: do roku 1757*. Brno: Jan Tenora.
- Valoch, K. 1975:** Paleolitická stanice v Koněvově ulici v Brně. *Archeologické rozhledy* 27, 3–17.
- Vičar, O. 1965:** Místopis Brna v polovici 14. století. (Prostor uvnitř městských hradeb.) *Brno v minulosti a dnes* 7, 242–283.
- Vičar, O. 1966:** Místopis Brna v polovici 14. století. (Předměstí.) *Brno v minulosti a dnes* 8, 226–273.
- Zatloukal, P. 1995:** Brněnská Ringstrasse. In: B. Gabrielová (red.): *51. bulletin Moravské galerie v Brně*. Brno: Moravská galerie, 27–43.
- Zatloukal, P. 1997:** *Brněnská okružní třída*. Brno: Památkový ústav v Brně.
- Zatloukal, P. 2002:** *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750 – 1918 na Moravě a ve Slezsku*. Olomouc, Brno: Muzeum umění Olomouc, Státní památkový ústav v Brně.
- Zapletalová, D. 2006:** Staré Brno a brněnská předlokační aglomerace. *Archeologické rozhledy* 58, 2006, 758–771.
- Zapletalová, D. 2008:** Die Problematik der Lage der Machtzentren und ihrer Nebenareale im Rahmen des frühmittelalterlichen Brno und dessen Umgebung. In: I. Boháčová, L. Poláček (eds.): *Burg – Vorburg – Suburbium: zur Problematik der Nebenareale frühmittelalterliche Zeit*. Internationale Tagungen in Mikulčice VII. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 35. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, 149–168.
- Zapletalová, D. 2009:** Starobrněnské pravobřeží Svratky v raném středověku. In: P. Dresler, Z. Měřinský (edd.): *Archeologie doby hradištní v České a Slovenské republice*. Brno: Masarykova univerzita, 192–210.
- Zůbek, A. 2014:** Náleзовá zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Brno, Františkánská ulice. Umístění a stavba pítka. Rkp. náleзовé zprávy č. j. 11/14. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archaia Brno, o. p. s.

BRNO (BEZ. BRNO-STADT)

Der vorliegende Beitrag setzt sich zum Ziel, ähnlich wie in den vorigen Jahren, über die archäologischen Rettungsgrabungen der Gesellschaft Archaia Brno, o. p. s., im Gebiet des Großen Brno, vor allem im historischen Stadtkern und im Raum der historischen Vorstädte zu informieren (Abb. 2). Die Perspektiven, Konzeptionen und Methodik der systematischen archäologischen Rettungsgrabungen in Brno haben sich nicht geändert (Holub a kol. 2003, 57–97; Merta, Peška 2006).

Die hier publizierten Vorergebnisse einzelner Ausgrabungen (die Aktionen sind alphabetisch, primär nach Katastern geordnet):

KATASTRALGEBIET DOLNÍ HERŠPICE

Jižní náměstí 10 (Platz), Parz. Nr. 5 (Aktion A041/2014). Mittelalter, Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

Von der Parzelle untersuchte man den mittleren Teil des Raumes unter dem ehemaligen Haus, den anliegenden Keller und den anliegenden Teil des Hofes. Das heutige Haus war traufständig in die Straße mit einer Durchfahrt bei seiner östlichen Grenze orientiert. Der Fußboden des abgerissenen Hauses befand sich, ähnlich wie bei den Nachbarhäusern, etwa 0,5 m über dem umliegenden Gelände, der Boden des Kellers sollte etwa 2,5 m unter

diese Ebene gereicht haben. Diese 2,5 m repräsentierten eine Schichtenfolge von archäologischen mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Terrains. Die älteste freigelegte Situation, die beinahe die ganze Grabungsfläche umfasste, war eine große Austiefung, die als Lehmgrube interpretiert wird und die am Ende des 12. oder am Anfang des 13. Jahrhunderts zugeschüttet wurde. Nach der Einebnung des Terrains mit Schotter irgendwann am Ende des 14. Jahrhunderts, beziehungsweise am Anfang des folgenden Jahrhunderts, baute man hier das erste traufständig orientierte Haus mit Pfostenkonstruktion, die in einem Fundamentgräbchen eingebettet war. Danach folgten allmählich zwei weitere Umbauten, die mit gleicher Bautechnik realisiert wurden. Während des 18. Jahrhunderts wurde der Holz-Lehm-Bau durch ein Haus aus gebrannten Ziegeln und Steinen auf Lehm ersetzt.

KATASTRALGEBIET BRNO-STADT

Biskupská 7, Parz. Nr. 381 (A088/2015). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Ausgrabung lieferte wichtige Kenntnis von dem Geländere relief sowie dem archäologischen Terrain in diesem Stadtteil. Die untersuchten Fundsituationen erlauben es, die Hypothese zu bestätigen, dass die heutige Parzelle zwei ursprüngliche mittelalterliche Stadtparzellen verbindet. In gutem Zustand wurde auf der Parzelle die mittelalterliche Schichtenfolge konserviert, die einen allmählichen Zuwachs an Terrain im Hof der ehemaligen Parzellen belegt. In den Untersuchungsraum haben die Häuser in der ältesten Zeitperiode nicht hineingereicht. Später wurden hier giebelständig orientierte Gebäude gebaut, die teilweise auch in die ehemaligen Höfe hineingereicht haben. Auf der westlicheren Stadtparzelle (im Bereich des Grabungsschnittes S1) konnte man Relikte von drei nacheinander folgenden Phasen der Häuser dokumentieren. Die vierte Phase wurde durch ein eingetieftes Souterrain repräsentiert. Auf der benachbarten Stadtparzelle (im Bereich des Grabungsschnittes S2) dokumentierte man zwei Bauphasen des Hauses. Es handelte sich um den Überrest vom Keller eines Holz-Lehm-Hauses. Das Haus wurde einmal deutlicher repariert – zur Fällung der Bäume für die Holzelemente seiner Wandkonstruktion kam es nach dem Jahre 1272. In dieser baulichen Gestalt ist dann das Haus ausgebrannt, was auch die Ursache seines definitiven Untergangs gewesen ist. In dieser Anordnung wurde es nicht mehr erneuert. In älterer Zeit ist ihm ein unspezifiziertes Gebäude vorangegangen, das jedoch vermutlich nur im Raum des Hofes stand. In den beiden Höfen kann man die Existenz weiterer Bauten mit „leichterer“ Konstruktion annehmen. Alle obengenannten Objekte waren aus Holz und Lehm gebaut. Relikte der mittelalterlichen gemauerten Bebauung wurden in einem geringfügigen Segment nur im Grabungsschnitt S2 dokumentiert. Aus der ältesten Periode der Siedlungsentwicklung erfasste man im Bereich des Grabungsschnittes S1 drei kleine pyrotechnologische Anlagen.

Česká 11, Parz. Nr. 609 (Aktion A055/2014). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Ausgrabung im unterirdischen Teil des Hauses hat auf zwei interessante Tatsachen hingedeutet. Im Rahmen des heutigen Kellers sind teilweise die Torsos vom gotischen Mauerwerk erhalten, unter dem heutigen Fußboden erhielten sich 0,75 m von historischen Zuschüttungen, die auf einem älteren Fußboden beruhen. Die Frage des Alters von diesem Fußboden kann man nicht ohne weitere Grabungen überprüfen, aber angesichts der erfassten Situation im Grabungsschnitt S9 können wir auch dessen mittelalterlichen Ursprung annehmen. Dokumentiert wurden ältere gotische Mauern, die auf die räumliche Anordnung des Hauses vor seinem barocken Umbau hindeuten.

Františkánská Straße, Parz. Nr. 216/1 (Aktion A016/2014). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Ebene des geologischen Untergrundes wurde nicht erreicht. Die erfassten Schichten repräsentieren den Zuwachs an Terrain durch Planier- und Abfallschichten aus dem Mittelalter, beziehungsweise der Frühneuzeit.

Komenského náměstí 2 (Platz), Parz. Nr. 772 (A052/2014). Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt. Rettungsgrabung.

Dokumentiert wurde das Relikt einer pyrotechnologischen Anlage. Es handelte sich um den im Lössuntergrund eingetieften Teil eines großen quadratischen Ofens, von dem die nordöstliche Ecke und die anliegenden Wände erhalten blieben. Die Ausmaße des Ofens waren ursprünglich größer als 4,0×4,6 m. Die Verfüllung des Ofens bestand aus Abfallmaterial und enthielt eine minimale Menge an Keramikfragmenten, Tierknochen, Baukeramik (Dacheindeckung und hochformatige Ziegel), Holzkohle und Hüttenlehm. Die Abzugkanäle und der Bedienungsraum des Ofens befanden sich vermutlich auf der Südseite und wurden deswegen in der Vergangenheit durch Bautätigkeit vernichtet. Anhand der nicht völlig beweiskräftigen Keramikfragmente kann man die Existenz des Ofens allgemein dem Spätmittelalter zuordnen.

Masarykova 31, Parz. Nr. 223 (A068/2014). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Ausgrabung hat belegt, dass der betreffende Raum schon in der Urzeit (Jungbronzezeit) besiedelt war. Weitere Siedlungsspuren stammen aus dem Mittelalter. Die hochmittelalterliche Besiedlung repräsentiert eine Austiefung, die man als den Überrest einer Abfallgrube im Hinterteil der Parzelle in der Česká Straße, heute Josefská Straße, betrachten kann. Erfasst wurde ebenfalls die Austiefung für einen Keller unter dem ehemaligen Hoftrakt.

Masarykova, Peroutkova Straße, Zelný trh (Platz), Parz. Nr. 293, 391/1, 397 (Aktion A044/2014). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die archäologische Ausgrabung hat die Bedingungen des obersten Teiles des geologischen Untergrundes nachgeprüft. Darauf beruhen Schichtenfolgen aus Begehungs- und Abfallschichten, die im Bereich des ehemaligen Marktes entstanden. Mit Aktivitäten, die sich im Raum des Platzes abgespielt haben, hängen vermutlich die dokumentierten Austiefungen zusammen. Es handelte sich meistens um unspezifizierte Gruben in der westlichen Ecke des Platzes. Diese Gruben könnten theoretisch mit bürgerlichen Parzellen verbunden gewesen sein. Mit der Wasserwirtschaft des betreffenden Stadtteiles hängen die Segmente von gemauerten Stollen zusammen; zwei von ihnen gehörten zu neuzeitlichen Wasserleitungen.

Zelný trh (Platz), Parz. Nr. 397 (Aktion A015/2014). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die archäologische Rettungsgrabung wurde durch die Rekonstruktion des Zelný trh-Platzes hervorgerufen. Die Ausgrabungen begannen am 10. 4. 2014 und sie werden auch im Jahre 2015 fortgesetzt. Über die Ergebnisse der Aktion werden wir zusammenfassend erst nach ihrem Abschluss informieren.

KATASTRALGEBIET KRÁLOVO POLE

Božetěchova 13, Parz. Nr. 560, 561 und 562 (A049/2013). Mittelalter, Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

Archäologische Ausgrabung im Raum der Baustelle des Wohnhauses Kadetka belegte eine intensive mittelalterliche Besiedlung in diesem Gebiet. Im Einklang mit bisheriger Kenntnis können wir annehmen, dass sich das Dorf Královo Pole während des 14. Jahrhunderts in nördlicher Richtung bis zum Gebiet der obengenannten Ausgrabung erweitert hat. Die festgestellte Besiedlung kommt vor allem durch die Überreste von eingetieften Bauten zum Vorschein – Kellern und Löchern.

KATASTRALGEBIET STARÉ BRNO

Mendlovo náměstí 2b (Platz), Parz. Nr. 1 (Aktion A004/2014). Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

Die meisten der untersuchten Ablagerungen kann man als neuzeitliche Aufschüttungen bezeichnen. Zwei Mörtelschichten repräsentierten vermutlich die Mörtelbetten von ehemaligen Fußböden. Geborgen wurde eine bescheidene Kollektion von Keramik- und Glasfragmenten, Tierknochen und Fragmenten von Eisengegenständen (vor allem Nägeln). Einige Glasfragmente stammen aus Bleiglasfenstern.

KATASTRALGEBIET ŠTÝŘICE

Celní Straße, Parz. Nr. 1471/2, Gallašova Straße, Parz. Nr. 567/3, 567/1, Grmelova Straße, Parz. Nr. 506/1, 506/2, 506/3, Havlenova Straße, Parz. Nr. 620/1, 614/1, 614/3, Polní Straße, Parz. Nr. 433/1, 386/2, 385/25, 385/18, Sobotkova Straße, Parz. Nr. 508, Vinohrady Straße, Parz. Nr. 1203/23, 1096, Vídeňská Straße, Parz. Nr. 640/1, 441/1, 1220/4, 623, 607/4, 586/3, 588/13, 581/2, 1482/3, 1220/2, Vojtova Straße, Parz. Nr. 471/1, 450/3 (Aktion A088/2013).

Die archäologische Rettungsgrabung wurde durch die Bauaktion „Rekonstruktion der Gasleitung und der Anschlüsse in Brno, Polní Str. +5“ hervorgerufen. Erwartungsgemäß wurde die Fortsetzung der frühmittelalterlichen Besiedlung festgestellt, die schon aus dem Raum bei der Vídeňská Straße und dem heutigen Krankenhaus der Barmherzigen Brüder gut bekannt war. Am Anschluss der Gasleitung zwischen den Häusern Vídeňská 15 und 17 erfasste man wenigstens 3 Austiefungen aus dieser Zeit (11. – 12. Jahrhundert). In der Polní Straße wurden ebenfalls zahlreiche Aushebungen aus dieser Periode erfasst, darunter auch 4 pyrotechnologische Anlagen, die jedoch vermutlich erst in die 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts zu datieren sind.

Sporadisch hat man die hoch- bis spätmittelalterliche Besiedlung festgestellt (Polní und Vídeňská Straßen), was mit den bisherigen Forschungsergebnissen sowie jüngeren Kartenunterlagen übereinstimmt. Die Besiedlung konzentrierte sich im Nordteil der Vídeňská Straße und Westteil der Polní Straße. Im Raum der sonstigen von den Ausgrabungen berührten Straßen (Vojtova, Grmelova, Sobotkova, Havlenova, Gallašova, Celní), die erst in der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts entstanden, kann man Gärten und wirtschaftlich bebautes Land voraussetzen.

Erfasst wurde gemauerte Bebauung in der Polní Straße. Relikte der ursprünglichen neuzeitlichen Bebauung, die entlang der Vídeňská Straße wohl seit Ende des 18. Jahrhunderts entstanden sind, wurden vor dem Haus Vídeňská 41, 66 und südlich des Hauses Vídeňská 45 dokumentiert. Am Profil wurden zwei Ziegelkeller in der Polní Straße untersucht.

Vídeňská Straße, Parz. Nr. 676/1, 678/1, 679 (Aktion A019/2014). Frühmittelalter, Mittelalter, Neuzeit. Gräberfeld, Stadt. Rettungsgrabung.

Im Rahmen der Bauaktion „Wohnhaus Vídeňská – III. Etappe“ realisierte man von Mai bis August 2014 eine archäologische Rettungsgrabung im Anschluss an die vorangehenden Etappen aus den Jahren 2009 und 2012–2013. Die Untersuchungsfläche hat unmittelbar an die Fläche 03 aus dem Jahre 2012 angeknüpft.

Die Untersuchungsfläche befand sich an der Stelle der vorausgesetzten Fortsetzung eines jungburgwallzeitlichen Gräberfeldes, was auch durch die Ausgrabung

bestätigt wurde. Erfasst wurden 123 Bestattungen, was zusammen mit den vorangehenden Jahren vorerst insgesamt 570 Bestattungen an der behandelten Fundstelle ergibt. Die Anzahl der ursprünglich hier bestatteten Individuen wird jedoch höher sein, denn es wurden auch mehrere Deponien von menschlichen Knochen festgestellt.

Die Verstorbenen wurden in rechteckige Grabgruben gelegt, die ungefähr in Richtung W-O, bzw. WSW-ONO, parallel zum Sakralgebäude orientiert waren. Einzelne Gräber waren in Reihen angeordnet und haben einander meistens respektiert. Festgestellt wurden auch Superpositionen von Gräbern, deren Zahl in Richtung auf die Rotunde zugenommen hat. In den meisten Fällen waren die Verstorbenen in Rückenlage bestattet, am meisten mit den Armen entlang des Körpers und weniger oft mit den Händen im Schoß. Die Überreste von Särgen in Form von Holzfragmenten oder Eisennägeln wurden eher vereinzelt erfasst. Aufgrund der Terrainbeobachtung der Lage der Knochen können wir jedoch annehmen, dass die meisten Verstorbenen in Holzbehälter gelegt wurden, obwohl diese nicht erhalten blieben. Eine häufige Erscheinung war die Bestattung des Verstorbenen in eine bereits existierende Grabgrube, wobei die Überreste des älteren Individuums zum Rand der Grabgrube weggeschoben wurden. Auf Liebesgaben stoßen wir im Grunde nicht, es handelt sich viel mehr um persönliche Ausstattung der Verstorbenen. Am häufigsten fand man den weiblichen kreisförmigen Haarschmuck, die sog. Lockenringe, sporadisch sind Ringe aus Buntmetall und in einem Fall auch Münze vorgekommen.

Weitere Besiedlung kann man erst dem Hoch-, oder eher Spätmittelalter und der Neuzeit zuordnen. Es handelt sich vor allem um Relikte gemauerter Bebauung, die im Nordteil der Grabungsfläche erfasst wurden, und um kleine wirtschaftliche Bauten im Hinterland der Parzellen. Interessant sind gewiss auch 4 Rindbestattungen, die in selbständigen Gruben hintereinander in einer Reihe gelegt wurden, oder eine runde Grube mit Gansbestattung.

Vojtova Straße, Parz. Nr. 507/1 (Aktion A089/2014). Frühmittelalter, Mittelalter, Neuzeit. Gräberfeld, Stadt. Rettungsgrabung.

Die archäologische Ermittlungsgrabung wurde durch die Vorbereitung der Bauaktion „Wohnhäuser Vojtova“ hervorgerufen. Realisiert wurde sie im Oktober und November 2014. Die Ausgrabung sollte die Anwesenheit von Relikten historischer Aktivitäten, die mit dem projektierten Bau kollidieren könnten, beweisen, beziehungsweise ausschließen.

Die Ausgrabung hat eine relativ intensive Besiedlung des Raums im Frühmittelalter nachgeprüft, und zwar vor allem im 11. und 12. Jahrhundert. Im 12. Jahrhundert ist die Besiedlung an diesen Stellen vermutlich untergegangen und konzentrierte sich entlang der Kommunikation in der Gegend der heutigen Vídeňská Stra-

ße (beziehungsweise Polní) von der ehemaligen Kirche Hl. Wenzel bis zur Furt (Brücke) über den Fluss Svratka. Das untersuchte Areal wurde vermutlich zu einer unbesiedelten Randfläche, die als Felder genutzt wurde. Auf Abbildungen aus der Mitte des 17. Jahrhunderts verlief im Bereich der heutigen Vojtova Straße ein Weg von lokaler Bedeutung.

Im Jahre 1866 oder 1870 hat sich in den Bereich der Baustelle der altbrünner Friedhof erweitert. Aus der Ermittlungsgrabung ergibt sich, dass die Friedhofabteilung südlich der heutigen Vojtova Straße bis zum Jahre 1883 völlig verfüllt war. Der Friedhof wurde im Jahre 1883 aufgehoben und durch den heutigen Zentralfriedhof ersetzt.

KATASTRALGEBIET ŽÁBRDOVICE

Milady Horákové Straße, Parz. Nr. 533/1, 533/2 (A010/2014). Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt. Rettungsgrabung.

Die archäologische Ausgrabung lieferte wichtige Informationen, die bei Rekonstruktion der historischen Entwicklung des betreffenden Raumes behilflich sind. Sie brachte die Kenntnis von Relief und Struktur des Geländes und seinen ehemaligen Bedingungen. Die Forschung hat bestätigt, dass der Westteil der Straße auf dem Dammkörper des ehemaligen Hutter-Teichs beruht. Dokumentiert wurden Relikte der Bebauung, die sich nach dem Untergang des Teichs an diesen Stellen während des 19. und 20. Jahrhunderts zu entwickeln begann und deren einer Teil bis heute nicht überdauert hat. Im östlichen Teil der Straße, der in den 1940er Jahren mittels eines tiefen Einschnitts in den Hang erbaut worden ist, wurden die meisten archäologischen Kontexte sowie der oberste Teil des geologischen Untergrundes vernichtet.

KATASTRALGEBIET ŽABOVŘESKY UND PISÁRKY

Bráfova Straße (Katastralgebiet Žabovřesky; Parz. Nr. 72/1, 73/3, 4847/2); Žabovřeská Straße beim Haus Nr. 151 (Katastralgebiet Pisárky; Parz. Nr. 827/1, 841, 842, 844, 846, 847, 867/1; A014/2014).

Die Probeschnitte im Nordteil des Untersuchungsgebietes (S1, S2) belegten in dem durch den Aufbau einer neuen Kommunikation und Straßenbahnanlage betroffenen Raum bis zu einer Tiefe von 3,0 m unterhalb der heutigen Geländeoberfläche nur holozäne lehmige Flusssedimente, die an diesen Stellen der Fluss Svratka bei periodischen Fluten bei einem erhöhten Wasserstrand abgelagert hatte.

Die Probeschnitte im Südteil des Untersuchungsgebietes (S3, S4) bewiesen die Anwesenheit von erhaltenen Überresten gemauerter Bebauung des Dorfes Kamenný mlýn.

BŘECLAV (OKR. BŘECLAV)

„Prostřední čtvrtky“. Doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Během archeologického dohledu při stavbě „Nápojení Břeclavi na páteřní optickou síť“ byly v rýze vedoucí u silnice Ladná – Břeclav poblíž polohy „Prostřední čtvrtky“ zjištěny dva zahloubené archeologické objekty. Místo nálezů lze určit na mapě ZM ČR 1:10 000 (list 34-23-14) koordináty 291/347 (obj. 500) a 291/349 (obj. 501) mm od Z/J s. č. Vzhledem k šířce výkopu jen cca 15 cm nebylo možné zjištěné objekty relevantně zdokumentovat, jeden z nich však byl hustě vyplněn mazanicí, která se hojně vyskytovala také na přilehlé hromadě. Mezi mazanicí se nacházely keramické zlomky, z nichž se podařilo částečně rekonstruovat nádobu, kterou je možné zařadit do doby hradištní.

Ivan Čižmár

Resumé

Břeclav (Bez. Břeclav), „Prostřední čtvrtky“. Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

BULHARY (OKR. BŘECLAV)

Intravilán, ppč. 556/1. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum provedený v letech 2013 – 2014 na akci II/42117 Bulhary, průtah (okr. Břeclav), doložil pozůstatky středověkého osídlení v úseku vymezeném křižovatkou cest jihozápadně od Dietrichsteinského dvora č. p. 90 a domem č. p. 66, tj. přibližně v délce 265 m. V těchto místech byla zachycena kulturní vrstva nasedající na půdní typ budovaný černozemí, který přecházel v hloubce cca 80 cm do podložní písčité sprašové hlíny. Kulturní vrstva vznikala od neolitu až do novověku. Ze tří nalezených objektů východně od restaurace č. p. 91, se podařilo prozkoumat a datovat jen dva, jeden z nich byl natolik rozježděn těžkou technikou, že u něj nebylo možné provést ani základní dokumentaci. Objekt K 500 představoval hlubokou blíže nedatovanou (středověk/novověk) kúlovou jámu a objekt K 501 zásobní jámu z pozdního středověku, která obsahovala intruzi keramiky z období starého neolitu (kultura s lineární keramikou), jenž se do ní mohl dostat jedině z podložní kulturní vrstvy. Nedokumentovaný objekt K 502 poskytl středověkou keramiku mlado až pozdně hradištní tradice, která by mohla náležet do průběhu 12. – 13. století.

Dalším zjištěním je přítomnost pravěkých a středověkých vrstev severozápadně od obecního úřadu (č. p. 88), kde byl sledován řez v propadu, který se objevil po snížení vozovky díky havarijnímu stavu staré kanalizace. Propad prošel mladšími úpravami starších prašných cest a níže pestře zvrstveným zásepem objektu K 511 raně novověkého nebo středověkého stáří. Díky labilitě stěn propadu nebylo možné profil blíže zkoumat, takže bylo přistoupeno alespoň k jeho fotografické dokumentaci.

Pozůstatky vrcholně středověkého objektu K 512, byly zachyceny u nároží prodejny firmy COOP. V jejím sousedství se mezi útržky kulturních vrstev (K 107) podařilo odkrýt před domem č. p. 76 okraj zaniklého raně novověkého úvozu K 510 a menší obdélný objekt K 503 z konce středověku, který mohl být pozůstatkem nadzemní nosné konstrukce – např. sloupové jámy.

Zajímavá situace byla odkryta před domem č. p. 75, kde se podařilo půdorysně odkrýt 6 objektů (pozůstatků nosných nadzemních konstrukcí – sloupových jam), zasahujících do prostoru návsi. Tři náležely novověkému (K 505, 508 a 509) a tři vrcholně středověkému (K 504, 506 a 507) období. Datace starších se opírá o nálezy keramiky z období 13. – 14. / 15. století.

Od č. p. 75 po č. p. 66 byly mezi výkopy inženýrských sítí sledovány terénní navážky ze středověku a novověku (cca 13. – 18. století). Ve zbývajících úsecích nebyly kromě navážek a podloží lokalizovány žádné další archeologické situace.

Petr Kos

Literatura

Kos, P. 2014: Bulhary 2013-2014 – Průtah II/45117. Rkp. nálezové zprávy č. j. 428/14. Uloženo: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Resumé

Bulhary (Bez. Břeclav), Innerbereich. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

BZENEC (OKR. HODONÍN)

Horní náměstí. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V roce 2014 bylo při zakládání zídek v rámci revitalizace Horního náměstí v Bzenci zjištěno souvrství s novověkými nálezy a zdokumentovány byly i dvě novověké jámy na vápno, které byly stavebními pracemi narušeny.

Marek Lečbych

Resumé

Bzenec (Hodonín District), Horní Square. Modern Times layers were excavated thanks to a rescue excavation in 2014.

DAMBOŘICE (OKR. HODONÍN)

„Rovenské“. 16. – 17. století. Výrobní/zpracovatelský areál. Záchranný výzkum.

Během záchranného archeologického výzkumu byla v Dambořicích na návrší „Rovenské“ při výstavbě podzemního zásobníku plynu zjištěna pozitivní archeologická situace.

ká situace. Prozkoumáno bylo celkem 5 zahloubených objektů, přičemž čtyři z nich se dají interpretovat jako dochované nístěje původně nadzemních pecí. Výrazněji do podloží byl zahlouben pátý objekt. Jednalo se o pravidelně obdélnou jámu s téměř příkými stěnami. Ve východní části byly zřetelné dvě menší pravouhly obdélné zahloubeniny – snad pozůstatky nosných trámů nadzemní konstrukce. V západní části tohoto objektu byla v kratší stěně prozkoumána přibližně polokulová zahloubenina s červeně propálenými stěnami. Jednalo se tedy o pozůstatky větší stavby, která spolu s předchozími pecemi tvořila nejspíše jeden výrobní areál. Ve výplních těchto objektů byly nalezeny zlomky keramiky a v jednom případě ještě menší zlomky zvířecích kostí. Chronologicky náleží vyzvednuté nálezy období 16. – 17. století. Vzhledem k absenci jiného doprovodného inventáře je interpretace celého nálezu nejistá. Nejpravděpodobněji se jedná o pozůstatek výrobního prostoru sloužícího na počátku novověku ke zpracování na zdejších poli vypěstovaných plodin.

Místo nálezu je v souřadnicovém systému S-JTSK určeno bodem y = 576373.33; x = 1180849.04.

Marek Lečbych

Resumé

Dambořice (Hodonín Dist.), „Rovenské“. Furnaces dated back to the 16th – 17th centuries were excavated during a rescue excavation in 2014.

DĚTKOVICE (K. Ú. DĚTKOVICE U PROSTĚJOVA, OKR. PROSTĚJOV)

Kaple sv. Anny. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Dne 24. října 2014 byl realizován archeologický dohled při stavbě „Oprava a odvodnění kaple sv. Anny v Dětkovicích“, k. ú. Dětkovice u Prostějova, okr. Prostějov (ZM ČR, 1:10 000, list 24-24-17, koordináta 128:167 mm od Z:J s. č.). Zemní práce spočívaly v částečném obnažení základového zdiva stavby a v uložení vzduchového kanálu v místě vstupu do kaple. Výkopy zasáhly mocnou kulturní vrstvu obsahující četné fragmenty novověké keramiky, které ilustrují lidské aktivity předcházející zbudování kaple v roce 1835.

Pavel Fojtík

Resumé

Dětkovice (Kat. Dětkovice u Prostějova, Bez. Prostějov), St. Anna Kapelle. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

DLOUHÁ LOUČKA (K. Ú. PLINKOUT, OKR. OLMOUC)

„Ve Zmole“. Těžební šachta. Vrcholný středověk, novověk (?). Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou polní cesty C3 a záchytného příkopu ZP4 v katastrálním území Plinkout Krajským pozemkovým úřadem pro Olomoucký kraj, pobočka Olomouc, byl 21. 5. 2014 pracovníky Archeologického centra Olomouc zahájen odborný archeologický dohled. Při tomto dohledu byl v jednom z úseků stavby cesty při skrývce provedené na původní prašné komunikaci rozpoznán příznak kruhové těžební šachty. Na základě tohoto nálezu se zde uskutečnil záchranný archeologický výzkum.

Lokalita se zasypanou těžební šachtou se nachází v jihovýchodní části katastru obce Plinkout v extravilánu v trati „Ve Zmole“ v nadmořské výšce 315 m. V bezprostředním okolí šachty jsou pozůstatky staré třesňové aleje, sadu a rekultivovaná skládka odpadu. Celý tento prostor obklopuje zemědělsky využívaná půda. Místní neoficiální název pro toto místo užívaný od zhruba poloviny 20. století je „Horákův kopec“. Minimálně od začátku 19. století do poválečného odsunu německého obyvatelstva byl znám pod německým názvem Gold-Hübel (Zlatý vrch).

Nejstarší doklady osídlení jsou z období pravěku (neolit/eneolit) a pochází z úpatí jižní strany kopce, kde se nachází zkoumaná těžební šachta. Tímto místem zhruba probíhá hranice mezi katastrem Dolní Dlouhá Loučka a Plinkout. Zde byly před 2. světovou válkou provedeny povrchové sběry, při nichž byly nalezeny pazourky a keramické střepy (Richter a kol. 1998, 83). Osada Plinkout byla založena ve středověku pravděpodobně v průběhu 2. poloviny 13. století. Nejstarší známý název obce v písemných pramenech pochází z roku 1348. Nově založená osada byla součástí Stráleckého panství. Již za svobodných pánů ze Strálky, se uvádí na tomto panství velký počet cizích horníků (myšleno lidí, kteří přicházeli z německy mluvících zemí). Na mnoha místech začaly vznikat doly a někde byla zakládána rýžoviště zlata. Roku 1425 přešla obec ze Stráleckého panství do majetku pánů ze Sovince. V urbářích Sovineckého panství je uvedeno, že ve vsi Plinkoutě byla malá hornická kolonie lidí, kteří měli v obci jen domečky bez polí (Pinkava 1922, 201–202; Richter a kol. 1998, 83). První vrchol dolování zažil Plinkout v roce 1546, tehdy zde bylo 68 dolů, více než v ostatních obcích v okolí. V letech 1570 – 1600 se pracuje v dalších 20 dolech, v následujících 50 letech se měl počet dolů ještě zvýšit. Těžba téměř zanikla za třicetileté války a v provozu zůstalo jen 19 dolů. Od roku 1774 jsou doly v Plinkoutě úplně opuštěny (Richter a kol. 1998, 83–84).

Nalezená šachta tvořila na povrchu pravidelný kruhový půdorys o průměru maximálně 4,70 m. Vrchní zásep měl středně šedou barvu a téměř pravidelné okraje,

opticky tak vystupoval z okolních světlejších vrstev jílu. Objekt šachty byl vzhledem k potřebě používání komunikace při stavbě archeologicky zkoumán jen z části. Po vymezení místa budoucího výkopu, byly postupně uměle po 0,20 m odebírány vrstvy výplně v něm se nalézající, pro dokumentaci byl ponechán jihozápadní profil objektu. Celkem byly na profilu rozlišeny 4 uloženiny, z kterých byly odebírány vzorky hornin a vzorky naplavení. Od hloubky 1,60 do 4 m byla provedena těžkou technikou kontrolní sonda, kdy bylo zjištěno, že dno jámy tvořila sypká zemina a vrstva křemenných balvanů, kdy některé dosahovaly průměru i přes 1 m. Po tomto zjištění a provedení potřebné dokumentace a zaměření místa pomocí GPS, byla těžební jáma zasypána.

Časově zařadit tento pozůstatek těžební činnosti je problematické. Z písemných pramenů víme, že těžba v této oblasti intenzivně probíhala s většími či menšími přestávkami od 13. století do závěru 18. století. Z výplně šachty nemáme žádné artefakty, které by její vznik dovolovaly datovat již do prvních fází těžby v období vrcholného středověku. Nalezeny byly jen zlomky železných, blíže neurčených předmětů a cihel, vše pravděpodobně z období novověku. Tyto artefakty byly jen v horních vrstvách šachty a mohly se do ní dostat buď splachem z okolní plochy při erozi, čemuž by nasvědčovala jasně patrná splachová vrstva ve výplni objektu, nebo při jejím pozdějším úmyslném zasypávání. Jelikož se šachta nalézala přímo pod prašnou komunikací, která je identifikovatelná jen schematicky na I. vojenském mapování z 2. poloviny 18. století, a potom ji lze s určitostí ztotožnit s cestou zobrazenou na II. vojenském mapování z 30. let 19. století (<http://oldmaps.geolab.cz>), tak lze usuzovat, že musela být zasypána nejpozději někdy v tomto období, respektive před ním, než zde komunikace vznikla. Výsledky archeobotanické analýzy ze stejných vrstev, ze kterých pochází artefakt, ukazují jen na větší časový rozptýl od středověku po novověk.

Otázkou také zůstává, jaká surovina zde byla těžena. Plinkout se nachází v pruhu či pásmu vranské skupiny devonského stáří; nachází se zde železná ruda, doprovázené barevnými kovy (Karel, Marek 2011, 4, 19). Není pochyb, že v okolí Plinkouta se železná ruda těžila, existuje proto dostatek dokladů v písemných pramenech. Nicméně v širší dané oblasti byly využívány i ložiska barevných kovů a to hlavně stříbra, ale i zlata. Při vyčerpání povrchových ložisek zlata bylo nutné těžít z větších hloubek. Zájem byl především o tzv. suché terasy v místech bývalých toků řek a nad stávajícími toky. Sedimenty byly vyhledávány pomocí šachtic (Novák 1985, 34; Karel 2011, 6). To, že nalezená šachta na kopci jižně nad Plinkoutem, mohla sloužit i k těžbě zlata, nám napovídá dochovaný starší název kopce „Zlatý vrch“, a také místní pověsti o dávné těžbě zlata. Pravděpodobně zde v minulosti pramenil i drobný vodní tok, čemuž odpovídá i geologické složení v podobě splachových, nepevných a smíšených sedimentů. Z identifikovaných hornin zde byl křemen, břidlice a fylit. Dnes v místě žádná po-

vrchová vodoteč není, ke změně hydrologických poměrů v oblasti mohlo ale dojít v důsledku vytvoření rozsáhlé zemědělsky využívané plochy.

Bohužel oblast v okolí Plinkouta se zatím nedostala do popředí badatelského zájmu. Do dnešní doby nebyly sepsány dějiny obce, bližší vědomosti o historické těžbě tak postrádáme. Zatím je tato objevená šachta jediným zaznamenaným těžebním útvarem na jihovýchodním katastru obce, protože dosud známá historická těžební oblast se nacházela severně a severozápadně od obce. Na území lesa od Plinkouta směrem k Břevenci a Rudě je dodnes možné nalézt příznaky po zasypaných těžebních šachtách a haldách hlušiny.

Martina Kršková

Literatura

- Karel, J. 2011:** Starobylé hory hankštějské a kamenohorské. *Střední Morava (Vlastivědná revue)* 17 (31), 4–27.
- Karel, J., Marek, M. 2011:** Proslulé hory hankštějské a kamenohorské. *Rýmařovský horizont* 23, 4–5, 19.
- Novák, J. 1985:** Těžba a rýžování zlata v Jeseníkách. *Vlastivědné listy Severomoravského kraje* 11(2), 30–32.
- Pinkava, V. 1922:** *Vlastivěda moravská II, Místopis Moravy I, Olomoucký kraj, Unčovský a Rýmařovský okres*. Brno: Musejní spolek.
- Richter, P. a kol. 1998:** *Paměti obce Dlouhá Loučka*. Dlouhá Loučka: Obecní úřad.

Resumé

Dlouhá Loučka (Kat. Plinkout, Bez. Olomouc), „Ve Zmole“. Hochmittelalter, Neuzeit (?). Bergbau Schacht. Rettungsgrabung.

DOLNÍ VĚSTONICE (OKR. BŘECLAV)

Dolní Věstonice č. p. 41. Středověk, novověk. Ojedinelý nález – lidské kostry. Záchranný výzkum.

V období od poloviny září do začátku října 2013 byly při hloubení základů nového sklepa při domu č. p. 41 zachyceny tři lidské skelety. Výkop byl proveden v sedimentu bývalého hnojníku jílovitého charakteru, jehož dno se nacházelo zhruba 2,20 m od povrchu. První skelet (A) byl vyzvednut majitelem pozemku v domněnku, že se jedná o prase domácí. Po nálezů lebky tohoto jedince, kdy bylo zřejmé, že se jedná o člověka, byla přivolána Policie ČR a pracovníci Archeologického ústavu AV ČR, Brno. Samotné vyzvednutí zbývajících dvou skeletů (B + C) bylo dále komplikováno vztlínající podzemní vodou, která při dně vytvořila přibližně 35–40 cm vrstvu mazlavého bahna (obr. 26). Poslední z obou jedinců (C) byl navíc z velké části překryt sedimentem obou profilů, a proto nebyl vyzvednut celý. Všechny skelety se většínou nacházely v natažené poloze na zádech a na základě

Obr. 26. Detail nálezové situace před vyzvednutím skeletů, Dolní Věstonice č. p. 41. Foto: M. Novák.

Fig. 26. Finding situation in the detail, Dolní Věstonice n. 41 (Břeclav District, Southern Moravia). Photo by M. Novák.

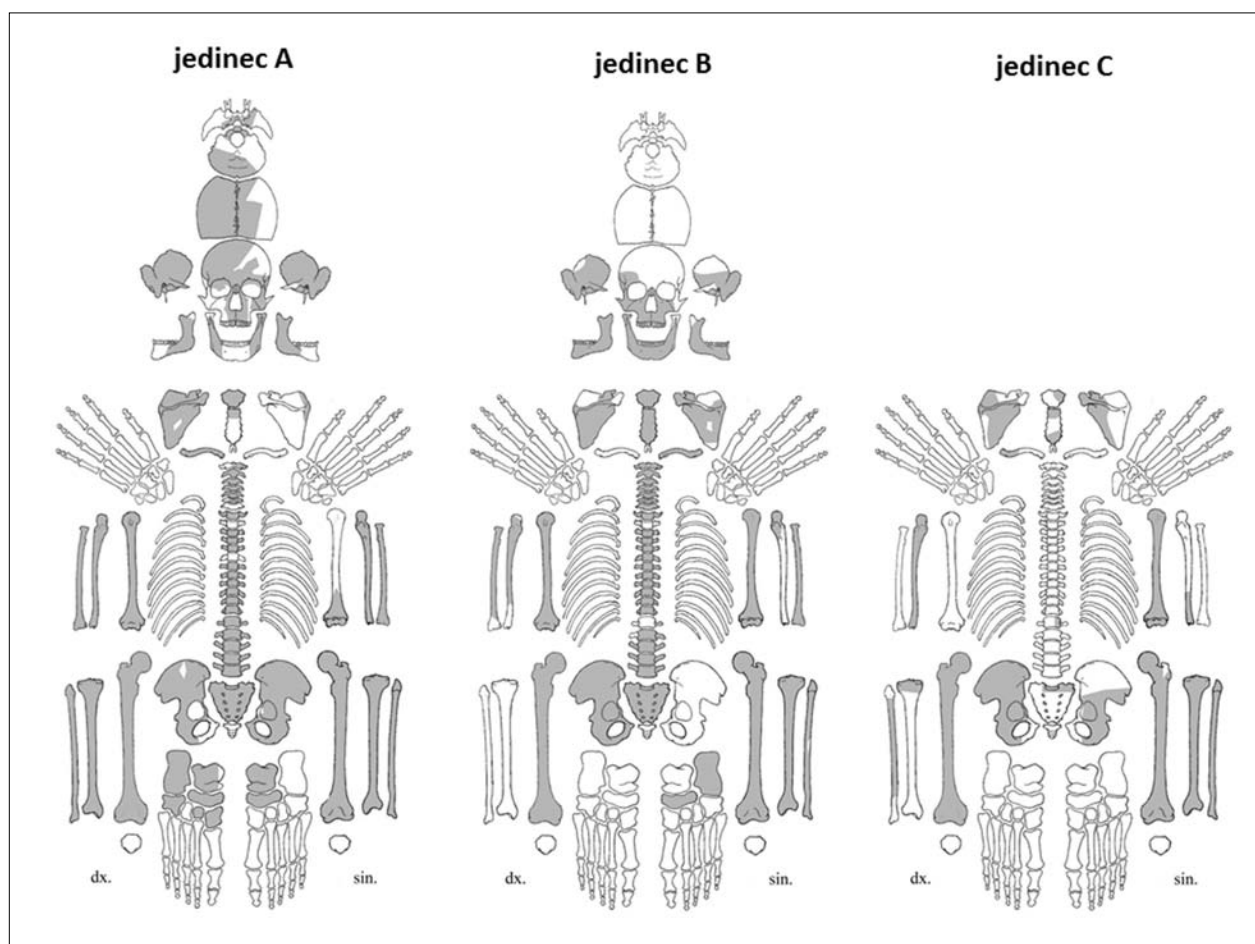
osobního sdělení majitele domu byly překryty vrstvou bílého prášku, pravděpodobně vápna.

Celkem bylo vyzvednuto 422 lidských kostí a zubů, z nichž 72 fragmentů bylo přiřazeno k jedinci A, 56 k jedinci B a 22 k jedinci C (obr. 27). Zbývajících 152 fragmentů kostí nebylo možno vzhledem k jejich velikosti (většinou méně jak 2 cm) spolehlivě přiřadit k žádnému z námi sledovaných jedinců. Pohlaví tří sledovaných jedinců bylo odhadnuto podle kostěných pánví na základě DSP programu podle Murail a kol. (2005) jako dvě mužské (jedinci A+B) a jedno ženské (C). Dožitý biologický věk byl odhadnut na základě metody Lovejoye (1985), hodnotící abrazi zubů, následovně: u jedince A na 24 – 30 (fáze E), u jedince B na 20 – 24 let (fáze D) a u jedince C nebylo možno věk podle této metody odhadnut, přesto vzhledem k plnému srůstu všech epifýz dlouhých kostí a nepřítomnosti degenerativních změn na kloubech souvisejících s věkem, můžeme konstatovat, že se jedná pravděpodobně rovněž o dospělého jedince mladého věku (adultus I–II). Výška postavy byla stanovena na základě metod Pearsona (1899), Breitingera (1937) a Bacha (1965) v intervalu: jedinec A 167,6 – 178,1 cm; jedinec B 159,3 – 174,7 cm; jedinec C 149,3 – 164,0 cm. Soubor doprovázely ještě dva fragmenty dětských kostí.

Z patologií byly zaznamenány následující: u lebky jedince A mají všechny zuby vrstvu supragingiválního zubního kamene. Lebka jedince B má v horním zubním oblouku dva granulomy, jeden u kořene pravé M1 a druhý u levé I2. Pravá M2 chybí a v oblasti jejího kořene je cysta. Oba M1 mají rozsáhlý zubní kaz, pravá M1 na zubním krčku a levý M1 pod vlivem kazu již nemá korunku. Levá I2 má korunku dorsokraniálně zalomenou, vzhledem k obrusu si ji jedinec za života buď zlomil, nebo zub pravidelně využíval k jednotvárnému druhu činnosti, pod jejímž vlivem došlo k takto rozsáhlému poškození. U jedince A se křížová kost (os sacrum) skládá z šesti obratlů a je zde zcela otevřený páteřní kanál (ca-

nalis sacralis apertus). Rukojeť hrudní kosti (manubrium sterni) je srostlá s tělem (corpus sterni) a v místě druhého žebního zářezu (incisura costae) nebyl první sternbrae srostlý s druhým. Jedná se o epigenetický znak. K rukojeti hrudní kosti je přirostlý kousek prvního žebra (costa prima). U jedince B se dále nachází v dolní třetině vnější hrany lopatky (margo lateralis scapulae) výrazný kostěný výstupek na místě odstupu oblého velkého svalu (musculus teres major). Na levé holenní kosti byly dále zaznamenány čtyři záseky na vnější straně (facies lateralis), z čehož dva pokračují dále i na lýtkové kosti téže končetiny. Podle tvaru zásahu se jedná o stopy po ostrém kovovém předmětu, s největší pravděpodobností motyky, které však byly vytvořeny postmortálně. U jedince C nebyly zaznamenány žádné patologie.

Společně s lidskými skelety bylo vyzvednuto celkem 12 fragmentů zvířecích kostí a zubů. Jednalo se o fragment mandibuly prasete domácího (*Sus scrofa f. domestica*), který je zlomen v místě první izolované stoličky, fragment dále obsahuje zcela prořezanou M2, založenou, avšak neprořezanou M3. Z dalších nálezů to byly fragment ptačí pánve ptáka malé až střední velikosti, fragment rybí kosti, tři fragmenty kostí a jeden fragment zubu středně velkého savce a pět druhově blíže neurčitelných fragmentů kostí. Soubor sice doprovázel ještě jeden rostlinný makrozbytek, přesto jsme nezaznamenali žádný další doprovodný předmět, který by nám umožnil bližší chronologické zařazení nálezu. Současně s tím, vzhledem k charakteru místa nálezu (bývalé hnojiště) nemůžeme ani jednoznačně říci, že zachycené předměty bezprostředně souvisí s lidskými skelety. Vzhledem k poloze nálezu ve vzdálenosti zhruba 30 m od kostela se můžeme domnívat, že k pohřbení lidských těl došlo až za hřbitovní zdí. Se hřbitovem by naopak mohl souviset další antropologický nálezu – kosti bérce a nohy (*skeleton cruris et pedis*), zachycený začátkem července 2014 při hloubení kanalizační sítě v prostoru veřejné komunikace (u koste-

Obr. 27. Schéma zachovalosti kostí všech tří sledovaných jedinců, Dolní Věstonice č. p. 41. Autorky: M. Prachařová a M. Kovaříková.

Fig. 27. Schematic visualisation of human bone preservation, Dolní Věstonice n. 41 (Břeclav District, Southern Moravia). Picture by M. Prachařová and M. Kovaříková.

la, při rozhraní domů č. p. 43 a 42). Nálezová situace byla rozvlečena a velmi poškozena stavební technikou.

Sandra Sázelová, Marie Prachařová,
Michaela Kovaříková, Martin Novák

Literatura

- Bach, H. 1965:** Zur Berechnung der körperhöhe aus der langen Gliedmassen Knochen weiblicher Skelette. *Anthropologischer Anzeiger* 29, 12–21.
- Breitinger, E. 1937:** Zur Berechnung der Körperhöhe aus der langen Gliedmassen Knochen. *Anthropologischer Anzeiger* 14, 249–274.
- Hudák, R., Kachlík, R. 2013:** *Memorix anatomie*. Praha: Triton.
- Lovejoy, O. C. 1985:** Dental wear in the Libben Populaton: Its Functional Pattern and Role in the Determination of Adult Skeletal Age at Death. *American Journal of Physical Anthropology* 68(1), 47–56.

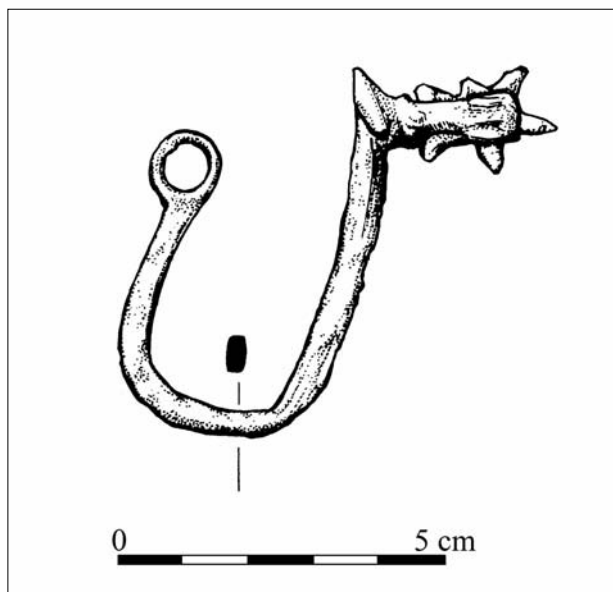
Murail, P. a kol. 2005: DSP: A tool for probabilistic sex diagnosis using worldwide variability in hip bone measurements. *Bulletins et Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris* 17(3-4), 167–176.

Pearson, K. 1899: Mathematical Contribution to the Theory of Evolution. On the Reconstruction of the Statue of Prehistoric Races. *Philosophical Transactions of the Royal Society, Series A*, 169–244.

Ortner, J. D. 2003: *Identification of Pathological conditions in Human Skeletal Remains*. Amsterdam, London, New York: Academic Press.

Resumé

Dolní Věstonice (Břeclav District), house number 41. Since autumn 2013, several human skeletons or their incomplete fragments dated to the Middle Ages or younger period were detected during various private or public building activities held in the village of Dolní Věstonice.

Obr. 28. Drahanovice – Luděrov. Fragment železné ostruhy. Kresba I. Hradilová.

Abb. 28. Drahanovice – Luděrov. Fragment des Eisensporns. Zeichnung von I. Hradilová.

DOUBRAVICE NAD SVITAVOU (OKR. BLANSKO)

Hrad Doubravice. Středověk. Středověký hrad. Povrchový průzkum.

Při průzkumu zříceniny středověkého hradu Doubravice ležící asi 1,5 km severovýchodně od obce Doubravice nad Svitavou byly dne 1. března 2014 objeveny stopy nelegálních výkopových aktivit na dvou místech hradního areálu. Jednalo se jednak o narušení kulturní vrstvy na jižním svahu východní části valu mezi jádrem hradu a předhradím v bezprostřední blízkosti recentní turistické stezky, jednak o výkop v jihovýchodní části hradního jádra. Výkop ve svahu valu byl přibližné délky 35 cm a hloubkou 15–20 cm, výkop v hradním jádře pak obdélníkového půdorysu s rozměry přibližně 30×20 cm a s hloubkou 10–15 cm. Oba zásahy svým charakterem odpovídaly aktivitám subjektů s detektory kovů, proto lze důvodně předpokládat odcizení blíže neznámých metalických artefaktů z těchto částí lokality. Ve vytěžené zemině i ve stěnách výkopů byly doloženy drobné uhlíky, u výkopu na valu i drobné zlomky mazanice. Jinak byly tyto zásahy shledány bez dalších archeologických nálezů či stop po pachatelích.

Josef Jan Kovář, Lenka Kovářová

Resumé

Doubravice nad Svitavou (Blansko District), Doubravice Castle. Middle Ages. Medieval castle. Surface survey.

DRAHANOVICE (K. Ú. LUDĚROV, OKR. OLOMOUČ)

Tzv. barokní sýpka. Středověk, novověk. Hospodářský dvůr. Povrchový sběr. Uložení: soukromá sbírka.

V Luděrově se v blízkosti návsi nachází objekt tzv. barokní sýpky. Jedná se o dvoupatrovou budovu s valbovou střechou, která má na půdorysu tvar písmene L. Na ZM ČR 1:25 000, list 24-223 její polohu určují souřadnice 143 mm od Z s. č. a 197 mm od J s. č. Při rekonstrukci tohoto objektu se podařilo získat soubor nálezů, který lze klást do vrcholného středověku až raného novověku (k tomu Hlubek 2014).

V průběhu roku 2014 se podařilo nalézt dva kovové artefakty. První z nich představuje neúplná podkova s hmatcem a se špatně dochovaným ozubem, kterou můžeme zařadit do průběhu raného novověku. Druhým předmětem je ostruha s kolečkem. Jedná se o exemplář s pouze jedním dochovaným a navíc deformovaným ramenem, které ukončuje jednoduché očko. Délka krčku ostruhy dosahuje 19 mm a průměr šesticípého kolečka činí 21 mm (obr. 28). S ohledem na stav dochování ji lze vřadit do širšího časového intervalu od 13. až do počátku 15. století.

Lukáš Hlubek

Literatura

Hlubek, L. 2014: Luděrov (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 55(2), 209.

Resumé

Drahanovice (Kat. Luděrov; Bez. Olomouc), sgn. Barockspeicher. Hochmittelalter, Neuzeit. Wirtschaftlicher Hof. Oberflächensammlung.

DRÁSOV (OKR. BRNO-VEKOV)

Ulice U hřiště. Středověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Během rekonstrukce plynovodu byly dokumentovány porušené vrstvy a objekty v blízkosti mlýna v ulici U hřiště, datovatelné dle nepočetné keramiky nejspíše do 13. století.

David Parma

Resumé

Drásov (Bez. Brno-venkov), U hřiště-Straße. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

DRŽOVICE NA MORAVĚ (OKR. PROSTĚJOV)

Hliník bývalé cihelny, parc. č. 216/1. Doba hradištní. Pohřebiště. Záchraný výzkum.

Dne 20. dubna 2014, tedy v den Božího hoďu velikonocního, byli pracovníci Ústavu archeologické pa-

Obr. 29. Držovice na Moravě, okr. Prostějov. Hliník bývalé cihelny. Raně středověký pohřeb koně a jezdce – lukostřelce.

Abb. 29. Držovice na Moravě, Bez. Prostějov. Lehmgrube der ehemalige Ziegelei. Frühmittelalterliche Pferde- und Reiter-Bogenschützebestattung.

mátkové péče Brno, v. v. i., kontaktování Policií ČR ve věci posouzení náhodného nálezu lidských kosterních pozůstatků, který byl učiněn v hliníku bývalé cihelny Konečného a Nedělníka, k. ú. Držovice na Moravě, okr. Prostějov. Nejen ze zjištěné terénní situace, ale i z místa nálezu samotného (jde o známé a dlouhodoběji užívané slovanské pohřebiště, např. Fojtík 2014, 48–49, zde též úplný přehled pramenů a literatury), bylo více než patrné, že se jedná o objev archeologické povahy. V nejvyšší etáži jedné ze stěn bývalé těžební jámy (ZM ČR, 1:10 000, list 24-24-08, koordináta 49:279 mm od Z:J s. č.) bylo nalezcem částečně obnaženo torzo lidské kostry, kdy terénní situace však stále umožňovala realizaci záchranného výzkumu. Po oddrnování nadloží se vyrýsovala původní obdélná hrobová jáma a při jejím snižování byl objeven koňský skelet vybíhající do hrobové jámy z jedné ze stěn. Po rozšíření plošné skrývky byla následně rozpoznána i druhá obdélná jáma s pohřbem koně. Z odkryté terénní situace bylo zřejmé, že k deponování koně došlo současně či velmi krátce po uložení lidského pohřbu, neboť přední část zvířete zřetelně poklesla vlivem sesedání jeho zásypu. Po vypreparování a zdokumentování koňského skeletu bylo přistoupeno k částečnému odkrytí lidské kostry tak, aby byla co možná nejčitelněji dokumentována tato velmi zajímavá stratigrafická situace a posléze pak odkryta část zbývajících. Ve vlastním hrobě spočíval (dle skeletu nezvykle vysoký a svalnatý) jedinec, uložený v natažené poloze na zádech a s rukama podél těla. Pod předloktím jeho levé ruky byl nalezen soubor 10 ks železných šipek nesoucích v korozi místy stopy hrubé textilie a svým rozložením nasvědčujících o původním uložení toulce se šípy. Při levé části těla byly, bohužel ve značně recentně rozrušeném zásypu, sledovány stopy zuhelnatělého dřeva, které se následně podařilo zdokumentovat mezi holenními kostmi pohřbeného – tyto lze interpretovat jako pozůstatky dřevěného luku. Při chodidle pravé nohy pak spočívala skupinka zvířecích kostí s traso-

logickými stopami dokládajícími dosud blíže neurčené „praktické využití“ a při nich železný nůž s přiloženou pochvou z organického materiálu (kůže spojované drobnými snýtovanými svorkami vyrobenými ze zlaceného bronzu). Ač se s „koňskými pohřby“ tu a tam setkáváme nejen na slovanských sídlištích (např. Břeclav-Pohansko, zde spojováno s rituálními praktikami, cf. Přichystalová 2013), ale právě i pohřebištích (Olomouc-Nemilany, v blízkosti hrobů bojovnických, cf. Přichystalová, Kalábek eds. 2014), má držovický nález přesto jistý „punc jedinečnosti“. Lze jej interpretovat jako v našem prostředí zcela ojedinělý bojovnický pohřeb jezdce – lukostřelce (obr. 29), který nás, spolu s dalšími nálezy v blízkém okolí, staví před řadu otázek dotýkajících se historické role a snad i nadregionálního významu „Držovicka“ v raném středověku.

Pavel Fojtík

Literatura

- Fojtík, P. 2014:** Pravěké a raně historické osídlení katastru obce Držovice, okr. Prostějov. *Střední Morava (Vlastivědná revue)* 38, 2014, 43–74.
- Přichystalová, R. 2013:** Intencionálne uloženie koňa - obeť nebo pohreb? Niekoľko postrehov na základe nálezov z Břeclavi-Pohanska. *Studia archaeologica Brunensia* 18(2), 13–32.
- Přichystalová, R., Kalábek, M. (eds.) 2014:** *Raně-středověké pohřebiště Olomouc-Nemilany. Katalog.* Brno: Masarykova univerzita.

Resumé

Držovice na Moravě (Bez. Prostějov), Flur „cihelna“, Parz. Nr. 216/1. Burgwallzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

HLUBOČKY (K. Ú. HRUBÁ VODA, OKR. OLMOUC)

Zřícenina hradu Hluboký. Středověk. Hrad. Povrchový průzkum. Uložení nálezů: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

V roce 2014 získalo Vlastivědné muzeum v Olomouci kolekci nálezů z hradu Hluboký, kterou shromáždil při opakovaných návštěvách lokality v letech 1995 – 2000 amatérský badatel. Celkem se jedná o 328 kusů keramiky, tři zlomky nádobkových kachlí, čtyři železné předměty (hrot šípů, nedovřená tulejka, ohnutý klínek a hřebík), ohlazenou kost, dva vzorky malty a fragment mazanice.

V keramickém souboru dominuje standardní kuchyňská a stolní keramika severomoravského výrobního okruhu (k tomu např. Goš 1980, 369–373). Značné zastoupení má skupina bílé krupičkovité hrnčiny a tuhové zboží. Zhruba ve stejném poměru se objevuje písčité a loštická keramika. Zcela minimálně se vyskytuje materiál opatřený glazurou a čtyřmi kusy je reprezentována tzv. luxusní keramika se stříbřitým povrchem. Z morfologického hlediska se nejčastěji objevují hrnce, méně už džbány, poháry, mísy, poklička, pánev, miniaturní nádobka a lze také zmínit tři fragmenty kahanů. Výzdoba se omezuje pouze na tzv. šroubovici, červenou malbu a některé okraje ve tvaru okruží zdobí ryté vlnice nebo dekor vytvořený pomocí radélka. Jedna výduť z loštického hrnce měla na vnější straně částečně dochovaný vyrytý kříž.

Výše popsaný soubor artefaktů lze zařadit do 14. až první poloviny 15. století, což koresponduje s již dříve publikovanými nálezy (srov. Brůnová 2004, 50–52; Hlubek 2012, 142–143) a také historickými zprávami (Černík, Koudela 1997, 187–194; Papajík 2006, 25–32).

Lukáš Hlubek

Literatura

- Brůnová, K. 2004:** Hrad Hluboký, k. ú. Město Libavá, okr. Olomouc. *Vlastivědný věstník moravský* LVI (1), 46–55.
- Černík, M., Koudela, M. 1997:** K historii hradu Hlubokého. *Ročenka státního okresního archivu v Olomouci* 5 (1996), 187–194.
- Goš, V. 1980:** Keramika doby husitské na severní Moravě. *Archaeologia historica* 5, 369–374.
- Hlubek, L. 2012:** Hlubočky (k. ú. Hrubá Voda, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 53(1), 142–143.
- Papajík, D. 2006:** Stavební podoba hradu, archeologické nálezy a spory o jeho lokalizaci. In: J. Glonek, D. Papajík (eds.): *Dějiny obce Hlubočky*. Hlubočky: Obec Hlubočky, 25–32.

Resumé

Hlubočky (Kat. Hrubá Voda, Bez. Olomouc), Burg Hluboký. Hochmittelalter. Burg. Oberflächensammlung. Ablagerung: Heimatkunde Museum in Olomouc.

HNĚVOTÍN (OKR. OLMOUC)

Hněvotín č. p. 225. Novověk. Úvoz, zvířecí pohřby. Záchranný výzkum.

V průběhu rekonstrukce silnice v jižní části Hněvotína byla při výkopu kanalizační vpusti zachycena porušená archeologická situace. Výkop se nachází u západní stěny domu č. p. 225. Pod 1 m novověkých a subrecentních navážek, které tvoří násyp současné silnice, byl identifikován okraj zahloubeného objektu s konkávně klesající stěnou dosahující do hloubky 2,2 m od současného povrchu silnice. V hloubce 1,55–1,75 m se na třech stěnách výkopu rýsovala vrstva kostí. Podle charakteru kostí a jejich vzájemného uspořádání odhadujeme uložení nejméně 3 koní. Datační oporu představují drobné novověké střepy a také 1. vojenské mapování, které v těchto místech zaznamenalo úvoz cesty na Lutín. Takto lze interpretovat i nálezovou situaci.

Miroslav Daňhel

Resumé

Hněvotín (Olomouc District), House Number 225. Slope of the hollow way with buried horses was discovered during construction works. It can be dated to 17 – 18th century.

HOLEŠOV (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Náměstí Dr. E. Beneše 18, náměstí Svobody 1636. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

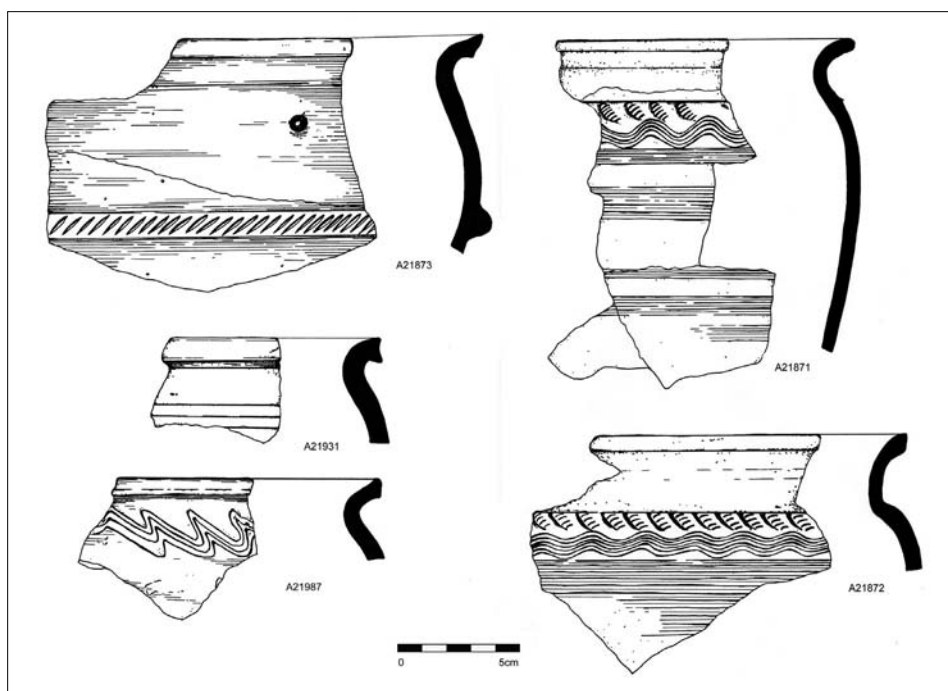
Ve dnech 20. 3. až 24. 3. 2014 byl proveden časově omezený záchranný archeologický výzkum na stavbě „Bytový dům na nám. Dr. E. Beneše 18 a nám. Svobody 1636“. Jednalo se o novostavbu bytového domu v historickém jádru města Holešova (ZM ČR 1:10 000, list 25-31-04, v ploše mezi body určenými koordináty 332:19, 334:19, 335:17 a 332:17 mm od Z:J sekční čáry). Vzhledem k mohutné vrstvě stavební suti a navážek v místě stavby nebyly při skrývce nadložních vrstev zachyceny žádné zjevné archeologické situace. Až při hloubení základových pasů nově budovaného bytového domu bylo odkryto větší množství recentních planýrek a novověkých vrstev, z nichž některé byly fotograficky a kresebně dokumentovány a ověřovány. Zachyceno a zdokumentováno bylo i několik zdí (základů původní zástavby) a cihlová podlaha novověkého domu. Veškeré zdokumentované situace časově náleží období 17. až 19. století a je možno je spojovat s novověkým stavebním vývojem města Holešova.

Ulice Smetanovy sady. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V průběhu srpna až října 2014 proběhl na stavbě „Parkoviště u MěÚ Holešov na ul. Smetanovy sady“ (ZM ČR 1:10 000, list 25-31-09, v okolí bodu určeného koordináty 352:371 mm od Z:J sekční čáry) záchranný

Obr. 30. Hulín, „Hřebavec před dráhou“. Výběr materiálu.

Abb. 30. Hulín, „Hřebavec před dráhou“. Materialauswahl.

archeologický výzkum, v jehož průběhu se podařilo prozkoumat a zdokumentovat celkem 2 archeologické situace. Šlo o štětovanou komunikaci a jeden starší základ z kombinovaného zdiva, který byl odkryt pod vrstvou štětu. Komunikaci lze na základě nálezů mincí datovat do první poloviny 20. století, přičemž fungovala snad ještě v 50. letech, jak bylo při studiu pramenů zjištěno z dobové fotografie. Starší základ náleží rámcově novověkému období, nejspíše 18. – 19. století, přičemž linie základu respektuje současnou uliční čáru. Zajímavostí je mramorová deska, druhotně použitá jako schod, zachycená na západní straně základu v prostoru průchodu. Na zbytku odhalené plochy byly zachyceny nad úroveň geologického podloží jen vrstvy recentních návozů, nebo byly možné archeologické situace zcela zničeny vybudováním suterénu původní zástavby.

Miroslav Popelka

Resumé

Holešov (Bez. Kroměříž), nám. Dr. E. Beneše 18 (Platz) und nám. Svobody 1636 (Platz). Neuzeit. Stadt. Retutungsgrabung.

Holešov (Bez. Kroměříž), Smetanovy sady-Straße. Neuzeit. Stadt. Retutungsgrabung.

HULÍN (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Hřebavec před dráhou“. Doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Ve dnech 31. 3. až 13. 5. 2014 byl proveden v trati „Hřebavec před dráhou“ záchranný archeologický výzkum na stavbě „Přeložka Němčického a Svinského potoka – SO 01. Přeložka Němčického potoka – I. etapa“. Jednalo se o zemní práce a terénní úpravy, spojené s pře-

ložkou Němčického potoka západním směrem a jeho svedení do potoka Svinského – tyto práce jsou realizovány v souvislosti s přípravou území pro rozšíření stávající těžby šterkopísků severním směrem od současného těžebního areálu. Lokalita leží severně od místního těžebního areálu v široké akumulaci rovině mezi dvěma menšími, v současnosti regulovanými vodotečemi – Němčickým potokem na východě a Svinským potokem na západě. Přesnější polohu, kde byl výzkum prováděn, lze určit na mapě ZM ČR 1:10 000, list 25-31-07, v linii mezi body určenými koordináty 312:73 a 375:89 mm od Z:J s. č. Nadmořská výška se v této oblasti pohybuje okolo 185 m. Ve zmiňovaném prostoru byly již v minulosti povrchovými sběry D. Kolbinger (2012, 74) doloženy aktivity v období kultury lužických popelnicových polí, v mladší době železné, v době hradištní a také ve středověku. Nálezy z laténského a hradištního období jsou zmiňovány i u J. Bláhy (1974, 15–16) a na nálezy paleolitického stáří z východních partií trati „Hřebavec“ upozornil B. Klíma (1974, 17).

V průběhu záchranného archeologického výzkumu se podařilo v roce 2014 zachytit a prozkoumat celkem 58 archeologických objektů, které lze interpretovat jako pozůstatky části sídliště a zaniklé vesnice. Dva solitérní objekty v západní části prozkoumané plochy náležejí střední době hradištní, jeden objekt, zkoumaný v rámci plochy A, mladší době železné. Mimo to byly zachyceny i stopy osídlení z mladší doby bronzové, reprezentované ojedinělým nálezem keramiky v náplavovém sedimentu. Zbytek prozkoumaných objektů pak náleží zaniklé vesnici mladohradištního až pozdněhradištního období. Mezi prozkoumanými situacemi dominují běžné sídlištní objekty, nadzemní kulové struktury a objekty pravděpodobně výrobního charakteru. Z nálezů lze jmenovat především velké množství keramického materiálu, zvířecích kostí, ale i drobné předměty denní potřeby (obr. 30).

Zánik vesnice může pravděpodobně souviset se změnou hydrologického režimu, vyvolaného zejména vnitřní kolonizací zalesněných poloh a s počátkem velké, středověké kolonizace. Změna vodního režimu znamenala pro mnoho mladohradištních sídlišť situovaných v údolní nivě naprostou katastrofu, jelikož docházelo k periodickým záplavám, kterým jejich obyvatelé již nebyli schopni čelit, a sídliště se tak přesouvala za hranici záplavového území na inundační břehy.

Miroslav Popelka

Literatura

Kolbinger, D. 2012: *50 let mých povrchových výzkumů na východním Kroměřížsku*. Praha: Česká archeologická společnost - Sdružení archeologů Čech, Moravy a Slezska.

Bláha, J. 1974: Prehistorie Hulína. In: J. Bláha et al.: *Hulín. Dějiny a přítomnost města*. Brno, Hulín: Blok, Městský Národní výbor Hulín.

Klíma, B. 1974: Paleolitické nálezy z Hulínska (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů 1973*, 17.

Resumé

Hulín (Bez. Kroměříž), „Hřebavec před dráhou“. Burgenwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

JESENÍK (OKR. JESENÍK)

Kláster sv. Voršily. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V srpnu 2014 byl pracovníky společnosti Archaia Olomouc, o. p. s., proveden záchranný výzkum formou dohledu v areálu bývalého kláštera svatě Voršily v centru města Jeseník, kde se nyní nachází základní škola. V areálu se prováděly výkopové práce za účelem položení nových inženýrských sítí a nového dláždění. Před budovou hvězdárny byl objeven zahloubený objekt, který obsahoval v několika vrstvách fragmenty keramiky od 15. do 19. století. Dále byly v jednom z výkopů ve vrstvách nalezeny fragmenty keramiky a skla z 18. až 19. století. Také při sběru na zkoumané ploše byly nalezeny fragmenty keramiky a cihel z období 15. až 20. století. V dalších výkopech, kde byly porušeny pouze navážky a skrývky, nebyly objeveny žádné nálezy.

Táňa Adámková

Resumé

Jeseník (Bez. Jeseník), Kloster St. Ursula. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

KNĚŽEVES (K. Ú. KNĚŽEVES NAD OSLAVOU, OKR. ŽDĚAR NAD SÁZAVOU)

Kněževs č. p. 3. Středověk, novověk. Tvrz. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl realizován v areálu domu č. p. 3 v obci Kněževs nad Oslavou, který byl určen stavebně historickým výzkumem jako tvrz (Sadílek 2013). Výzkum probíhal v červenci až říjnu roku 2013 a byl vyvolán stavební adaptací tohoto domu pro budoucí prostory muzea.

Limitujícím faktorem výzkumu bylo nedostatečné osvětlení zkoumaného prostoru, což ovlivnilo především kvalitu fotodokumentace. Stavbou byl zasažen komunikační prostor vstupu do sklepa. V průběhu akce došlo k postupnému snížení terénu o 1 m (0,6 m tvořila vrstva spadlé klenby), při němž byly odkryty pozůstatky vícenásobných novověkých podlah oddělených tenkými vrstvami jílu. Povrchovým sběrem byly dále v areálu domu nalezeny fragmenty novověké kachle a středověké dlaždice.

Monika Martinisková

Literatura

Sadílek, J. 2013: Kněževs čp. 3. Stavebně historický průzkum. Bystřice nad Pernštejnem.

Resumé

Kněževs (Kat. Kněževs nad Oslavou, Bez. Žďár nad Sázavou). Mittelalter, Neuzeit. Festung. Rettungsgrabung.

KNÍNICE U BOSKOVIC (OKR. BLANSKO)

„Křiby“. 13. století. Sídliště. Záchranný výzkum.

V roce 2014 byl prováděn záchranný archeologický výzkum na stavbě, která měla za cíl zrekonstruovat pátevní vodovod na trase Boskovice – Velké Opatovice. Během průzkumu bylo zjištěno několik chronologických horizontů pravěkého a středověkého osídlení v celkem pěti polohách (viz oddíly Neolit, Doba bronzová, Doba železná v Přehledu výzkumů 56-1).

Poloha „Křiby“ u Knínic byla v trase vodovodu poslední lokalitou, kde byly ve výkopu rozpoznány archeologické situace. Situace po skrývkách zde byla zcela nečitelná, takže se až v profilech výkopu zřetelně projeví tři výrazné zásahy do sprašového podloží. Jedna jáma byla novověkého stáří a ve zbývajících dvou případech se jednalo o pozůstatky suterénů středověkých domů předběžně datovaných do 13. století. V jednom objektu bylo u jeho stěny pozorováno i schodiště a zbytky otopného (či výrobního?) zařízení v podobě propálených mazaninových krust u jedné ze stěn. Takřka výhradně byly z výplní těchto rozsáhlých objektů získány střepy z velkých zásobnicových tvarů či jiné užitkové keramiky.

Místo výzkumu je v souřadnicovém systému S-JTSK určeno bodem y = 588175; x = 1123080.

Marek Lečbych

Resumé

Knínice u Boskovic (Blansko District), „Křiby“. Two basements of medieval houses were excavated during a rescue excavation in 2014.

KOPŘIVNÁ (K. Ú. LUŽNÁ U HANUŠOVIC, OKR. ŠUMPERK)

Nový Hrad. Vrcholný středověk. Hrad. Povrchový průzkum. Uložení nálezů: Vlastivědné muzeum Šumperk, přír. č. 8/2011, 4/2012, 1/2014, 13/2014.

Nový Hrad u Hanušovic, umístěný na ostrožně nad řekou Moravou, představuje nejrozsáhlejší severomoravskou hradní zříceninu. Byl založen nejspíše kolem první třetiny 14. století a zanikl v 70. letech 15. století v rámci událostí česko-uherských válek (např. Plaček 1993). Proběhl zde pouze jeden záchranný archeologický výzkum, vyvolaný sanací nejvíce ohroženého úseku hradeb, a to s poměrně zajímavými, ovšem pouze předběžnými výsledky (Goš 2002).

Hradní komplex je bohužel již řadu let vystaven rabování méně uvědomělé části detektorářské obce. Tyto nálezy se do územně příslušného muzea dostávají pouze zřídka (soubor kušových šipek – přír. č. 8/2011 nebo nálezy P. Vaška z okolí fortifikace – přír. č. 13/2014).

O víkendu 12. – 13. 7. 2014 zde Vlastivědné muzeum Šumperk zorganizovalo detektorovou prospekci za účasti archeologa a 9 hledačů (nálezy zaměřovány ručním GPS přístrojem). Prospekce uvnitř areálu hradu se ukázala být nepřínosná – bylo zde konstatováno značné zamoření recentním odpadem (odpadky turistů, stará tábořiště, atd.). Dále byly procházeny svahy pod hradem, kde bylo kovových nálezů poměrně málo; terén je zřejmě bohužel už značně prochozen detektoráři. Podařilo se objevit pouze hrot kuše.

Zajímavé předměty však poskytl zalesněný hřbet zvedající se bezprostředně východně od hradu k vrcholové kótě 666 m n. m. (z tohoto vrcholku pochází náhodný nález zlomku vrcholně středověké keramiky, učiněný M. Příhodou v roce 2012 při sběru hub – přír. č. 1/2014). Ve spodní části hřbetu poblíž hradu byl nalezen kušový hrot a vojenská přezka, především však několik železných objímek, které se nalézaly v určitých, vcelku pravidelných vzdálenostech od sebe těsně podél hřbetu. Další několik objímek bylo detekováno i výše ve svahu (zatím ponechávány na místě). S největší pravděpodobností se jedná o objímky z dřevěného potrubí, evidentně vedoucího z nějakého výše položeného vodního zdroje směrem k hradu. Staré zprávy o reliktech potrubí, nalázané okolo této kóty již dříve při lesních pracích nově shrnuje histo-

rik D. Polách (2012, 159–160). Tomuto prostoru východně od hradu tedy bude věnována pozornost i při dalších plánovaných prospekcích.

Jakub Halama

Literatura

Goš, V. 2002: Kopřivná (okr. Šumperk). Nový Hrad. *Přehled výzkumů* 43 (2001), 260–261.

Plaček, M. 1993: Nový Hrad u Kopřivné. *Severní Morava* 65, 3–12.

Polách, D. 2012: *Historické toulky Šumperskem*. Štůty: Veduta.

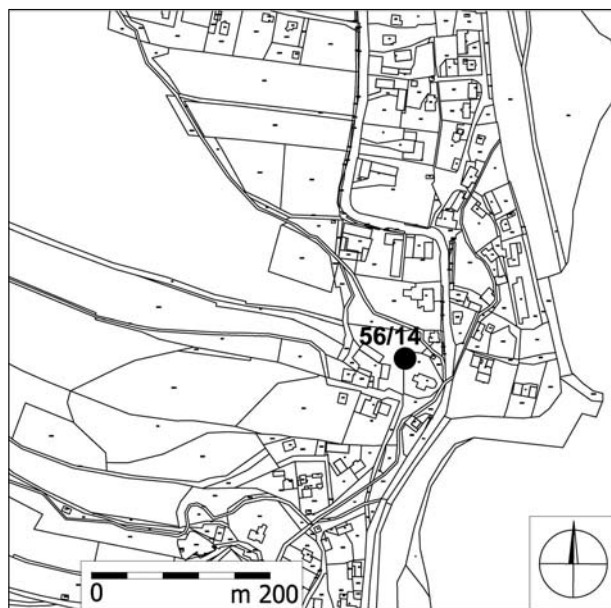
Resumé

Kopřivná (Kat. Lužná u Hanušovic, Bez. Šumperk), Nový Hrad. Hochmittelalter. Burg. Terrainuntersuchung. Ablagerung: Heimatkunde Museum Šumperk, Zuwachs. Nr. 8/2011, 4/2012, 1/2014, 13/2014.

KOPŘIVNICE (K. Ú. VLČOVICE, OKRES NOVÝ JIČÍN)

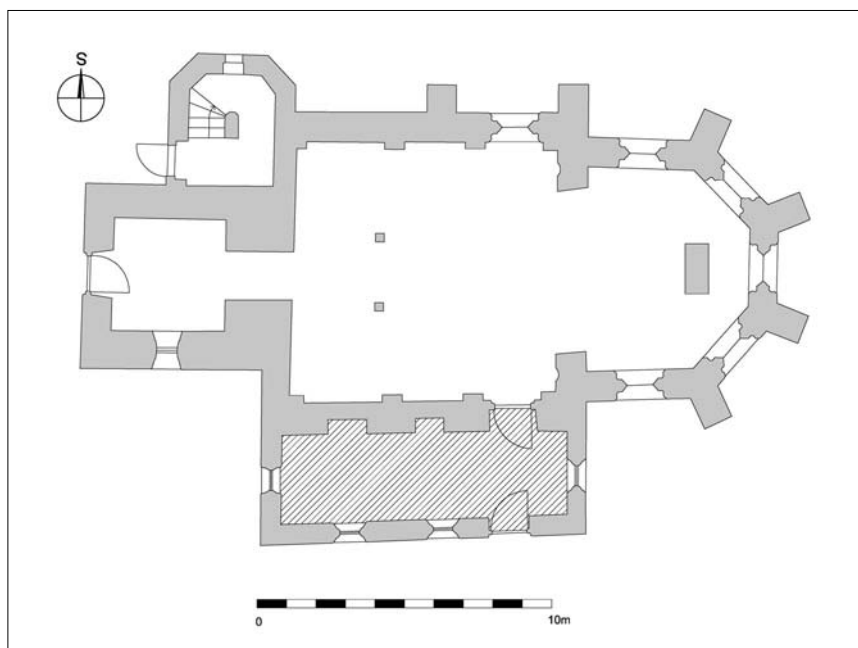
Městská část Vlčovice, kostel Věch svatých, parc. č. 42. Novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí podlahy v sakristii kostela Věch svatých v městské části Vlčovice proběhl v roce 2014 záchranný archeologický výzkum (obr. 31), realizovaný ostravským archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu (akce č. 56/14). Paralelně s probíhajícím archeologickým výzkumem byla v interiéru sakristie provedena operativní dokumentace nadzemních

Obr. 31. Kopřivnice – Vlčovice, kostel Věch svatých. Lokalizace výzkumu v katastrální mapě.

Abb. 31. Kopřivnice – Vlčovice, Allerheiligen-Kirche. Lokalisierung der Grabungsstelle in der Katastralkarte.

Obr. 32. Kopřivnice – Vlčovice, kostel Všem svatých. Půdorys kostela s vynesenu situací archeologicky zkoumané plochy.

Abb. 32. Kopřivnice – Vlčovice, Allerheiligen-Kirche. Grundriss der Kirche mit Bezeichnung der Grabungsfläche.

stavebních konstrukcí. Ves Vlčovice se nachází na Moravě, v údolí říčky Lubiny lemovaném svahy Hostýnských vrchů od západu a Měrkovické pahorkatiny od východu, cca 7 km severně od Frenštátu pod Radhoštěm a cca 5 km jihovýchodně od Kopřivnice. Ves je položena na levobřežní terase říčky Lubiny, v místě jejího soutoku s říčkou Tichávkou. Kostel je situován ve střední části obce, v dominantní poloze na ostrohu obtákaném Babincovým potokem, v nadmořské výšce cca 330 m.

První písemná zmínka o vsi Vlčovice (Velicovice) je datována k roku 1437. Kostel Všem svatých byl vystavěn nejspíše koncem 16. století (vysvěcen roku 1597), v 17. století byla pravděpodobně zaklenuta loď a přistavěna věž na západě, sakristie na severu a boční kaple na jihu. Dílčí stavební úpravy proběhly v 18. – 20. století, tj. zazdění dosavadního a proražení nového vstupu do věže, demolice původní sakristie, apod. Ve stávající podobě se jedná o prosté jednolodí s polygonálním presbytářem na

východě, zpevněným diagonálně přisazenými opěráky. K jižní zdi lodi přiléhá obdélná sakristie (původně boční kaple a předsín), na západě stavbě kostela dominuje hranolová věž, představená před osu průčelí. K severnímu boku věže je napojen polygonální schodišťový přístavek, zpřístupňující horní podlaží věže a podkroví kostela (Rosová 2013; Samek 1999, 165–166; obr. 32).

Operativní dokumentace nadzemních zdí prokázala, že dnešní sakristie (původně boční kaple), představuje mladší stavbu dodatečně na spáru přiloženou k jižní obvodové zdi lodi kostela. Plošný archeologický výzkum v prostoru sakristie doložil prostřednictvím zachycených základových zdí existenci starší menší zděné stavby obdélného půdorysu, situované při východní polovině jižní zdi lodi. Přístavba navazovala na opěrný pilíř lodi, od jihu byla prolomena vstupem z exteriéru a jednalo se zjevně o předsín hlavního vchodu do kostela. V ploše předsíně výzkum zachytil tři pravděpodobně interiérové dětské

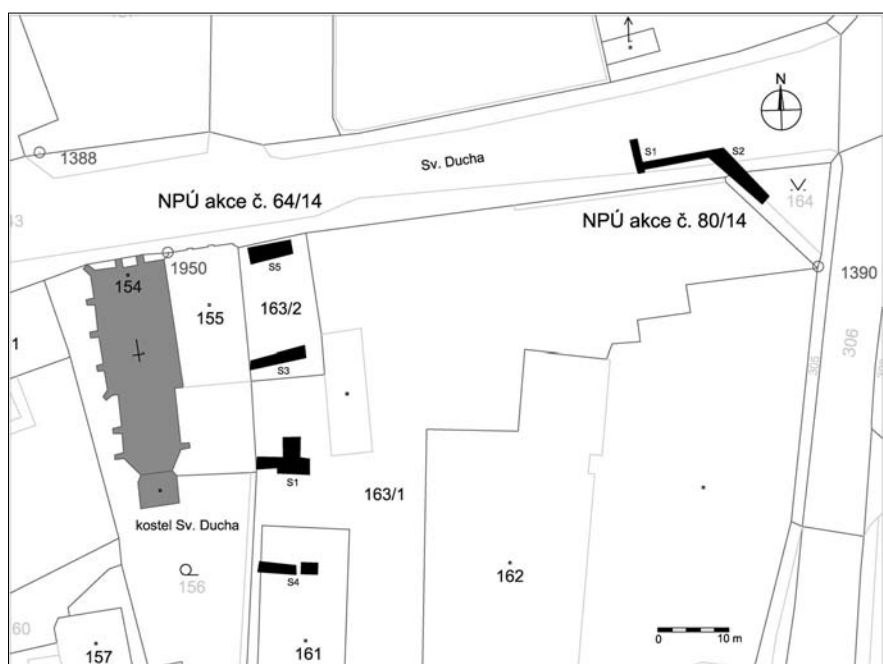

Obr. 33. Kopřivnice – Vlčovice, kostel Všem svatých. Základové zdivo opěrného pilíře lodi s navazující přístavbou předsíně, vně zdiv původně exteriérové pohřby na hřbitově. Pohled od východu. Foto František Kolář.

Abb. 33. Kopřivnice – Vlčovice, Allerheiligen-Kirche. Das Grundmauerwerk der Strebepfeiler des Kirchenschiffes mit dem Narthex, außerhalb der Wände ehemalige Außenbestattungen auf dem Friedhof. Blick aus Osten. Foto František Kolář.

Obr. 34. Krnov, Barvířská ulice 81/4, ulice U sv. Ducha. Upravený výřez z katastrální mapy s vnesenou situací archeologicky zkoumaných ploch (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Ostrava akce č. 64/14 a 80/14).

Abb. 34. Krnov, Barvířská-Straße 81/4, U sv. Ducha-Straße. Lokalisierung der Grabungsstelle in der Katastralkarte (National Denkmalschutzpflegeamt, Dienstort Ostrava Aktion Nr. 64/14 und 80/14).

pohřby, v prostoru západně od předsíně pak 22 původně exteriérových hrobů (obr. 33). Jednalo se převážně o dětské kostrové pohřby v natažené poloze na zádech, orientované ve směru západ – východ, uložené v rakvích. Pohřby uvnitř i vně předsíně respektovaly obvodové zdivo kostela i předsíně, naproti tomu některé z nich byly následně porušeny při výstavbě boční kaple (dnešní sakristie) na místě sнесенé předsíně.

František Kolář, Jana Brhelová

Literatura

- Samek, B. 1999: *Umělecké památky Moravy a Slezska II*, J-N. Praha: Academia.
- Rosová, R. 2013: Kostel Všech svatých ve Vlčovicích. Nepublikovaná archivní rešerše uložená v archivu Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě.

Resumé

Kopřivnice (Kat. Vlčovice, Bez. Nový Jičín), Allerheiligen-Kirche. Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

KOSTELEK NA HANÉ (OKR. PROSTĚJOV)

„Luka“. Pozdní doba hradištní. Sídliště. Povrchový sběr.

V rámci povrchových prospekci prováděných autorem článku v širším okolí Kostelce na Hané byla v severní části trati „Luka“ (ZM ČR, list 24-24-02, širší okolí bodu 152:98 mm od Z:J s. č.) posbírána výrazná kolekce keramického materiálu, doplněná železnou radlicí a olověným přeslenem. Zmíněný soubor lze datovat do pozdní doby hradištní. Jedná se o dosud nepopsanou lokalitu,

kteřá však byla patrně z části zničena při regulování „mlýnského náhonu“, vedoucího ve směru severovýchod – jihozápad na rozhraní katastrů Kostelce na Hané a Čelechovic na Hané. Při prospekci na severní straně „mlýnského náhonu“ již nebyly žádné nálezy zjištěny.

Miroslav Popelka

Resumé

Kostelec na Hané (Bez. Prostějov), „Luka“. Späburgwallzeit. Siedlung. Oberflächensammlungen.

KRNOV (K. Ú. KRNOV - HORNÍ PŘEDMĚSTÍ, OKRES BRUNTÁL)

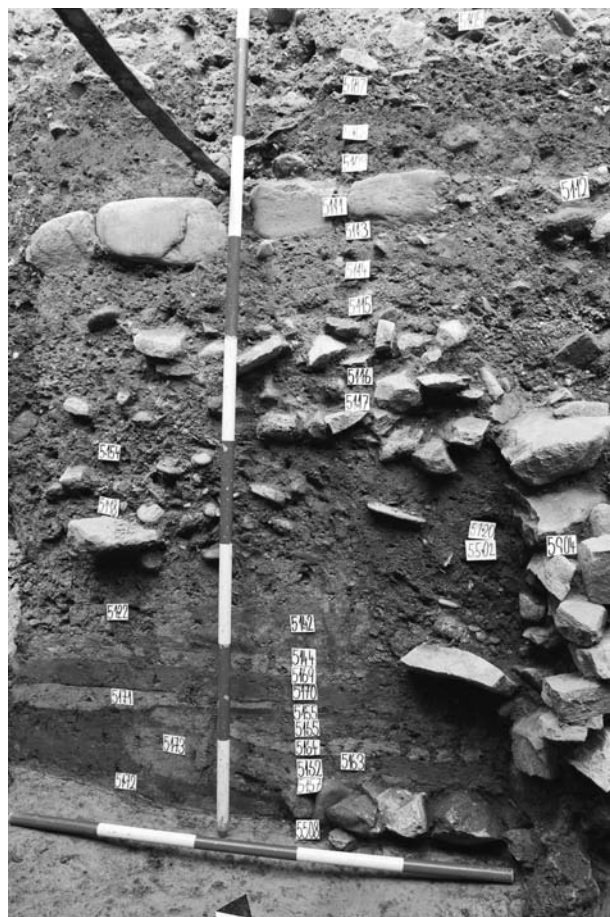
Barvířská ulice 81/4, p. č. 161, 163/1, 163/2. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V souvislosti s revitalizací areálu někdejší soukenické továrny (akce „Polyfunkční areál Hlubčická brána Krnov – fáze 2) proběhl v červenci až září 2014 v předstihu před realizací přeložky parovodu v části stavbou dotčené plochy zjišťovací archeologický výzkum (obr. 34), provedený ostravským archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu (akce č. 64/14). Historické jádro Krnova se rozkládá na nevýrazné terénní vlně mezi řekami Opavou a Opavicí, jihozápadně od jejich soutoku. Zkoumaná plocha se nachází ve východní části historického městského jádra, v bezprostředním sousedství špitálního kostela sv. Ducha, v prostoru příhradební uličky a někdejšího parkánu mezi Hlubčickou a Opavskou branou. Hradbami vymezený areál města opouštěl v těchto místech mlýnský náhon, na němž od středověku fungovala barvírna soukenického cechu. Ten byl v průběhu 19. století transformován v rozsáhlý továrenský areál, fungující do 90. let 20. století.

Obr. 35. Krnov, Barvířská ulice 81/4. Vnitřní líc hlavní hradební zdi a podpovrchové vedení tvořené krytými dřevěnými korýtky v ose příhradební uličky. Pohled od západu. Foto F. Kolář.

Abb. 35. Krnov, Barvířská-Straße 81/4. Innenvorderseite der Hauptbefestigungsmauer und Leitung unter der Oberfläche aus Holz-Trögleinen im Mittelpunkt der Wall-Straße. Blick von Westen. Foto F. Kolář.

Obr. 36. Krnov, Barvířská ulice 81/4. Komunikační souvrství příhradební uličky, při bázi mělký zahloubený objekt se dnem vyloženým kameny, vykazující stopy několikerého výpalu. Sonda S5, pohled od jihu. Foto F. Kolář.

Abb. 36. Krnov, Barvířská-Straße 81/4. Kommunikationsschichten der Wall-Straße; am Basis ein seichter Bauanlage mit Steinboden und Spuren von Brennen. Grabungsschnitt S5, Blick von Süden. Foto F. Kolář.

Výkopy pro přeložku parovodu měly být dle projektu vedeny podél předpokládaných podpovrchových relikтів někdejší hlavní hradební zdi. Po dohodě s investorem bylo rozhodnuto realizovat v trase budoucího výkopu čtyři zjišťovací sondy (S1, S2, S4, S5), jež byly situovány tak, aby formou příčných řezů ověřily charakter historického nadloží uvnitř (příhradební ulička) i vně (parkán) městského areálu vymezeného původně hradební zdí. Archeologická zjištění měla být podkladem pro následné optimální vedení výkopu pro parovod tak, aby byly co nejméně narušeny původní historické terény, včetně zděných konstrukcí fortifikace a soukenických provozoven.

Ve shodě se vstupními předpoklady poskytly všechny čtyři sondy příčný řez příhradební uličkou – hlavní hradební zdí – parkánem. Podpovrchových relikтів vlastní parkánové hradby nebylo vzhledem k limitům stavby dosaženo. Výzkum zachytil hlavní hradební zeď, hranu

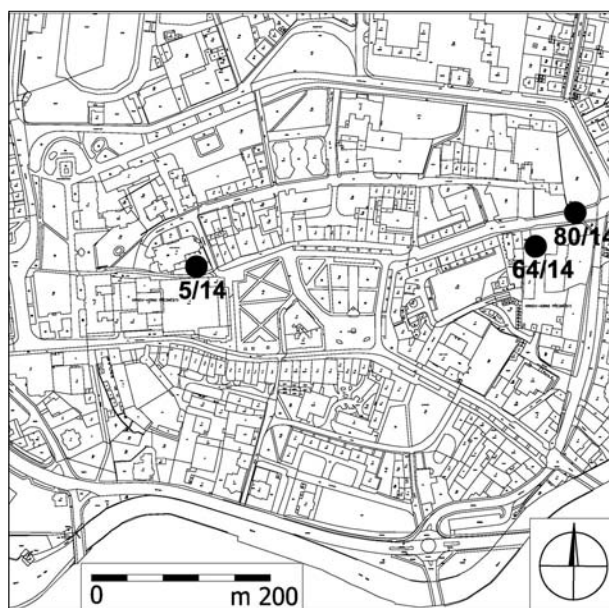
městského příkopu a dodatečné násypy parkánu, včetně komunikačního zpevnění formou kamenného posypu. V trase příhradební uličky byly dokumentovány dvě úrovně dláždění (středověký kamenný posyp a novověká valounová dlažba v šterkopískovém loži) a podpovrchové vedení tvořené dřevěnými korýtky dlabanými vždy z jednoho kusu kmene, svrchu krytými dřevěnými deskami (obr. 35). Jednalo se buď o odvodňovací koryta, popř. o gravitační vodovodní systém, datovaný dendrochronologicky na přelom 16. a 17. století (Rybníček, Kolář 2015a). V sondě S5 situované v bezprostřední blízkosti někdejší Hlubčické brány předcházely výstavbě hradby zahloubené objekty, z nichž jeden disponoval dnem vyloženým kameny a vykazoval stopy několikanásobného výpalu (obr. 36), druhý objekt byl opatřen kaskádovitě vyspádovanou východní stěnou. Mohlo se jednat o technologická zařízení související s kožedělnou, popř. soukenickou (barvení?) či jinou výrobou, vázanou na nedaleké

vodní zdroje (městský potok zachycený výzkumem Národního památkového ústavu č. akce 5/14 a mlýnský náhon). Po jejich zániku protnulo předmětný prostor vedení vydržené a svrhu kryté odvodňovací stoky, jež byla následně narušena založením městské hradby.

Kostel sv. Martina; fara; nám. Osvobození, p. č. 40, 37; 65/3; 38. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

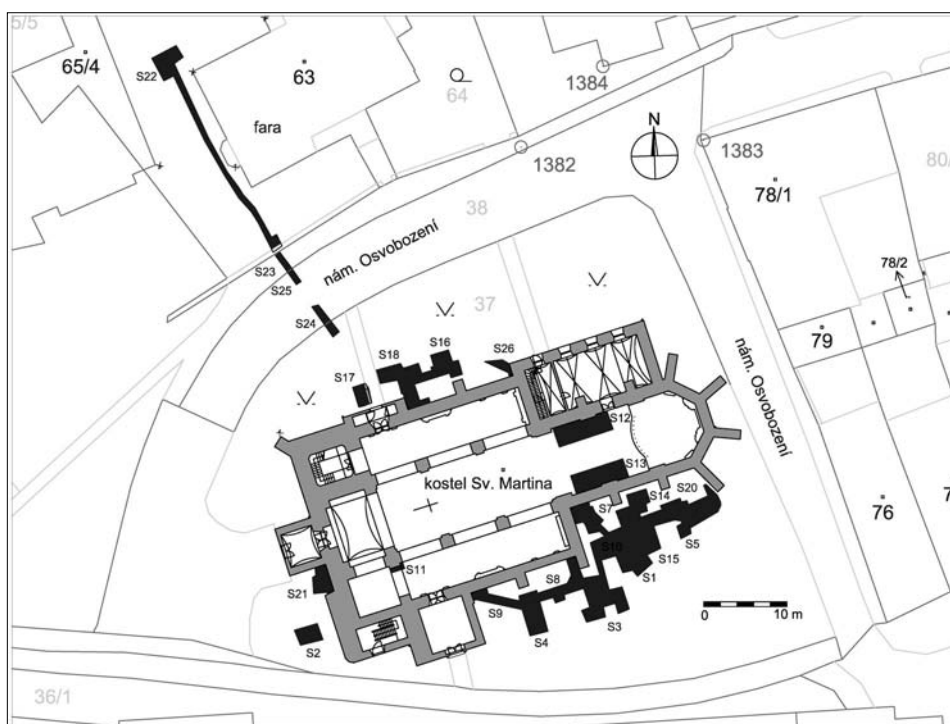
V souvislosti s realizací dešťové kanalizace a sanací zdiva farního kostela sv. Martina v Krnově proběhl v únoru až červenci 2014 záchraný archeologický výzkum, realizovaný ostravským archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu (akce č. 5/14; obr. 37). Historické jádro Krnova se rozkládá na nevýrazné terénní vlně mezi řekami Opavou a Opavicí, jihozápadně od jejich soutoku. Zkoumaná plocha se nachází v severozápadní části historického městského jádra, v prostoru někdejšího Kostelního náměstí (Kirchenplatz; dnes nám. Osvobození). Původní farní kostel sv. Martina byl vybudován již kolem poloviny 13. století, jádro stávající stavby pochází z první poloviny 14. století. Kolem kostela se rozkládal hřbitov, zrušený po požáru v roce 1779.

Výkopy pro dešťovou kanalizaci (vedení a vsakovací jímky) byly projektovány v prostoru někdejšího hřbitova (dnes zatravněná plocha kolem kostela), v komunikaci nám. Osvoboditelů a v areálu farní zahrady (obr. 38). V trase plánované dešťové kanalizace byly v předstihu realizovány archeologické sondy (S1 – S10, S14 – S19, S21 – S25), jejichž cílem bylo minimalizovat kolizi následných stavebních zásahů s předpokládanými podpovrchovými relikty zděných konstrukcí. V místech zachycených zdív byly sondy rozšířeny tak, aby bylo možné stanovit náhradní trasu dešťové kanalizace, popř. po od-

Obr. 37. Krnov, kostel sv. Martina. Lokalizace výzkumu v katastrální mapě s vyznačením dalších archeologických akcí realizovaných v Krnově archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě, které jsou publikovány v tomto svazku.

Abb. 37. Krnov, Martinskirche. Lokalisierung der Grabungsstelle in der Katastralkarte mit Bezeichnung weiteren Ausgrabungen, welche von National Denkmalschutzpflegeamt, Dienstort Ostrava, in Krnov realisiert und in diesem Band publiziert werden.

Obr. 38. Krnov, kostel sv. Martina. Upravený výřez z katastrální mapy s vyznačenou situací archeologicky zkoumaných ploch.

Abb. 38. Krnov, Martinskirche. Lokalisierung der Grabungsstelle in der Katastralkarte.

Obr. 39. Krnov, kostel sv. Martina. Západní předsíň kostela, jižní ostění portálu vstupu do lodi. Pohled od západu. Foto F. Kolář.

Abb. 39. Krnov, Martinskirche. Der westliche Narthex, südliche Gewände des Portals (Haupteingang in das Kirchenschiff). Blick aus Westen. Foto F. Kolář.

borné dokumentaci nálezových situací realizovat co nejšetrnější stavební zásah do dochovaných historických terénů. V souvislosti se sanací zdiva v interiéru kostela byly dokumentovány výkopy pro odvětrávací kanálky (S11), v presbytáři pak byly realizovány dvě zjišťovací sondy (S12, S13). Paralelně s probíhajícím archeologickým výzkumem byla v interiéru i exteriéru kostela sv. Martina rovněž provedena operativní dokumentace nadzemních stavebních konstrukcí, mimo to byl ve spolupráci s firmou GEO-CZ realizován kamerový průzkum barokní krypty v presbytáři kostela a renesanční či barokní krypty pod někdejší vnější kaplí jižně od presbytáře.

Zjištění učiněná prostřednictvím archeologického výzkumu a paralelního stavebně-historického průzkumu umožňují základní vhled do problematiky stavebních počátků, podoby a následného vývoje této významné sakrální památky. Stavebně-historický průzkum prokázal intaktní dochování stavebních konstrukcí z průběhu první poloviny 14. století (obvodové zdivo presbytáře a lodi kostela, včetně vstupních portálů, obr. 39), jež tvoří nejstarší stavební jádro kostela. Naproti tomu archeologický výzkum doložil někdejší existenci několika bočních kaplí a dalších dodatečných přístavků (předsíní, schodiště) při jižní i severní obvodové zdi kostela, jež plnily svou funkci v průběhu 15. – 18. století (obr. 40). Součástí těchto kaplí byly rovněž zděné pohřební krypty a hrobky; mimo to byly vlastní pohřby archeologickým výzkumem zachyceny v ploše bývalého hřbitova západně (obr. 41), severně i jižně od kostela a rovněž v interiéru presbytáře kostela. Hřbitov byl ve svých počátcích pravděpodobně symbolicky vymezen mělkým příkopem, později v průběhu středověku kamennou zdí. Po požáru kostela v roce 1779 byla provedena pozdně barokní přestavba, v jejímž rámci byly demolovány dosavadní boční kaple (vyjma jediné) a jižní předsíň. Vzhledem ke skutečnosti, že se v bezprostředním okolí farního kostela v souvislosti

Obr. 40. Krnov, kostel sv. Martina. Podpovrchové reliktory zdiv jižně od kostela. Gotická kaple s polygonálním závěrem, integrovaná do mladší barokní kaple. Pohled od jihu. Foto F. Kolář.

Abb. 40. Krnov, Martinskirche. Unterirdische Mauerrelikten südlich der Kirche. Gotische Kapelle mit Polygonapside, integrierte in die jüngere Barock-Kapelle. Blick von Süden. Foto F. Kolář.

s vybudováním nového hřbitova na předměstí již nadále nepohřbívalo, dochovaly se podpovrchové pozůstatky demolovaných bočních kaplí a dalších přístavků ve velmi dobrém stavu, jen minimálně porušeném mladšími zásahy (vápenné jámy související se stavebními úpravami v 18. / 19. – 19. století; recentní výkopy pro inženýrské sítě).

Kromě interiéru kostela a plochy bývalého hřbitova dokumentoval archeologický výzkum rovněž situaci v prostoru ulice severně od kostela (nám. Osvobození) a v přilehlé farní zahradě. V ose ulice byl archeologicky zachycen průběh vodoteče, protékající v počátcích institucionálního města severní částí městského jádra. Břehy vodoteče (vedlejší rameno, popř. přítok řeky Opavy?!) byly zpevněny dřevěným bedněním, na něj navazovala nejstarší fáze uličního dláždění. Po záměrném zasypání vodoteče někdy v průběhu druhé poloviny 13., popř. na přelomu 13. a 14. století, byla v ose ulice vybudována vydřevená odvodňovací strouha, doprovázená další úrovní dláždění. Ještě v průběhu středověku byl uliční povrch stabilizován regulérní valounovou dlažbou v šterkopískové podkladní vrstvě, časově korespondující s vybudováním sousední kamenné hřbitovní zdi. V prostoru farní zahrady byl kromě pozůstatků novověké zděné zástavby dokumentován středověký technologický objekt kruhového půdorysu, se dnem vyloženým lomovými kameny (jirchářská popř. barvířská produkce vázaná na blízký vodní tok?), který byl po svém funkčním zániku narušen novověkou odpadní jámou (16. – 17. století).

Ulice U sv. Ducha, p. č. 143, 164. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s přeložkou parovodu proběhl v srpnu a v listopadu 2014 v ulici sv. Ducha záchranný archeologický výzkum, provedený ostravským archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu (akce č. 80/14). Historické jádro Krnova se rozkládá na nevýrazné terénní vlně mezi řekami Opavou a Opavicí, jihozápadně od jejich soutoku. Zkoumaná plocha se nachází ve východní části historického městského jádra, v prostoru někdejšího stavebního komplexu Hlubčické brány, demolovaného v průběhu konce 18. až první poloviny 19. století. V místě dotčeném stavebním výkopem se dle dobových mapových podkladů nacházel vnější branský most, spojující renesanční barbakán – a od 17. století pak zemní ravelin – s předpolím fortifikace.

Původně strojně realizovaný výkop pro přeložku parovodu v trase ulice U sv. Ducha narušil intaktně dochované historické nadloží, včetně podpovrchových relikvií zděných konstrukcí. Na základě těchto zjištění bylo s investorem (Dalkia Česká republika, a. s.) dohodnuto provedení ručně kopané sondy v trase výkopu pro parovod, včetně standardní dokumentace. Výkop byl rozdělen na dvě části, označené jako sonda S1 (západní část výkopu; archeologická exkavace proběhla v měsíci srpnu) a sonda

Obr. 41. Krnov, kostel sv. Martina. Středověké pohřby na hřbitově západně od kostela. Pohled od východu. Foto F. Kolář.

Abb. 41. Krnov, Martinskirche. Mittelalterliche Bestattungen auf dem Friedhof westlich der Kirche. Blick von Osten. Foto F. Kolář.

S2 (východní část výkopu; archeologická exkavace proběhla v měsíci listopadu).

Dle předběžného předpokladu identifikoval výzkum v první fázi (sonda S1) severní bočnici renesančního branského mostu, který spojoval čelo barbakánu (mimo zkoumanou plochu) s vnější hranou příkopu (obr. 42). Dále byl dokumentován řez branskou komunikací (cca 8 úrovní dláždění), který mj. prokázal existenci původní zpevněné vnější komunikace (14. – 15. století) v předpolí Hlubčické brány. Po rozšíření branského systému o barbakán (16. století) byl úsek této komunikace integrován jako mostovka do tělesa zděného mostu, tvořeného dvěma paralelními zdmi bez oblouků. V druhé fázi výzkumu (sonda S2) bylo zachyceno čelo branské komunikace procházející přes zděný most, fixované dřevěným bedněním, a dubové pilíře navazujícího dřevěného mostu, ražené do eskarpy a dna rozšířeného městského příkopu (obr. 43). Tyto nálezy souvisí s rozšířením branského systému o předsunutý zemní ravelin v 17. století. Zděný

Obr. 42. Krnov, ulice U sv. Ducha. Severní bočnice zděného mostu, dvě úrovně dláždění mostovky a úroveň dláždění starší branské komunikace. Sonda S1, pohled od východu. Foto R. Kadlubiec.
Abb. 42. Krnov, U sv. Ducha Straße. Nordliches Seitenteil des Mauerbrückes, zwei Niveaus der Brückenbelag-Pflasterung und Pflasterung eines älteres Torweg. Grabungsschnitt S1, Blick von Osten. Foto R. Kadlubiec.

most před barbakánem tak pozbyl svůj původní význam, stal se součástí vnitřní branské komunikace v ploše ravelinu a spojení s vnější hranou rozšířeného příkopu nadále zajišťoval nový most dřevěný. Dendrodata získaná z jeho konstrukčních prvků dokládají realizaci těchto fortifikačních aktivit v průběhu 50. – 60. let 17. století (Rybníček, Kolář 2015b). Kromě relikvů dřevěného branského mostu byla výzkumem identifikována rovněž linie smrkových kůlů kopírující vnější líc ravelinu. Jedná se pravděpodobně o pozůstatky palisády, lemující bermu bastionového opevnění po celé jeho délce, a zabraňující jejímu obsazení a využití nepřitelem.

František Kolář, Jana Brhelová

Obr. 43. Krnov, ulice U sv. Ducha. Čelo branské komunikace s odstraněným dřevěným bedněním, hrana příkopu obklopujícího zemní ravelin a pilíře navazujícího dřevěného mostu. Sonda S2, pohled od jihovýchodu. Foto F. Kolář.
Abb. 43. Krnov, U sv. Ducha Straße. Der Front des Torweges mit abgeschaffene Holzverschallung, der Rand des Grabens, der im Umgebung des Erd-Ravelin ist und die Pfeile des Holzbrückes. Grabungsschnitt S2, Blick von Südosten. Foto F. Kolář.

Literatura

- Kolář, T., Rybníček, M. 2015a:** Krnov, akce č. 64/14. Závěrečná zpráva Dendrochronologické laboratoře Ústavu nauky o dřevě Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity. Uloženo: archiv Archeologického oddělení Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě.
- Kolář, T., Rybníček, M. 2015b:** Krnov, akce č. 80/14. Závěrečná zpráva Dendrochronologické laboratoře Ústavu nauky o dřevě Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity. Uloženo: archiv Archeologického oddělení Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě.

Resumé

Krnov (Kat. Krnov-Horní Předměstí, Bez. Opava), Barvířská-Straße 81/4. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Krnov (Kat. Krnov-Horní Předměstí, Bez. Opava), Hlavní náměstí (Platz). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Krnov (Kat. Krnov-Horní Předměstí, Bez. Opava), U sv. Ducha-Straße. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

LÍŠNICE (K. Ú. LÍŠNICE U MOHELNICE, OKR. ŠUMPERK)

Líšnice č. p. 6, parc. č. 16. Vrcholný středověk, novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu v S-JTSK: Y:572174,65 X:1100839,91.

V průběhu léta roku 2013 proběhl archeologický dohled při rekonstrukci dřevěné podlahy severozápadní části přízemní obytné budovy nacházející se v původní historické zástavbě obce. Během prací vyvstala potřeba výměny části původního suchého podsypu podlahy. V této hlinitopísčité uloženině bylo zjištěno, a to v druhotných polohách, větší množství fragmentů masivních tuhových výdutí velkých zásobnic datovatelných do období vrcholného středověku. Několik keramických fragmentů je novověkých. Původní podlaha pocházela z průběhu 1. poloviny 20. století a její úroveň je oproti niveletě ulice vyvýšena přibližně o 1,0 m.

Karel Faltýnek

Resumé

Líšnice (Kat. Líšnice u Mohelnice, Bez. Šumperk), Gemeinde, Hs.-Nr. 6, Parzelle Nr. 16. Hochmittelalter, Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

LITOVEL (OKR. OLOMOUČ)

Masarykova ulice 2/796, parc. č. 123. Středověk, novověk. Měšťanský dům. Záchranný výzkum.

V měsíci říjnu roku 2014 byla v průjezdu z Masarykovy ulice do dvora tzv. Langova domu při severní straně náměstí Přemysla Otakara v Litovli zahájena výstavba přípojky kanalizace. Dům nese jméno po soukeníku Lorenzu Langovi, litovelském měšťanu, který v roce 1542 nechal dům postavit. Stavba vznikla spojením dvou původních středověkých parcel s gotickou zástavbou, po níž se dodnes dochoval sklep pod středním a východním traktem hlavního křídla. Renesanční přestavba znamenala novou trojtraktovou dispozici, zachovanou dodnes. Z původní renesanční fasády ovšem zůstal pouze bohatě

zdobený vstupní portál (Kauerová, Koudela 1998, 16–17). Při výkopových pracích v průjezdu dvorním křídlem domu bylo narušeno několik archeologických situací. Liniový výkop pro budoucí kanalizaci byl 9,6 m dlouhý, 0,5 m široký a 0,9 m hluboký. Na jižním profilu P1 byly zachyceny relikt kamenných zdí pojených maltou. Horní hrana zdi k. 901 se nacházela v hloubce cca 0,46 m pod současným povrchem. Dochovaná část byla 0,8 m široká, avšak její část byla již porušena recentním výkopem pro inženýrské sítě. Ve vzdálenosti 5,04 m od k. 901 se na P1 nacházel relikt zdiva k. 902. Dochovaná horní hrana zdi byla v hloubce 0,2 m pod současným povrchem a 1,2 m široká. Poslední zachycený relikt zdi k. 903 na P1 se nacházel 0,5 m od k. 902. Dochovaná horní hrana o šířce 0,8 m byla zjištěna v hloubce 0,5 m od současného povrchu. Na protilehlém profilu P2 tyto zdi již zachyceny nebyly, jen v částech z něj prostupovalo s profilem souběžné cihlové zdivo k. 904. Prostor mezi zdmi byl vyplněn stavební sutí, převážně cihlami, kamením, maltou, vápnem a fragmenty novověké keramiky. Zachycené situace by se s největší pravděpodobností daly interpretovat jako rezidua sklepů zaniklých při přestavbách domu.

Tomáš Zlámal

Literatura

Kauerová, V., Koudela, M. 1998: *Památky staré Litovle*. Olomouc: Danal.

Resumé

Litovel (Bez. Olomouc), Masarykova-Straße 2/796, Parzelle Nr. 123. Mittelalter. Neuzeit. Bürgerhaus. Rettungsgrabung.

LITOVEL (OKR. OLOMOUČ)

Uničovské předměstí, ulice Kysucká, parc. č. 751, č. p. 344. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu v S-JTSK: Y:558562,64 X:1107928,15.

Koncem března roku 2014 proběhl archeologický dohled v průběhu hloubení výkopu pro kanálovou přípojku. V místě nové kanálové šachty bylo na severním profilu, v šířce cca 1,50 m, zdokumentováno souvrství, jehož báze se nacházela 0,90 m pod stávajícím povrchem. Na zkulturněném podloží s mocností 0,15 – 0,20 m spočívala střední hnědá prachová jílovitá hlína, s povrchem v hloubce cca 0,50 m pod současnou úrovní terénu. V průběhu vzorkování byla z této uloženiny získána menší kolekce mladé novověké keramiky.

Staroměstské náměstí, parc. č. 471. Novověk. Hřbitov. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu v S-JTSK: Y:558670,9 X:1107603,66.

Koncem roku 2013 proběhl archeologický dohled v průběhu rekonstrukce dešťových svodů kostela sv. Filipa a Jakuba v Litovli na uničovském předměstí. Na ploše bývalého hřbitova, zrušeného v průběhu 1. poloviny 20. století, byla jižně od kostela hloubena jáma o rozměrech přibližně 5,50×5,50 m, jejíž západní profil byl zdokumentován. Pod hlinitojílovitou dorovnávkou terénu, mocnou 0,20 – 0,30 m, se nacházelo cca 1,20 m přemístěného podloží (směs světlého jílovitopísčitého jílu a říčního štěrku) s nahodilým výskytem fragmentů lidských kostí. Lokálně, a to pouze na několika místech, byly zjištěny jednotlivé hrobové jámy, zahluobené dalších cca 0,10 – 0,20 m do šterkovitého podloží, avšak již bez lidských ostatků. Několik nalezených keramických fragmentů je datovatelných do období novověku.

Karel Faltýnek

Resumé

Litovel (Bez. Olomouc), Uničovské předměstí, Kysucká-Straße, Parzelle Nr. 751, Hs.-Nr. 344. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Litovel (Bez. Olomouc). Staroměstské náměstí (Platz), Parzelle Nr. 471. Neuzeit. Friedhof. Rettungsgrabung.

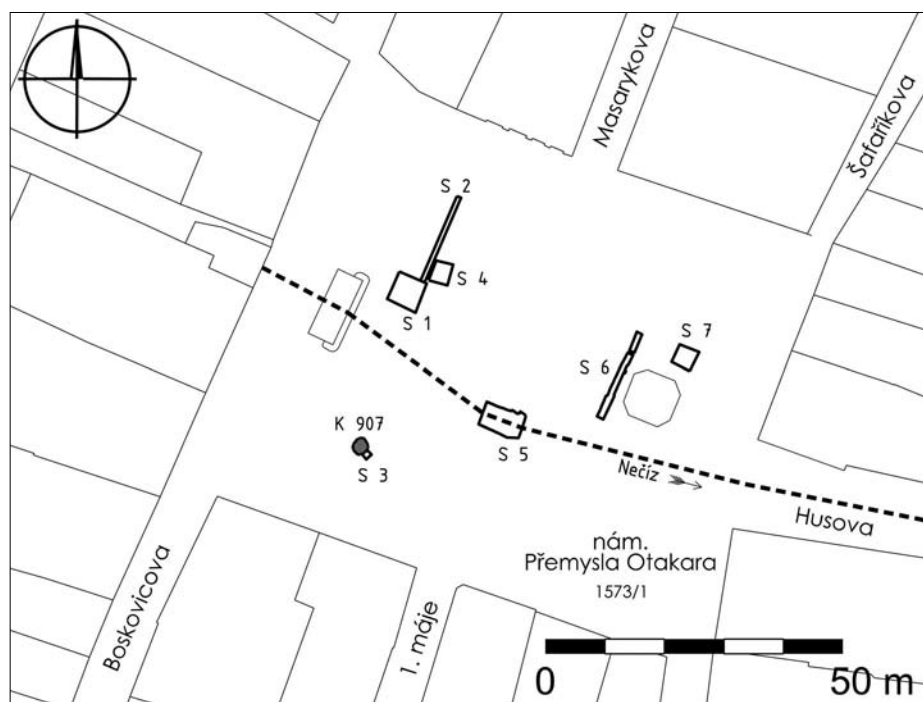
LITOVEL (OKR. OLOMOUC)

Náměstí Přemysla Otakara, parc. č. 1573/1. Středověk, novověk. Sídliště, město. Záchraný výzkum.

Lokalizace: plocha vymezená body: 1) Y:558586,75 X:1108242,10; 2) Y:558616,65 X:1108311,6; 3) Y:558526,16 X:1108343,43; 4) Y:558505,26 X:1108273,58 (S-JTSK).

V letních a podzimních měsících roku 2014 proběhl v Litovli záchraný archeologický výzkum, který byl prováděn v souvislosti s rozsáhlou rekonstrukcí náměstí Přemysla Otakara (obr. 44).

Jako sonda S1/14 byl označen výkop o rozměrech cca 5×5 m pro odlučovač ropných látek, situovaný jen několik metrů východně od současné klasicistní balustrády – přístupu k hladině vody v Nečizu, z roku 1856. Balustráda souvisí s unikátním kamenným zaklenutím tohoto ramene řeky Moravy. Jeho výjimečnost spočívá ve faktu, že protéká středem městského historického jádra a tvoří tak zároveň jeho severozápadně – jihovýchodní osu (Augustýnková, Paclová 2013). V průběhu výzkumů prováděných v této sondě byly zdokumentovány dvě úrovně novověkých valounových dlažeb, které předcházely výše zmíněné stávající klasicistní úpravě Nečizu. Starší z nich, raně novověká, se plynule svažovala až 0,05 m pod úroveň aktuální hladiny vody v blízké řece (nejnižší niveleta dlažby 231,45 m n. m.; celková mocnost terénních dorovnávek činila 2,60 – 2,70 m). Dlažba sestávala převážně z místních kulmských hornin, prachovců a drob, ale i křemene a vápence, přičemž některé tyto valouny dosahovaly velikosti až 0,60×0,60×0,25 m. Na této dlažbě spočívala stavební suť, která tvořila podloží další, mladší dlažby, vytvořené převážně z křemenných valounů o maximální velikosti 0,20 m. Po krátké funkci této dlažby, jež mohla trvat nanejvýš jen několik desetiletí, byl i tento povrch překryt jinými stavebními sutěmi, čímž náměstí získalo přibližně svoji stávající niveletu. Průběhy a další postupné zvedání se těchto dlažeb směrem k severovýchodu, bylo sledováno i v liniové sondě S2/14 (délka zdokumentovaného jihovýchodního profilu je 16 m) – napojení na kanalizaci z roku 2003, kdy shodou okolností byly archeologické situace v tomto prostoru již známy z dřívějších let (Šlězár, Faltýnek 2004, 205; viz sonda S15/03). K dalšímu potvrzení těchto faktů došlo i v průběhu výzkumu

Obr. 44. Litovel, náměstí Přemysla Otakara. Situační plán výzkumu.

Abb. 44. Litovel, náměstí Přemysla Otakara (Platz). Gesamtplan der Grabungsfläche.

sondy S4/14, která měla rozměry 3×4 m a byla vyhloubena v místě pro zařízení k ukotvení vánočního stromu. K dalším konstrukčním prvkům, jež souvisely s vývojem zaklenu Nečizu, patřilo mohutné kamenné novověké zdívo, které bylo zdokumentováno při jihozápadním profilu sondy S1/14. Severozápadní profil této sondy pak tvořila kamenná zeď mladé novověké kanálové stoky, vybudované již po zániku funkcí obou výše zmíněných dlažeb, která ústila do Nečizu. I tato stoka je známa již od roku 2003.

Několik fází kamenných kleneb, vybudovaných postupně v různých časových úsecích nad Nečizem (Augustýnková, Paclová 2013), bylo zdokumentováno v průběhu snižování úrovně stavební pláně. Během těchto prací došlo rovněž k objevu unikátní kamenné mostní konstrukce (sonda S5/14), jež se nacházela přímo uprostřed náměstí, v ose prodloužení ulic 1. máje od jihozápadu a Masarykovy od severovýchodu. Tvoří ji jeden oblouk přes Nečiz a mostovka s dlažbou. Tento most má délku 8,5 m a šířku 7 m. Na základě fragmentů keramiky, jejíž množství řádově obnáší několik stovek zlomků, byla zjištěna jeho nepřetržitá funkce již od průběhu 15. století. Prostřednictvím několika dalších menších sond bylo zjištěno, že počátky tohoto mostu lze s největší pravděpodobností klást až k přelomu 14. a 15. století. V současnosti se tedy jedná o vůbec nejstarší nepřetržitě fungující most na Moravě, i když ukrytý pod současnou dlažbou. Shodou okolností právě v Litovli měl do současné doby tento primát jiný, tzv. „Svatojánský“ most, jenž se nachází cca 250 m vzdušnou čarou severního od okraje stávajícího historického jádra. Jeho počátky sahají do období kolem roku 1590 (Faltýnek, Šlězár 2014, 25–29; Konečný, Michna 1997, 58).

K dalšímu zajímavému objevu došlo v jihozápadní části náměstí, před stávajícím domem čp. 785 (sonda S3/14).

V průběhu snižování úrovně terénu byla odhalena kultura převážně kamenného oválného zdíva o rozměrech 2,90×2,60 m (delší rozměr přibližně v ose sever – jih), v němž byl identifikován pozůstatek pranýře. Jeho konstrukce sestávala převážně z velkých kamenů, nahodile i větších fragmentů cihel, přičemž vše bylo pojeno poměrně kvalitní vápennou maltou. Dalším výzkumem, formou mikrosondy při jihovýchodní hraně této zdi bylo zjištěno, že se jedná pouze o jednu vrstvu kamenů o maximální mocnosti 0,20 m. Základ byl zabudován do povrchu kulturních vrstev z průběhu 15. století, přičemž tedy s největší pravděpodobností jde o raně novověkou fázi pranýře. Vzhledem k tomu, že bylo nežádoucí zničení tohoto zdíva, bylo od dalšího výzkumu upuštěno. Nelze proto vyloučit možnost, že pod částí raně novověké zdi se může ještě nacházet pozůstatek rozměrově menšího, avšak případně staršího pranýře. Pozoruhodný detail se zachoval přímo ve střední části zdi, a sice celkem tři větší opracované pískovcové kvádry uspořádané tím způsobem, že

je možno usuzovat na pozůstatek zakotvení sloupku (?), k němuž bývali přivazováni odsouzenci. Z dochovaného ikonografického pramene (Augustýnková, Paclová 2013, 90; Ulrich 1873) lze usuzovat, že toto zařízení bývalo s největší pravděpodobností kamenné. V regionu střední Moravy se jedná prozatím o čtvrtý nález pozůstatku pranýře. Během jiných výzkumů se tak stalo v Olomouci, Uničově a Mohelnici (Faltýnek 2001, 227; Faltýnek et al. 2010, 480; Šlězár 2012, 349).

V další sondě, označené jako S6/14, byla zdokumentována část trasy kamenné kanálové stoky kryté velkými břidlicovými plotnami, která chronologicky náleží do období mladého novověku. Stejně jako v případě stoky v sondě S1/14, i tato ústila do Nečizu. Tento typ staveb byl v Litovli obecně realizován až po roce 1830 (Augustýnková, Paclová 2013).

Jako sonda S7/14 byl označen další výkop pro odlučovač ropných látek (o rozměrech 3,50×3,50 m), tentokrát hloubený několik metrů severovýchodně od barokního morového sloupu. V první fázi byly prozkoumány suťovité dorovnávkové terény o mocnosti místy téměř až 0,50 m, které pocházely z průběhu 15. až 16. století. V nich bylo nalezeno i několik kusů mincí, které bohužel dosud nebyly blíže neurčeny. Pod jílovitopísčitémi dorovnávkami terénu, jež časově rovněž pocházely převážně z průběhu 15. století, byla podél jihovýchodního profilu sondy zdokumentována část trasy zděného kamenného trativodu o maximální šířce 0,80 m. Ten byl situován kolmo k Nečizu, do něhož též původně ústil, a období jeho vybudování spadá rovněž do průběhu 15. století. Během své funkce byl nejméně jedenkrát čištěn, tedy částečně rozebrán a opět obnoven. Zbytek zkoumaných uloženin, a to o mocnosti cca 0,70 m, s bází odpovídající niveletě přibližně 231,70 m n. m., byl tvořen charakteristickými středověkými výrazně organogenními uloženinami z průběhu 2. poloviny 13. a téměř celého 14. století. Tyto byly střídány šterkovitými a kamennými posypy, jednoduchými zpevněními pochůzných terénů. Na jedné z těchto vrstev spočívala část anatomicky uspořádaného skeletu většího zvířete. V sondách S1/14 a S7/14 tvořily zjištěné geologické podloží říční šterkopískys. V případě sondy S7/14 se s největší pravděpodobností částečně jednalo o dorovnávkou terénu provedenou v procesu lokace města po roce 1255 (Šlězár, Faltýnek 2004, 204–207; Šlězár 2005, 103–110).

Z drobných movitých nálezů získaných v průběhu výzkumu na náměstí Přemysla Otakara v roce 2014 lze uvést pozoruhodnou kolekci železných sekyr. K jejich nálezů došlo v průběhu skrývání stavebních plání pomocí detektoru kovů v jihozápadní části náměstí. Z těchto míst pochází i několik drobných mincí. Ze suťovitých dorovnávek, chronologicky náležejících do počátku 2. poloviny 19. století, pochází olověná plomba ze sukna (?) z Prahy, ze sondy S7/14 pak fragment keramické glazované aquamanile z průběhu 14. století.

Závěrem je nutno konstatovat fakt, že již v projektové přípravě bylo ze strany Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci apelováno na to, aby zásahy do archeologických souvrství byly pokud možno co nejmenší, což se v tomto případě v plném rozsahu zdařilo.

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár, Tomáš Zlámal

Literatura

- Augustýnková, L., Paclová, H. 2013:** *Vodní dílo Nečíz v Litovli. Historie a aktuální význam.* Olomouc: Agri-print.
- Faltýnek, K. 2001:** Olomouc (okr. Olomouc). Horní náměstí, parcela č. 116/2. *Přehled výzkumů* 42 (2000), 225–227.
- Faltýnek, K., Kaiser, L., Šlězár, P., Večeřa, P. 2010:** Uničov (okr. Olomouc). Masarykovo náměstí, p. č. 2244/2. *Přehled výzkumů* 51, 479–480.
- Faltýnek, K., Šlězár, P. 2014:** Archeologické doklady pozůstatků komunikací a dopravních staveb v Litovli. In: J. Martínek (ed.): *Výzkum historických cest v interdisciplinárním kontextu II.* Brno: Centrum dopravního výzkumu, 25–29.
- Konečný, P., Michna, P. (eds.) 1997:** *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Olomouc.* Olomouc: Památkový ústav.

Šlězár, P. 2012: Uničovský pranýř. *Vlastivědný věstník moravský* 64(4), 342–349.

Šlězár, P., Faltýnek, K. 2004: Litovel (okr. Olomouc). Centrum města. *Přehled výzkumů* 45, 204–207.

Šlězár, P. 2005: Předběžná zpráva o objevu „antiqua civitas“ na Starém městě v Litovli a několik poznámek k aspektům geneze města Litovle. *Přehled výzkumů* 46, 103–110.

Ulrich, D. 1873: Geschichte der Stadt Littau. Litovel. Překlad K. Obšil. Nepublikovaný strojopis uložený v Muzeu Litovel.

Resumé

Litovel (Bez. Olomouc), náměstí Přemysla Otakara (Platz), Parz. Nr. 1573/1. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

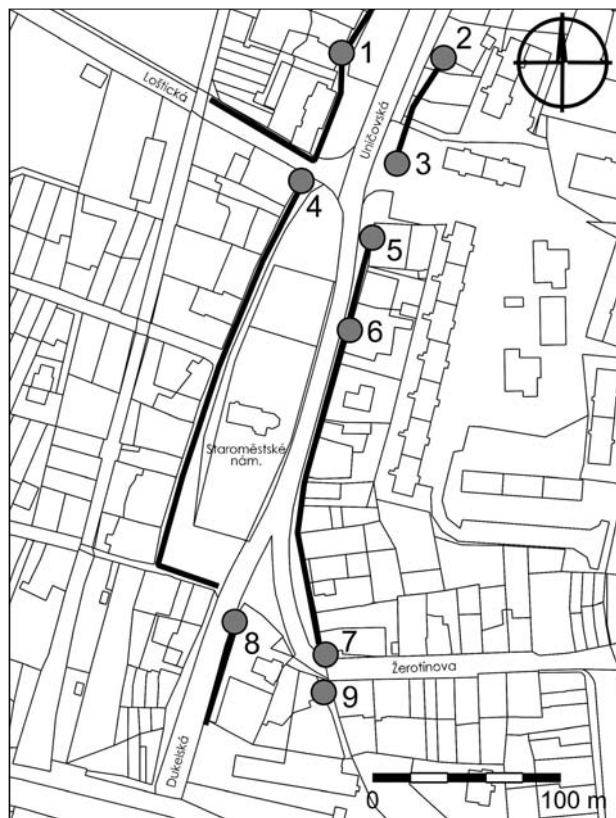
LITOVEL (OKR. OLOMOUČ)

Staré město – ulice Uničovská, Loštická, Karla Sedláka, Žerotínova a Dukelská, Staroměstské nám. Raný a vrcholný středověk, novověk. Sídliště, město, komunikace. Záchranný výzkum.

Lokalizace: linie mezi body (od severu k jihu a od jihu k severu) v S-JTSK: 1) Y:558597,56 X:1107368,93; 2) Y:558612,91 X:1107396,58; 3) Y:558616,88 X:1107422,11; 4) Y:558631,3 X:1107455,18; 5) Y:558688,31 X:1107421,58; 6) Y:558635,66 X:1107463,25; 7) Y:558713,98 X:1107670,42; 8) Y:558684,82 X:1107682; 9) Y:558672,31 X:1107697,94; 10) Y:558672,31 X:1107697,94; 11) Y:558629,05 X:1107714,87; 12) Y:558638,57 X:1107642,11; 13) Y:558570,57 X:1107406,37.

V jarních měsících roku 2014 probíhal v Litovli na „Starém městě“ archeologický dohled, jenž byl vyvolán potřebou výkopů nutných k položení elektrických kabelů. Tyto výkopy, které měly nejčastěji šířku 0,30 – 0,40 m a hloubku 0,80 m, na mnoha místech narušily archeologické situace, které byly průběžně dokumentovány a vzorkovány. Nově získané poznatky významnou měrou doplňují některá zjištění, ke kterým na lokalitě došlo již v dřívějších letech (Šlězár 2005).

Podél severozápadní hrany Uničovské ulice, na parcele č. 1577/17, byly v linii od severu k jihu, v délce přibližně 30 m, na profilech výkopů zjištěny dorovnávký terénu z období novověku. Tyto uložení komunikace charakteru o mocnosti 0,30 – 0,40 m byly patrné od hloubky cca 0,20 m a sestávaly převážně z fragmentů defektní keramiky, tzv. „litovelské hrnčiny“. Lokálně byly střídány cihlovitými výmety z hrnčířských pecí, tvořené fragmenty přepálených cihel smíšených s cihlovým prachem, případně hlinitým říčním štěrkem, anebo přemísťným podloží (Faltýnek 2013; Faltýnek, Šlězár 2013; Hrbková 1970). Pod nimi se téměř v celé délce výkopů nacházela střední hnědá až šedá písčité jílovité ornice s nahodilým obsahem raně novověké keramiky. Pouze před čp. 76 (obr. 45: 1), bylo na úseku několika metrů pa-

Obr. 45. Litovel, Staré město. Situační plán.

Abb. 45. Litovel, Staré město. Lageplan.

Obr. 46. Litovel, Staré město. Výběr raně středověké sídlištní keramiky. Kresba M. Sklenovská.

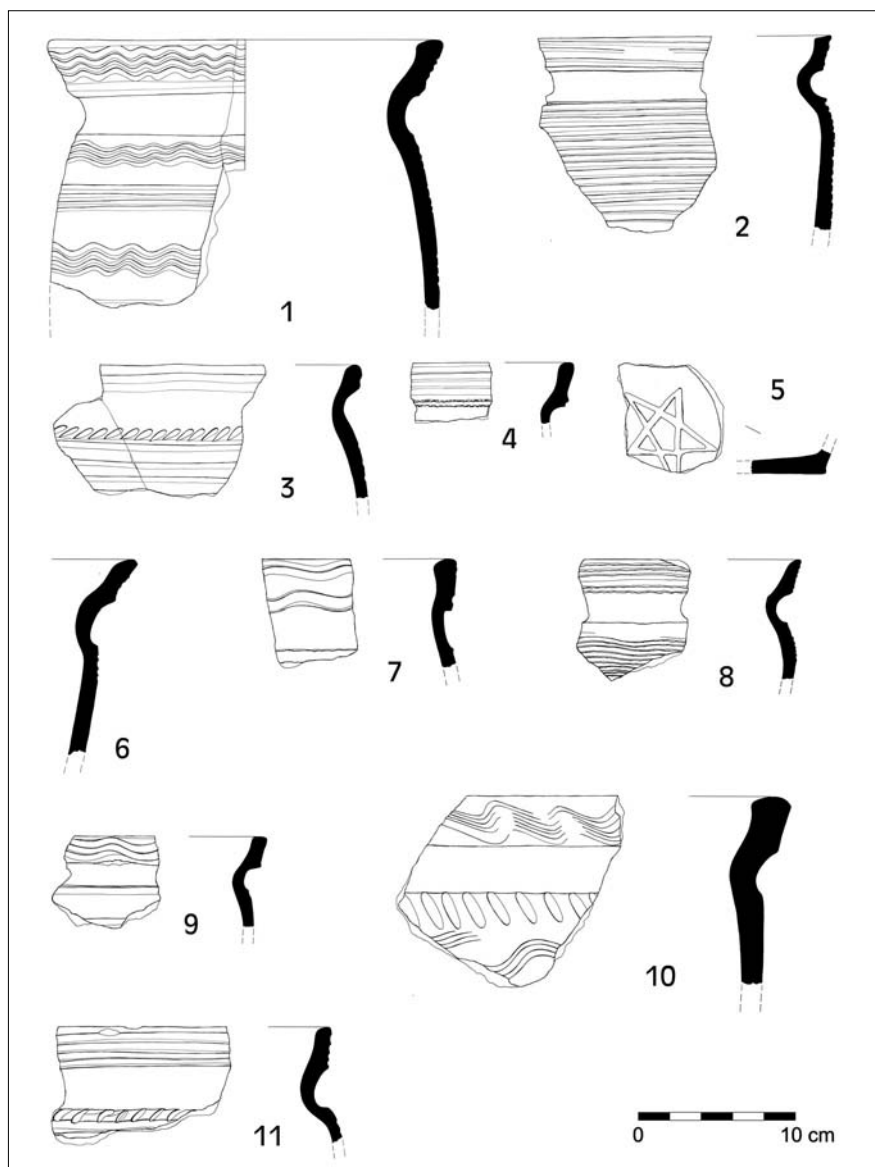
Abb. 46. Litovel, Staré město. Auswahl der frühmittelalterlichen Keramik. Zeichnung M. Sklenovská.

trné světlé hnědé jílovité podloží. Po jeho začistištění se v délce cca 0,65 m ukázal mírně zahluubený sídlištní objekt s tmavou výplní. Následným průzkumem části tohoto výkopu byla získána menší kolekce keramiky chronologicky náležející do průběhu 1. poloviny 13. století. Prozatím se tak jedná o nejsevernější doklad sídlištních aktivit souvisejících s litovelským předlokačním centrem zjištěným v roce 2004 (Šlězár 2005).

Dále směrem k jihu, ve výkopech v celkové délce přibližně 60 m, byly prořaty recentně překopané uloženiny, avšak s druhotným obsahem keramických fragmentů z období vrcholného středověku, včetně světlé béžové písčité keramiky, typické pro olomoucký keramický okruh, chronologicky náležející do průběhu 14. století. Pouze při jižním nároží čp. 77, poblíž křižovatky s Loštickou ulicí, bylo na úseku několika metrů zdokumentováno neporušené souvrství opět s keramikou z průběhu 14. století a novověku.

V linii výkopů dlouhé cca 65 m, podél severovýchodní strany ulice Loštické na parcele 1587/2, bylo zdokumentováno souvrství novověkých uloženin. Nejstarší, z výkopku formou sběru získaný keramický fragment, lze datovat do průběhu 2. poloviny 15. století.

Torza kulturních vrstev (?) s obsahem fragmentů vrcholně středověké keramiky, porušené recentními výkopy, byly zjištěny rovněž i podél jihovýchodní strany Uničovské ulice. Nacházely se na rozhraní parcel č. 1912 a 427/2 a dále na rozhraní parcel č. 427/2 a 427/1 (obr. 45: 2).

Přibližně 30 m dále na jih, na parcele č. 425/3, v linii dlouhé cca 16 m, se nacházela další archeologická situace. Jednalo se o deponii defektní mladší novověké litovelské hrnčiny a dále pak o torzo zahluubeného objektu s keramikou z průběhu 1. poloviny 13. století (obr. 45: 3; výběr nálezů viz obr. 46: 6–9).

Další linie výkopů vedla podél celé severozápadní strany Staroměstského náměstí na parcele č. 1577/15, od severního nároží čp. 78 až po jižní nároží čp. 89 v celkové délce cca 223 m. K ověření dřívějších poznatků (Šlězár 2005, 2007a, 2007b) došlo právě před čp. 78, kde byla v délce cca 8,5 m (obr. 45: 4) zdokumentována a ověřována 0,30 – 0,35 m mocná kulturní vrstva s keramikou z průběhu 14. století. Na úseku dalších přibližně 15 m směrem k jihu byly zjištěny masivní dorovnávkové terénu tvořené fragmenty mladé novověké defektní „litovelské hrnčiny“, jež měly téměř totožný charakter, jak bylo popsáno výše.

Až do místa před čp. 86, tedy v délce téměř 125 m, nebyla zjištěna žádná pozitivní archeologická situace. Avšak od tohoto bodu dále směrem k jihu, k nároží čp. 89, bylo na úseku cca 73 m zdokumentováno několik torz zahloubených výkopů (Šlězár 2005, 2007a, 2007b). Tyto byly keramikou datované do průběhu 1. poloviny 13. století (výběr viz obr. 46: 11), dále do průběhu 14. století a rámcově též i do novověku (deponie defektní „litovelské hrnčiny“, pochůzné terény tvořené fragmenty téže keramiky, atd.).

Podél jihovýchodní strany Staroměstského náměstí, a to cca 26 m jižně od křižovatky s ulicí Karla Sedláka, byl na úseku dlouhém téměř 13 m, zjištěn mírně zahloubený objekt (obr. 45: 5). Báze tohoto výkopu se nacházela v hloubce mezi 0,80 až 0,90 m pod stávajícím povrchem. Z výplní pochází keramika náležející do průběhu 1. poloviny 13. století (výběr viz obr. 46: 1–5). Naproti tomu před čp. 66 (obr. 46: 6) byla na severozápadním profilu výkopu zdokumentována superpozice dvou zahloubených objektů z průběhu 1. poloviny 13. století (výběr viz obr. 46: 10) a průběhu 14. století.

Dále směrem k jihu až na křižovatku s ulicí Žerotínovou prořaly výkopy v celkové délce cca 175 m převážně novověká souvrství obdobného charakteru, jak již bylo popsáno výše. Pouze při bázích těchto uloženin se soliterně vyskytovala vrcholně středověká keramika, která indikuje existenci pozůstatků soudobé kulturní vrstvy.

Na Žerotínově ulici před čp. 264 na parc. č. 1796 (obr. 45: 7), došlo v průběhu rozšiřování výkopu, a to v místě dnešního rozhraní uliční čáry a chodníku, k narušení až 1,0 m silného kamenného zdiva spolehlivě datovaného do období raného novověku. V superpozici s ním se nacházela jiná cihlová zeď obdobného stáří, a v místech již pod stávající vozovkou byla prozkoumána část zahloubeného objektu z průběhu 1. poloviny 13. století. Narušená zdiva dokládají posun uliční čáry v tomto prostoru o několik metrů dále směrem k severu. Naproti přes vozovku, na rozhraní parcel č. 1584 a 1577/18 (obr. 45: 9) narušil obdobný rozšířený výkop souvrství komunikačního charakteru z období raného a mladého novověku (Šlězár 2009).

Na jihovýchodní straně Dukelské ulice, na parc. č. 1577/18 podél čp. 95, vedl výkop o celkové délce 57 m. Ve své severní části, v délce cca 8 m, prořal dvě úrovně novověkých kamenných dlažeb (obr. 45: 8). Báze tohoto souvrství se zde ustálila na úrovni 1,10 – 1,20 m pod stávajícím povrchem, přičemž nejstarší nálezy je možno datovat do období pozdního středověku až raného novověku. Zbytek profilů výkopů v délce téměř 50 m dále směrem k parkovišti obchodního centra TESCO (Šlězár 2009), sestával převážně z novověkých souvrství. Jejich báze spočívala na střední hnědé až mírně našedlé ornici, s mocností cca 0,25 m (báze této uloženiny kolísala mezi 0,85 – 0,95 m pod stávajícím povrchem). Význačná byla tím, že mimo novověké keramiky lokálně obsahovala i fragmenty datovatelné do průběhu 1. polo-

viny 13. století (výběr viz obr. 46: 5). Pouze na několika místech bylo toto souvrství porušeno deponiemi defektní mladé novověké keramiky.

Jiné výkopy, například na protilehlé straně Dukelské ulice, případně v prostoru ulic Zahradní a Králový, byly z hlediska výskytu archeologických situací téměř negativní.

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár

Literatura

- Faltýnek, K. 2013a:** Litovel (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 54(2), 213, 214.
- Faltýnek, K., Šlězár, P. 2013:** Litovel (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 54(2), 220–222.
- Hrbková, R. 1970:** *Litovelská hrnčina: katalog výstavy*. Olomouc: Vlastivědný ústav.
- Šlězár, P. 2005:** Předběžná zpráva o objevu „antiqua civitas“ na Starém městě v Litovli a několik poznámek k aspektům geneze města Litovle. *Přehled výzkumů* 46, 103–110.
- Šlězár, P. 2007a:** Litovel (okr. Olomouc), Zahradní a Kralova ulice, Staroměstské nám. *Přehled výzkumů* 48, 478–480.
- Šlězár, P. 2007b:** Archeologické výzkumy na Starém městě a počátky města Litovle. In: R. Urválek (red.): *Ročenka Muzejní společnosti Litovelska*. Litovel: Muzeum Litovel, 24–38, 110–115.
- Šlězár, P. 2009:** Litovel (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 50, 400–401.

Resumé

Litovel (Bez. Olomouc), Staré město – Uničovská-, Loštická-, Karla Sedláka-, Žerotínova- und Dukelská-Straße, Staroměstské náměstí (Platz). Frühmittelalter, Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung, Stadt, Kommunikation. Rettungsgrabung.

LOBODICE (OKR. PŘEROV)

Před č. p. 4. Středověk (13. století). Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JSTK (X:Y) – 1143435.75 : 546510.81

V centru obce byl ve výkopu pro plyn před domem č. p. 4 zdokumentován narušený středověký sídlištní objekt ze 13. století. Lokalita leží na terase nad pravým břehem Mlýnského náhonu v nadmořské výšce 198 m.

Marek Kalábek

Resumé

Lobodice (Bez. Přerov), vor Hs.-Nr. 4. Mittelalter (13. Jahrhundert). Siedlung. Rettungsgrabung.

LOŠTICE (OKR. ŠUMPERK)

Ulice Hradská č. p. 81, parc. č. 1549/2. Raný a vrcholný středověk, novověk. Sídliště (?). Povrchový sběr.

Lokalizace: plocha vymezená body v S-JTSK: 1) Y:568868,42 X:1102668,07; 2) Y:568870,8 X:1102675,48; 3) Y:568819,74 X:1102690,56; 4) Y:568818,15 X:1102682,35.

V průběhu roku 2013 proběhl po dohodě se stávajícím majitelem pozemku povrchový sběr v Lošticích v Hradské ulici č. p. 81. Na zeleninových záhoncích, situovaných na mírném jižním svahu v těsné blízkosti potoka Líšnička, byla získána kolekce cca 30 ks keramických fragmentů datovatelných do období raného středověku (průběh 12. až 1. poloviny 13. století). Několik dalších zlomků je vrcholně středověkých, a to buď typická loštická keramika, případně keramika světlá béžová písčitá, náležející do olomouckého keramického okruhu a chronologicky do průběhu 14. století. Nechybí ani fragmenty novověké keramiky. Další 20 ks výdutí nádob je rámcově datovaných do období pravěku.

Ulice Ke koupališti, parc. č. 1380/2. Vrcholný středověk, novověk. Sídliště (?). Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu v S-JTSK: Y:568898,58 X:1102942,44.

Počátkem měsíce května roku 2013 proběhl archeologický dohled na stavbě rodinného domu v Lošticích v ulici Ke koupališti. Lokalita se nachází v jižní části stávající zástavby, v údolní nivě řeky Třebůvky, na jihovýchodním úpatí relativně prudké stráně. Do části tohoto svahu částečně zasáhla stavební jáma, čímž vznikl profil P1.

Pod travním drnem (cca 0,10 m) se nacházela 1,20 m mocná vrstva přemístěného, pravděpodobně ze svahu přirozeně splaveného jílovitého podloží s velmi nahodilým výskytem drobků uhlíků a mazanic. Vzorkováním z ní bylo získáno celkem 9 ks výdutí nádob datovatelných do období raného a mladého novověku (dalších 7 ks pochází z výkopku a byly získány formou sběru). Tento jíl s poměrně výrazně rozplizlou bází překrýval poněkud tmavší jílovitou uloženinu, rovněž s nahodilými drobkami mazanic a uhlíků, avšak převážně s keramikou z období vrcholného středověku. Jedná se o 1 ks tuhového fragmentu velké zásobnice, dále 1 ks výdutí nádoby s příměsí tuhy, 1 ks fragmentu okraje (s vlnicemi) nádoby ze světlé béžové písčité hlíny (typická pro olomoucký keramický okruh – 14. století), 1 ks výdutí z nádoby téhož typu, 2 fragmenty výdutí loštické keramiky, 1 ks výdutí z raného novověku a 1 ks výdutí z nádoby rámcově datovatelné do pravěku. Z mikrosondy, hloubené podél profilu v délce cca 1,0 m (šířka cca 0,30 m, hloubka cca 0,30 m), pochází keramická výduť pravěké nádoby.

Karel Faltýnek

Resumé

Loštice (Bez. Šumperk), Hradská-Straße, Hs.-Nr. 81, Parzelle Nr. 1549/2. Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung (?). Oberflächensammlung.

Loštice (Bez. Šumperk), Ke koupališti-Straße, Parzelle Nr. 1380/2. Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung (?). Rettungsgrabung.

LUDVÍKOV (K. Ú. LUDVÍKOV POD PRADĚDEM, OKR. BRUNTÁL)

Zámecký vrch, parc. č. 775. Středověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum na Zámeckém vrchu (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Ostrava, č. akce 48/12), v místech zříceniny středověkého hradu Fürstenwalde byl vyvolán stavebním záměrem vybudovat zde rozhlednu a vyhlídkovou terasu. Lokalizace místa v souřadnicích JTSK: Y= 534691.2; X= 1063669.1.

Zkoumané místo se nalézalo na vrcholu skalního výchozu při jižním okraji temene hory. Na ploše cca 55 m²

Obr. 47. Ludvíkov, zřícenina hradu Fürstenwalde. Sonda S6 – hradba.

Abb. 47. Ludvíkov, die Burgruine Fürstenwalde. Die Sonde S6 – die Mauer.

Obr. 48. Ludvíkov, zřícenina hradu Fürstenwalde. Hroty šípů do kuše.

Abb. 48. Ludvíkov, die Burgruine Fürstenwalde. Pfeilspitzen in Armbrust.

bylo vytyčeno celkem sedm menších sond (S1 – S7), čtyři čtverce (I–IV.) a bylo zdokumentováno dvacet profilů (P1 – P20). Prostor průzkumu se nalézal na velice příkřím svahu a na samotných okrajích skalního výchozu.

Archeologickým výzkumem byl odkryt líc a část dochovaného povrchu obvodové hradby (obr. 47). Lícované zdivo složené z kamenných prvků značně rozličných velikostí bylo pojeno vápennou maltou. Řádkovací technika uplatněná ve spodních partiích zdi byla nekvalitní, spíše jen v náznacích, a směrem nahoru přecházela v techniku vrstvení. Bylo též zachyceno zalomení průběhu hradby, které kopírovalo povrch terénu. Průzkum uloženin za-

krývajících líc hradby deponovaných pod její kamennou destrukcí zjistil mocnou stratigrafií odpadních vrstev s velkým obsahem keramických fragmentů, zvířecích kostí, železných předmětů a s menším počtem nálezů z barevných kovů nebo jejich slitin z období vrcholného středověku. Stáří keramického materiálu nacházejícího se v prozkoumaných uloženinách odpovídá 14. a 15. století.

Nejpočetnější složku nalezených artefaktů tvoří kosti zvířat a paroží. Probádané uloženiny obsahovaly více než 6000 kusů kostí a jejich zlomků. Nalezené kosti ukazují na rozmanitou stravu obyvatel hradu, skládající se jak z lovné zvěře, tak i z domestikovaných zvířat. Některý kostěný odpad a paroží dále posloužil k výrobě drobných předmětů, a právě s touto činností je spojeno 16 nalezených artefaktů. Nalezena zde byla například hrací kostka, fragmenty zdobené zděře, atd. Druhým nejpočetnějším souborem nalezených artefaktů byla keramika. Prozkoumané odpadní vrstvy obsahovaly více než 3500 fragmentů keramických nádob. Jednalo se o velký počet zlomků kuchyňské a stolní keramiky, zastoupené hrnci, džbány, poháry, mísami, pokličkami, trojnožkami nebo pánvemi. Odpadní vrstvy obsahovaly taktéž množství kovových předmětů, a to převážně vyrobených ze železa. Z hlediska terminologického roztrídění se jednalo o nálezy stavebního kování, součástí dveří, výbavy koně, jezdce a vozu, řemeslnické nástroje, osobní a domácí výbavy, militarií (obr. 48), doplňkových a drobných předmětů. Unikátním nálezem je stříbrná mince krnovské ražby. Jedná se o dutý peníz, pravděpodobně brakteátový haléř z třetí čtvrtiny 15. století (obr. 49). Zajímavý je nález skleněné kuličky a masivnějšího brousku z kvarcitu.

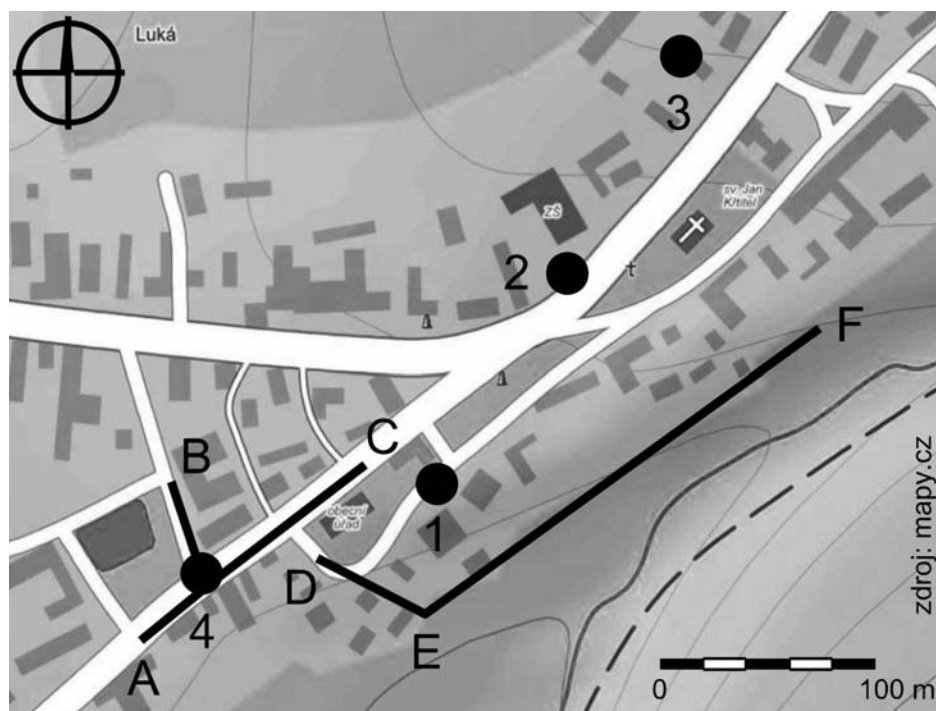

Obr. 49. Ludvíkov, zřícenina hradu Fürstenwalde. Brakeátový haléř.

Abb. 49. Ludvíkov, die Burgruine Fürstenwalde. Der Brakteatheller.

Obr. 50. Luká, intravilán. Situační plán. Zdroj: mapy.cz.

Abb. 50. Luká, Gemeinde. Lageplan. Quelle: mapy.cz.

Zámecký vrch, parc. č. 743. Novověk. Kamenná destrukce. Záchranný výzkum.

V rámci budování lesní cesty na Zámeckou horu byl proveden strojní zásah do kamenného pole, nacházejícího se ve svahu jihovýchodně pod zříceninou hradu Fürstenwalde (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Ostrava, č. akce 108/12). Lokalizace místa v souřadnicích JTSK: Y= 534618,3; X= 1063682,7.

Strojní skrývka a hloubení terénu v lese pod hradem Fürstenwalde se dotkla i kamenného pole, nacházejícího se ve svahu jihovýchodně pod zříceninou, cca 50 m vzdušnou čarou od deponované obvodové hradební zdi. Místo zářezu zákruty do svahu s přiléhající cestou se nacházelo v destrukci hradebního zdiva. Zjištěná (na profilu 1 m mocná) vrstva kamení obsahovala opracované kvádry zdiva různých tvarů a sporadicky drobné úlomky malty. Tyto nálezy se nacházely i v přilehlém zplanýrovaném povrchu cesty.

Kamenné prvky zdiva se zde sesouvaly v průběhu celého novověku, kdy byl hrad opuštěn a chátral.

Pavel Malík

Resumé

Ludvíkov (Kat. Ludvíkov pod Pradědem, Bez. Bruntál), Zámecký vrch, Parz. Nr. 775. Mittelalter. Burg. Rettungsgrabung.

Ludvíkov (Kat. Ludvíkov pod Pradědem, Bez. Bruntál), Zámecký vrch, Parz. Nr. 743. Neuzeit. Steinzerstörung. Rettungsgrabung.

LUKÁ (OKR. OLOMOUČ)

Intravilán. Středověk, novověk. Sídliště, vesnice. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodů / linie mezi body v S-JTSK: A) Y:568415,76 X:1113268,69; B) Y:568380,71 X:1113188,68; C) Y:568298,41 X:1113193,25; D) Y:568289,74 X:1113245,83; E) Y:568253,45 X:1113286,21; F) Y:568050,76 X:1113152,1; 1) Y:568255,74 X:1113214,59; 2) Y:568178,78 X:1113118,57; 3) Y:568118,54 X:1113028,93; 4) Y:568374,12 X:1113239,54.

V průběhu roku 2014 probíhal dle aktuální potřeby archeologický dohled nad liniovými výkopy hloubenými v souvislosti se stavbou kanalizace v obci Luká. Převážná většina těchto výkopů, a to na veřejných prostranstvích či soukromých parcelách, byla sice z archeologického hlediska negativní, přesto se však zdařilo zjistit několik pozoruhodných faktů. Geologické podloží v rámci celé sledované lokality je převážně skalnaté (droby, prachovce a jílovce kulmského stáří). Skála se místy nachází jen nehluboko pod stávajícím povrchem, avšak často na něm spočívá menší či větší vrstva relativně kamenitého světlého jílu. V některých sledovaných úsecích však naproti tomu nebylo skalnatého podloží dosaženo ani v hloubkách přesahujících 3,0 m (například v místě křižovatky ulic severně od bodu B, viz obr. 50).

Jedna z nejzajímavějších archeologických situací se nacházela v místě bodu č. 4, v průsečíku linií mezi body A, B a C (obr. 50). Původně přírodní deprese byla v tomto prostoru vyplněna světlým až středně šedým přirozeně přeplaveným jílem, s mírným obsahem organických látek (slabý charakteristický zápach) a s velmi nahodilým výskytem drobků uhlíků a mazaníc. Jílovité podloží se zde, v místě výkopu pro kanálovou šachtu, nacházelo v hloubce 2,45 m pod stávajícím terénem (celková

hloubka výkopu cca 3,0 m). V průběhu vzorkování byla z báze tohoto archeologického souvrství získána keramika chronologicky náležející do průběhu 14. století (světlá běžová písčítá, typická pro olomoucký keramický okruh). O kontinuálním naplavitování výše popsaných uloženin, a to až do období mladého novověku, svědčí další keramické fragmenty získané z nadložních vrstev. Tak jako jinde na veřejných prostranstvích pod stávající vozovkou, i zde bylo toto souvrství zakončeno důkladnou kamennou dlažbou vybudovanou v obci v průběhu 20. a 30. let 20. století, v současnosti však v hloubce cca 0,20 m pod asfaltovým kobercem. Plynulý nárůst těchto uloženin bylo možno sledovat již od bodů A, B a C, přičemž v průběhu vzorkování jejich bází spočívajících na intaktním jílu, byla vždy směrem k těmto bodům nacházena adekvátně mladší keramika, a to až po mladý novověk.

Z hlediska výskytu dalších archeologických situací se ukázaly být velmi přínosné větve liniových výkopů označené písmeny D, E a F (obr. 50), které byly hloubeny na soukromých parcelách v zahradách jednotlivých usedlostí. Na několika místech prořaly kulturní vrstvu tvořenou opět převážně přepálenými jílovitými hlínami, s obsahem keramiky od průběhu 14. století až po mladý novověk, přičemž výskyt keramiky ze 14. století jednoznačně dominoval. Nejvíce mocná byla tato kulturní vrstva na parcele č. 61, kde její báze lokálně spočívala v hloubce až kolem cca 0,90 m pod stávajícím povrchem. Zjištěno bylo rovněž několik zahluobených objektů, které chronologicky náleží do průběhu 14. století, přičemž jeden z nich, a to zvláště výrazný, nerespektoval stávající hranice parcel (rozhraní parcel č. 53/2 a 50). Na parcele č. 50 byla v jednom ze zahluobených objektů zjištěna keramika pouze z období kolem poloviny 13. století. Téměř všechny tyto sledované parcely byly charakteristické výskytem menších, mírně zahluobených pícek (nejčastější průměr kolem 1,0 m), s jílovitou bází přepálenou do oranžova. Na některých parcelách jich bylo zjištěno i více než jen jedna (baterie ?), ve dvou případech se nacházely v superpozicích. Přítomnou keramikou byly datovány do období mladého novověku a s největší pravděpodobností souvisely s výrobou dehtu, případně kolomazi (?).

Před usedlostí č. p. 25, na veřejném prostranství v místě bodu č. 1), v centru stávající obce, bylo rovněž zjištěno archeologické souvrství s bází v hloubce 1,05 – 1,10 m, jež bylo přítomnou keramikou datováno od průběhu 14. století až po novověk. V místě bodu č. 2) byl zjištěn menší zahluobený objekt s výskytem mírně přepálených mazanic a raně novověkou keramikou, jenž se nacházel v superpozici s nasucho kladenou kamennou zdí o zjištěné šířce cca 1,0 m (báze zdi v hloubce cca 1,0 m, báze objektu cca 1,30 m pod stávajícím povrchem).

Také v místě bodu č. 3), ve stávajícím č. p. 96, byla na parcele č. 1/2 zjištěna pozitivní archeologická situace sestávající z kulturní vrstvy. Spočívala na jílovitém podloží s bází na úrovni 0,65 – 0,70 m pod nynějším povrchem, přičemž její mocnost činila 0,15 – 0,20 m a délka

cca 5,50 m. Obsahovala četné střední až velké fragmenty cihel, keramikou a zlomky kachlů byla datována do období novověku, přibližně do rozhraní jeho rané a mladší fáze. Za zmínku stojí fakt, že do těchto míst, zvláště do vedlejšího č. p. 1, dosud živá ústní lidová tradice klade existenci středověké tvrze. Z písemných pramenů je doložen panský dvůr.

Fragmenty vrcholně středověké až mladé novověké keramiky byly soliterně nalézány i v jiných částech obce, avšak jednoznačně koncentrované do jejího stávajícího jádra. Výjimečně byly nalézány i v druhotných polohách v rámci recentních zásahů.

Obec Luká se v moravských zemských deskách připomíná poprvé roku 1349, k roku 1365 dokonce jako „Luka oppidum“. Později byla rozdělena na dvě části, přičemž jedna náležela ke krakoveckému panství a druhá k haňovickému.

Karel Faltýnek

Literatura

Faltýnek, K., Šlězár, P. 2013: Luká (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 54(2), 225–228.

Koudela, M. 2014: *Paměti obce Luké. Historie obce a jejího okolí*. Luká: Obec Luká.

Resumé

Luká (Bez. Olomouc), Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Dorf. Rettungsgrabung.

LULEČ (OKR. VYŠKOV)

Pastorační centrum. Středověk, novověk. Zdivo. Záchranný výzkum.

V říjnu 2014 provedlo Muzeum Vyškovska, p. o., záchranný archeologický výzkum v areálu Pastoračního centra Duchovní služby Armády České republiky v Luleči, které využívá prostory bývalé lulečské fary. Zkoumaná plocha se nachází v dolní části východního svahu hradiska sv. Martina, v nadmořské výšce 304 m. Na ZM ČR 1:10 000, list 24-41-19, je vytyčena body 438:270, 439:272 mm od Z:J s. č.

Při stavbě opěrné zdi v areálu bývalé farní zahrady byl odkryt relikt kamenného zdiva. Ve vrstvách překrývajících toto torzo se vedle zlomků keramiky nacházel fragment zeleně glazovaného kachle a úlomek tabulového skla.

Klára Rybářová

Resumé

Luleč (Bez. Vyškov), Pastoralzentrum. Mittelalter, Neuzeit. Mauerung. Rettungsgrabung.

MĚNÍN (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Rybárna“. Mladší doba hradištní, středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Během záchranného archeologického výzkumu na polykulturní lokalitě v trati „Rybárna“ (bližší popis viz oddíl Doba římská ve svazku 1) bylo prozkoumáno několik zahloubených objektů, které je možné datovat do mladší doby hradištní. Mimo kúlové jámy se jedná především o žlab orientovaný ve směru sever – jih o délce cca 23 m, ze kterého pochází mince – stříbrný denár z druhé poloviny 12. století. Další denárové ražby byly na lokalitě během výzkumu získány povrchovou prospekci detektorem kovů.

Druhé žlabové ohrazení kvadratického půdorysu o rozměrech cca 10×10 m doprovázené kumulací několika kúlových jam náleží do středověkého období. Je otázkou, zda tyto situace nemohou mít souvislost s objektem dnes již zaniklé rybárny stojící na břehu bývalého rybníka Žerotín, která je jasně patrná např. na archivních mapách z roku 1825.

Ivan Čižmář, Jiří Kala, Michal Přichystal

Resumé

Měnin (Bez. Brno-venkov), „Rybárna“. Jungburg-wallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

MĚSTO ALBRECHTICE (OKR. BRUNTÁL)

Nám. ČSA, č. p. 22, par. č. 1313. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace v souřadnicích S-JTSK: Y= 517930.7; X= 1060683.9.

V rámci stavebních úprav měšťanského domu na náměstí ČSA byly u výkopových pracích prováděny archeologické dohledy a následná dokumentace zjištěných archeologických situací (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Ostrava, č. akce 47/12).

Ve výkopu pro přípojku kanalizace vedoucí ze zadního traktu domu směrem na náměstí, byly zachyceny zbytky kamenných a cihlových novověkých zdí. Nalezené základové zdivo bylo součástí starších stavebních fází měšťanského domu a jeho přístaveb, včetně malého sklepního prostoru. Pod planýrkou stavební suti, uzavírající stratigrafii vrstev výkopu, se nalézalo cca 0,5 m mocné novověké souvrství se dvěma fázemi dláždění, přičemž starší bylo tvořeno horizontálně uloženými valouny a mladší se skládalo s ostřejších kamenů skládaných na výšku s mírným sklonem. Z uloženin bylo získáno několik desítek artefaktů, zejména keramických fragmentů nádob a kachlů.

Pavel Malík

Resumé

Město Albrechtice (Bez. Bruntál), ČSA-Platz, Hs.-Nr. 22, Parz. Nr. 1313. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

MIKULČICE (OKR. HODONÍN)

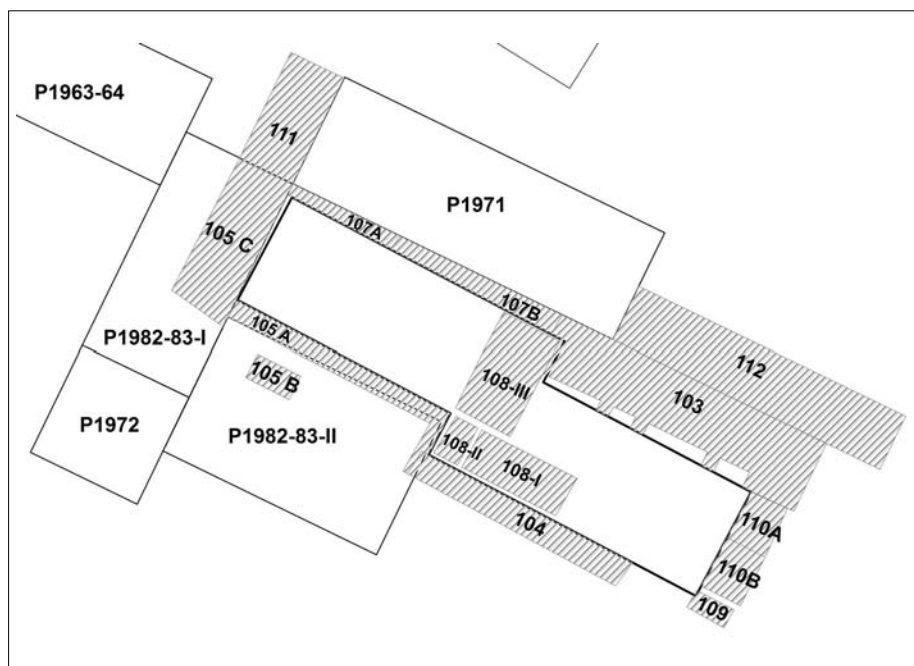
Terénní výzkumy hradiště „Valy“ v roce 2014:

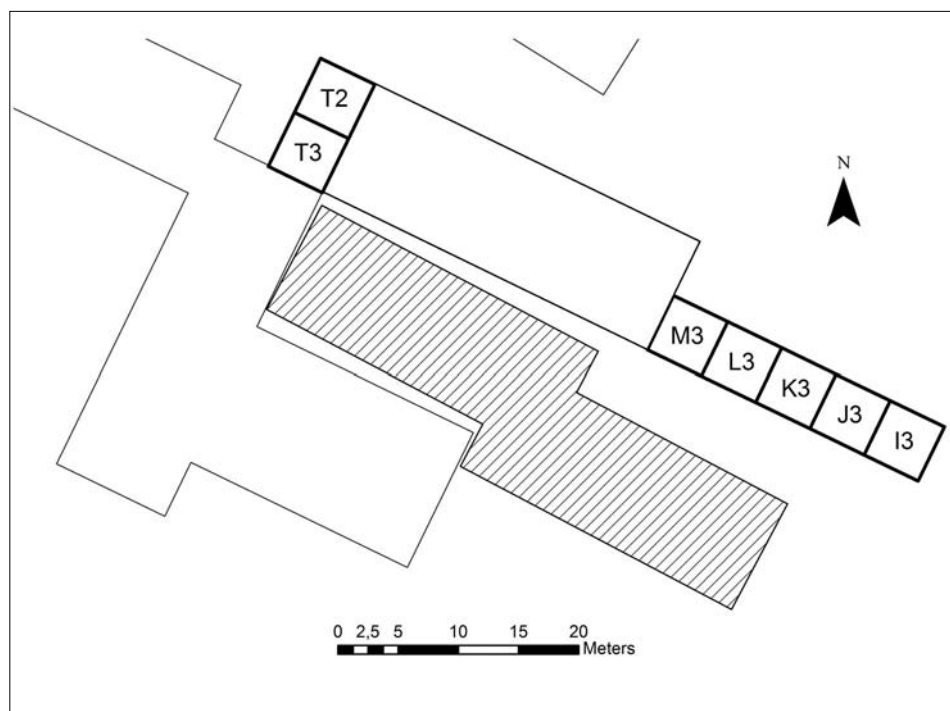
Hradiště Mikulčice-Valy, předhradí, návštěvnické centrum muzea, výzkum č. 111 a 112. Středohradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

Archeologický předstihový výzkum v areálu opevněného předhradí raně středověkého mocenského centra

Obr. 51. Mikulčice-Valy, centrální část předhradí. Přehled zkoumaných ploch terénní kampaně 2013/2014 (šrafované plochy č. 103 až 112) a jejich prostorový vztah ke starším výzkumům. Tučně obrys budovy návštěvnického centra MM Hodonín.

Abb. 51. Mikulčice-Valy, zentrales Teil der Vrburg. Grabungsflächen des Terrainkarnpanes 2013/2014 (Flächen Nr. 103 bis 112 schraffiert) und deren räumliche Beziehung zu den älteren Grabungen. Fett markiert der Umriss des Besuchergebäudes (Stadtmuseum Hodonín).

Obr. 52. Mikulčice-Valy, centrální část předhradí. Plošné vymezení čtverců zkoumaných v sezóně 2014. Šrafovaně budova návštěvnického centra MM Hodonín, tenké černé linie – obrysy zkoumaných ploch ze 70. a 80. let 20. století.

Abb. 52. Mikulčice-Valy, zentrales Teil der Vorburg. Flächenbegrenzung der im Jahr 2014 untersuchten Quadraten. Das Besuchergebäude (Stadtmuseum Hodonín) schraffiert, dünne schwarze Linien – die Umrissen der Grabungsflächen aus 70. und 80. Jahren des 20. Jahrhunderts.

Mikulčice-Valy byl vyvolán potřebou zachránit několik set metrů čtverečních unikátní nálezové situace z 9. století. Tento prostor byl po skončení terénního výzkumu zničen přestavbou návštěvnického centra Masarykova muzea v Hodoníně. Investorem stavby byl Krajský úřad Jihomoravského kraje, který při zadání stavby vycházel z výsledků architektonické soutěže v roce 2009. Již tehdy byl Archeologický ústav AV ČR, Brno, postaven před hotovou věc, aniž by mohl uplatnit své argumenty o škodlivosti stavby vzhledem k ochraně archeologických terénů, autentičnosti památkového areálu i budoucímu využití vědeckého potenciálu lokality. Detailní předstihový terénní výzkum byl jediným východiskem z této situace. Výzkum probíhal na ohroženém místě nepřetržitě 18 měsíců včetně zimního období 2013 – 2014. Prozkoumaná plocha, rozčleněná stavebním záměrem do mnoha dílčích nepravidelných úseků, představuje jako celek nejrozsáhlejší terénní akci v sídlištním prostoru lokality od roku 1981 (obr. 51).

Terénní práce navázaly plynule na výzkum v roce 2013 (srov. Poláček et al. 2014, 231–235). V roce 2014 došlo k rozšíření odkryvu na severní straně o 5 standardních čtverců 5×5 m (P 2013-14-II, č. 112) a při severním rohu bývalé stavby muzea o další 2 čtverce (P 2013-14-II, č. 111). V obou případech se zkoumaná plocha dotkla starších ploch výzkumu: P 1963-64, P 1971 a P 1982-83-II (viz obr. 51; detail ploch z roku 2014 – obr. 52). Vedle regulérního výzkumu dosud neprozkoumaného terénu došlo i k revizím některých částí již dříve zkoumaných ploch. Na rozdíl od revizních výzkumů prováděných v posledních letech v prostoru kostelů a opevnění bylo tentokrát opakovaně zjištěno, že výše uvedené plochy byly „vytěženy“ standardně až na rostlé podloží, a to včetně výplní zahloubených objektů. Na druhou stranu

bylo zářející značné množství artefaktů nalézáných v závozu zkoumaných ploch.

Co do složitosti nálezové situace a nároků na metodiku terénního odkryvu a dokumentace jde v případě opevněného mikulčického předhradí o extrémně komplikovaný druh výzkumu. V ploše č. 111 bylo zkoumáno 38, v ploše č. 112 pak 309 stratigrafických jednotek různého druhu. Zkoumané plochy charakterizuje zejména množství vzájemně se překrývajících písčitých a jílovitých podlahových úprav pro domy patrně srubové konstrukce (z nichž se místy zachovaly zbytky kamenných otopných zařízení), přičemž tyto podlahy byly nacházeny i v několika horizontech nad sebou. Struktura popisovaného sídliště se dle místa velmi rychle měnila (počet domů, jejich orientace i umístění). Tyto skutečnosti spolu s nápadnou absencí většího množství předmětů denní potřeby a předmětů dokládajících přítomnost elit vyvolávají otázky nad funkcí zkoumaného úseku tohoto sídliště v relativně exkluzivním prostoru opevněného areálu. Lze usuzovat na nějakou specificky vyčleněnou komunitu lidí, která tuto část opevněného předhradí obývala.

Většina zkoumaných kontextů je předběžně datována do středohradištního období. Bližší datování sídliště lze očekávat od analýzy nálezů, především keramiky. Celková interpretace osídlení bude však závislá na komplexní analýze všech získaných dat archeologické i environmentální povahy. Zejména archeobotanické, mikromorfologické a geochemické analýzy by měly poskytnout zcela nové informace.

Výzkumy na předhradí z let 2013 – 2014 přinesly dosud největší kolekci dobře stratifikovaných terénních kontextů i movitých nálezů v Mikulčicích. Vyhodnocení tohoto rozsáhlého výzkumu bude časově i finančně

značně náročné. Ovšem vzhledem ke kvalitě získaných pramenů a neobyčejnému potenciálu multioborového přístupu by takto mohlo v příštích letech dojít k novému zásadnímu hodnocení struktury, funkce a vývoje nejen areálu předhradí, ale i mikulčického raně středověkého mocenského centra jako celku.

Hradiště Mikulčice-Valy, podhradí, poloha „Kostelisko“, výzkum č. 102. Středohradištní období. Sídliště, pohřebiště. Systematický výzkum.

V rámci badatelského programu mikulčického výzkumu proběhla v roce 2014 jediná drobná akce. Ve „vrcholové“ části písečné duny „Kostelisko“ v podhradí pokračoval v rámci dlouhodobého programu archeologických terénních praxí pro studenty antropologie terénní výzkum v prostoru okrajové části rozsáhlého pohřebiště odkrytého v letech 1984 – 1990. Ve sledovaném čtverci -14/+67 nebyl zjištěn žádný hrob, pouze se zde jevil náznak zahloubeného sídlištního objektu. Kromě četných nálezů středohradištní keramiky byl nalezen v hloubce 0,60 – 0,70 m denár předběžně určený jako ražba Spytihněva II. (1055 – 1061). Výzkum čtverce bude pokračovat v další sezóně.

Marek Hladík, Libor Kalčík, Marian Mazuch,

Lumír Poláček, Jaroslav Škojec

Literatura

Poláček, L., Mazuch, M., Hladík, M., Kalčík, L., Škojec, J. 2014: Mikulčice (okr. Hodonín). Terénní výzkum hradiště „Valy“ v roce 2013. *Přehled výzkumů* 55(2), 230–236.

Resumé

Burgwall Mikulčice-Valy, Vorburg, Besuchergebäude, Grabungsfläche Nr. 111 und Nr. 112. Mittelburgwallzeit. Siedlung. Rettungsggrabung.

Burgwall Mikulčice-Valy, Suburbium, Lage „Kostelisko“, Grabungsfläche Nr. 102. Mittelburgwallzeit. Siedlung, Gräberfeld. Systematische Grabung.

MOHELNICE (OKR. ŠUMPERK)

Ulice Na Příkopech, parc. č. 1495/14. Raný středověk (konec 12. - 1. polovina 13. století). Sídliště. Záchranný výzkum.

Při rekonstrukci sportovního hřiště v ul. Na Příkopech v Mohelnici byl v červnu 2014 proveden záchranný archeologický výzkum formou plošného odkryvu a několika sond. V sondách S1 a S3 byly kromě kulturní vrstvy zachyceny také objekty zahloubené do podloží. Jednalo se o mělkou odpadní jámu o rozměrech 1,91×1,41 m (k 509) a dvě kúlové či sloupové jámy. V objektu 509 bylo kromě fragmentů mazanice také množství uhlíků a kusů zu-

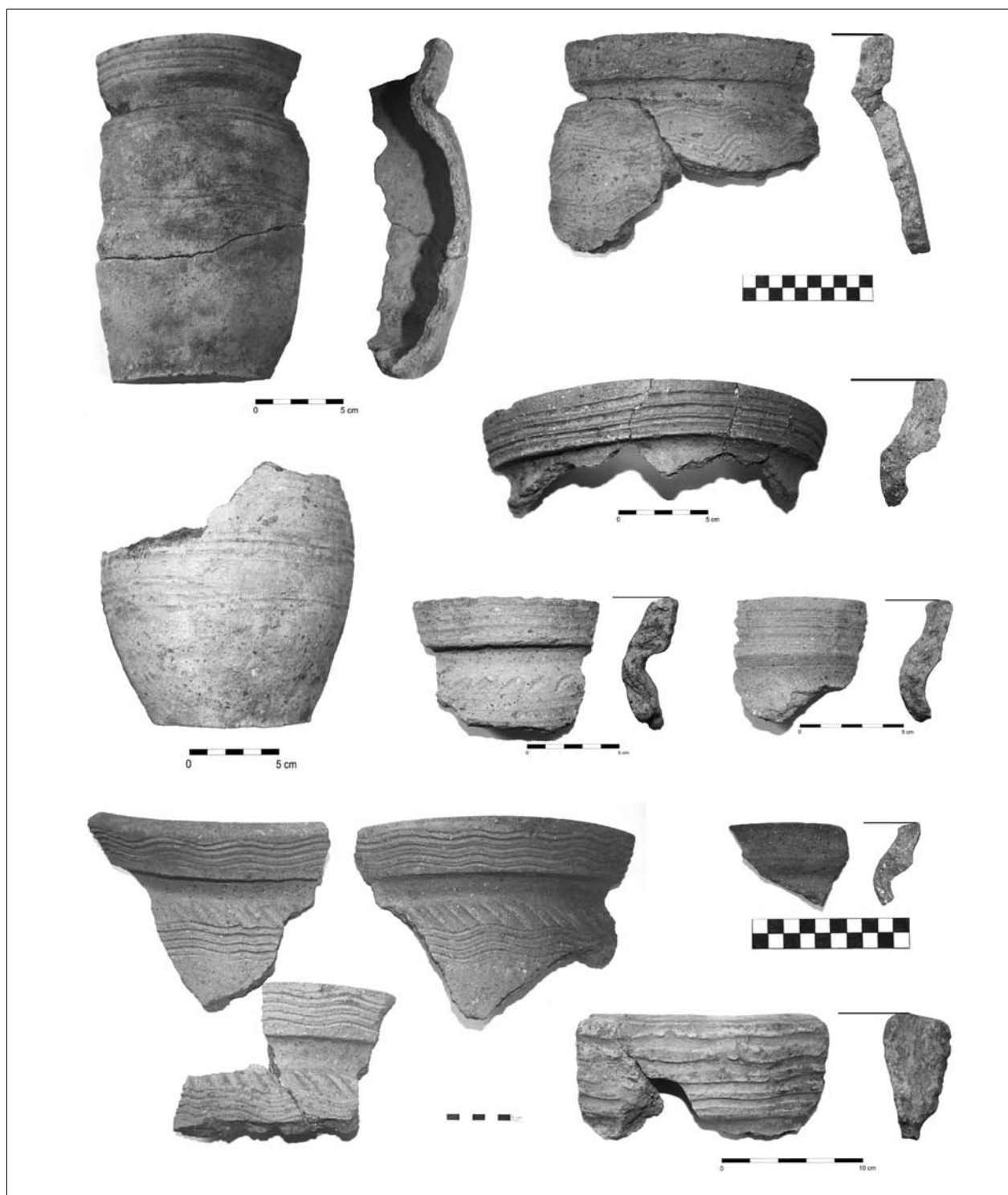
helnatých desek. Početný keramický materiál z tohoto objektu byl tvrdého hnědého až šedého výpalu. Nejčastěji se jednalo o fragmenty hrnců s římsovitým okrajem zdobené oběžnými rýhami, šikmými záseky a násobnými vlnicemi. Kromě nich se vyskytovaly také masivní kyjovité okraje tuhovaných zásobnic zdobené opět několika-násobnými vlnicemi a horizontálními rýhami, v podhrdlí také záseky (obr. 53). Tuto keramiku můžeme datovat do pozdní doby hradištní, tj. do období konce 12. až 1. poloviny 13. století. Zjištěné objekty můžeme ztotožnit se situací na ploše loni budovaného parkoviště (Zeman 2014), jedná se tedy o pokračování tzv. předlokační osady severovýchodně od historického centra města. Podobná středo- až pozdněhradištní osada se nacházela na jihozápadním okraji katastru města, v prostoru bývalých garáží ČSAD (Goš 1984).

Kostelní náměstí. Vrcholný a pozdní středověk, raný novověk. Hřbitov. Záchranný výzkum.

V říjnu až prosinci 2014 proběhl záchranný archeologický výzkum společnosti Archaiia Olomouc, o. p. s., v souvislosti s revitalizací severní poloviny Kostelního náměstí v samotném historickém jádru města, kolem kostela sv. Tomáše (Becketa) z Canterbury. V rámci stavebních prací byla provedena plošná dokumentace archeologických situací zjištěných na ploše náměstí snížené o zhruba 0,50 m stejně jako ruční exkavace v rýhách dvou větví nové splaškové a dešťové kanalizace.

Podle očekávání byla odkryta polovina půdorysu původního středověkého hřbitova kolem farního kostela sv. Tomáše (dříve Panny Marie), vymezeného kamennou ohradní zdí. První písemné zprávy o existenci kostela jsou z roku 1247, počátky pohřbívání lze tedy klást do 2. poloviny 13. století. Podle písemných i ikonografických pramenů byl zdejší hřbitov zrušen roku 1607 a pohřbívání se přesunulo na nově zřízený hřbitov u kostela sv. Stanislava na předměstí za hradbami. Zdá se, původně byl hřbitov neohrazený, příp. ohrazený pouze dřevěným plotem. Kamenná ohradní zeď byla postavena později, pravděpodobně až v průběhu 14. století, podobně jako celý městský hradební systém. Stratigraficky nám tuto situaci dokládají nejstarší hroby zahloubené v podloží, které se nachází pod patou základů ohradní zdi. Ohradní zeď tedy tyto nejstarší hroby nerespektuje a je založena na nich.

Na několika místech Kostelního náměstí byly zachyceny základy ohradní kamenné zdi hřbitova, jejíž tloušťka se pohybovala od 0,50 do 0,80 m. Velikost prostoru hřbitova se tak předběžně dá odhadnout na 51×55 m, tj. 2 202 m² včetně plochy kostela. V severozápadním i jihozápadním oblém nároží se nacházela čtvercová kamenná stavba se suterénní částí – rohové věžičky (?). V prostoru mezi kostelní lodí a budovou muzea byl zjištěn vchod do areálu hřbitova o šířce 1 m, pod nímž se nacházela jáma s ochrannou a rituální funkcí, původně krytá železnou mříží (tzv. curifraga). Uvnitř plochy hřbitova byly v se-

Obr. 53. Mohelnice, ul. Na Příkopech. Objekt 509.

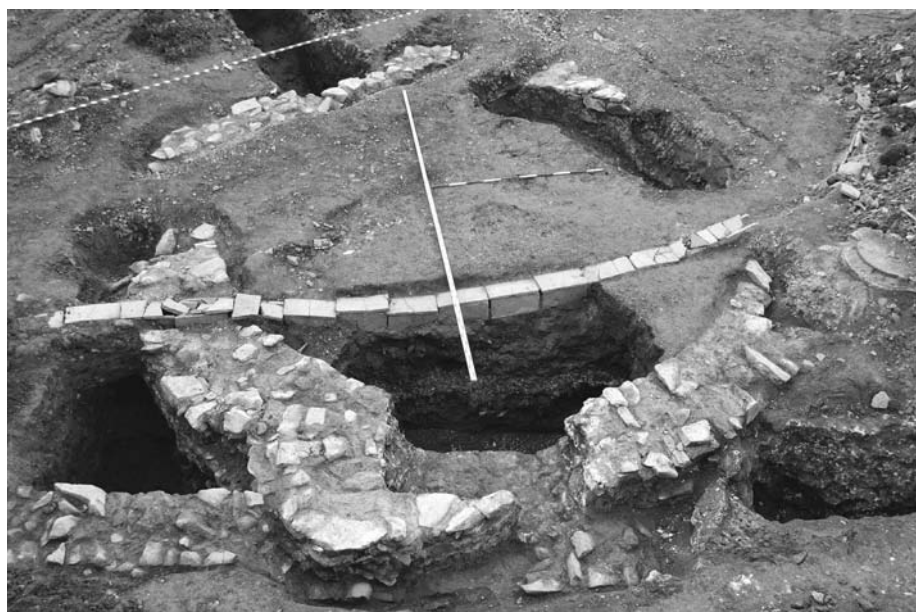
Abb. 53. Mohelnice, Na Příkopch-Strasse. Objekt 509.

verovýchodním rohu odkryty základy kruhové stavby o průměru 7 m a tloušťce stěn 1 m (obr. 54). Její dno se nacházelo v průměrné hloubce 1,8 m, přitom zásyp do výšky 1 m ode dna tvořila skládka lidských kostí. Tato stavba plnila s největší pravděpodobností funkci karneru, tzn. hřbitovní kaple s kostnicí v suterénu. Datovat ji lze podle superpozice s hrobem H 869 nejspíše do 15. století. Zdivo karneru totiž porušilo hrob H 869, v němž měl

zemřelý v oblasti pánve parvus Jana Lucemburského (1310 – 1346). Volně je tak možné spojit výstavbu karneru s potřebou pohřbení více než 700 obětí husitského vpádu do města na podzim 1424 (ti byli pobiti, když se schovali v kostele a na hřbitově). Po ploše hřbitova byly dále zachyceny 3 obdélné vápennické pece, jež můžeme pravděpodobně spojit s celkovou opravou a přestavbou kostela po třicetileté válce.

Obr. 54. Mohelnice, Kostelní náměstí. Karner.

Abb. 54. Mohelnice, Kostelní náměstí (Platz). Karner.

V rýhách kanalizace a zjišťovacích sondách bylo prozkoumáno celkem 374 hrobů s 387 pohřbenými jedinci. Pohřbení byli ukládáni do prosté hrobové jámy nebo do dřevěné rakve v natažené poloze na zádech s rukama podél těla nebo složenými do klína. Orientace hrobů je shodná s orientací kostela, tj. ve směru východ – západ (hlavou k západu), přičemž jsou uspořádány ve více či méně pravidelných řadách (obr. 55). Byly zjištěny také vícenásobné pohřby v jedné hrobové jámě (2 – 6 pohřbených). Podle předběžného antropologického rozboru (Mgr. Alena Dofková) můžeme u některých uvažovat o rodinných pohřbech (např. 4 jedinci v hrobě H 1813 – muž, žena a 2 dospívající děti; 3 jedinci v hrobě H 1807 – žena a 2 děti kolem 10 let). V případě hrobu H 2883, kde bylo uloženo 6 jedinců, můžeme zase spekulovat o dokladech vampirismu – mrtví byli uloženi na boku nebo na břicho, s orientací opačnou od běžných pohřbů (obr. 56). Zajímavým nálezem je také výskyt rtuti v kapalném stavu pod pravou rukou pohřbené ženy v hrobě H 845. Rtuť ve formě par nebo mastí se totiž nejčastěji užívala k léčbě syfilitidy.

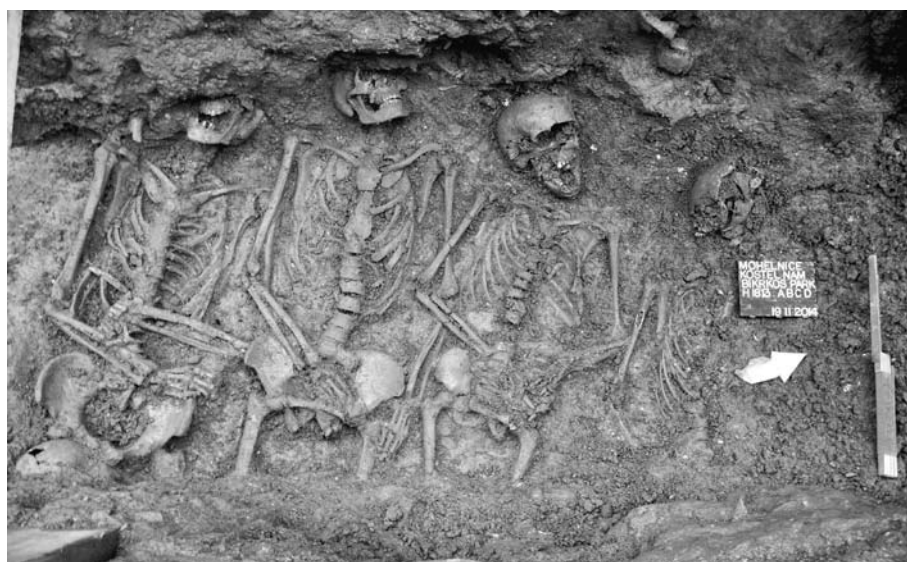
Dřevěné rakve spojované železnými hřebíky a skobami se nejčastěji nacházely v 1. nebo 2. stratigrafické úrovni hrobů, které lze datovat převážně do 16. století. Výjimečně se rakev objevila i ve spodnější úrovni zhruba z 15. století. Nejstarší pohřby zahloubené do sprašového podloží byly bez rakve, navíc jejich skelety byly hůře zachovalé, částečně strávené. Hřbitov byl používán kontinuálně, o čemž svědčí 2 – 7 stratigrafických úrovní hrobů. Mladší hroby často porušily hroby starší, kosti z takto narušených hrobů bývaly naskládány do rohu nebo podél stěn do záspy nového hrobu.

Výbavu mladších hrobů, tj. hrobů ze 16. století tvořily převážně osobní součásti oděvu zemřelých jako spínání oděvů, korálky, čelenky/věnečky, medailonky, růžence (obr. 57). Záměrně byly do hrobů ukládány mince, jednak vhozené do záspy, jednak uložené na těle nebo u těla

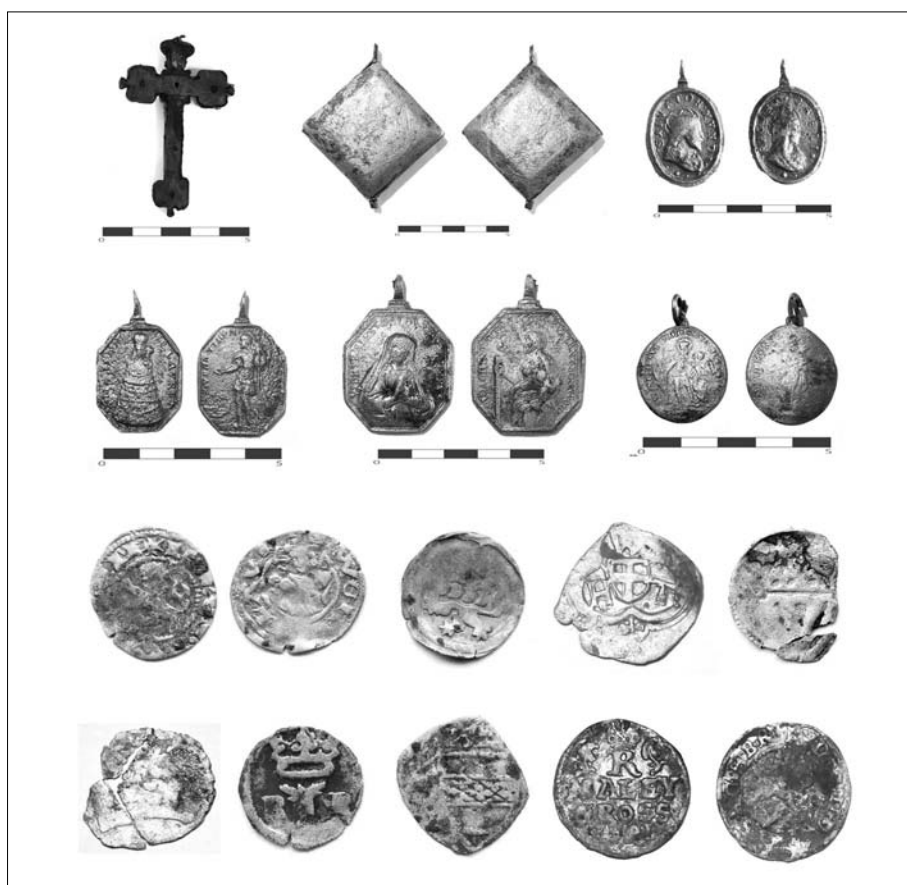
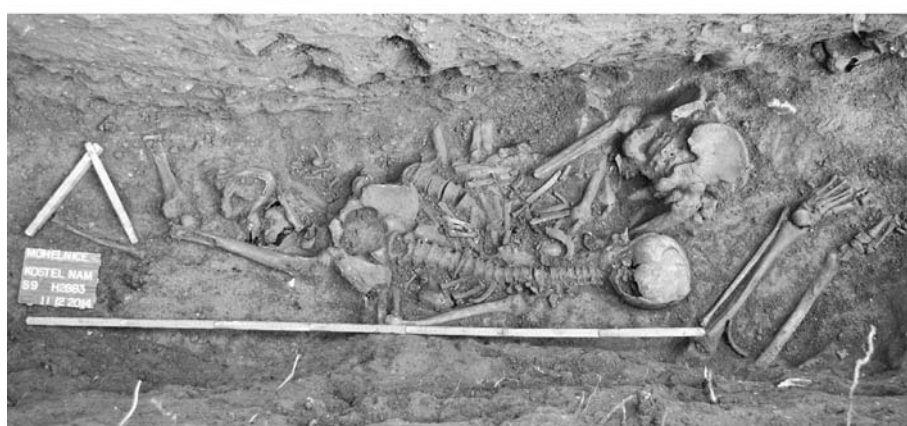
Obr. 55. Mohelnice, Kostelní náměstí. Sonda S4.

Abb. 55. Mohelnice, Kostelní náměstí (Platz). Sonde S4.

Obr. 56. Mohelnice, Kostelní náměstí. Vícehroby H 1813 a 2883.

Abb. 56. Mohelnice, Kostelní náměstí (Platz). Mehrgräbern H 1813 und 2883.

Obr. 57. Mohelnice, Kostelní náměstí. Výběr milodarů z hrobů.

Abb. 57. Mohelnice, Kostelní náměstí (Platz). Auswahl des Grabalmosen.

Obr. 58. Mohelnice, nám. Svobody 22. Objekt 513.

Abb. 58. Mohelnice, nám. Svobody (Platz) 22. Objekt 513.

pohřbeného. Ze severní poloviny Kostelního náměstí bylo získáno celkem 92 mincí, z nichž 28 pochází přímo z hrobů. Třetina nálezů představuje nominály z 16. století (nejčastěji je to malý peníz Ludvíka I. Jagelonského nebo mince Ferdinanda I.), ražby 15. a 17. století jsou zastoupeny přibližně stejným počtem (zhruba pětinou nálezů). V 11 případech byla mince v hrobě umístěna přímo v ústech pohřbeného. Bohužel dlouhodobá přítomnost kovu v kontaktu s tlející měkkou tkání způsobila jejich značnou křehkost, takže jejich čitelnost nebyla dobrá, přičemž měly tendenci se rozpadat na malé kousky. I tak máme výborný doklad přežívání pohanského zvyku vkládat tzv. obol mrtvých či Cháronovu minci do úst pohřbených, a to v 16., i na počátku 17. století (šilink Zikmunda III. Vasy z roku 1604 v hrobě H 3803). Touto mincí měla duše zemřelého zaplatit strážci podsvětí, aby ji převezl po řece do říše mrtvých. Nezáleželo přitom na hodnotě vložené mince, ale pouze na její přítomnosti v hrobě. To je vidět také v Mohelnici, kde se s výjimkou polsko-litevského šilinku jednalo výhradně o nejdrobnější nominály.

Nejmladší pohřební aktivitou na hřbitově u kostela sv. Tomáše z Canterbury je nález dvou pískovcových obdélných náhrobků mohelnických měšťanů (iniciály E. P. a P. P.), kteří zemřeli v době největší morové epidemie ve městě, na podzim roku 1715.

Výzkum jižní poloviny Kostelního náměstí bude pokračovat v souladu s postupem stavebních prací v roce 2015.

Náměstí Svobody 22. Vrcholný a pozdní středověk, raný novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum společnosti Archia Olomouc, o. p. s., proběhl při kompletní rekonstrukci domu č. p. 22 na náměstí Svobody v Mohelnici. Práce se soustředily zejména na plochu dvorku, který měl být sní-

žen o 3 – 4 m z důvody zastavění budovami se suterénní částí. Podle předpokladu zde byly zachyceny stratigrafické situace od doby založení města do současnosti.

Nejstaršími kontexty byly suterény dvou dřevohlinitých domů s původně dřevěnými podlahami (k 513 a 516). Půdorysně zachován byl jeden z nich, který měl rozměry 4×5 m, dno měl v hloubce 1,9 m od úrovně podloží a vstupovalo se do něj po dřevěných schodech z jižní, tj. dvorní části (obr. 58). Jeho výplň byla tvořena střídáním destruktivních vrstev přepálené mazanice a hlinitých vrstev s nálezy keramiky. Po zániku objektu byla do jeho zásypu postavena celá tuhovaná zásobnice a vložena celá kostra domácího dobytka (pravděpodobně krávy). Keramika ze zásypových vrstev svědčí o dataci suterénů domů do konce 13. a 1. poloviny 14. století. Orientovány byly uliční frontou do Kostelního náměstí. K hospodářskému zázemí měšťanských domů náleží 3 čtvercové nebo obdélné jímky s dřevěnou konstrukcí stěn a s množstvím nálezů keramických nádob, dřevěných dýhovaných misek, kožených zbytků i archeobotanických makrozbytků (zejména pecky ovoce), které potvrzují dataci do 13. – 14. století (obr. 59). Keramické i dřevěné nádoby byly opatřeny značkami. Objevena byla rovněž kruhová studna, která byla po kontaminaci vody nedalekou prosakující jímku zrušena a zasypána.

Mladší aktivity zhruba z 15. – 17. století zastupují kromě odpadních a komunikačních vrstev mělké odpadní jámy nebo jednoduché jámové pece, jejichž stěny i dno byly vyloženy velkými střepey tuhovaných zásobnic a nadzemní část tvořila hliněná kopule. V nejmladší fázi byla plocha dvorku zastavěna cihlovými hospodářskými budovami na kamenných základech.

Tomáš Zeman

Obr. 59. Mohelnice, nám. Svobody 22. Středověké jímky s výběrem nálezů.

Abb. 59. Mohelnice, nám. Svobody (Platz) 22. Mittelalterliche Behältern mit der Auswahl der Befunde.

Literatura

Goš, V. 1984: Sídlištní objekty slovanské osady v Mohelnici. *Časopis Slezského zemského muzea, série B*, 33, 221–240.

Zeman, T. 2014: Mohelnice (k. ú. Mohelnice, okr. Šumperk). *Přehled výzkumů* 55(2), 238–239.

Resumé

Mohelnice (Bez. Šumperk), Na Příkopech-Straße, Parz. Nr. 1495/14. Frühmittelalter (Ende des 12. – 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts). Siedlung. Rettungsgrabung.

Mohelnice (Bez. Šumperk), Kostelní náměstí (Platz). Hoch- und spätmittelalter, Frühneuzeit. Friedhof. Rettungsgrabung.

Mohelnice (Bez. Šumperk), náměstí Svobody (Platz), Hs.-Nr. 22. Hoch- und Spätmittelalter, Frühneuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

MOHELNICE (OKR. ŠUMPERK)

Extravilán, parc. č. 1100/53. Novověk. Ojedinělý nález. Povrchový průzkum.

Lokalizace: okolí bodu v S-JTSK: Y:570142,09 X:1098602,83.

V průběhu povrchového výzkumu prováděného detektorem kovů, bylo koncem roku 2012 na západním okraji katastru města Mohelnice nalezeno mosazné knižní kování (obr. 60). Mírně deformovaný předmět má celkovou měřitelnou délku 61,5 mm, šířku 24,8 mm, tloušťka plechu činí 1,1 mm. Spektrální analýzou bylo zjištěno, že se jedná o mosaz (tělo: Pb 0,54 %, Zn 12,20 %, Cu 86,79 %; lokální pozůstatky povrchové úpravy: Pb 1,18 %, Zn 10,01 %, Sn 88,09 %).

Karel Faltýnek

Resumé

Mohelnice (Bez. Šumperk), Außenbereich, Parz. Nr. 1100/53. Neuzeit. Einzelfund. Geländebegehung.

MOKRÁ-HORÁKOV (K. Ú. MOKRÁ, OKR. BRNO-VENKOV)

„U Lomu“ (Mokrý-lom X). Středověk. Vápenická pec. Archeologický experiment.

Roku 2014 se uskutečnil (WGS-84: 49.2335589N, 16.7601850E) v areálu lomu Mokrý (Českomoravský cement, a. s.) experimentální archeologický záměr, jehož cílem bylo zprovoznit pozůstatky originálu šestikanálové vápenické velkokapacitní pece, která byla v rámci předstihových archeologických výzkumů zkoumána v areálu velkolomu v letech 2005 – 2013. Archeologické nálezy

Obr. 60. Mohelnice. Knižní kování.

Abb. 60. Mohelnice. Buchbeschlag.

umožnily vápenku datovat do 2 – 3 fází naplňujících rozmezí let mezi polovinou 13. až počátkem 14. věku.

Torzo kanálové/komorové vápenky o výrobním objemu cca 47 m³, bylo pracovníky Ústavu archeologické památkové péče a Archaia Brno upraveno do podoby stabilní kamenné pece č. IV (obr. 61), která byla odkryta J. Mertou u hradu Obřany (Merta 1980, 47, obr. 6b). Veškerý materiál potřebný na dostavbu částečné repliky pece byl pro experiment poskytnut vedením lomu Mokrý, který rovněž finančně zaštil potřebnou zásobu palivového dříví a těžkou techniku.

Zásoba dřeva se pohybovala kolem 60 m³ a objem kamene a hliněné malty potřebné k dostavbě kanálové plentky pece činil cca 11 m³. Všech šest technologických roštů, nad kterými byla žháná surovinová vsádka hrubě drceného vápence, bylo vystavěno na dřevěné šablony v délce 1,3 – 1,5 m ručně. Výsledná kompletní váha vsádky vápence navezená nad rošty strojem pak činila cca 90 tun materiálu.

Výrobní proces trval nepřetržitých 63 hodin (obr. 62), přičemž procházel několika technologickými fázemi známými z etnografických pramenů i místních experimentů (Kos 2001): I. – vysoušením, II. zahříváním, III. kalcinací a IV. chladnutím. Výsledkem bylo měkce i tvrdě pálené kusové vápno o objemu cca 22 – 25 m³ vhodné k běžným stavebním účelům. Odebrané vzorky byly poskytnuty pro souhrnnou analýzu laboratoři vápenky Mokrý (Carneuse Czech Republic, s. r. o.). Součástí experimentu byly také digitální záznamy teplot, jež byly snímány během vlastního experimentu prostřednictvím termočlánků, které zajistil a obsluhoval Ing. J. Válek, Ph. D., z Ústavu teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.

Zjištěné poznatky jsou velmi cenné pro samotnou industriální a středověkou archeologii, neboť obec Mokrý-Horákov leží v místě okrajové koncentrace největších

Obr. 61. Mokrá – „U Lomu“. Experimentální vápenka před zahájením provozu.

Abb. 61. Mokrá – „U Lomu“. Experimentelle Kalkofen vor der Inbetriebnahme.

vrcholně středověkých vápenických pecí na severovýchodním Brněnsku, která tvoří vápenický katastr mikroregionu Moravský kras – jih, jenž představoval důležité stavební zázemí města Brna.

Petr Kos

Literatura

Merta, J. 1980: Výzkumy vápenických pecí. In: J. Merta (ed.): *Zkoumání výrobních objektů archeologickými metodami 1*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 30–55.

Kos, P. 2001: Experimentální výpal vápna v peci ze 16. století u Mokré. *Archeologia technica* 13, 9–17.

Resumé

Mokrá-Horákov (Bez. Brno-venkov), „U Lomu“. Hochmittelalter. Kalkofen. Das archäologische Experiment.

MOKRÁ-HORÁKOV (K. Ú. HORÁKOV, OKR. BRNO- -VENKOV)

„Žernov“ (ppč. 1001). Novověk. Cihlářský mlýň, vápenická pec. Záchranný výzkum.

Na jaře roku 2014 prošla rýha nově budovaného vodo-
vodu v Mokré k trati Žernov (WGS-84: 49°13'59.337"N,
16°44'6.046"E) kolem obdélného mlýně. Související te-
rénní úpravy porušily okraj objektu, kde byla následnou

Obr. 62. Mokrá – „U Lomu“. Experimentální vápenka za provozu.

Abb. 62. Mokrá – „U Lomu“. Experimentelle Kalkofen in Betrieb.

Obr. 63. Horákov, „Žernov“. Výzkum vápenické pece.

Abb. 63. Horákov, „Žernov“. Kalköfen Forschung.

plošnou sondou doložena další situace s vápenickou pecí (obr. 63).

Milíř o rozměrech 4×4 m a hloubce cca 0,8 m, obsahoval popelovitý zásyp s hrudkami mazanic a ojedinělými zlomky keramických nádob z období raného novověku.

Milíř překryl starší jednokanálovou vápenickou pec s kamennou plentou, která byla datována okrajovým střepelem hrncovité nádoby s hnědou polevou zhruba do 17. století. Zajímavostí jsou nálezy pálených cihel, které byly vhozeny v horní vypalovací části pece. Cihly mohou souviset s obdobím třicetileté války, kdy byl Švédý vypálen nedaleký Jelínkův mlýn, odkud mohly být dodatečně získány pro vápenické účely jako doplňky. Vyloučit však nelze ani odhoz vadných kusů cihel do prohlubně vápenky po jejich výpalu v milíři. Víme, že Jelínkův mlýn byl postaven podle historických záznamů již v 15. století (Vaňáček 1970, 33), tento fakt umožňuje klasifikovat nálezy jako venkovskou lidovou cihelnu s předchozím provozem vápenické pece, produkující stavební hmoty pro výstavbu nějakého blízkého objektu. Jelikož v 17. století se v Mokré ještě nenacházelo žádné stavení zděné na vápennou maltu, natož pak z pálených cihel, lze se přiklonit k obnově Jelínkova mlýna zničeného Švédý po roce 1645. Historicky víme, že prostřední mlýn byl obnoven v roce 1706 (Kopecký, Ustohal 2001, 15–23), k jistým pokusům však mohlo docházet i dříve.

Petr Kos

Literatura

Kopecký, J., Ustohal, V. 2001: *Kapitoly z historie Šlapanic u Brna: monotematické sešity Vlastivědného kroužku 4. Mlýny na Říčce a Rokytnici. Šlapanice: Vlastivědný kroužek.*

Vaňáček, M. 1970: *Mokrá u Brna. Minulost a přítomnost obce s největší cementářskou výrobou v Československu. Vlastivědná knihovna moravská 12. Brno: Múzejní spolek.*

Resumé

Horákov (Bez. Brno-venkov), „Žernov“. Neuzeit. Kalkofen, Ziegelmeiler. Rettungsgrabung.

MORAVSKÝ KRUMLOV (K. Ú. ROKYTNÁ, OKR. ZNOJMO)

Intravilán obce. Raný středověk, středověk, novověk. Sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum.

V návaznosti na výstavbu nové kanalizace proběhl v celém intravilánu obce, situovaném na předhradí raně středověkého hradiště, záchranný výzkum. V menší části mimo zastavěnou plochu byl realizován předstihový plošný odkryv, z něž pochází rozhodující množství nálezů. Zachytil řadu běžných sídlištních objektů datovatelných především do 11. století, mezi nálezy nechybí tauzovaná ostruha či rombická šipka. V blízkosti kostela byla opakovaně dokumentována část vrcholně středověkého či spíše novověkého pohřebiště, starší situace zde doloženy nebyly, existenci opevnění předpokládaného Z. Čižmářem lze vyloučit (Čižmář, Geislerová eds. 2006, 266–267). Na návsi obce byly dokumentovány situace související především s vývojem středověké vsi od 13. století včetně jednoho dosud volného lochu vyhloubeného do sprašového podloží. Detailním sledováním a dokumentací výkopů byla vyloučena existence výraznějších zahluobených fortifikačních prvků v nejužším místě ostrohu na jižním okraji obce, díky starším terénním úpravám nebylo zachyceno ani předpokládané raně středověké pohřebiště v těchto místech. Důležitým výsledkem akce je zjištění,

že raně středověké hradiště sestávalo patrně pouze z jednodílné centrální opevněné plochy a neohrazeného osídlení na ostrožně v její bezprostřední blízkosti.

David Parma, Samuel Španihel

Literatura

Čížmář, M., Geislerová, K. (eds.) 2006: *Výzkumy – Ausgrabungen 1999–2004*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Resumé

Moravský Krumlov (Kat. Rokytná, Bez. Znojmo), Innenbereich. Frühmittelalter, Mittelalter, Neuzeit. Burgwall, Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

MORAVSKÝ PÍSEK (OKR. HODONÍN)

„Podluží“. Doba středohradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

V roce 2014 zde byla záchranným archeologickým výzkumem prozkoumána část polykulturního sídliště (viz kapitola Eneolit). Prostor výzkumu se nachází v těsné blízkosti pískovny, kde byly v 70. letech 20. století prováděny záchranné výzkumy a mimo jiné odtud pochází i známý nálezk keramického depotu velatické kultury.

Prozkoumány byly dvě zásobní jámy s nepočitelnými zlomky nevýrazné keramiky, kterou lze zařadit do období středohradištního. Výzkum zde bude prováděn i v následujících letech.

Místo výzkumu je v souřadnicovém systému S-JTSK určeno bodem y = 547022,21; x = 1187128,23.

Marek Lečbych

Resumé

Moravský Písek (Hodonín District), „Podluží“. Middle Hillfort Period settlement was detected thanks to a rescue excavation in 2014. Two storage pits were excavated.

NAPAJEDLA (OKR. ZLÍN)

„Židy“. Vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

I v průběhu roku 2014 probíhaly průběžné dohledy v těžebním prostoru firmy CEMEX Sand v Napajedlech (stavba „Napajedla – plán využívání ložiska a následná rekultivace v TP Napajedla IV C“). Rozšiřování těžebního prostoru je vzhledem k možnosti porušení archeologických objektů nebo situací dlouhodobě průběžně monitorováno. V letošním roce proběhl také drobný záchranný výzkum vyvolaný zjištěním solitérního objektu v severní hraně těžebního areálu v poloze „Židy“ Přes-

něji lze místo výzkumu (vlastní pozitivní archeologické situace) určit na mapě ZM ČR 1:10 000, list 25-33-08, v okolí bodu, určeného koordináty 379:240 mm od Z:I s. č. V průběhu výzkumu byl zachycen jeden drobný zahloubený objekt, který poskytl několik keramických zlomků, datovatelných do období vrcholného středověku. Je možné se domnívat, že za hranou těžebního prostoru se nachází dosud neznámé středověké sídlo, které bylo opuštěno vzhledem ke změnám ve vodním režimu v nivě řeky Moravy v průběhu vrcholného středověku.

Masarykovo náměstí, ulice Komenského. Vrcholný středověk, novověk. Sídliště, město, hřbitov. Záchranný výzkum.

V letních měsících roku 2014 (19. 6. – 30. 7.) byl realizován záchranný archeologický výzkum při stavbě „Rozšíření distribuční sítě teplovodu základní školy Napajedla, ul. Komenského“. Šlo o liniovou stavbu, jejíž trasa začínala na Masarykově náměstí pod kostelem sv. Bartoloměje a končila u ZŠ na ul. Komenského (ZM ČR 1:10 000, list 25-33-03, v linii mezi body, určenými koordináty 352:129, 355:133, 369:127 a 370:132 mm od Z:I s. č.). V průběhu výzkumu bylo odkryto celkem 8 archeologických objektů, 8 pozůstatků původních stavebních konstrukcí a 10 hrobů. Skupina sídlištních objektů a většina konstrukčních prvků se koncentrovala v prostoru pod schody ke kostelu sv. Bartoloměje a na farní zahradě a lze je datovat ve většině případů do novověku, menší část pak do vrcholně středověkého období (15. století). Zajímavým nálezem je drobná mince objevená pomocí detektoru kovů ve výhozech vytěžené zeminy nad jedním z objektů. Dle předběžného určení jde o denár polské provenience, poměrně hojně se objevující v místním prostředí v průběhu 15. století. Deset zjištěných hrobů pak bylo zachyceno ve výkopu při jižní zdi budovy původní ZŠ severně od kostela sv. Bartoloměje na ulici Komenského. Z terénní situace a historických pramenů je zřejmé, že původní kostel byl situován západně od stávajícího kostela v prostoru současného schodiště. Nový kostel byl vybudován až na počátku 18. století (1710 – 1712) na uměle vytvořené terase, zvýšené oproti původnímu terénu až o několik metrů. Jednotlivé zachycené hroby, orientované ve směru východ – západ (s hlavou na západě), byly zapuštěny do této uměle vybudované terasy a nemohou být tedy starší než kostel sv. Bartoloměje. Jedná se vůbec o první doklad existence původního hřbitova, který se v okolí kostela nacházel.

Miroslav Popelka

Resumé

Napajedla (Bez. Zlín), „Židy“. Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Napajedla (Bez. Zlín), Masarykovo náměstí (Platz), Komenského-Straße. Spätmittelalter, Neuzeit. Siedlung, Stadt, Friedhof. Rettungsgrabung.

Obr. 64. Náměšť na Hané, okr. Olomouc, náměstí T. G. Masaryka. Sídlištní jáma mladší doby hradištní.

Abb. 64. Náměšť na Hané, Bez. Olomouc, náměstí T. G. Masaryka (Platz). Eine Siedlungsgrube aus der jüngeren Burgwallzeit.

NÁMĚŠŤ NA HANÉ (OKR. OLOMOUC)

Náměstí T. G. Masaryka. Mladší doba hradištní, vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Druhou polovinu roku 2014 provázely obyvatelé městyse Náměšť na Hané stavební práce cílené na „rekonstrukci centrální plochy náměstí T. G. Masaryka“ (ZM ČR, 1:10 000, list 24-22-16, širší okolí bodu o souřadnicích 481 mm od Z a 364 mm od J sekční čáry), které zahrnovaly též nezbytný archeologický dohled a následně i několik drobnějších archeologických odkryvů realizovaných v termínu 16. 7. až 11. 9. 2014. Po mechanickém odstranění recentních vrstev, tvořených povětšinou štěrkem, byla odkryta mohutnější kulturní vrstva, která zde vznikla v období staršího neolitu, kdy bylo místo osídleno nejstaršími moravskými zemědělci – lidem kultury s lineární keramikou; tato překrývala podloží tvořené sprašemi

a sprašovými hlínami kvartérního stáří, které ve spodnějších partiích náměstí střídalo skalnaté podloží (konkrétně kulmské břidlice a droby). Do zmíněné kulturní vrstvy byly zapuštěny hned dva zajímavé archeologické objekty. V prvním případě se jednalo o sídlištní jámu datovatelnou na základě vyzvednuté keramiky k přelomu 10. a 11. století (obr. 64); v případě druhém pak zřejmě o suterén dřevo-hlinité stavby obsahující v destrukčních vrstvách keramiky pokročilého 15. století (obr. 65). Uvedená kulturní vrstva se směrem k farnímu kostelu sv. Kunhuty pozvolna vytrácela a přecházela v již vzpomenuuté sprašové podloží, kde bylo možné vysledovat další zahloubené objekty – přesněji relikty neolitické pece a blíže nedatovanou jámu. Poslední zajímavou archeologickou situací poskytl prostor mezi dnešní zástavbou a „parkem“ se sochou prezidenta T. G. Masaryka – i přes značnou devastaci prostoru dřívějšími recentními výkopy zde

Obr. 65. Náměšť na Hané, okr. Olomouc, náměstí T. G. Masaryka. Suterén dřevo-hlinité stavby zaniklé koncem 15. století.

Abb. 65. Náměšť na Hané, Bez. Olomouc, náměstí T. G. Masaryka (Platz). Holz-Erde-Untergeschoss ein in 15. Jahrhundert aufgelöster Bau.

byly identifikovány pozůstatky raně středověké kulturní vrstvy a v obnaženém sprašovém podloží pak ojedinělá menší sídlištní jáma s drobným zlomkem keramiky náležející snad ještě období středohradištnímu. Záchranný archeologický výzkum se sice soustředil pouze na stavbou přímo ohrožené terénní situace – ve vyšších partiích náměstí tak zůstaly uchovány zbytky neolitické kulturní vrstvy kryjící podloží se zahloubenými pravěkými objekty (od nově položených konstrukčních vrstev stavby byly odděleny geotextilií a jsou tak konzervovány pro budoucí generace), přesto však přinesl jeden velice cenný poznatek. Náměšť na Hané, okr. Olomouc, je poprvé vzpomenu ta v polovině 12. století, přesněji náleží k řadě osad jmenovaných v roce 1141, v listině vyhotovené z podnětu olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, a to mezi majetkem o půlstoletí dříve založeného biskupství olomouckého (CDB I, č. 115, s. 120; k problematice jejího datování cf. Bistřícký 1979; 1983). V prostoru dnešního náměstí T. G. Masaryka, dle výše stručně přiblížených poznatků, však existovala plně konsolidovaná raně středověká osada nejpozději na přelomu 10. a 11. století, ne-li již ve století devátém – reálné počátky historické Náměště tak zcela bezpečně nejméně o půldruhého století předcházejí svoji první písemnou zmínku.

Lesní ulice, parc. č. 530/18. Mladší doba hradištní, vrcholný středověk. Sídliště (?). Záchranný výzkum.

Dne 19. listopadu 2014 proběhl drobný záchranný archeologický výzkum při akci „novostavba RD pana T. Krikla na parc. č. 530/18, k. ú. Náměšť na Hané, okr. Olomouc“ (ZM ČR, 1:10 000, list 24-22-16, koordináty 448:338 mm od Z:J s. č.). Skrytou plochu protínal drobný příkop obsahující nečetné zlomky keramiky mladší doby hradištní a středověku 13. století.

Pavel Fojtík

Literatura

Bistřícký, J. 1979: Datování Zdíkovy listiny. In: V. Frolec (ed.): *Mikulovské sympozium 78*. Praha, Břeclav: TEPS, Okresní archiv Břeclav.

Bistřícký, J. 1983: Písemnosti olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. *Sborník archivních prací* 33 (1), 32–74.

Resumé

Náměšť na Hané (Bez. Olomouc), náměstí T. G. Masaryka (Platz). Frühmittelalter, Hochmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Náměšť na Hané (Bez. Olomouc), Lesní Gasse, Parz. Nr. 530/18. Frühmittelalter, Hochmittelalter. Siedlung (?). Rettungsgrabung.

NOVÁ HRADEČNÁ (OKR. OLMOUC)

Intravilán, parc. č. 8, č. p. 2. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: linie mezi body v S-JTSK: 1) Y:556910,41 X:1093646,45; 2) Y:556935,42 X:1093663,39.

Začátkem měsíce října roku 2013 proběhl archeologický dohled v průběhu výkopových prací prováděných v souvislosti s odvodněním sklepních prostor místní fary. V linii tohoto výkopu, jenž směřoval k jihozápadu, byla ve vzdálenosti cca 8,5 m od č. p. 2, zdokumentována část jihovýchodního profilu v délce přibližně 4,0 m (profil P1).

Pod 0,60 – 0,65 m mocnými recentními dorovnávkami terénu, se nacházelo zkulturněné podloží světlé až střední hnědošedé barvy, s bází přibližně 0,90 m pod stávajícím povrchem. Vzorkováním bylo z této uloženy získáno celkem 7 ks keramických výdutí nádob, z nichž 4 ks chronologicky náleží do období mladého novověku. Další 2 ks s příměsí tuhy a v jednom případě i světlé slídy, lze rámcově datovat do starší fáze vrcholného středověku. Poslední z fragmentů, světlý béžový písčité, náleží do olomouckého keramického okruhu, jenž je spolehlivě datován do průběhu 14. století. V jihozápadní části profilu P1 se nacházel přibližně 1,50 m dlouhý zahloubený objekt, s bází cca 1,20 m pod stávajícím povrchem. Ve výplni byly zjištěny velmi nahodilé drobký mazaníc a uhlíků. Bezpečně datovatelný jiný materiál se v průběhu vzorkování však získat nepodařilo.

Za první písemný doklad o Hradečné se pokládá údaj z roku 1344 (Hradeschna).

Karel Faltýnek

Literatura

Spáčil, V. a kol. 1985: *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu*. Olomouc: Městský národní výbor, 68–69.

Resumé

Nová Hradečná (Bez. Olomouc), Innenbereich, Parzelle Nr. 8, Hs.-Nr. 2. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

ODROVICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

Intravilán obce. Novověk. Sídliště, hostinec. Záchranný výzkum.

V návaznosti na výzkum rodinných domků p. Halfara a manželů Klímových byly kontrolovány výkopy pro inženýrské sítě vedoucí od domu manželů Mandzyukových. Přibližnou polohu lze určit na ZM ČR 1:10 000, list 34-12-03, koordináty 340:189 mm od Z:J s. č. Ve výkopu u silnice bylo dokumentováno bohaté novověké souvrství vyplňující suterén dnes již neexistující stavby situované

při uliční čáře související snad také s budovou hostince, který byl v těchto místech srovnán se zemí před několika lety. Při pokračování výkopu do zadního traktu byly na profilech dokumentovány celkem tři zásobní jámy, které poskytly nepočetný materiál datovaný rámcově do novověkého období.

Ivan Čížmář

Resumé

Odrovice (Bez. Brno-venkov), Innenbereich. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

ODRY (OKR. NOVÝ JIČÍN)

Pásová ulice. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V měsíci říjnu roku 2014 při rekonstrukci domu na parc. č. 104 proběhl záchranný archeologický výzkum. Zkoumaná lokalita se nachází v nadmořské výšce 312 m ve vzdálenosti cca 400 m od pravého břehu řeky Odry. V exteriéru domu byl vyhlouben liniový výkop pro kanalizaci bez archeologického dohledu. V hloubce cca 80 cm byl dodatečně nalezen a následně částečně prozkoumán objekt sídlištního charakteru zahloubený do podloží. Ve výplni objektu se nacházel keramický materiál, datovaný do středověkého období (pravděpodobně 14. století). V západním profilu výkopu byla zdokumentována porušená kamenná struktura (pravděpodobně zeď) z lomových kamenů pojená jílem. Zeď pravděpodobně pokračuje západním směrem (dále nezkoumáno). Zdivo nelze z důvodu absence datovatelného materiálu spolehlivě časově zařadit.

Piotr Werens

Resumé

Odry (Bez. Nový Jičín), Pásová-Straße. Mittelalter. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OCHOZ U BRNA (OKR. BRNO-VENKOV)

Bělkův mlýn (ppč. 1496/1). Novověk. Vápenická pec. Záchranný výzkum.

V letních měsících roku 2014 byl při hloubení rýhy nově budovaného vodovodu do Mokré porušen jiho-východně Bělkova mlýna v údolí Říčky (WGS-84: 49.2345583N, 16.7289247E) pyrotechnologický objekt. Rýha odkryla objekt v jeho podélné ose. Dvouprostorové horizontální schéma s jedním tahovým kanálem zbudovaným v zemi svědčí o menší polní vápenické peci, která mohla díky své neobvyklé poloze souviset nejspíše s budováním nedalekého vodního mlýna.

Petr Kos, Michal Přichystal

Resumé

Ochoz u Brna (Bez. Brno-venkov), Bělkův-Mühle. Neuzeit. Kalkofen. Rettungsgrabung.

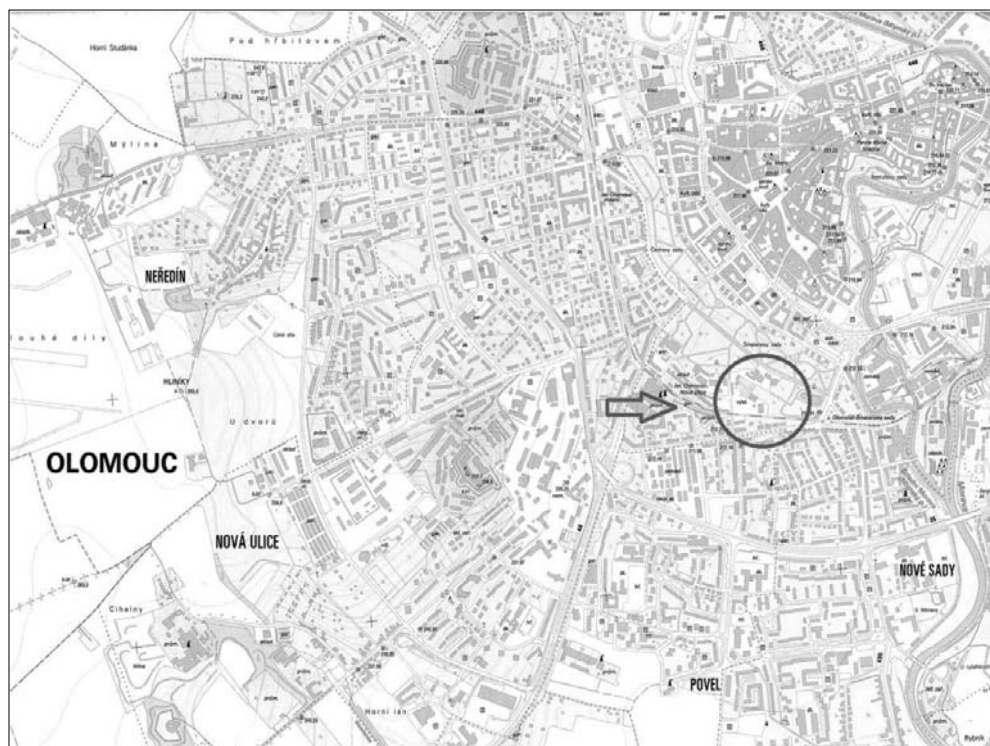
OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

Výstaviště Flora. Středověk, novověk. Hřbitov. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum v areálu výstaviště Flora Olomouc probíhal v návaznosti na prováděné stavební práce v období let 2012 – 2014. Výzkum byl realizován ve spolupráci Národního památkového ústavu,

Obr. 66. Olomouc – Flora. Výřez ze Základní mapy ČR 1: 10 000 (mapové listy 24–22–19). Poloha výzkumu je na mapě zvýrazněna červenou barvou.

Abb. 66. Olomouc – Flora. Ein Schnitt von Grundmape der Tschechischen Republik (Kartenblätter 24-22-19). Grabungsfläche rot ausdruckvoll gemacht.

Obr. 67. Olomouc – Flora. Hromadné hroby odkryté v severovýchodní části zkoumané plochy.

Abb. 67. Olomouc – Flora. Massengraben entdeckt im nordöstlichen Teil der Grabungsfläche.

územního odborného pracoviště Olomouc a společnosti Archaia Olomouc, o. p. s.

Na zkoumané ploše byl postupně odkrýván hřbitov, zřízený roku 1784 (společně se hřbitovem „Na Špici“) a byl v provozu až do roku 1901, kdy byl nahrazen novým hřbitovem v katastru Neředína (Bláha et al. 2001, 20).

Poslední etapa výzkumu byla provedena v souvislosti s výstavbou parkoviště, které bezprostředně navazuje na předchozí etapu zbudování nové administrativní budovy, během jejíž výstavby byla zachycena i část staršího vojenského hřbitova. Součástí budování parkovacího prostoru byla také výstavba nové kanalizační a vodovodní sítě,

jež byla vedena na hlavní řad vedený ulicí Zamenhofova (obr. 66). Skrytá plocha přibližně obdélného tvaru dosahovala rozměrů 25×60 m. Kanalizace, jejíž podstatná část byla vedena středem parkoviště, vyústovala v západní části skryté plochy a dále pokračovala v rozsahu 4×12 m do Zamenhofovy ulice. Během výzkumu bylo zachyceno 320 hrobových jam, v nichž bylo pohřbeno celkem 418 jedinců. Podstatnou část zachycených hrobů lze přiřadit k období rozrůstajícího se civilního katolického hřbitova, jehož součástí se také stal nevyužívaný vojenský hřbitov (Hadrava, Kováčik, Šlézar, 2013, 124–125). To nám také potvrdila nálezková situace, kdy většina zachycených hromadných hrobů typických pro vojenský hřbitov byla porušena mladšími civilními hroby. Odkrytá plocha zřejmě představuje nejmladší část hřbitova „U Dřevěného zvo-

Obr. 68. Olomouc – Flora. Část výkopu, pruské sapy zachycené během výzkumu.

Abb. 68. Olomouc – Flora. Ein Teil der Grabung, preußische während der Forschung aufgezeichnete Schützengräben.

nu“. Tuto hypotézu dokládají hrobové jámy zachycené pouze v jedné terénní úrovni, v nichž byl ve většině případů pohřben pouze jeden jedinec. Dalším dokladem jsou zřejmě jednorázově vyhloubené hromadné hroby zachycené ve východní části zkoumaného prostoru (obr. 67).

Během záchranného výzkumu se také podařilo zachytit část výkopu zpevněného dřevěným pažením, který byl později interpretován jako pruská sapa zbudovaná během obléhání Olomouce v roce 1758 (obr. 68). Další zajímavé zjištění představovala pískovcová vrstva zachycená po celé délce zkoumané plochy. Tato vrstva bezprostředně navazovala na původní terénní úroveň hřbitova. Materiál z ní získaný by mohl poukazovat na blízkost případné kamenické dílny, která byla po zániku hřbitova zplaněována. Posledním dokladem využití tohoto prostoru v období vrcholného středověku dokládá zásobní jáma, z jejíž výplně byly získány keramické fragmenty, které lze rámcově datovat do období 13. století.

Peter Kováčik, Vít Hadrava

Literatura

- Bláha, J., Kolář, B., Spáčil, V., Tichák, M. 2001: *Olomoucké hřbitovy a kolumbária*. Olomouc: Memoria.
Hadrava, V., Kováčik, P., Šlězár, P. 2013: Záchranný archeologický výzkum Flora Olomouc. *Hanácký kalendář* 2014, 123–125.

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), Messelgelände Flora. Mittelalter, Neuzeit. Friedhof. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. NEMILANY, OKR. OLOMOUC)
Ulice Rudolfa Chorého. Střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1125997.43 : 547771.28

V březnu až červnu 2014 byly prováděny při stavbách pěti nových rodinných domků podél ulice Rudolfa Chorého v Olomouci–Nemilanech záchranné výzkumy, navazující na předchozí aktivity v letech 2010 – 2012. Lokalita leží na mírném jižním svahu s nadmořskou výškou 210 – 212 m. Na zkoumaných plochách (793 m²) bylo odkryto 62 sídlištních objektů a část kulturní vrstvy s nálezy z neolitu (VK), eneolitu (MMK, KZP), starší a pozdní doby bronzové (věteřovská k., kultura lužických popelnicových polí), doby halštatské, latěnu, střední doby hradištní a novověku.

Na ploše lokality byly rozpoznány dva ojedinělé objekty – sloupová jamka a část chaty s nálezy datovanými do střední doby hradištní. Chata (obj. 93) byla v superpozici s objektem kultury s moravskou malovanou keramikou. Výsek zkoumané chaty měl orientaci ve směru se-

verozápad – jihovýchod a rozměry 3,6×min. 0,7×0,65 m. Na dně severovýchodního nároží chaty byla vypreparována kumulace kamenů z pece. Při rozebírání pece byl získán velký zlomek keramické střešní krytiny. Jedná se o další zajímavý případ přítomnosti střešní krytiny v sídlištním kontextu z 9. – 10. století v prostoru „velké“ Olomouce (Šlězár 2013). Keramika je totožná s nálezy z nedalekého pohřebiště v poloze „Na kopci“ (Přichystalová, Kalábek 2014).

Marek Kalábek

Literatura

- Přichystalová, R., Kalábek, M. (eds.) 2014: *Raně středověké pohřebiště Olomouc-Nemilany*. Katalog. Brno: Masarykova univerzita.
Šlězár, P. 2013: Nález střešní krytiny z výzkumu u kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci. *Zborník Slovenského národného múzea CVII, Archeológia* 23, 105–109.

Resumé

Olomouc (Kat. Nemilany, Bez. Olomouc), Rudolfa Chorého Straře. Mittelburgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

Denisova ulice, parc. č. 215, kostel P. Marie Sněžné. Raný středověk, novověk. Sídliště, fortifikace, město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu v S-JTSK: Y: 546741.03 X: 1121277.49

Kostel Panny Marie Sněžné je součástí bývalého jezuitského areálu s kolejí, školami a konviktem s kaplí Božího Těla. Je situován na rozhraní Denisovy ulice a náměstí Republiky do nejužší části Olomouckého kopce, oddělující Petřské (Předhradí) a Václavské (Dómské) návrší, tedy raně středověký hrad od podhradního osídlení a pozdějšího královského města. Původně se zde nacházel klášter minoritů s kostelem Panny Marie (Šlězár 2013). Příchod minoritů do Olomouce lze klást před polovinu 13. století, snad již k roku 1237. Olomoucký konvent minoritů patřil k nejvýznamnějším v česko-polské řádové provincii a stal se rodovým pohřebištěm moravské větve rodu Šternberků i řady jiných významných šlechtických rodů. Roku 1569 se do uvolněného kláštera nastěhovali jezuité. V letech 1584 – 1591 došlo k úpravě starého kostela. Význam kostela Panny Marie vzrostl v roce 1623, kdy zde byly umístěny ostatky sv. Pavlína, ochránkyne proti moru, která se stala patronkou města Olomouce. V letech 1712 – 1719 byl na základech starého kostela vystavěn stavitelem L. Glöcklem nový barokní chrám, ovšem s odlišnou severo-jihní orientací.

Záchranný archeologický výzkum, realizovaný v červenci a srpnu roku 2012, odkryl pozůstatky zděných konstrukcí původního minoritského kostela, a to severní obvodovou zeď a opěrný systém budovy. Barokní chrám v maximální míře využil starší opěrný systém, nové barokní opěráky byly zřízeny ke stavbě průčelí s předsazeným balkonovým portálem.

Zásadní objevy byly učiněny pod hmotou schodiště před chrámovým průčelím a terasou s balustrádou. Pod schody se ukrýval původní neporušený terén. Jeho unikátnost spočívá v tom, že okolní prostor Denisovy ulice i náměstí Republiky byl v minulosti snížen o více než 2 m a zničena tak byla většina dokladů o pravěkém a středověkém osídlení v tomto prostoru. Realizovaný výzkum zjistil, že na skalním podloží uměle přitesaném do roviny, leželo souvrství o mocnosti 0,7 – 1,0 m kulturních vrstev odpadního charakteru z 9. a 10. století. Vrstvy obsahovaly zlomky keramických nádob, zvířecí kosti i zlomky hliněných omazávek stěn obydlí. Zajímavým dokladem dálkových kontaktů je fragment surového baltského jantaru. Kulturní vrstvy přiléhaly až do těsné blízkosti přibližně 6 m širokého a 1,8 m hlubokého příkopu zasekaného do skály, objeveného v prostoru západní terasy s balustrádou. Jedná se o pozůstatek opevnění Předhradí, jehož počátky spadají do velkomoravského období, a který v nejužším krčku šíje Předhradí sloužil až do 14. století, kdy byl zasypán a nahrazen novou kamennou hradbou s tzv. Novou bránou. Další pozůstatek původního opevnění raně středověkého hradu byl odkrytý pod východní terasou, tvořilo jej 1,4 – 1,5 m široké kamenné vrstvené základové zdivo románské hradby se severo-jihní orientací.

Tyto objevy přinesly světlo do mnohaleté diskuze o podobě Olomouckého hradu, který v raném středověku zaujímal prostor Petrského a Václavského návrší, a který je poprvé zmiňován kronikářem Kosmou k roku 1055. Pozůstatky žlabu pro nejspíše jednoduché dřevěné opevnění z 9. až 10. století odkryté v blízkosti příkopu, spolu s odpadními vrstvami v těsné blízkosti příkopu naznačují, že nejstarší opevnění Předhradí tvořila jednoduchá forma dřevěného opevnění doprovázená na přístupnější severní a východní straně příkopem. Potvrdil se tak předpoklad V. Richtera o dvojdielné dispozici Olomouckého hradiště v raném středověku. Již od velkomoravské epochy byl hrad tvořen opevněnou akropolí na Václavském návrší; pozůstatky kamenného jádra opevnění byly zjištěny v roce 2000 při výzkumu tzv. nové kotelny. V 10. století byla akropole opevněna 5 m širokou dřevohliněnou hradbou s roštovou konstrukcí, zpevněnou z čelní i zadní strany kamennou plentou. Prostor tzv. Předhradí byl opevněn výše zmíněnou jednodušší formou opevnění. Složitější a pevnější dřevohliněné opevnění Předhradí lze klást nejdříve do pokročilejšího 10. století, do doby připojení Olomouce k přemyslovským Čechům za Boleslava I. nebo Boleslava II., kdy se v olomouckém podhradí významně rozvíjí řemeslo, obchod a trh, případně po připojení Moravy roku 1018/1019 – 1020, kdy

si pozdější kníže Břetislav I. jako správce Moravy zvolil Olomouc jako svoji rezidenci a razil zde také první moravské denáry.

Mimořádně cenným nálezem je několik desítek fragmentů malt, zlomek omítky a především zlomky antické střešní krytiny; zejména korýtkovitý prež se schůdkovitým odsazením, takže lze konce jednotlivých kusů zasunout do sebe. Spolu s dříve učiněnými nálezy, jako jsou fragmenty římských cihel z Neředína, zlomky tzv. židovské malty s příměsí drcených cihel z 1. poloviny 10. století a zlomky identické střešní krytiny z výzkumu J. Bláhy na Tereziánské zbrojnici, lze konstatovat, že se v Olomouci či okolí pravděpodobně nacházela zděná římská stavba. Střešní krytina byla ve velkomoravském období opětovně využita pro pokrytí střechy zděného kostela nacházejícího se na Předhradí. Obdobným způsobem bylo řešeno pokrytí střech u velkomoravských kostelů Staroměstsko-uherskohradištské aglomerace, zejména kostela s křížovou dispozicí v Uherském Hradišti-Sadech (pravděpodobně arcibiskupský kostel a možné místo posledního odpočinku arcibiskupa Metoděje a krále Svatopluka).

Písemné prameny 13. století zmiňují na Předhradí dva kostely s farními právy: kostel sv. Petra, u kterého bylo roku 1063 znovuobnoveno moravské biskupství a kostel Panny Marie. Patronátní právo kostela Panny Marie daroval roku 1253 Přemysl Otakar II. špitálu sv. Ducha na Předhradí. Fakt, že se panovník již vzdal patronátního práva, naznačuje, že význam tohoto kostela byl spíše ve starším období. Spolu s tradicí tohoto zasvěcení na Předhradí v prostoru kolem náměstí Republiky (minoritský kostel Panny Marie a druhý dnes již zcela zaniklý kostel Panny Marie na náměstí Republiky) a s nálezy druhotně použitých románských architektonických článků (spongiolitové ostění, svorník a zlomek portálu) ve zdivu kostela Panny Marie Sněžné, lze celkem reálně uvažovat o existenci raněstředověkého farního kostela Panny Marie. Počátky tohoto chrámu by zřejmě mohly souviset s nově objevenými doklady zděné církevní architektury, sahajícími do období Velké Moravy, snad až do času cyrilometodějské misie, kdy obzvláště u arcibiskupa Metoděje známe doklady značné úcty k Bohorodičce – Panně Marii.

Uskutečněný archeologický výzkum potvrdil množství se doklady sídelně-správní a církevní kontinuity olomouckého ústředí po pádu Velké Moravy, které stály za rozmachem Olomouce jako sídla úředního přemyslovského knížectví i pozdějšího královského města.

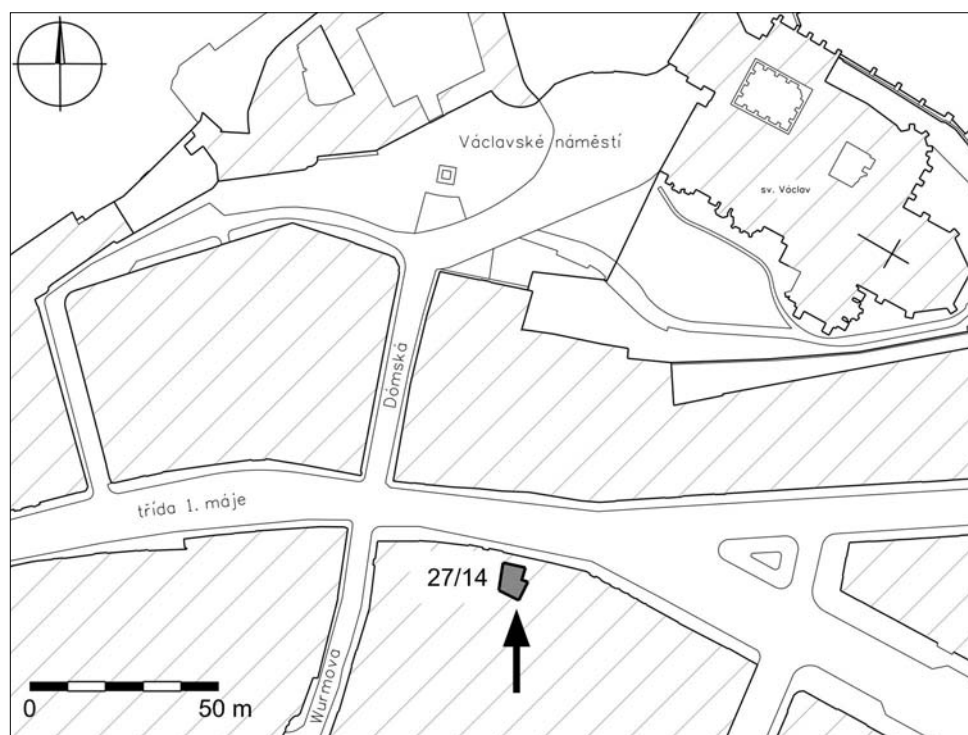
Karel Faltýnek, Pavel Šlězár

Literatura

Šlězár, P. 2013: Nález střešní krytiny z výzkumu u kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci. *Zborník Slovenského národného múzea CVII, Archeológia* 23, 105–109.

Obr. 69. Olomouc, Wurmova ulice. Výřez DKM Olomouce s vyobrazením Wurmovy ulice č. 3.

Abb. 69. Olomouc, Wurmova Straße. Der Schnitt DKM Karte von Olmütz mit einem Bild von der Wurmova Straße Nr. 3.

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), Denisova Straße, Parz. Nr. 215. St. Maria Schnee Kirche. Burgwallzeit, Neuzeit. Siedlung, Fortifikation, Stadt. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

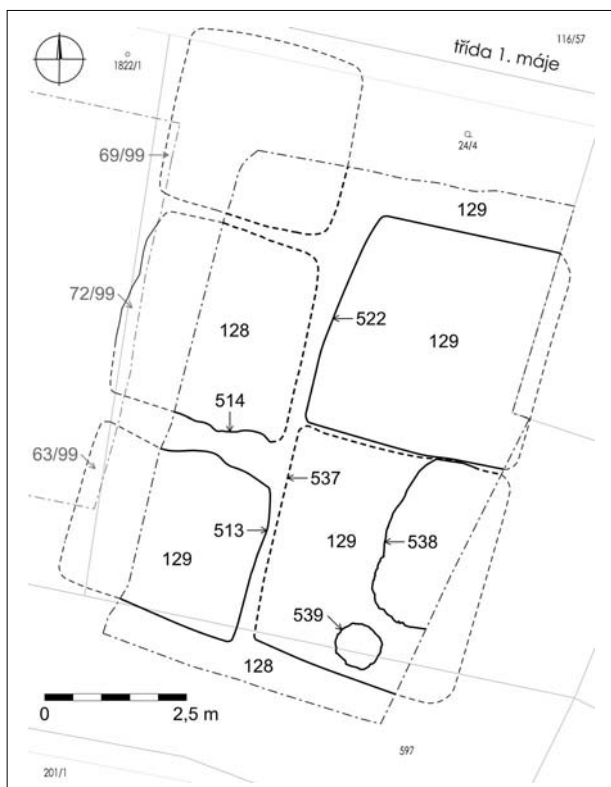
Wurmova č. o. 3, parc. č. 24/4, 1822/1, 1822/2. Středo- a mladohradištní období, vrcholný středověk, novověk. Město, sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum. Nálezy budou uloženy v depozitáři Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci.

Výzkum proběhl na ploše, která je vymezena souřadnicemi: Y=546366,83; X=1121210,09; Y=546360,68; X=1121209,13; Y=546363,77; X=1121220,48; Y=546369,55; X=1121216,61 (obr. 69).

Záchranný archeologický výzkum na ploše cca 50 m², předcházející výstavbě skladových prostor ve Wurmově ulici č. 3, byl zahájen 24. června a ukončen 30. září 2014.

Uvedený výzkum navázal na bádání, které v této lokalitě v roce 1999 vedl J. Bláha (2000a; 2000b; 2001; 2003). Bláhův výzkum měl pokračovat i v roce 2000, ale investor stavební práce na 15 let přerušil. Naneštěstí zde zůstaly vyhloubené základy pro budoucí stavbu, které postupně opadaly a zarostly náletovými dřevinami. Proto nebylo možné přímo navázat na starší výzkum, neboť mezi oběma plochami se vytvořila až 1,5 m široká jáma. Přesto se některé objekty i hroby nalezené poblíž hranice obou zkoumaných ploch podařilo s velkou prav-

děpodobností ztotožnit (obr. 70). Především se jedná o tři pravidelné objekty zahloubené do písčitého podloží k. 128. Z objektu k. 513 byla nalezena jižní, východní a severní stěna, přičemž západní hrana byla doplněna podle terénního plánu V profilu z 26. 10. 1999 a ztotožněna s objektem 63/99. Jednalo by se tak o přibližně čtvercový (3×3,5 m) dům zahloubený cca 0,6 m do písčitého podloží k. 128 a jeho dno (220,67 m n. m.) tvořila podložní skála k. 129. Rovněž objekt k. 514 byl zahloubený do písčitého podloží k. 128, ale jeho dno (220,40 m n. m.) nedosáhlo na skalní podloží (terén zde klesá od jihu k severu) a stěny objektu byly hůře rozeznatelné. Dobře patrná byla jen jižní stěna, kdežto severní a západní byly doplněny podle výše uvedeného plánu V profilu a ztotožněny s chatou 72/99 (Bláha 2000a, 63). Také tento dům měl přibližně čtvercový půdorys (3×3,5 m). Severně od tohoto domu byl zjištěn další objekt mírně zahloubený do písčitého podloží k. 128, jehož tvar byl z poloviny doplněn, neboť severní polovina byla zničena při stavbě parcelní zdi na třídě 1. máje. Idealizovaný čtvercový půdorys má rozměry 3,2×3,2 m a byl ztotožněn s objektem 69/99 (Bláha 2000a, 63). Všechny tři domy ležely v linii sever – jih a k jejich východní straně se přimykaly další dva pravidelné objekty. Severní, k. 522, byl opět zahlouben do písčitého podloží a jeho dno (220,08 m n. m.) leželo na skalním podloží k. 129. Zjištěna byla jižní, západní a severní stěna, kdežto východní byla zničena novověkým sklepem. Půdorys byl částečně rekonstruován jako čtvercový dům o rozměrech 4×4 m. Podobně byl zachován objekt k. 537, kterému nebyla zjištěna východní stěna, ale ta leží za hranicí zkoumané plochy a je zde zřejmě dochována. Půdorys tohoto čtvercového domu, zahloubeného do písčitého i skalního podloží (220,69 m n. m.), byl proto z části doplněn na rozměry 4×4 m.

Obr. 70. Olomouc, Wurmova ulice č. 3. Situační plán.
Abb. 70. Olomouc, Wurmova Straße Nr. 3. Lageplan.

Tyto objekty tvořily pravidelné sídliště, které zaniklo jednorázovou akcí – domy byly vyklizeny, zasypaný a terén srovnán do roviny. Stratigraficky leží tato dorovnávká pod úrovní hrobů, objevených v roce 1999 a datovaných kolem roku 900 (Bláha 2001, 60). Dorovnávká obsahovala velké množství málo fragmentované keramiky z 9. – 10. století. Na takto srovnaném terénu byly založeny tři pravděpodobně pekařské pece, z nichž dvě měly kamennou klenbu. Do destrukce klenby pece k. 139 byl uložen kostrový pohřeb dítěte (k. 141) bez milodarů, který však ležel na severní hraně výkopu z roku 1999 a hrob byl mírně narušen opadáváním profilu nezabezpečené jámy. V podobné výškové úrovni jako hrob dítěte k. 141 (221,04 m n. m.) byly vypreparovány ještě další dva kostrové hroby k. 134 (221,12 m n. m.) a k. 132 (221,13 m n. m.) bez milodarů. Dochovaly se však pouze kosti dolních končetin, neboť hroby ležely na východní hraně zkoumané plochy a byly porušeny výkopem z roku 1999. S velkou pravděpodobností se tyto hroby podařilo ztotožnit s hroby z roku 1999, konkrétně k. 132 s HR 15/99 (s nálezem zlomku skleněného prstýnku) a k. 134 s HR 14/99 (terénní plán č. 8, půdorys S4/99 z 27. 7. 1999). V nadloží těchto hrobů bylo pouze 0,3 m dorovnávek z 10. – 11. století a 0,5 m novověkých navážek, do kterých byla zahrabena např. jáma na vápno. Ovšem tyto navážky obsahovaly středo- až mladohradištní materiál zřejmě z narušených hrobů (např. záušnice, zlomky skleněných prstýnků).

Záchranným výzkumem se podařilo doplnit poznatky J. Bláhy z roku 1999 o konkrétnější podobu středo-hradištního sídliště s pravidelným uspořádáním mírně zahloubených čtvercových domů. Dále byla zjištěna východní hranice středo- až mladohradištního pohřebiště z téhož výzkumu J. Bláhy.

Richard Zatloukal

Literatura

- Bláha, J. 2000a:** III. Přehledy činnosti, 3. Útvar archeologických výzkumů, Olomouc, Wurmova ulice č. o. 3, třída 1. máje č. o. 36. *Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva 1999.* Olomouc: Památkový ústav, 61–63.
- Bláha, J. 2000b:** Topografie a otázka kontinuity raně středověkého ústředí v Olomouci. In: L. Polanský, J. Sláma, D. Třeštík (eds.): *Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II.* (†7. února 999). Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 179–196, 324–334.
- Bláha, J. 2001:** Archeologické poznatky k vývoji a významu Olomouce v období Velkomoravské říše. In: P. Kouřil (ed.): *Velká Morava mezi východem a západem.* Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 17. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, 41–68.
- Bláha, J. 2003:** K raně středověké topografii Olomouce se zvláštním zřetelem k oblasti tzv. Předhradí. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Historica* 31 (2002). *Sborník prací historických* XIX. Olomouc: Univerzita Palackého, 13–28.

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Wurmova Straße Nr. 3, Parzelle Nr. 24/4, 1822/1, 1822/2. Mittlere und jüngere Burgwallzeit, Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt, Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. VÁVROVICE, OKR. OPAVA)

„Krásné pole“. Střední doba hradištní. Pohřeb. Záchranný výzkum.

Ve dnech 27. 9. 2013 až 28. 7. 2014 byl na katastrálním území Vávrovice, v polní trati Krásné pole, realizován záchranný archeologický výzkum, související s rozšiřováním výrobního areálu firmy Mondeléz a výstavbou nové výrobní haly. Lokalita je známa od roku 1996, kdy byla poprvé zkoumána při výstavbě v současné době rozšiřovaného areálu (Stabrava 1997, 2008). Osídlená poloha se nachází zhruba 5 km severozápadně směrem od města Opavy a je vymezena silnicí I. třídy č. 57 a železniční tratí Opava – Krnov. Rozprostírá se na výrazné terénní vlně kopírující pravý břeh řeky Opavy, od kterého je vzdálena zhruba 0,55 km. Přesněji je výzkum lokalizován na ZM ČR 1:10 000, list 15-32-13 body (v okru-

hu cca 10m) o souřadnicích 408:295; 400:286; 415:240; 438:258 mm od Z:J sekční čáry.

Výzkumné práce byly realizovány na ploše o celkové výměře cca 6,2 ha. Ta byla rozdělena na 4 samostatné plochy, z nichž největší měla výměru 3,4 ha. Na popsané ploše výzkumu bylo v jeho průběhu celkem identifikováno 727 zahloubených archeologických objektů. Z tohoto počtu bylo 46 hrobů a 681 objektů sídlištního charakteru.

Z uvedených archeologických situací lze v současné době zařadit do středověku pouze jeden objekt. Jedná se o mělkou hrobovou jámu obdélného půdorysu, ve které byl uložený dospělý jedinec v natažené poloze na zádech s rukama podél těla. Hlavou byl orientovaný k severozápadu. V blízkosti hlavy se dochovaly dva železné hroty šípů; jeden byl opatřen zpětnými háčky a tulejkou, druhý měl plochý listovitý tvar a štíhlý řap. Při pravém boku zemřelého se dochoval železný nůž s 12 cm dlouhou čepelí, která téměř plynule přecházela v masivní řap. V severozápadním rohu hrobové jámy byly zjištěny špatně dochované kosterní ostatky malého dítěte.

Popsaný hrob byl na základě získaného inventáře datovaný do 9. až poloviny 10. století.

Mimo výše popsaný raně středověký hrob byly na lokalitě zkoumány hroby ze starší doby bronzové (viz oddíl Doba bronzová v 1. svazku). Dále bylo prozkoumáno rozsáhlé sídliště kultury nálevkovitých pohárů, jeden hrob kultury se šňůrovou keramikou a tři hroby kultury zvoncovitých pohárů (viz oddíl Eneolit v 1. svazku).

Jindřich Hlas

Literatura

Stabrava, P. 2008: Zahloubené objekty na sídlišti lidu kultury nálevkovitých pohárů v Opavě-Vávrovicích prizmatem interpretace a statistiky. In: Z. Měřínský, J. Klápště (eds.): *Moravská škola doktorských studií. Seminář 1*. Brno: Masarykova univerzita, 42–68.

Resumé

Opava (Kat. Vávrovice, Bez. Opava), „Krásné pole“. Mittelburgwallzeit. Grab. Rettungsgrabung.

ORLOVICE (OKR. VYŠKOV)

Intravilán. Středověk, novověk. Hatě. Záchranný výzkum.

V prosinci 2013 až říjnu 2014 provedlo Muzeum Vyškovska, p. o., záchranný archeologický výzkum na stavbě vodovodu v Orlovicích. Zkoumaná plocha se nachází na březích Medlovického potoka, na severním okraji Litenskočických vrchů, v nadmořské výšce 300 – 354 m. Na ZM ČR 1:10 000, list 24-42-17, je vytyčena body 170:57,

192:111, 207:126, 232:154, 238:116, 240:71, 224:56, 208:87, 177:56 mm od Z:J s. č.

V krátkém úseku (32 m, mezi domy č. p. 95 a 54) byla v hloubce 1,90 m zjištěna haťová cesta z kmenů o průměru cca 10 cm.

Klára Rybářová

Resumé

Orlovice (Bez. Vyškov), Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Faschinen. Rettungsgrabung.

PODIVÍN (OKR. BŘECLAV)

„Rybáře“. Střední doba hradištní, mladší doba hradištní, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum probíhal během stavby rodinného domu pí. Trávníčkové, na parc. č. 1257/39 v lokalitě „Rybáře“. Jednalo se o výkopy pro základové pasy poblíž centra polykulturní lokality rozkládající se na písčité duně v jinak záplavovém území. Přibližně lze polohu určit na ZM ČR 1:10 000, list 34-23-03, v okolí bodu 336:34 mm od Z:J s. č. Ve výkopech bylo zjištěno celkem 8 zahloubených objektů, z nichž jeden lze bezpečně datovat na základě keramického materiálu do střední doby hradištní.

Keramické zlomky z mladší doby hradištní a středověku byly sbírány v celém prostoru lokality „Rybáře“.

Další archeologický výzkum probíhal během stavby inženýrských sítí ve východní části lokality, kde je podloží překryto novověkými náplavami a navážkovými kontexty. Polohu nálezů lze přibližně určit na ZM ČR 1:10 000, list 34-23-03, v okolí bodu 345:35 mm od Z:J s. č. Ve výkopu pro kanalizaci se podařilo zachytit kumulaci novověké keramiky, při dalším vzorkování v ploše cca 0,50×0,70 m pak bylo získáno velké množství fragmentů džbánů z režného materiálu datovaných přibližně do období 16. – 17. století. Materiál ještě není zpracován, již nyní je ale jisté, že bude možné zrekonstruovat celé tvary nádob. Jedná se zřejmě o zbytky odpadní jámy, kam byly deponovány výhradně tyto nádoby.

Ivan Čížmář

Resumé

Podivín (Bez. Břeclav), „Rybáře“. Mittelburgwallzeit, Jungburgwallzeit, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

POPŮVKY (K. Ú. POPŮVKY U BRNA, OKR. BRNO-VENKOV)

„Pod dědinou“. Novověk (duben 1945). Hromadný hrob. Záchranný výzkum.

V průběhu roku 2014 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., postupně 6 záchranných archeologických výzkumů na parcelách

č. 1624/28, 1624/32, 1624/35, 1624/37, 1624/40, 1624/41 a 1624/43 v trati „Pod dědinou“ v souvislosti s výstavbou různých administrativních, výrobních či skladovacích objektů (Čižmář et al. v tisku).

Pomineme-li novodobé zásahy související s předchozím zemědělským využíváním prostoru, představuje nejmladší komponentu na lokalitě hromadný hrob ze závěru 2. světové války objevený v severovýchodním cípu parcely č. 1624/28. Na jeho možnou existenci upozornili již při skrývce manželé Michnovi, majitelé domu bezprostředně sousedícího s tímto pozemkem (Jihlavská 313/5, Troubsko). Podle jejich ústní informace měly být po osvobození Popůvek a Troubska v dubnu roku 1945 při jihozápadním rohu tehdejšího boji silně poškozeného domu pohřbeni 3 padlí němečtí vojáci. V udaném místě se opravdu v podloží vyrýsovala obdélná jáma se zásypem novověkého stáří, v níž byly následně zjištěny kosterní pozůstatky 3 dospělých mužů s částmi německé vojenské výstroje a výzbroje i osobními předměty. Do jámy byly navíc přidány nejspíše na bojišti posbírané ruské nábojnice střel velkorážního kulometu a také protipancéřový granát ráže 75 mm, k jehož likvidaci bylo nutné povolát příslušníky Pyrotechnické služby Policie ČR. Dva jedinci měli u sebe identifikační známky, díky nimž se prozatím podařilo určit, že byli imatrikulováni u pozemních sil Luftwaffe (hlásná služba, letiště Zerbst v Sasku-Anhaltsku). Přesnější identifikace probíhá v režii Lidového spolku pro péči o německé válečné hroby, kterému byly ostatky předány k pietnímu uložení v prostoru Památníku obětí 2. světové války na Ústředním hřbitově města Brna (pohřební číslo 7598, 7599 a 7600). V současnosti lze hypoteticky uvažovat, že by se mohlo jednat o obsluhu německé letecké hlásné stanice, jež byla umístěna v prostoru „Krátkého kopečku“ severozápadně od obce Popůvky (Střecha 1999, 46). Vojáci nepochybně zahynuli během bojů, které v prostoru mezi Popůvkami a Troubskem probíhaly ve dnech 18. až 25. dubna roku 1945 (Střecha 1999, 46–47), což přesvědčivě ilustruje několik průstřelů zaznamenaných na kostech jednoho z nich.

Jiří Kala, Michal Přichystal

Literatura

Čižmář, I., Kala, J., Parma, D., Přichystal, M., v tisku: Popůvky (k. ú. Popůvky u Brna, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 56(1).

Střecha, J. 1999: Historie obce. In: J. Střecha, L. Šebela: *650 let obce Popůvky (1349–1999)*. Popůvky: Obecní úřad Popůvky, 18–68.

Resumé

Popůvky (Kat. Popůvky u Brna, Bez. Brno-venkov). Bei der Rettungsgrabung in der Flur „Pod dědinou“ wurde ein Massengrab aus dem Jahr 1945 entdeckt.

POZOŘICE (OKR. BRNO-VENKOV)

Hrad Vildenberk. Středověk. Středověký hrad. Povrchový průzkum.

Při exkurzi účastníků dětského letního tábora na zřízení vrcholně středověkého hradu Vildenberk ležícího mezi obcemi Pozoříce a Viničné Šumice na Brněnsku byly dne 13. července 2014 objeveny stopy nových nelegálních výkopových aktivit na ploše opevněného předhradí. Jednalo se o narušení kulturní vrstvy na třech místech v západní a jihozápadní části předhradí, které svým charakterem plně odpovídalo aktivitám subjektů s detektory kovů. Na základě těchto skutečností lze tedy důvodně předpokládat odcizení minimálně tří blíže neznámých metalických středověkých artefaktů z této části lokality někdy v první polovině roku 2014. Hloubka zjištěných zásahů dosahovala až 0,15 m. Všechny zásahy byly shledány bez dalších archeologických nálezů či stop po pachatelích.

Josef Jan Kovář, Martin Kuča

Resumé

Pozoříce (Brno-venkov District), Vildenberk Castle. Middle Ages. Medieval castle. Surface survey.

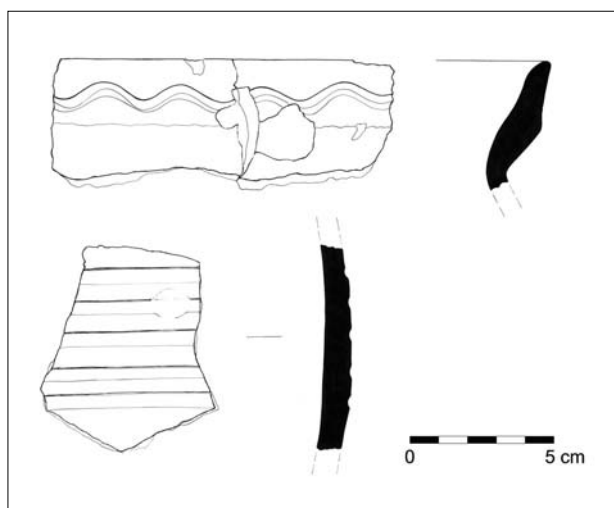
PŘÍKAZY (OKR. OLOMOUČ)

Intravilán, parc. 1046/3 (před č. p. 54 a 55). Střední až mladší doba hradištní, novověk. Sídliště. Záchranový výzkum.

Lokalizace: linie mezi body v S-JTSK: 1) Y:554628,95 X:1115003,09; 2) Y:554591,78 X:1115033,78.

Během archeologického dohledu prováděného v srpnu roku 2013 v souvislosti s rekonstrukcí dlažby chodníku došlo k odhalení části povrchu celkem sedmi sídlištních objektů. Ty byly zahloubeny do světlé žlutookrové spráše. Jeden z nich náležel chronologicky do období mladší doby římské (viz příslušný oddíl v 1. svazku). Většina zbylých menších objektů, různou měrou recentně porušených a zároveň kumulovaných před č. p. 55, pochází z období raného středověku. Dva z nich jsou keramickými fragmenty datovány do středohradištního období. Z povrchu jejich výplně pochází i několik malých fragmentů železářských (?) strusek a v jednom případě též malé fragmenty mazanic. Další dva objekty lze na základě keramických fragmentů datovat do průběhu 12. století (výběr keramiky viz obr. 71), přičemž i z nich pochází několik fragmentů železářských (?) strusek a mazanic. Zbylé dva výkopy náleží rámcově do období středověku. Před č. p. 54 byl v průběhu výkopových prací odhalen povrch tmavé kulturní vrstvy s ojedinělými nálezy novověké a pravěké keramiky.

Jelikož tyto zahloubené objekty, společně i s výkopem z mladořímského období (viz příslušný oddíl v 1. díle), nebyly výstavbou chodníku nijak ohroženy, bylo od

Obr. 71. Příklady, před č. p. 54 a 55. Výběr raně středověké sídlištní keramiky. Kresba M. Sklenovská.

Abb. 71. Příklady, vor Hs.-Nr. 54 und 55. Auswahl der frühmittelalterlichen Keramik. Zeichnung M. Sklenovská.

jejich dalšího výzkumu upuštěno. Tyto archeologické situace zůstaly proto zachovány.

Karel Faltýnek

Resumé

Příklady (Bez. Olomouc), Gemeinde, Parz. Nr. 1046/3 (vor Hs.-Nr. 54 und 55). Mittlere und jüngere Burgwallzeit, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

PŘÍSNOTICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

Ulice Za Humny. Střední doba hradištní. Kulturní vrstva. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum probíhal při stavbě vodovodu k rodinnému domu p. Mikuly. Stavba se nachází téměř na konci ulice Za humny a lze ji přibližně určit na ZM ČR 1:10 000, list 34-12-05, souřadnicemi v okolí bodu 146:171 mm od Z:J s. č. Ve výkopu pro vodovod byla dokumentována silná tmavá kulturní vrstva a několik objektů, které poskytly kolekci pravěké keramiky, především však střepy datované do střední doby hradištní. Stejná keramika byla získána také z výkopů pro základy při stavbě rodinného domu p. Mikuly.

Ivan Čížmář

Resumé

Prísnotice (Bez. Brno-venkov), Za Humny Straße. Mittelburgwallzeit. Kulturschicht. Rettungsgrabung.

RADVANICE (K. Ú. RADVANICE U LIPNÍKA NAD BEČVOU, OKR. PŘEROV)

„Na Vinohradech“. Raný středověk. Sídliště, hrob. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum na této lokalitě byl vyvolán výstavbou dálnice D 1 – 0137 v km 91,10 – 91,70 a započal již během sezóny v roce 2013; v následujícím roce 2014 probíhal v průběhu měsíců března až června. Lokalita se nachází na rozhraní katastrů Radvanic a Proseniček. Identifikace lokality na mapě ZM ČR (M 1:10 000), číslo listu 25–13–03, Z:127 – J:40, Z:129 – J:36; Z:182 – J:58; Z:183 – J:52. Vzdálenosti jsou uvedeny v milimetrech od západní (Z) a jižní (J) sekční čáry. Během záchraného výzkumu zde byly prozkoumány sídlištní objekty číslo 27 – 68 (objekty 1 – 27 byly zkoumány již v roce 2013). Bohužel většinu prozkoumaných objektů nebylo možné datovat, ale je zde doloženo osídlení ve středním eneolitu a v raném středověku.

Raně středověké osídlení se rozkládalo po obou stranách občasného toku. Sídlištní objekty z raného středověku sestávaly (mimo jednu zásobnici) z oválných a mělce zahluobených objektů či jamek, z nichž některé obsahovaly mimo jiné množství kamene. Výzkumem byla odkryta část osady, kterou lze na základě keramických zlomků ze zásypu sídlištních objektů předběžně datovat do období střední doby hradištní. V rámci raně středověké osady byly v blízkosti objektu 60 zjištěny narušené kosterní ostatky v mělkém hrobě H 1, který měl pravidelný obdélný půdorys s orientací východ – západ o rozměrech 1,20×0,75×0,09 m. Z pietně pohřbeného dospělého jedince se dochovala pouze část dolních končetin, jejichž orientace ve směru západ – východ nasvědčuje, že zemřelý byl do hrobu položen v natažené poloze na zádech s hlavou k západu. V zásypu hrobové jámy nebyly zjištěny žádné vložené milodary – pouze nahodile malé zlomky uhlíků. Patrně tento hrob souvisí se zdejší osídlením v období raného středověku. Tomu nasvědčuje i orientace uložení zemřelého, která odpovídá zásadám křesťanského pohřbu. Zajímavým nálezem byl relikt staré již nepoužívané cesty (objekt 27), který byl zkoumán především v sondách 2 a 4. Přípomínkou této cesty je v terénu doposud patrný mělký úvoz, který ukazuje její původní trasu. Cesta vedla z obce Osek nad Bečvou dále na Radvanice, v místě výzkumné plochy se stáčela k severozápadu dále do svahu směrem k Božím mukám, které dnes stojí osamoceny v poli.

Jakub Vrána

Resumé

Radvanice (Kat. Radvanice u Lipníka nad Bečvou, Bez. Přerov), „Na Vinohradech“. Frühmittelalter. Siedlung, Grab. Rettungsgrabung.

RAJHRAD (OKR. BRNO-VENKOV)

**„Stará pošta“. Raný středověk. Sídliště. Záchran-
ný výzkum.**

Při pokračování výstavby menší průmyslové haly byly vedle osídlení ze starší doby železné (viz Přehled výzkumů 55-1) dokumentovány i zahloubené objekty raně středověkého stáří. Vedle menšího síla jde především o část větší zahloubené stavby s masivním kamenným otopným zařízením, z níž pochází keramický soubor datovatelný do 11. – 12. století.

David Parma

Resumé

Rajhrad (Bez. Brno-venkov), „Stará pošta“. Frühmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

RATAJE (K. Ú. POPOVICE U KROMĚŘÍŽE, OKR. KROMĚŘÍŽ)

**Intravilán. Mladší doba hradištní. Sídliště. Zá-
chranný výzkum.**

Od července do října roku 2014 (16. 7. – 21. 10.) probíhal záchranný archeologický výzkum při novostavbě rodinného domu pana Ondřeje Ševců v Popovicích. Novostavba je situována ve východní části intravilánu, na pravobřežní terase Popovického potoka na mírném svahu, orientovaném k severovýchodu (ZM ČR 1: 10 000, list 25-31-11, okolí bodu 12:173 mm od Z:J s. č.). Zmíněná terénní konfigurace předznamenala pozitivní archeologické situace, zjištěné při záchranném archeologickém výzkumu. Na ploše stavby se podařilo prozkoumat celkem 21 archeologických objektů, které tvořily část mladohradištního sídliště. Mezi objekty byly zastoupeny např. zásobní jámy klasického hruškovitého nebo vakovitého profilu a jímky. Jako intruze byl zachycen také materiál náležející době bronzové. Archeologickým výzkumem se podařilo odhalit buď zcela nové sídliště z daného období, případně se může jednat o pokračování shodně datovaného osídlení, zachyceného při stavbě místního ZD cca 500 m západním směrem.

Miroslav Popelka

Resumé

Rataje (Kat. Popovice u Kroměříže, Bez. Kroměříž), Gemeinde. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

ROUSÍNŮV (K. Ú. ROUSÍNŮV U VYŠKOVA, OKR. VYŠKOV)

**Sušilovo náměstí. Novověk (17. století). Zdivo. Zá-
chranný výzkum.**

V červenci až listopadu 2014 provedlo Muzeum Vyškovska, p. o., záchranný archeologický výzkum na stavbě rekonstrukce Sušilova náměstí v Rousínově. Zkoumaná

plocha se nachází v centru města, vpravo od hlavní silnice Brno – Vyškov, v nadmořské výšce 238 – 242 m. Na ZM ČR 1:10 000, list 24-41-24, je vytyčena body 112:79, 123:85, 125:83, 135:89, 135:88, 114:76 mm od Z:J s. č.

V průběhu výzkumu byly zjištěny novověké vrstvy a relikt kamenného zdiva. Ten byl zachycen při severním okraji kostela sv. Máří Magdalény. Byl vystavěn z šedého lomového kamene na maltu. Jde patrně o pozůstatek původního ohrazení kolem kostela, respektive brány.

Klára Rybářová

Resumé

Rousínov (Kat. Rousínov u Vyškova, Bez. Vyškov), Sušilovo náměstí (Platz). Neuzeit (17. Jahrhundert). Mauerung. Rettungsgrabung.

ROZDROJOVICE (OKR. BRNO-VENKOV)

**Intravilán (parc. č. 4/4). Středověk, novověk. Sídli-
ště. Záchraný výzkum.**

Záchraný archeologický výzkum probíhal na parcele pana Pokorného (parc. č. 4/4), který nahlásil nález zbytků nádoby z tuhového materiálu při kopání základů pro novostavbu rodinného domu. Polohu stavby lze určit na ZM ČR 1:10 000, list 24-32-18, v okolí bodu 325:273 mm od Z:J s. č. Při kontrole základových pasů bylo zachyceno souvrství datované rámcově do novověku, původní uložení části nádoby se ale již nepodařilo dohledat. Dle silně tuhového materiálu však lze část nádoby zařadit do středověkého období. Výzkum následně pokračoval při úpravách terénu na stejné parcele pro další rodinný dům tchýně pana Pokorného. V ploše zde byla prozkoumána jediná kolomazná pec a získána další kolekce středověké a novověké keramiky.

Ivan Čížmář, Jiří Kala

Resumé

Rozdrojovice (okr. Brno-venkov), Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

SLAVKOV (K. Ú. SLAVKOV U OPAVY, OKR. OPAVA)

**Ulice K Srdečníku. Středověk. Sídliště. Záchraný
výzkum.**

V měsíci září roku 2014 proběhl při stavbě rodinného domu na parcele číslo 1262/5 záchranný archeologický výzkum. Zkoumaná lokalita se nachází v nadmořské výšce 283 m ve vzdálenosti cca 550 m od levého břehu řeky Hvozdnice. Podloží zde tvoří jílovité hlíny. Po skrývcích ornice byly nalezeny a následně prozkoumány 4 zahloubené objekty sídlištního charakteru (viz oddíl Eneolit v 1. svazku). Ve dvou z prozkoumaných objektů byl nalezený středověký keramický materiál datovaný na přelom 12. a 13. století. Zmíněné objekty, interpretované

jako odpadní jámy, byly oválného tvaru (cca 2,00×1,00 m), a jejich hloubka dosahovala max. 0,30 m od úrovně povrchu podloží.

Piotr Werens

Resumé

Slavkov (Kat. Slavkov u Opavy, Bez. Opava), K Srdečníku Straße. Mittelalter (12. – 13. Jahrhundert). Siedlung. Rettungsgrabung.

SPÁLOV (OKR. NOVÝ JIČÍN)

„Kotle“, parc. č. 1749/1. Středověk, novověk. Depot (?). Ojedinelé nálezy.

Dne 22. 8. 2014 byl Slezskému zemskému muzeu ohlášen nález sedmi stříbrných mincí z katastru obce Spálov. Ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm Ostrava, bylo místo označené nálezcem – detektorářem v jeho přítomnosti opět prozkoumáno detektorem kovů (č. akce 88/14). Z této polohy, která se nacházela ve svahu v lesním terénu, na pravé straně velké erozní rýhy, byl získán pouze novověký železný kroužek a knoflík z barevného kovu. Nálezce později uznal, že si zřejmě místo nálezu přesně nezapamatoval a mince původně objevil více jižním směrem, až na temeni kopce.

Po očištění mincí bylo zjištěno, že se jedná o šest pražských grošů a jeden 24 krejcar Ferdinanda II. z roku 1623. Groše byly určeny jako tři pražské groše Karla IV., dva groše Vladislava II. Jagellonského a jeden groš Václava IV.

Dalším šetřením snad bude zjištěna přesná poloha nálezu, a zdali byl nález exkavován jako depot, nebo se jedná o rozptýlené nálezy jednotlivých mincí. Tento objev a samotné naleziště může mít spojitost s blízkou lo-

kalitou nazývanou Švédská skála, kde pravděpodobně na konci ostrožny nad soutokem Odry a Bralského potoka (hraniční bod země Moravské a Slezské) stával gotický strážní hrádek.

Lokalizace průzkumu detektorem kovů uskutečněné Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm Ostrava a Slezským zemským muzeem: 49°42'54.45"N, 17°44'55.68"E (WGS-84).

Hana Kartousová, Pavel Malík

Resumé

Spálov (Bez. Nový Jičín), Parz. Nr. 1749/1. Mittelalter, Neuzeit. Hortfund (?). Einzelfunde.

SVĚTLÁ HORA (K. Ú. SUCHÁ RUDNÁ, OKR. BRUNTÁL)

Osada Suchá Rudná, parc. č. 469. Středověk. Povrchový důl. Záchranný výzkum.

V letech 2012 – 2013 byl na západním okraji obce Suchá Rudná za penzionem Holzberg (č. p. 42) realizován záchranný archeologický výzkum v rámci akce s názvem „Přístavba ubytování, sportovně rehabilitační zařízení“ (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Ostrava, č. akce 43/12). Výzkum byl prováděn v území spojeném s exploatací zlata v období vrcholného středověku, poblíž známých a památkově chráněných povrchových dobývek (Měkká žíla, Podmáslí).

Zkoumaná plocha byla rozdělena do dvou výškových úrovní, a to na stavební jámu pro výstavbu vlastního objektu budovy a výše položenou polohu sportovního hřiště. V počáteční fázi archeologického výzkumu byly při strojní skrývce povrchu zjištěny a dokumentovány čtyři zahloubené objekty, které se podařilo zachytit v jižní

Obr. 72. Světlá Hora, k. ú. Suchá Rudná. Horní poloha. Dřevěná konstrukce.

Abb. 72. Světlá Hora, Kat. Suchá Rudná. Oberlage. Holzernkonstruktion.

Obr. 73. Světlá Hora, k. ú. Suchá Rudná. Stavební jáma. Vertikální kůly.

Abb. 73. Světlá Hora, Kat. Suchá Rudná. Die Baugrube. Vertikale Pfähle.

stěně horní části stavební jámy. Jejich kamenitá výplň obsahovala několik drobných zlomků keramických nádob, rámcově datovaných do období vrcholného středověku. Jámy byly zahloubeny ve žlutohnědém jílovitém sedimentu s četnými úlomky hornin, který se zde uložil v důsledku erozních procesů. Pod tímto sedimentem byl následně zjištěn antropogenní zásyp povrchové dobývky, vzniklé těžbou zlatonosných rozsypů. Při jejím dně byly odkryty dřevěné konstrukce (obr. 72) ležící buď přímo na povrchu skalního podloží, nebo těsně nad ním, které souvisí se zpracováním zde vytěženého materiálu obsahujícího zlato. Mezi nalezenými součástmi dřevěných konstrukcí lze vyčlenit dvě hlavní kategorie, a to vertikální prvky, většinou zapuštěné do skalního podloží a fixované většími kameny, a desky či fošny, sloužící jako bočnice a podlaha pracovního prostoru. Vertikální konstrukční prvky byly vyrobeny z podélně štípaných (nejčastěji čtvrcených) kůlů (obr. 73), na kterých se dochovala kůra, což naznačuje jejich vsazení do stavby v krátkém odstupu po smýcení. Nalezené desky byly různých tvarů, délek, šířek a mocností. Některé dosahovaly délky až cca 2,5 m, šířky 0,3 m a mocnosti 0,08 m. Větším počtem byly zastoupeny desky na jedné straně opracované do oblouku (bez hran) a na druhém konci plošně stesané do ostřejší hrany. Zachovalejší dřevěné prvky byly odeslány na dendrochronologickou analýzu; datace doposud zpracovaných vzorků se prozatím pohybuje v rozmezí let 1176 – 1234 (Masarykova univerzita, Lesnická a dřevařská fakulta, Ing. Michal Rybníček, Ph. D.).

Uvnitř pracovního prostoru byly nalezeny různé drobné dřevěné artefakty v podobě destiček, odřezků a odštěpků (stavebního odpadu), cca 10 cm dlouhých kolíků (pravděpodobně z hrábí), větší fragmenty mís nebo sít s otvory po stranách, ve kterých byly zasunuty úchyty z větví a malý plochý předmět lžícovitěho tvaru. Pouze ojedinělé jsou nálezy z jiných materiálů, jako např. frag-

ment kožené obuvi a drobný kovový nýtek. Keramické nálezy zcela absentovaly.

Pavel Malík, Josef Večeřa, Michal Zezula

Resumé

Světlá Hora (Kat. Suchá Rudná, Bez. Bruntál), Ort Suchá Rudná, Parz. Nr. 469. Mittelalter. Goldtagebau. Rettungsgrabung.

SYROVICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Malé pole“. Raný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Z kulturních vrstev zjištěných v prostoru nově budovaného zemního vodojemu (Přichystal v tisku) byly získány mimo jiné zlomky keramických nádob datovatelné do raného středověku. Stejněmu období náleží také jedna z odkrytých zásobních jam.

Michal Přichystal

Literatura

Přichystal, M. v tisku: Syrovice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 56(1).

Resumé

Syrovice (Bez. Brno-venkov). Bei der Rettungsgrabung in der Flur „Malé pole“ wurden Kulturschichten entdeckt. In dieser Schichten wurden auch die frühmittelalterlichen Keramikscherben gefunden. Zusätzlich wurde eine frühmittelalterliche Vorratsgrube untersucht.

ŠTĚPÁNOV (K. Ú. ŠTĚPÁNOV U OLMOUC, OKR. OLMOUC)**Č. p. 118. Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.**

Po skrývce pro stavbu parkoviště u rodinného domu č. p. 118 ve Štěpánově byly prozkoumány jeden mělký zahloubený objekt, kúlová jamka obsahující keramiku z 12. – 13. století a další jamka obsahující novověkou keramiku, cihly a vytavené železo. Starší komponenta se rámcově shoduje s první zmínkou o obci z roku 1201.

Miroslav Daňhel

Resumé

Štěpánov (Cadastre Štěpánov u Olomouce, Olomouc District), house number 118. Two features from 12th – 13th century and one new-age feature were excavated. Older features give new evidence for the earliest written notice about the village from 1201.

ŠTÍTÝ (K. Ú. ŠTÍTÝ-MĚSTO, OKR. ŠUMPERK)**Náměstí Míru, parc. č. 1595/5. Novověk. Kašna. Záchranný výzkum.**

Projekt opravy havarijního stavu spodní části náměstí Míru ve Štítých zahrnoval snížení nivelety povrchu o zhruba 0,30 m, vybudování dvou zděných teras a ohradní kamenné zdi odpočinkové zóny. Při plošném snížení terénu se vyrysoval půdorys dnes již zrušené kašny.

Záchranný archeologický výzkum společnosti Archäia Olomouc, o. p. s., spočíval v začistění jejích zasypaných základů a realizaci několika zjišťovacích sond, čímž bylo možné zdokumentovat 3 stavební vývojové fáze kašny na stejném místě (obr. 74). Nejstarší kamenná kašna mírně obdélného půdorysu o rozměrech 7,1×6,8 m z lomového kamene spojeného vápennou maltou byla pravděpodobně vybudována v rámci barokní přestavby města ve 2. polovině 18. století po zrušení a vypálení města Prusy. Její podoba je zachycena na císařském otisku mapy stabilního

katastru města z roku 1835. K jejímu zrušení došlo někdy ve 2. polovině 19. století, kdy byla do jejího korpusu vestavěna menší cihlová kašna tvaru osmiúhelníku o rozměrech 5,5×5,5 m (známa z historických fotografií města). Zánik této podoby kašny nastal někdy koncem 30. let 20. století. Po 2. světové válce byla kašna obnovena v ještě redukovanější podobě, kdy byl dovnitř původního cihlového osmiúhelníku vestaven druhý cihlový bazén s betonovým dnem o rozměrech 4,7×4,7 m, který kopíruje tvar předchozího. Definitivně byla kašna zrušena a zasypana na počátku 90. let 20. století.

Z destrukčních zásypů jednotlivých stratigrafických úrovní kašny bylo získáno několik málo archeologických nálezů, především keramika, zlomky skleněných nádob, železné artefakty a zvířecí kosti z průběhu 19. – 20. století včetně rakousko-uherských, československých a českých mincí z let 1812 – 1999.

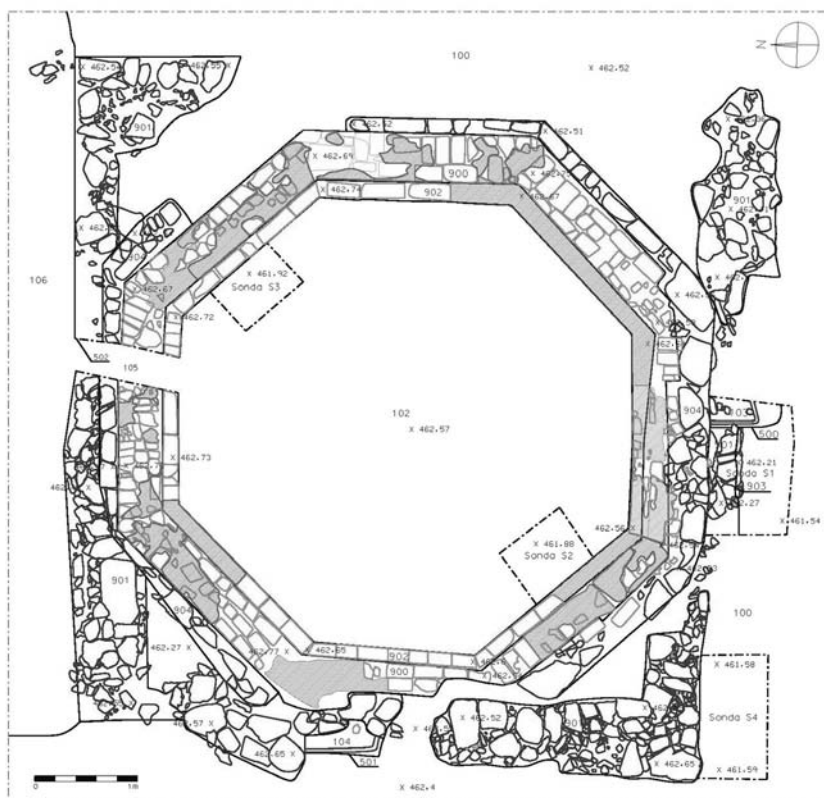
Tomáš Zeman

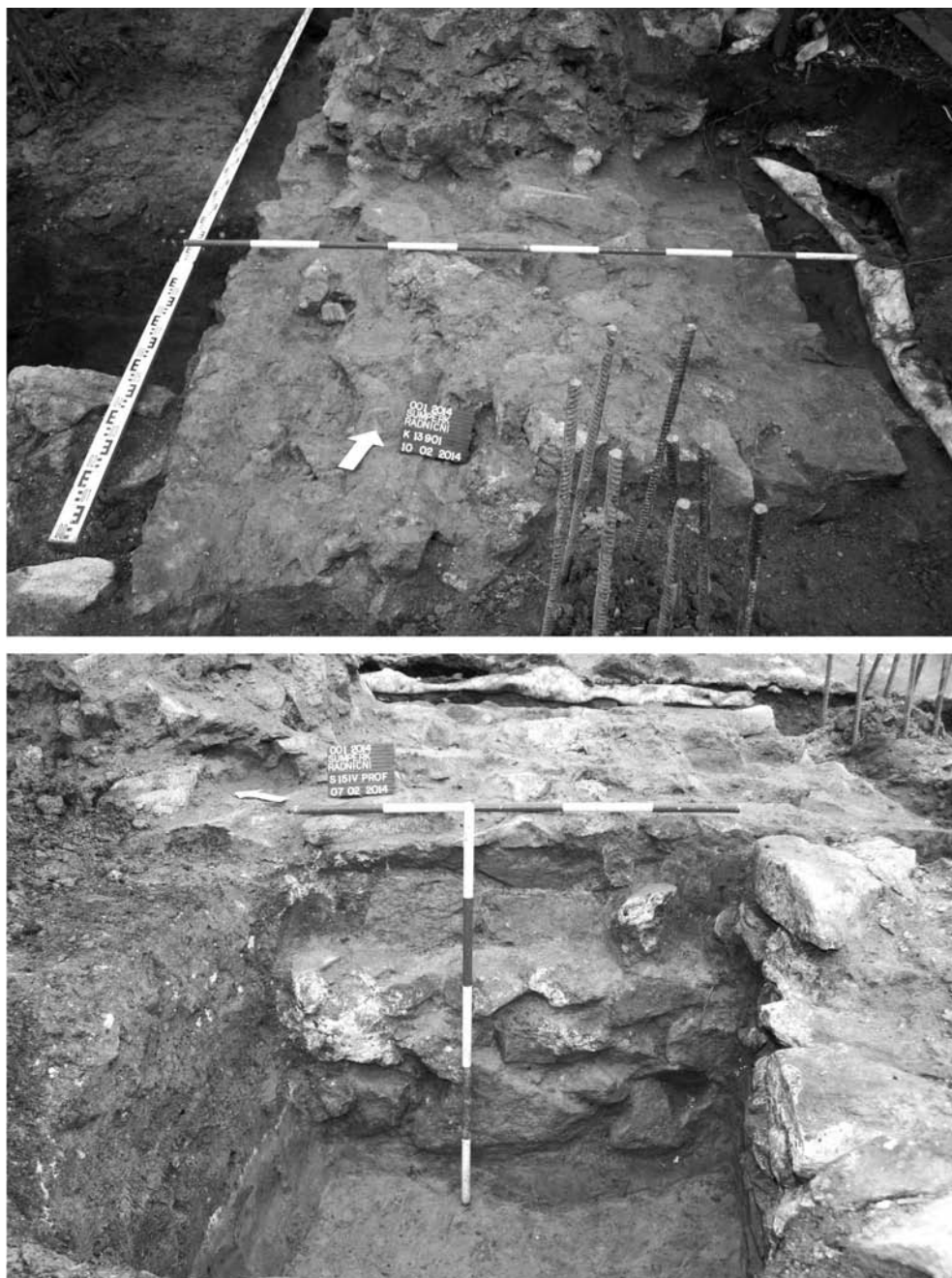
Resumé

Štítý (Kat. Štítý-město, Bez. Šumperk), náměstí Míru (Platz), Parz. Nr. 1595/5. Neuzeit. Brunnen. Rettungsgrabung.

ŠUMPERK (OKR. ŠUMPERK)**Radniční ulice, parc. č. 2320/1. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.**

Záchranný archeologický výzkum společnosti Archäia Olomouc, o. p. s., byl vyvolán plánovanou stavbou

Obr. 74. Štítý, náměstí Míru. Celkový plán.**Abb. 74.** Štítý, náměstí Míru (Platz). Gesamtplan.

Obr. 75. Šumperk, Radniční ulice. Městská hradba.

Abb. 75. Šumperk, Radniční Straße. Stadtmauer.

polyfunkčního domu na volné parcele na ulici Radniční v městské památkové zóně. Formou plošného odkryvu byly na parcele zbavené stavební suti zachyceny kamenné základy dvou měšťanských domů oddělených od sebe průjezdem. V centrální části kompletního půdorysu jednoho z domů se nacházel dvouprostorový kamenný zaklenutý sklep. V jeho výplni byla kromě stříbrné slezské grešle z roku 1671 objevena pouze recentní glazovaná keramika a skleněné nádoby. V zadních traktech domů se nacházely původní dvorky s hospodářským zázemím (odpadní jámy, jámové pece, kruhová cihlová pec). Dobu výstavby obou domů je možné klást do 16. – 17. století, k jejich zániku došlo těsně po 2. světové válce. Předchází vývoj osídlení na této parcele bylo možno náznakově sledovat ve zjišťovacích sondách v místě plánovaných základových pilotů. Na profilech byly patrné mohutné destrukční vrstvy planýrky přepálené mazanice ze zru-

šených vrcholně středověkých dřevohlinitých domů. Komunikační a odpadní horizonty s keramikou konce 13. až 15. století byly zachyceny také v sondách ve dvorní části.

Podle očekávání byla hrana východní části zkoumané parcely vymezena středověkou městskou hradbou (první zmínky o výstavbě šumperských městských hradeb jsou po roce 1496). Jedná se o základ, ukotvený do hloubky 0,70 m do sprašového podloží a nadzemní část zdiva z velkých lomových kamenů spojených vápennou maltou (v některých místech dosahovalo do výšky 1,9 m). Líc hradby byl odhalen z vnitřní i vnější strany, tloušťka zdiva tedy činila 1,8 m (obr. 75). Některé ze základových konstrukcí měšťanských domů sahaly až k hradbě, k níž byly přizděny.

Tomáš Zeman

Resumé

Šumperk (Bez. Šumperk), Radniční Straže, Parz. Nr. 2320/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

TETČICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

Intravilán. Vrcholný středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Archeologický ústav Moravského zemského muzea provedl v souvislosti s rekonstrukcí silnice II/394 v obci Tetčice od dubna do října 2014 záchranný archeologický výzkum v intravilánu obce Tetčice v okrese Brno-venkov.

Záchranným archeologickým výzkumem bylo doloženo středověké a novověké osídlení. Celkem byly zjištěny čtyři objekty, z nichž dva byly datovány do období vrcholného středověku: jeden do druhé poloviny 15. až počátku 16. století a jeden do 17. století. Zajímavým zjištěním byl objekt č. 503 na ulici Tyršova, kde byly, kromě keramiky (obr. 76: 2), doloženy zbytky lidských kostí – fragment femuru a články prstů. Dále byla zachycena kulturní vrstva o mocnosti do 0,05 m v prostoru u sochy sv. Floriána (ulice Nádražní). Nálezová situace však byla značně nepřehledná z důvodu velkého množství předěšlých výkopů v daném prostoru.

Poměrně početný soubor nálezů pochází z prostoru před domem č. p. 36 v ulici Nádražní. Během skrývky došlo k narušení kulturní vrstvy, která ovšem mohla být součástí zahloubených objektů. Danou situaci však nebylo možné z důvodu recentních zásahů s určitostí interpretovat. Kromě keramiky (obr. 76: 3–11) se zde dochovalo několik železných předmětů, zvířecích kostí a dalšího archeologického materiálu. Upozornit lze především na nález zlomku kachle; podobné nálezy nejsou v oblasti venkovských usedlostí příliš časté. V ulici Palackého bylo provedeno geofyzikální měření pod záštitou Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Tímto průzkumem bylo zjištěno několik podzemních anomálií, pravděpodobně reliktních lochů. Během terénního výzkumu se pak podařilo identifikovat pouze jednu stropní klenbu, a to před domem č. p. 13 v ulici Palackého. Bez dalšího průzkumu však není možné tyto objekty blíže interpretovat.

Zdeněk Hájek, Hana Koubková

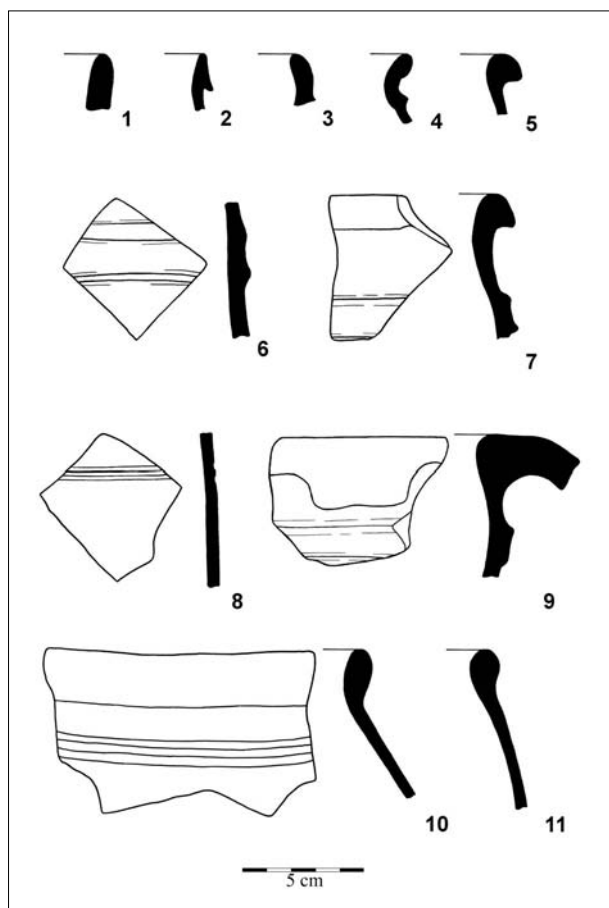
Resumé

Tetčice (Bez. Brno-venkov), Gemeinde. Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

TRŠICE (OKR. OLOMOUČ)

Intravilán. Vrcholný středověk, novověk. Pohřebiště. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum probíhal ve dnech 16. 1. až 26. 9. 2014 a byl vyvolán výstavbou nové kana-

Obr. 76. Tetčice (okr. Brno-venkov). Výběr keramiky z objektů č. 500 (1) a 503 (2) a z kulturní vrstvy z prostoru před domem č. p. 36 v ulici Nádražní (K 115; 3–11).

Abb. 76. Tetčice (Bez. Brno-venkov). Keramikauswahl aus den Objekten Nr. 500 (1) und 503 (2) und aus der Kulturschicht vor dem Hs.-Nr. 36 in der Nádražní StraÙe (K 115; 3–11).

lizace v celém intravilánu obce Tršice. Identifikace lokality na mapě ZM ČR (M 1:10 000) – číslo listu 25-11-22: Z:206 – J:61, Z:206 – J:60; Z:207 – J:60; Z:207 – J:61. Vzdálenosti jsou uvedeny v milimetrech od západní (Z) a jižní (J) sekční čáry. Výzkum byl realizován především firmou archeologického dohledu, který se soustředil na sledování hloubených výkopů nově budované kanalizace. Ve většině případů byl proveden dohled s negativním výsledkem. Pouze ve výkopu v komunikaci mezi domem č. p. 45 (budovy fary) a boční kaplí na východní straně farního kostela Narození Panny Marie byla narušena část kostrového pohřebiště. Jednalo se o části kosterních ostatků z celkem 7 zde pohřbených jedinců; přesněji řečeno výkop narušil tyto ostatky v oblasti horní části trupu, neboť byly těžkou technikou během stavby poškozeny. Nalezené ostatky byly původně pietně uloženy ve směru severovýchod – jihozápad, lebky směřovaly na východ. Výkopy hrobů či jejich výplně nebyly ve vrstvě žlutého jílu patrné, zjištěné ostatky byly nalezeny v hloubce 1,30 až 1,80 m, měřeno od povrchu silnice. Po ukončení do-

kumentace byly pohřby zaměřeny pomocí přístroje GPS. Během vyjmutí kosterních ostatků nebyl u žádného nalezen artefakt, který by bylo možné označit jako milodar či vložený předmět, proto je datace těchto prozkoumaných pohřbů pouze rámcová, a to na základě písemných zpráv. Stavbou porušené kosterní ostatky zemřelých byly původně uloženy na tršickém hřbitově, který se rozkládal v okolí farního kostela Narození Panny Marie, o němž pochází první zmínka z roku 1374 (Hosák 2004, 629). Ukončení pohřbívání u zdejšího farního kostela (definitivně asi po roce 1825) souvisí s josefínskými reformami a následujícím nuceným využíváním vzdáleného hřbitova u sv. Kunhuty vedle silnice z Tršic do Penčic, který byl v roce 1857 nahrazen dnešním hřbitovem při jižním okraji městečka (Bém, ústní sdělení).

Jakub Vrána

Literatura

- Bém, M.:** pracoviště Archeologického centra Olomouc, U Hradiska 42/6, Olomouc, sděleno 24. 2. 2015.
Hosák, L. 2004: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha: Academia.

Resumé

Tršice (Bez. Olomouc), Gemeinde. Spätmittelalter, Neuzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

TVAROŽNÁ (OKR. BRNO-VEŇKOV)

Kostel sv. Mikuláše (ppč. 5/1). Novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum, provedený v roce 2014 v rámci akce „Tvarožná – stavební úpravy kostela“, prokázal v místě výstavby zděné cihelné konstrukce, které souvisely s již nefunkční novověkou kanalizační štolou, jež obchází při vnějším obvodu část základových opěrných pilířů chrámu. Kostel sám je výsledkem jeho nové výstavby, která se uskutečnila v letech 1880 – 1881 na místě staršího chátrajícího svatostánku, který byl podle starších vyobrazení nejspíše poněkud menších rozměrů než dnes. Statické problémy vedly však po čase k dalším bezpečnostním opatřením, jež můžeme datovat nejdříve k roku 1967. Výsledkem bylo evidentně dodatečné zbudování asi 0,45 m silné cihelné zdi, která semkla celou stavbu po jejím obvodu. Dokumentovaná situace prokazuje, že zeď neměla jen statickou funkci, ale že plnila také funkci sběrné bariéry pro povrchové vody, které byly jímány soustavou drobných drenážních kanálů při jejím vnějším obvodu. Nelze vyloučit, že se jedná o výsledek projektu Ing. J. Daňka z Blažovic (Skutil a kol. 1988, 108).

I když se to na první pohled nezdá, je tento poznatek poměrně cenným zjištěním, které doplňuje dřívější znalost starého drenážního odvodňování kostela, na který se přišlo při rekonstrukci fary roku 2002 (Kos 2002). Více než 10 m dlouhá kanálová štola končí úplným závalem

zjevně pokračovala vzhůru k severním základům kostela. Stará štola měla stěny vyzděny cihlami na maltu, přičemž dno bylo viditelně několikrát zvedáno – pravděpodobně jak se postupně zanášela náplavou. Strop štoly byl překryt plochými kameny, jejichž prolomení zapříčinilo kolaps stropu. Referent se podle osobních zkušeností z jiných historických staveb domnívá, že k porušení stropu mohlo dojít až při terénních úpravách, souvisejících s obnovou kostela kolem roku 1880, kdy byly veškeré starší kanalizační sítě související s kostelem postaveny mimo provoz a bez bližší evidence zanikly.

Menší formáty cihel, které byly použity na odvodňovací štolu ústící v mezi u fary, prokazují poněkud větší stáří kanálového systému (cca 16. – 17. století), kdy docházelo podle všeho k opravám kanalizace, jejímž prostřednictvím byl nekontrolovaně erodován terén kolem základů staršího kostela, jenž začal staticky strádat a hrozil postupným zřícením. Spádové poměry staré kanalizace se zanášením postupně měnily, což snad vedlo k úmyslným úpravám dna štoly, které bylo předlážděno (nejprve kameny a pak i cihlami) více než čtyřikrát po sobě, až do světlosti, která se ustálila na 0,80×0,45 m. Nepříliš výrazná spádová křivka pak již nepodporovala kolem kostela erozi jeho základů, nic však nezabránilo jeho stržení.

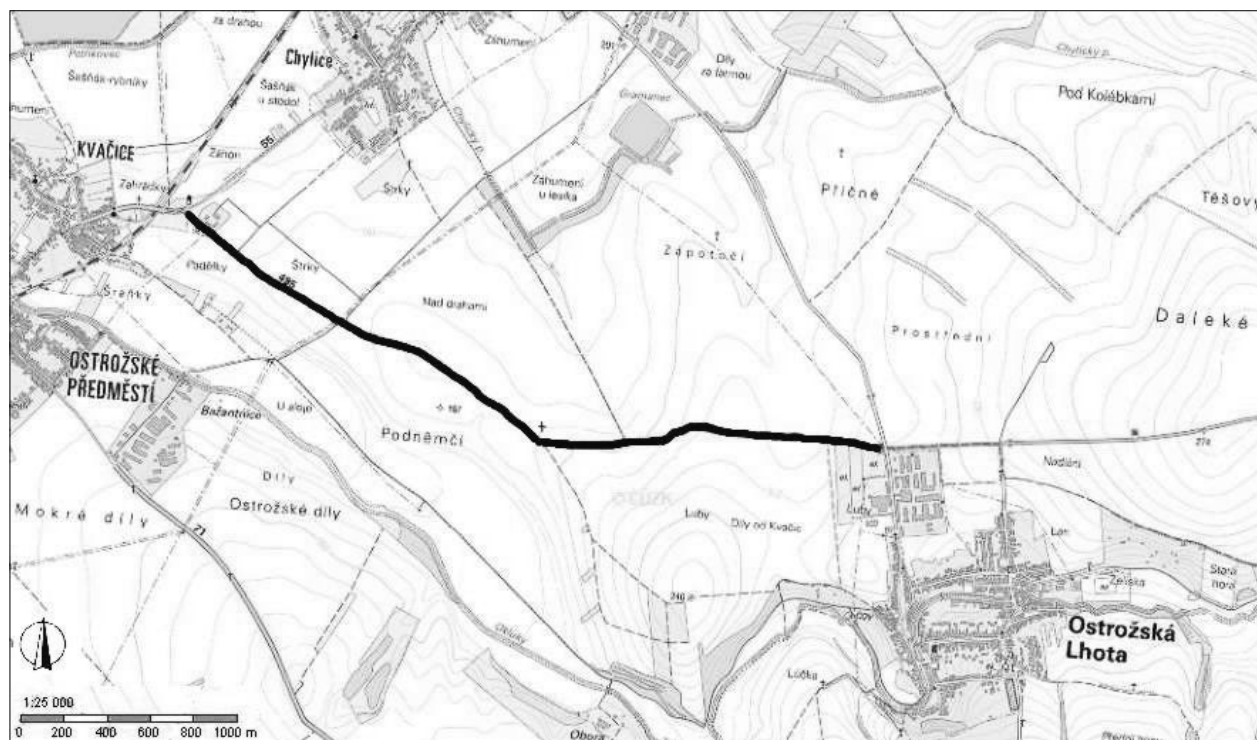
Výška původního kanálu není známá. Je však jisté, že i stěny cihelného kanálu s malými formáty cihel byly u fary navýšeny oproti staršímu (16. století?) již dříve (Kos 2002, obr. 1). Starší archeologický výzkum tu doložil dvě stavební fáze kanálové štoly, která byla radikálně přestavěna v době své existence minimálně dvakrát. Mladší profil činil 1,30×0,45 m, což je dimenze pro běžnou údržbu podobných systémů v renesanci a baroku (např. Brno, Křtiny, Lednice, či Valtice).

Nově zjištěná drenážní struktura kolem kostela je evidentně až výrazně mladšího data a souvisí s opětovným problémem, který bylo nutné zase radikálně vyřešit rekonstrukcí odvodnění základů v aktuálním roce 2014.

„Santon“ (ppč. 1101/1, 1101/2), kaple Panny Marie. Novověk. Kaple. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum, provedený v roce 2014 v rámci akce „Tvarožná – Úpravy kaple“, dokumentoval odkryv základů kaple a řez svahelem k domnělému prvnímu valovému opevnění.

Na dokumentovaném profilu jihozápadně kaple se projevil nepravidelně ohraničený a hluboký novověký výkop se zlomky cihel, dlaždic, střešních tašek a s maltou, který by bylo snad možné spojit se stavebními aktivitami při budování kaple v letech 1832 – 1838, nelze však vyloučit ani mladší blíže neznámé výkopové aktivity z roku 1866, označené v literatuře (Vymazal, Kolářová, Kopecný 2008) jako údajný „archeologický průzkum“. Patrně se však jedná spíše o starší výkop související s budováním v pořadí třetí církevní stavby, neboť nejmladší vý-

Obr. 77. Silnice II/495 Uherský Ostroh – Hluk, září – listopad 2014. Zkoumaná část graficky vyznačena.

Abb. 77. Straße II/495 Uherský Ostroh – Hluk, September – November 2014. Beobachtetes Teil ist grafisch angezeigt.

kopové aktivity představují drenážní rýhy kolem základů kaple a další se zavázkou vápencovým hrubým šterkem z lomu Mokrá. Stejný kámen byl rozptýlen rovněž ve sníženém prostoru vnitřního valu s koncentrací, která byla zachycena zemnicí rýhou v místě napojení svážné rýhy na rýhu v koruně valu. Poměrně homogenní složení hliněného valového náspu s občasným obsahem zlomků stavební malty pak jasně dokládá předpokládaný novověký původ valu, který mohl vzniknout až během zbudování dělostřeleckých pozic francouzské armády roku 1805 (Čížmář 2004, 248–249).

Základy kaple jsou tvořeny stavebním kamenem, který představují karbonské slepence. Jejich původ lze předpokládat v některém nejbližším lomu v okolí Santonu. Na dokumentovaném profilu P1 byla zachycena kulturní pravěká vrstva (v mocnosti 0,20 – 0,35 m), která směrem po svahu narůstala až do mocnosti 0,40 m. Obsahovala zlomky keramiky příslušející starší době bronzové. Novověká fortifikace byla do této vrstvy evidentně zahloubená až později a překryta mladšími substrukcemi z postupně obnovované poutní kaple. Místo výkopové rýhy v úrovni valu koresponduje se sondáží Archeologického ústavu ČSAV v Brně, provedenou v rámci evidence pravěkých hradisek roku 1988, kdy byla celá lokalita geodeticky zaměřena.

Petr Kos

Literatura

Čížmář, M. 2004: *Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri.

Kos, P. 2002: *Tvarožná – úpravy chodby kostela sv. Mikuláše*. Nálezová zpráva č. j. 218/02. Uloženo: archiv nálezových zpráv Ústavu archeologické památkové péče Brno.

Skutil, J. a kol. 1988: *700 let Tvarožné u Brna*. Tvarožná: Místní národní výbor.

Vymazal, M., Kolářová, D., Kopecný, F. 2008: Stavby na Santonu. In: D. Kolářová (ed.): *Santon: Příroda a historie*. Tvarožná: Onufrius, 62–65.

Resumé

Tvarožná (Bez. Brno-venkov), St. Nikolaus Kirche. Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

Tvarožná (Bez. Brno-venkov), „Santon“, St. Mariä Kapelle. Neuzeit. Kapelle. Rettungsgrabung.

UHERSKÝ OSTROH (K. Ú. KVAČICE, OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Silnice II/495 Uherský Ostroh – Hluk. Novověk. Cesta. Záchraný výzkum.

Lokalizace: plocha vymezená body S-JTSK: 1. X=541679.35, Y=1189418.26; 2. X=541650.24,

Obr. 78. Silnice II/495 Uherský Ostroh – Hluk, říjen 2014. Pohled od jihovýchodu na jižní svah silnice s novověkými objekty (jámy pro stromky).

Abb. 78. Straße II/495 Uherský Ostroh – Hluk, Oktober 2014. Blick von Südosten auf Südhang der Straße mit Objekten aus der Neuzeit (Gruben für Bäume).

Y=1189410.32; 3. X=540015.12, Y=1190473.95; 4. X=540016.44, Y=1190460.72; 5. X=539306.03, Y=1190426.32; 6. X=539299.42, Y=1190407.80; 7. X=538430.26, Y=1190518.93; 8. X=538423.65, Y=1190499.08

Lokalita se nalézá na rozhraní katastrálních území Ostrožské Lhoty, Ostrožské Nové Vsi a Uherského Ostrohu. V první etapě (od 5. září do 28. listopadu 2014) došlo v souvislosti s opravou silnice II/495 Uherský Ostroh – Hluk k archeologickému výzkumu v úseku od křižovatky se silnicí 55 na severu katastru Uherského Ostrohu-Kvačic směrem na jihovýchod až východ ke křižovatce se silnicí Ostrožská Nová Ves – Ostrožská Lhota (obr. 77).

Povrchovými sběry a za pomoci detektoru kovů mělo být v posledních několika letech v zájmové oblasti a jejím nejbližším okolí doloženo velmi různorodé osídlení (např. komplex popelnicových polí v areálu k silnici přilehlého zemědělského družstva Ostrožská Lhota, doba laténská, doba římská, atd.), které však dosud nebylo spolehlivě ověřeno (viz např. Menoušková, Vaškových 2011, 13–28). Proto bylo ještě před započatím vlastních zemních prací na lokalitě přistoupeno pracovníky Slovákého muzea k povrchové a detektorové prospekci bezprostředně stavební činností ohrožené oblasti. Získány však touto cestou byly jen střepy novověkého stáří. Také všechny objekty, které byly při stavbě zachyceny, je možné datovat až do období novověku (keramické nálezy z 18. – 19. století). V této souvislosti stojí za zmínku především rozsáhlý nepravidelný objekt 1/14, jehož zásep tvořila mazlavá karmínově zbarvená hlína s šedými kaolinovými ččkami (která je v době odevzdání rukopisu do tisku předmětem petrografického rozboru) a kameny. Zbarvením, ale také vazností se objekt výrazně lišil od okolí. S ohledem na charakter výplně objektu je tento prozatím interpretován jako sklad hrnčířské (cestářské?) hlíny (byť

sídlitní objekt/y s ním související v místě zjištěny nebyly, nejsou však vyloučeny na neskryté ploše a naznačují je i novověké mapové podklady). Na protilehlé vyvýšené jižní straně upravované silnice pak byla zachycena řada pravidelných kotlovitých objektů datovaných také střepovým materiálem do novověku. Vyhodnocení objektů v souvislosti s přírodními podmínkami na lokalitě a historickými mapami umožňuje stanovit hypotézu, že se jednalo o základ větrolamu, resp. jámy na stromky, které zde byly z důvodu ochrany před nepříznivými povětrnostními vlivy v novověku vysazeny (obr. 78). Zjištění odpovídá situaci zachycené na vojenském mapování (mapa nejspíše z roku 1764, sbírka historického oddělení Slovákého muzea). Zde je silnice v totožné trase, jakou měla do oprav, včetně stromořadí kolem. V téže trase je silnice zaznamenána již na Müllerově mapě Moravy z roku 1714 (ze sbírky historického oddělení Slovákého muzea) a patrně také na mapě F. N de Sparra již ze 17. století (opět sbírky historického oddělení Slovákého muzea) a Jana Amose Komenského z roku 1627. Lze hypoteticky vyvozovat, že novověká silnice respektovala již dřívější cestu, která krajinou vedla, a proto nedošlo k narušení žádných starších archeologických objektů. V novověku se navíc cesta stala v souvislosti s náboženskými poutěmi z blízké Blatnice pod sv. Antonínkem velmi frekventovanou.

Dana Menoušková

Literatura

Menoušková, D., Vaškových, M. 2011: Archeologické doklady osídlení katastru Ostrožské Lhoty. In: V. Pavlas, J. Páč, M. Šálek (ed.): *Ostrožská Lhota. Minulost a současnost*. Ostrožská Lhota, 13–28

Resumé

Uherský Ostroh (Kat. Kvačice, Bez. Uherské Hradiště), Straže II/495 Uherský Ostroh – Hluk. Neuzeit. Stra-
ße. Rettungsgrabung.

ÚSTÍN (OKR. OLMOUC)

**Intravilán, parc. č. 66/2. Středověk (13. století).
Sídliště. Záchranný výzkum.**

Lokalizace: S-JSTK (X:Y) – 1121732.79 : 554024.12

V silnici ve výkopu kanalizace byla u domu (parc. č. 66/2) narušena zásobní jáma. Místo nálezů (234 m n. m.) je situováno na jižní terase nad potokem Stouska.

Marek Kalábek

Resumé

Ústín (Bez. Olomouc), Innenbereich. Mittelalter. Sie-
dlung. Rettungsgrabung.

VALAŠSKÉ KLOBOUKY (OKR. ZLÍN)

**Ulice Smetanova. Novověk. Město. Záchranný vý-
zkum.**

Dne 26. 5. 2014 byl proveden záchranný archeologic-
ký výzkum na stavbě „Novostavba pastoračního domu,
Valašské Klobouky“. Jednalo se o výkopy základu pro
nově budovanou stavbu fary. Lokalita se nachází v histo-
rickém jádru města Valašské Klobouky, v areálu farní za-
hrady, v bezprostřední blízkosti stávající budovy fary na
ulici Smetanova p. č. 113 (ZM ČR 1:10 000, list 25-43-06,
v ploše mezi koordináty 48:157, 44:159, 46:161 a 49:159
mm od Z:J s. č.). V průběhu záchranného archeologické-
ho výzkumu se podařilo zachytit a zdokumentovat cel-
kem 2 archeologické situace, které lze interpretovat jako
pozůstatek novověké zástavby. Šlo o kamennou studnu,
která byla sanována a zůstane podle domluvy zachována
v suterénu nové farní budovy, a dále byl zdokumentován
kamenný základ původních chlévů v hospodářském záze-
mí stávající fary. Výzkumem se nepodařilo získat žádný
archeologický materiál, přesto lze prozkoumané situace
na základě studia dostupných písemných a mapových
pramenů datovat do 18. až 19. století.

**„Zákostelí“. Novověk. Hřbitov. Záchranný vý-
zkum.**

Dne 9. 10. 2014 byl proveden záchranný archeologic-
ký výzkum na stavbě „Valašské Klobouky – úprava Zá-
kostelí“, vyvolaný nálezem lidských kosterních pozůstat-
ků, přemístěných z dotyčné stavby na skládku Smolina.
V průběhu výzkumu bylo na místě stavby zjištěno, že při
rekonstrukci komunikace a související zpevněné plochy
bylo porušeno v prostoru jižně od kostela Povýšení sv.
Kříže celkem 11 poměrně mělce uložených hrobů, orien-
tovaných přibližně ve směru východ – západ (s hlavou na

západě), které byly v rámci možností zdokumentovány
a zaměřeny. Následně byla celá archeologická situace za-
konzervována a stavební práce v místě nálezů hrobů byly
ukončeny. Hroby jsou na základě dvou drobných nálezů
tzv. „svátostek“ (medailonů s portréty svatých nebo z vý-
znamných církevních poutních míst) datovány do období
baroka.

Miroslav Popelka

Resumé

Valašské Klobouky (Bez. Zlín), Smetanova Stra-
že. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Valašské Klobouky (Bez. Zlín), „Zákostelí“. Neuzeit.
Friedhof. Rettungsgrabung.

VALTICE (OKR. BŘECLAV)

**Zámek Valtice (ppč. 1 a 1355/5). Středověk, novo-
věk. Město, hrad, jízárna, divadlo. Záchranný vý-
zkum.**

Záchranný výzkum obsáhl interiér divadla, jeho jiho-
západní předpolí, část zámeckého příkopu, částečně plo-
chy technického dvora, interiér Domku zahradníka a jíz-
árny (obr. 79, 80); byl zahájen v měsíci dubnu a ukončen
budováním inženýrských sítí v prosinci 2014. Výsledkem
výzkumu byl nečekaný nález suterénních částí a sklepů
několika zaniklých měšťanských domů z 16. – 19. století
pod podlahou jízárny.

Z prostoru technického dvora lze zmínit objev několi-
ka dosud neznámých úseků historických kanálových štol,
novověkou studnu a jímku, a rovněž loch z přelomu 14.
a 15. století s odpadními vrstvami košťáfské dílny.

V sousedství divadla a v jeho interiéru došlo nejen
k odkrytí původních horizontů podlah, nýbrž i k objevení
staré historické kamenné dlažby bývalé ulice Barvířské,
společně s pozůstatky základů staré kanalizace a suterénu
původní domovní fronty, jež byla zbořena v 19. století
Lichtenštejny při rozšiřování zámecké zahrady. Nálezy
keramiky a mincí z vrstev a objektů zde dokládají nepřetr-
žitý život městečka v podhradí původního středověkého
hradu takřka od přelomu 13. a 14. století.

Za zřejmý doklad fortifikačního systému, náležejícího
původně ke středověkému feudálnímu sídlu, lze označit
dnešní zámecký příkop. Jeho výzkumem se podařilo za-
chytit tzv. parazitickou zástavbu, která vznikl příkopu da-
tovala přibližně před počátek 14. století.

Petr Kos, Hynek Zbranek

Resumé

Valtice (Bez. Břeclav), Schloss Valtice/Feldsberg. Mi-
ttelalter, Neuzeit. Stadt, Burg, Reitschule, Theater. Rettu-
ngsgrabung.

Obr. 79. Valtice – zámek. Výzkum lichtenštejnského divadla.

Abb. 79. Valtice – Schloss. Forschung des Liechtenstein-Theatres.

VELKÁ BYSTŘICE (OKR. OLMOUC)

Bratrská ulice. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JSTK (X:Y) – 1121908.79 : 538139.02

Při skrývkách parcely č. 1521/2 na místě rodinného domu byl narušen mělký objekt s atypickými nálezy středověkého stáří. Místo nálezů je situováno na jižním svahu nad potokem Vrtůvka s nadmořskou výškou 275 m.

Marek Kalábek

Resumé

Velká Bystřice (Bez. Olomouc), Bratrská Straße. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

VSETÍN (OKR. VSETÍN)

Zámek Vsetín. Novověk. Zámek. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko.

Záchranný archeologický výzkum, realizovaný společností Archaia Olomouc, o. p. s., probíhal v rámci stavby „Muzeum regionu Valašska, p. o. - Stavební úpravy zámku Vsetín - 1. etapa“. Archeologicky byla prozkoumána plocha dvora, prvního patra, sklepů a půdních

Obr. 80. Valtice – zámek. Výzkum jízdárny.

Abb. 80. Valtice – Schloss. Forschung der Reitschule.

prostor. Archeologický výzkum probíhal formou dohledu, v rámci kterého byly fotograficky i kresebně zdokumentovány jednotlivé stavební úpravy zámku.

Na ploše dvora byla při stavebních úpravách odkryta kamenná studna (obr. 81). Stávající hloubka studny byla změřena na 19 m (tento údaj platí pouze pro nezasypanou část studny; k zasypání došlo při stavebních úpravách ve 20. století), skutečnou hloubku studny zatím nelze zjistit. Studna byla postavena z lomového kamene pojeného maltou. Stěna studny je částečně zachycena na východním profilu výkopu na ploše 2.

Ve sklepních prostorech došlo při stavebních úpravách k odkrytí zdiva, na němž byly po sundání omítky patrné stavební úpravy. V půdních prostorech byla zaznamenána sanace novodobého komína a proveden sběr nálezů. Jednalo se o vzorek cihly se značkou HW, opracovaný dřevěný předmět (klín?) a dále patrně ulnu a radius drobného zvířete. V prvním patře budovy došlo při výkopových pracích k odkrytí původních nosných trámů podlahy prvního patra. Trámy byly opracované sekerou a byly podepřeny cihlovým soklem vystupujícím ze zdi. K cihlovému soklu byly připevněny kování, které pokračovalo na vrchní straně trámů a zároveň tak plnilo zpevňovací funkci. Z výkopu nebyl vyzvednout žádný datační materiál. Současně s archeologickým dohledem probíhal průzkum památkové péče provedený Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm Kroměříž, při němž byly odebrány vzorky trámů na dendrochronologickou analýzu.

Hana Lafková

Resumé

Vsetín (Bez. Vsetín), Schloss Vsetín. Neuzeit. Schloss. Rettungsgrabung. Ablagerung: Museum der Walachei Region.

ZAJEČÍ (OKR. BŘECLAV)

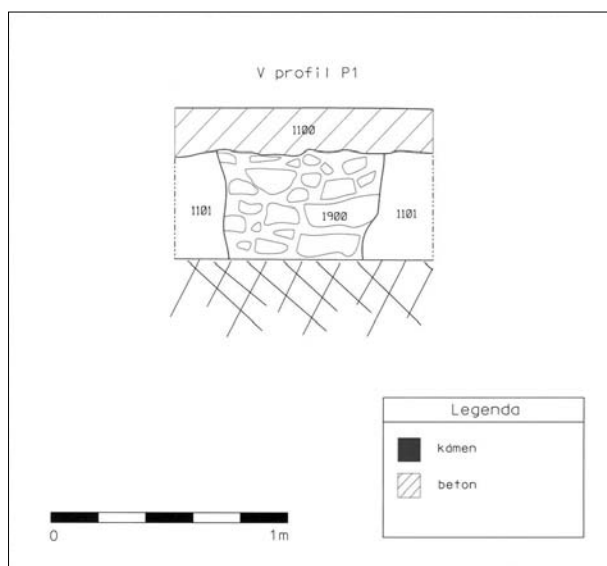
„Babeschhölzel“. Sídliště. Střední doba hradištní. Záchranný výzkum.

Během archeologického výzkumu mokřadu v Zaječí (bližší popis viz oddíl doba laténská 1. svazku) byl prozkoumán mimo jiné sídlištní zahloubený objekt datovaný do střední doby hradištní.

Ivan Čizmář

Resumé

Zaječí (okr. Břeclav), „Babeschhölzel“. Siedlung. Mittelburgwallzeit. Rettungsgrabung.

Obr. 81. Vsetín. Muzeum regionu Valašsko, p. o. Studna. **Abb. 81.** Vsetín. Museum der Walachei Region. Der Brunnen.

ZAKŘANY (OKR. BRNO-VEŇKOV)

Ostrožna nad potokem Habřina. Raný středověk. Sekera. Ojedinělý nález.

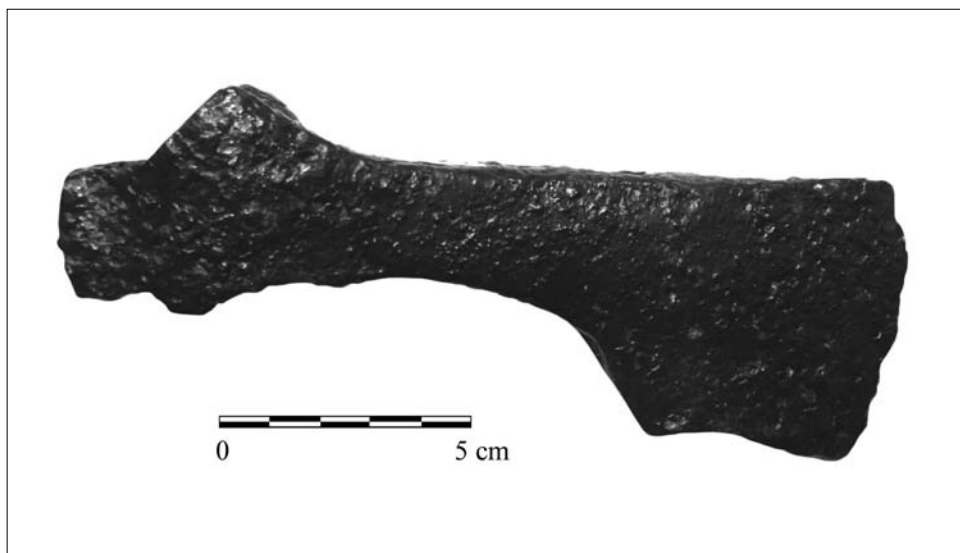
Na jaře roku 2014 byl na katastru obce Zakřany, na ostrožně nad potokem Habřina, učiněn náhodný nález železné sekery z období raného středověku. Jedná se o nejběžnější typ slovanských seker, tzv. moravskou bradatici (obr. 82). Sekera má obloukovité ostří, kratší vykrojenou bradu, mírně prodloužený tyl čtvercovitého průřezu a kratší, široké trojúhelníkovité trny u násadního otvoru. Zachovala se v téměř kompletním stavu, pouze spodní konce obou trnů byly částečně odlomeny. Celková délka sekery činí 17 cm, z toho 6 cm připadá na partii brady. Nejsilnější místo představuje krček o tloušťce 1,8 cm. Ostří je dlouhé 6 cm, jeho síla pak činí 0,8 cm. Průměr kruhového otvoru pro upevnění násady měří 3 cm. Dochovaná délka spodních trnů dosahuje 4,2 a 3,7 cm, rozměry čtvercového tylu jsou 2,5×2,7 cm.

Bradatice se obvykle řadí mezi specializované bojové sekery. Dle členění A. Bartoškové se sekera ze Zakřan nejvíce podobá typu IVAb. Tyto sekery převažovaly v celcích z první poloviny 9. století (Bartošková 1986, 6–7, 79). Nálezy okolnosti sekery ze Zakřan jsou nejasné, jelikož se jednalo o náhodný nález při vývratu stromu. O bližší interpretaci se tak nelze pokoušet.

Zdeněk Hájek, Jaroslav Dytrych, Adéla Balcárková

Literatura

Dostál, B. 1966: *Slovanská pohřebiště střední doby hradištní na Moravě*. Praha: Academia.

Obr. 82. Zakřany (okr. Brno-venkov). Ojedinelý nález železné sekery z období raného středověku (tzv. moravská bradatec).

Abb. 82. Zakřany (okr. Brno-venkov). Ein Einzelfund der frühmittelalterlichen Eisenaxe (sogn. mährische Barte).

Bartošková, A. 1986: *Slovanské depoty železných předmětů v Československu*. Studie archeologického ústavu ČSAV v Brně 13(2). Praha: Academia.

Resumé

Zakřany (Brno-venkov District). An isolated iron axe was found near Habřina creek at Zakřany cadaster. The artifact was identified as a type of slavic battle axe.

ZÁTOR (K. Ú. LOUČKY U ZÁTORU, OKR. BRUNTÁL) Okolí hradu Zátor. Středověk. Mince. Náhodný nález.

Minci nalezl Rudolf Feilhauer při pochůzce lesem roku 2011 za pomoci detektoru kovů v hloubce cca 0,10 m pod povrchem – nález lze tedy klasifikovat jako povrchový sběr. Místo nálezů se nachází na severo-severovýchodním úbočí hřbetu Zátorského vrchu (pod zříceninami hradu Zátor). Jedná se o drobnou stříbrnou minci s oboustrannou ražbou – určena je jako haléř Václava IV., ražba z let 1384 – 1385. Mince je uložena ve sbírkách Městského muzea Krnov.

Svatopluk Bříza, Rudolf Feilhauer

Resumé

Zátor (Kat. Loučky u Zátoru, Bez. Bruntál), Umgebung der Burg Zátor. Mittelalter. Münze. Einzelfund.

ZLATÉ HORY (K. Ú. ZLATÉ HORY V JESENÍKÁCH, OKR. JESENÍK)

Centrum města. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V červnu až září roku 2014 byl pracovníky společnosti Archaia Olomouc, o. p. s., proveden záchranný výzkum ve Zlatých Horách v okrese Jeseník v rámci revitalizace centra města. Výzkum byl rozdělen na tři plochy. Plocha

1 se nacházela na travnatém prostranství mezi ulicemi Zadní, Bezručova a Palackého a sousedila s pozemkem k domu č. p. 370. Plocha 2 se nacházela na náměstí Svobody před vchodem do Městského informačního centra. Plocha 3 byla umístěna za severní stranou budovy Multifunkčního volnočasového centra kolmo na ulici Palackého.

Na ploše 1 byly nalezeny pozůstatky staré zástavby v podobě kamenných, cihlových a betonových konstrukcí, které dohromady tvořily část sklepa a chodby se schodištěm. Při povrchovém sběru a hloubení sondy byly ve vrstvách nalezeny zlomky keramiky datované do 14. a 16. – 17. století. Jednalo se převážně o fragmenty keramických nádob.

Na ploše 2 byly taktéž nalezeny pozůstatky staré zástavby, kde se kromě kamenných zdí našly i části cihlové podlahy a sklepní klenby z cihel.

Na ploše 3 bylo nalezeno nejvíce pozůstatků staré zástavby. Kromě kamenných zdí zde byl také objeven sklep s kamennou podlahou a pec tvořená kamenným vřemcem. Tato plocha byla také bohatá na movité nálezy. Ve vrchní výplni sklepa bylo nalezeno značné množství fragmentů keramiky z 16. až 17. století; kromě fragmentů nádob a celého keramického svícnu zde bylo odkryto značné množství zlomků kachlů s rostlinnou, zoomorfní i heraldickou výzdobou. Z dalších nálezů se jednalo o železné předměty (hřebíky, skoby). Další keramika a části kachlů 16. až 17. století byly nalezeny ve vrchní výplni pece. Kromě výše uvedeného horizontu byla doložena na ploše 3 i keramika ze 14. století.

Táňa Adámková

Resumé

Zlaté hory (Kat. Zlaté Hory v Jeseníkách, Bez. Jeseník), Stadtkern. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgabung.

ZLÍN (K. Ú. MALENOVICE U ZLÍNA, OKR. ZLÍN)**Ulice Švermova. Vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.**

V závěru roku 2014 (18. 11. – 5. 12. 2014) proběhl záchranný archeologický výzkum při stavbě „Základní škola Zlín, Komenského 78, Zlín – Malenovice – kanalizace splašková vč. LT“ (ZM ČR 1:10 000, list 25-31-24, v linii mezi body určenými koordináty 471:129 a 476:130 mm od Z:J. s. č.). V průběhu výzkumu byly na vertikálních profilech výkopů pro kanalizaci zachyceny celkem 3 zahloubené archeologické objekty. První z nich lze interpretovat jako klasickou středověkou jímku, datovanou nepočteným, přesto však průkazným materiálem do 14. – 15. století. Druhý objekt neposkytl kromě osteologického materiálu žádná datační vodítka, přesto jej lze vzhledem k tvaru a charakteristickému zásypu interpretovat jako další jímku, v tomto případě z obecně středověkého období. Třetí objekt podlouhlého stupňovitého profilu lze na základě nevýrazného keramického materiálu datovat jen rámcově do doby bronzové.

Miroslav Popelka

Resumé

Zlín (Kat. Malenovice u Zlína, Bez. Zlín), Švermova Straže. Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

ZLÍN (OKR. ZLÍN)**Park Komenského. Novověk. Město. Záchranný výzkum.**

Na počátku roku 2014 probíhal v centru města Zlína záchranný archeologický výzkum při stavebních pracích spojených se stavbou „Revitalizace prostoru Parku Komenského ve Zlíně“. Park Komenského se nachází v centru města Zlína, zhruba 300 m jihozápadně od náměstí Míru a necelých 150 m jižně od zlínského zámku (ZM ČR 1:10 000, listy 25-31-25 a 25-32-21, v ploše mezi koordináty 467:319, 471:310, 2:310 a 2:332 mm od Z:J s. č.). Stavební práce zahrnovaly kompletní rekonstrukci parku a v něm vedoucích komunikací pro pěší, přeložky inženýrských sítí a další terénní úpravy. V průběhu záchranného archeologického výzkumu se podařilo zachytit a částečně prozkoumat celkem 2 archeologické situace (základy/zdi), které lze interpretovat jako pozůstatky novověké zástavby, respektive hospodářské zázemí blízkého zámku. Tyto struktury byly následně ztotožněny se stavbou, zachycenou na historickém mapování v jihozápadním prostoru parku. Struktury lze datovat na základě vyzvednutého materiálu do novověku (18. – 19. století).

Vavrečkova ulice. Středověk, novověk. Komunikace. Záchranný výzkum.

Ve dnech 7. 7. – 16. 9. 2014 byl proveden záchranný výzkum na stavbě „73. budova – manipulační plocha SO 03 – zpevněná plocha“. Jednalo se o vybudování

nových parkovacích míst v areálu Kováren VIVA, a. s., v bývalém areálu SVIT Zlín (ZM ČR 1:10 000, list 25-31-25, v ploše mezi body, určenými koordináty 376:297, 376:296, 382:299 a 382:300 mm od Z:J s. č.). Při přeložce vodovodu pod budoucí zpevněnou plochou byly v hloubce cca 2,5 m pod současným povrchem zachyceny zbytky dřevěných konstrukcí, které lze interpretovat jako tzv. „hatě“. Při následném studiu mapových podkladů bylo zjištěno, že dotyčným prostorem procházela ještě v 19. století komunikace, která západně od místa výzkumu překlenovala drobnou vodoteč, tvořící původně levo-
břežní přítok řeky Dřevnice, pramenící pod „Tlustou horou“ a lesním hřbitovem. Je možné předpokládat, že okolí této drobné vodoteče (respektive širší prostor meandrující řeky Dřevnice) bylo v minulosti dosti podmaččené, proto bylo nutné původní komunikaci v blátivém či bažinatém terénu zpevnit prostřednictvím dřevěné roštové konstrukce – „hatěmi“. Vzhledem k absenci archeologického materiálu se však uvedená struktura nedá blíže datovat a je nutné se spokojit pouze s obecnou datací do středověku, případně novověku.

Miroslav Popelka

Resumé

Zlín (Bez. Zlín), Komenského Park. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Zlín (Bez. Zlín), Vavrečkova Straže. Mittelalter/Neuzeit. Kommunikation. Rettungsgrabung.

ZLÍN (K. Ú. ŠTÍPA, OKR. ZLÍN)**Mariánské náměstí. Vrcholný středověk, novověk. Kostel, hřbitov. Záchranný výzkum.**

Na přelomu roků 2013 a 2014 proběhl záchranný archeologický výzkum v okolí starého kostelíka ve Štípě (ZM ČR 1:10 000, list 25-32-16, širší okolí bodu o souřadnicích 357 mm od Z a 349 mm od J sekční čáry, parc. č. 125 a 126), který byl vyvolán rekonstrukcí interiéru kostela a sanací vnějšího zdiva. V průběhu výzkumu bylo kromě architektonických prvků, dokládajících četné přestavby původního gotického kostelíka ze závěru 14. století, prozkoumáno celkem 43 hrobů. Tři hroby byly prozkoumány v interiéru kostela pod oltářem za účasti expertů z Ústavu experimentální biologie Masarykovy Univerzity. Pokud jde o jednotlivé architektonické prvky, v interiéru kostela byly prozkoumány především zděné krypty, na východní straně exteriéru další zděná krypta (která se původně nacházela v interiéru kostelíka před jeho přestavbou a zmenšením) a zbytky původního presbytáře; na jihovýchodní straně pak mohutný blok zdiva, tvořící patrně opěrný pilíř. Na jižní straně byly dále zachyceny i méně mohutné základy zidek, které pravděpodobně členily původní hřbitov na dílčí části. Výzkum západní strany pak potvrdil původní prodloužení kostela západním směrem. Zajímavým zjištěním byly nálezy „prázdných“ kovových a dřevěných rakví na východní straně kostela – tím byla v podstatě potvrzena exhumace a přenesení ně-

kterých hrobů na nový štípský hřbitov vzdálený přibližně 500 m severně od místa výzkumu. Hřbitov v okolí kostela fungoval až do počátku 20. století.

Ivan Čížmář, Miroslav Popelka

Resumé

Zlín (Kat. Štípa, Bez. Zlín), Mariánské náměstí (Platz). Spätmittelalter, Neuzeit. Kirche, Friedhof. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (K. Ú. ZNOJMO-MĚSTO, OKR. ZNOJMO)

Intravilán. Středověk, novověk. Hrad. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán výkopovými pracemi realizovanými v rámci opravy vedení hromosvodů v prostorách dolního a horního nádvoří znojemského hradu. Zatímco ve výkopech spodního nádvoří byla zjištěna pouze recentní navážka, v jednom ze dvou výkopů na horním nádvoří bylo zachyceno torzo cihlové zdi. Ta byla kladená na základy vysekané do skály vystupující téměř k povrchu. Základy byly tvořeny formou hlubokých záseků do skalního podloží, následně byly

vyplněny vápennou maltou promíchanou kameny. Zdokumentovaný relikt zdiva by mohl souviset se starším opevněním hradu.

„Dolní park“. Novověk. Souvrství. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán výkopovými pracemi realizovanými v rámci rekonstrukce kašny v Dolním parku ve Znojmě. Ve výkopech bylo zdokumentováno souvrství, z něhož lze stratigraficky nejstarší vrstvu datovat na základě keramického materiálu na konec 16. století, nejmladší vrstvu pak na počátek 20. století.

David Rožnovský

Resumé

Znojmo (Bez. Znojmo), Stadtbereich. Mittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung. Anlagerung: Südmährisches Museum in Znaim.

Znojmo (Bez. Znojmo), „Dolní park“. Neuzeit. Rettungsgrabung. Anlagerung: Südmährisches Museum in Znaim.